

140. Keskiviikkona 5 päivänä marraskuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys laeiksi hallituksen toimenpidekertomuksen uudistamiseen liittyvien lakien muuttamisesta 4743

Hallituksen esitys 92/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 4/1997 vp

2) Hallituksen esitys Suomen Hallitusmuodon ja muiden perustuslakien muuttamisesta kahden apulaisoikeusasiamiehen järjestelmään siirtymiseksi 4744

Hallituksen esitys 129/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 5/1997 vp

3) Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys 166/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 20/1997 vp
Toivomusaloite 276, 280/1995 vp, 268, 274/1997 vp

4) Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta 4745

Hallituksen esitys 200/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 23/1997 vp

5) Hallituksen esitys laiksi ympäristöva-
hinkovakuutuksesta ja laiksi vakuutusso-
pimuslain 1 §:n muuttamisesta 4745

Hallituksen esitys 82/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

6) Hallituksen esitys laiksi opintotuki-
lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 140/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 19/1997 vp

Ainoa käsittely

7) Aloite tilapäisen erikoisvaliokunnan
asettamisesta 4756

Aloite M 2/1997 vp (Toimi Kankaanniemi /skl)

Lähetekeskustelu

8) Hallituksen esitys miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden käyttöä koskevista kielloista ja rajoituksista tehdyn muutetun pöytäkirjan hyväksymisestä 4760

Hallituksen esitys 205/1997 vp

9) Hallituksen esitys kirjastolaiksi 4776

Hallituksen esitys 210/1997 vp

10) Lakialoite laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 2 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	4779	18) Lakialoite laiksi työntekijäin eläkelain 1 ja 12 b §:n muuttamisesta	4816
Lakialoite 104/1997 vp (Pia Viitanen /sd ym.)		Lakialoite 115/1997 vp (Päivi Räsänen /skl ym.)	
11) Lakialoite laiksi maatilatalouden tuloverolain 6 §:n muuttamisesta	4781	19) Lakialoite laiksi toimeentulotuesta ..	
Lakialoite 105/1997 vp (Ola Rosendahl /r ym.)		Lakialoite 116/1997 vp (Marjaana Koskinen /sd ym.)	
12) Lakialoite laiksi tieliikennelain 78 §:n muuttamisesta	„	Mietintöjen pöydällepano	
Lakialoite 106/1997 vp (Markku Pohjola /sd)		20) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1998	4822
13) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 5 a §:n muuttamisesta	4784	Hallituksen esitys 138/1997 vp Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1997 vp	
Lakialoite 107/1997 vp (Marjatta Vehkaja /sd ym.)		21) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta	„
14) Lakialoite laiksi kotitaloustyön työllistämisvähennyksestä	4785	Hallituksen esitys 159/1997 vp Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1997 vp	
Lakialoite 111/1997 vp (Aapo Saari /kesk ym.)		22) Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta	„
15) Lakialoite laiksi tuloverolain 57 §:n muuttamisesta	4789	Hallituksen esitys 163/1997 vp Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1997 vp	
Lakialoite 112/1997 vp (Sakari Smeds /skl)		23) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 1998 perittävästä maksusta	„
16) Lakialoite laiksi neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan talous- ja rahaliiton EMUn kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alusta ..	4791	Hallituksen esitys 176/1997 vp Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1997 vp	
Lakialoite 113/1997 vp (Aapo Saari /kesk ym.)		24) Hallituksen esitys laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetun lain 12 ja 28 §:n sekä opinto-keskuslain 23 §:n muuttamisesta	„
17) Lakialoite laiksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta	4815	Hallituksen esitys 122/1997 vp Sivistysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp	
Lakialoite 114/1997 vp (Esko-Juhani Tenilä /va-r)			

25) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta 4822

Hallituksen esitys 57/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 12/1997
vp
Lakialoite 85/1996 vp

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Alaranta, Apukka, Aura, Dromberg, Enestam, Halonen, Huotari, Huttu-Juntunen, Ihamäki, Immonen, Jansson, Kalli, Kanerva S., Karhunen, Karjalainen, Karjula, Kautto, Kempainen, Knaapi, Koistinen, Kokkonen, Komi, Korhonen M., Korhonen R., Koski M., Kurola, Lamminen, Lapiolahti, Leppänen P., Lindqvist, Lindroos, Lindén, Lipponen, Lämsä, Metsämäki, Myllyniemi, Mähönen, Mölsä, Niinistö, Norrback, Pehkonen, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Pohjola M., Pulliainen, Pykäläinen, Ranta-Muotio, Rantanen, Rinne, Rosendahl, Saapunki, Saari, Savela, Siimes, Soininvaara, Suhola, Tahvanainen, Tiilikainen, Vehviläinen, Veteläinen, Viitamies, Viljamaa, Vokkolainen ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Kurola, Dromberg, Tahvanainen, Pohjola M., Lindqvist, Knaapi, Viitamies, Karhunen, Kanerva S., Suhola, Vehviläinen, Koski M., Lindén, Korhonen M. ja Ranta-Muotio.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Enestam, Halonen, Huotari, Huttu-Juntunen, Karjula, Kempainen, Lamminen, Lindroos, Lipponen, Metsämäki, Myllyniemi, Niinistö, Norrback, Rantanen, Rinne, Savela, Siimes, Tiilikainen, Veteläinen, Viljamaa ja Vokkolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aho, Apukka, Ihamäki, Karhunen, Knaapi, Koistinen, M. Korhonen, R. Korhonen, Ranta-Muotio, Saari, Vehviläinen, Viitamies ja Wideroos sekä

tämän kuun 7 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Jansson sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Lapiolahti ja Lämsä.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laeiksi hallituksen toimenpidekertomuksen uudistamiseen liittyvien lakien muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 92/1997 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö 4/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. H e l l e : Herra puhemies! Meillä on käsitellyssä hallituksen kertomusten muuttaminen uuteen muotoon. Haluan puheenvuorossani kiinnittää huomiota vain yhteen virkkeeseen, joka on perustuslakivaliokunnan mietinnössä. Siinä todetaan, että hallituksen kertomuksessa ei ole erillistä jaksoa tasavallan presidentin toiminnasta, vaikka kertomuksen nimi on hallituksen kertomus. Jos me tutkimme nykyisiä kertomuksia — tällä hetkelläkin on eduskunnan käsittelyssä ainakin vuodelta 96 oleva kertomus — niistä on erittäin vaikeaa saada selvää, millä tavalla eräät päätökset esimerkiksi ulkopoliitikassa ovat syntyneet. Niissä vain hyvin lakonisesti todetaan, että Suomen kanta on tämä tai Suomi on toiminut näin ja näin, mutta mistään ei käy selville, kuka ja missä nämä päätökset on tehnyt.

Viitataan muun muassa asiaan, joka on tänään esityslistalla lähetekeskustelussa, eli hallituksen esitykseen miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden käyttöä koskevista kielloista ja rajoituksista tehdyn muutetun pöytäkirjan hyväksymisestä. Hallituksen kertomuksessa vuodelta 96 on mainintoja miinojen rajoittamis- ja kieltoeuvotteluista, joita on eri tahoilla tapahtunut niin viime vuonna kuin tänä vuonna, mutta mistään ei selviä se, miten ja kuka teki päätöksen vuonna 96 kesällä, että Suomen kanta, Suomen tavoite on maailman laajuinen

miinojenkieltosopimus. Tavoite sinänsä on aivan hyvä ja oikea, mutta kun sittemmin tänä vuonna esimerkiksi on tehty päätös Suomen taholta, että Suomi ei osallistu eikä allekirjoita niin sanotun Ottawan kierroksen miinasopimusta, tästä päätöksestä vastuullista henkilöä ei ole löytynyt.

Täällä salissa on käyty esimerkiksi ulkoministerin kimppeen tässä asiassa, mutta jos meillä ulkopoliittinen päätöksenteko on sellaista kuin sen sanotaan olevan, käsittäisin, että miinan- ja taratkaisu kuuluu nimenomaan tasavallan presidentin tehtäviin. Hän ei ole asiaa kommentoinut, mutta on oletettavaa, että jos hän pitää todella kiinni ulkopoliittisesta määräysvallastaan, niin kuin hän on todennut, hän on tehnyt päätöksen, että Suomi ei allekirjoita tuota Oslossa solmittua sopimusta, joka kulkee Ottawan sopimuksen nimellä. Tällä tavalla meillä päätöksenteko on hyvin sumeaa.

Jos ja kun nyt hallituksen kertomuksen rakenne tulee muuttumaan, olisi erittäin toivottavaa, että tulevista kertomuksista näkisimme myös sen, kuka on tehnyt päätöksiä ja millä perusteilla, jotta voisimme sitten myös arvioida ja kohdistaa mahdollisen kritiikkimme oikeaan suuntaan.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 1—3 §, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys Suomen Hallitusmuodon ja muiden perustuslakien muuttamisesta kahden apulaisoikeusasiamiehen järjestelmään siirtymiseksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 129/1997 vp

Perustuslakivaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan yleiskeskustelu

asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Toisessa käsittelyssä oleva hallituksen esitys kahden apulaisoikeusasiamiehen järjestelmästä saattaa tietysti olla perusteltu määrätyiltä osin, mutta kun viime aikoina on julkisuuteen tullut ja varmasti moni muikin kansanedustaja kuin minä on joutunut perehtymään kanteluihin ja niihin tullessiin vastauksiin, joissa yleensä ei oteta kantaa itse pääkysymykseen, vaan useimmiten toistetaan vain viranomaisistahojen antamia selvityksiä ja lausuntoja, toivoisin, että kun uusi järjestelmä tulee, myös eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa perehdyttäisiin paremmin nimenomaan asiakysymyksiin eikä yritetä ratkaista asiaa sillä tavoin, että perustellaan vain periaatteilla, mikä on helpompaa, ilman että asiakysymyksiin otettaisiin kantaa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 49 ja 59 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 166/1997 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

Toivomusaloite 276, 280/1995 vp, 268, 274/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 20. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 27 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 200/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 23/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 23. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 11 § ja lain uusi nimike, voimaantulosäännös, johtolause ja lakiehdotuksen nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi ympäristövahinko-kuutuksesta ja laiksi vakuutuslainsäädännön muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 82/1997 vp
Ympäristövaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1 § ja 1 luvun otsikko, 2—11 § ja 2 luvun otsikko, 12—21 § ja 3 luvun otsikko, 22—26 § ja 4 luvun otsikko sekä 27 § ja 5 luvun otsikko, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 140/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 19/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Kuluva vuosi on opiskelijoiden asuntotilanne osoittautunut erittäin vaikeaksi monilla paikkakunnilla ja varsinkin yliopistokaupungeissa. Tästä on ollut runsaasti tietoa julkisuudessa ja opiskelijajärjestöt ovat olleet siitä yhteydessä myös eduskuntaankin päin.

Pahimmillaan vallitseva tilanne on johtanut siihen, että useat opiskelijat ovat joutuneet keskeyttämään opiskelunsa asunnon puuttuessa tai sitten majoilemaan sukulaistensa ja ystäviensä asunnoissa tai majoittumaan hätämajoituspisteisiin. Kaikki nämä vaihtoehdot merkitsevät käytännössä sitä, että opiskelijalla ei ole mahdollisuutta normaaliin ja täysipainoiseen opiskeluun.

Hallitus on nyt käsittelyssä olevassa esityksessään ehdottanut opintotukilakia muutettavaksi niin, että täysimääräiseen opintorahaan oikeutavaa ikää alennettaisiin nykyisestä 19 vuodesta 18 vuoteen niiden opiskelijoiden osalta, jotka asuvat muualla kuin vanhempiensa luona. Tämä merkitsisi käytännössä sitä, että kyseisen kaltaisen 18-vuotiaan opiskelijan opintoraha nousisi korkeakouluopiskelijalla 750 markasta 1 540 markkaan sekä muissa oppilaitoksissa opiskelevilla 500 markasta 1 270 markkaan kuukaudesta. Tämä on hyvä ja kannatettava esitys, jonka ilman muuta hyväksyn.

Uudistuksesta koituva 56 miljoonan markan vuosittainen opintotukimenojen lisäys on tarkoitus kattaa merkittävältä osaltaan opintotukea leikkaamalla niin, että vanhempiensa omistamassa asunnossa vuokralla asuville opiskelijoille poistettaisiin oikeus opintotuen asumislisään. Asiasta on noussut kuitenkin hälyä siksi, että esitetyn toimenpiteen yhteensovittaminen asumistukijärjestelmän kanssa on ongelmallista. Esimerkiksi vanhempiensa omistamassa asun-

nossa yksin asuva olisi jäänyt täysin ilman tukea, kun taas yhdessä muun tai muiden kanssa vastaavanlaisessa asunnossa asuva olisi päässyt tuen piiriin. Lisäksi lain kiertäminen olisi ollut todennäköistä.

Nyt hallitus on muuttanut ratkaisua niin, että yksin vanhempiensa asunnossa asuva opiskelija saisi leikatun, 350 markan kuukausittaisen asumislisän. Ratkaisu on kuin kanan hädässä muni-
ma nahkamuna, joka ei kestä käyttöö, vaikka oikealta näyttäisikin. Hallituksen linja siirtää tukea taskusta toiseen eli rahoittaa toisille opiskelijoille annettava tuen lisäys ottamalla toisilta opiskelijoilta pois tukea on mielestäni väärä ratkaisu. Tätä mallia vastaan on ollut sekä ympäristövaliokunta että maamme opiskelijajärjestöt.

Olen myös itse saanut lukuisia yhteydenottoja sekä vanhempiensa omistamassa asunnossa asuvilta opiskelijoilta että heidän vanhemmiltaan. Tilannehan on monesti se, että vanhemmat ostavat toiselle paikkakunnalle opiskelemaan lähtevälle tai lähteville lapsilleen opiskelija-asunnon ja ottavat sitä varten lainaa pankista. He ovat tähän saakka laskeneet, että opiskelijan saaman asumislisän antaman vetoavun turvin he pystyvät selviytymään asunnon lainanhoitokuluista. Takametsiähän on enää kovin harvoilla opiskelijoiden vanhemmilla hakattavaksi asunnon rahoittamiseksi.

Mikäli hallituksen esittämä alkuperäinen tai muutettukin linja toteutuu, joutuvat useat perheet myymään opiskeleville lapsille ostamansa asunnon. Tämä tietää lisäpainetta opiskelija-asuntorintamalle, koska kyseisen kaltaisia asuntoja on opetusministerin antamien tietojen mukaan ainakin 4 000 kappaletta.

Tein aiheesta aikoinaan kirjallisen kysymyksen ja käytössäni on ministeri Anderssonin vastausluonnos. Siinä toistetaan sivistysvaliokunnan mietinnössään oleva hallituksen alennetun 350 markan asumislisän malli. Esitin kysymyksessäni ajatuksen, että täyden asumislisän ehtona vanhempiensa omistamassa asunnossa asuvalle opiskelijalle olisi se, että kyseessä olevaan asuntoon kohdistuisi määrältään vähintään 50 prosenttia asunnon käyvästä hinnasta oleva kiinnelaina. Tämä estäisi rikkaiden keinottelumahdollisuuden. Vastauksessa esittämäni malli tyrmätään kovin heppoisin perustein.

Hallituksen nyt omaksuma malli alennetusta 350 markan asumislisästä vanhempiensa omistamassa asunnossa asuville opiskelijoille vastapainona täydelle 1 540/1 270 markan suuruiselle lisälle jonkun muun kuin opiskelijan vanhempien

omistamassa asunnossa asuvalle johtaa käytännössä siihen, että lakia kierretään vaihtamalla asuntoja päittäin niin, että esimerkiksi Matti Möttönen muuttaa Kalle Kettusen vanhempien omistamaan asuntoon ja Kalle Kettunen puolestaan Matti Möttösen vanhempien omistamaan asuntoon. Kuinka tämä säästää yhteiskunnan varoja? Minun mielestäni ei mitenkään.

Herra puhemies! Minun ymmärtääkseni on aivan laillista toimintaa vaihtaa asuntoja tällä tavoin. Eli näin opastetaan opiskelijoita ikään kuin kiertämään voimassa olevaa lakia.

Arvoisa puhemies! Hallitus on hakoteillä säästämisinnsänsä. Sen esitys asumislisän poistamisesta kokonaan tai maksamisesta alennettuna vanhempiensa omistamassa asunnossa asuvalle opiskelijalle on epäonnistunut ja asettaa opiskelijat keskenään eriarvoiseen asemaan. Tämän takia tulenkin tukemaan sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvää vastalauseetta, jossa olevassa lausumassa hallituksen esitykseen sisältyvää 18-vuotiaiden opintorahaoikeuden parantamista ei rahoitettaisi vanhempiensa omistamassa asunnossa asuvien opiskelijoiden kustannuksella.

Edustajat Kurola ja Dromberg merkitään läsnä oleviksi.

Ministeri Andersson: Arvoisa puhemies, herr talman! Ed. Vistbacka oli sitä mieltä, että tämä keskeinen uudistus, että 18-vuotiaat ensi vuoden elokuun alusta saavat saman suuruisen opintorahan kuin muutkin, vanhemmat opiskelijat, on oikea. Tämähän on ollut suurin epäkohta sen jälkeen kun opintotuki uudistus tehtiin, ja minunkin mielestä on erittäin hyvä, että tämä nyt saadaan järjestykseen.

Ongelma on ollut, niin kuin ed. Vistbackakin sanoi, löytää rahoitusta tälle reformille, koska linja tässä hallituksessa on ollut ja meille annetut ukaasit sellaiset, että se ei saa merkitä lisämenoja budjetissa. Meillä on ollut erilaisia säästösuunnitelmia mutta mikään näistä ei ole ollut toteuttamiskelpoinen. Tämä on kompromissi. Se, että vanhempiensa asunnossa asuva opiskelija saa alennetun asumislisän maksimaalisesti 350 markkaa, on kompromissi, myönnän, eikä se ole täysin onnistunut. Mutta se oli kuitenkin sosiaalisin tapa säästää nämä rahat, jonka me pystyimme kehittämään ministeriössä.

Se, että tämä houkuttelisi vaihtamaan asuntoa ja keplottelemaan, on mahdollista, mutta toi-

saalta kun tämä maksetaan vastiketta vastaan, tähän vastaa semmoista vähän yli 500 markan yhtiövastiketta, niin sen tyyppinen väärinkäyttö, joka on ehkä ollut olemassa aikaisemmin vanhempien asunnossa asuvien kohdalla, tällä tavalla saadaan torjutuksi. Se on sikäli mielestäni oikeudenmukainen eikä kohdistu kuitenkaan köyhimpiin perheisiin.

Mutta myönnän, että olisi ollut ihanteellisempaa saada ne rahat jostakin lisäyksenä ja tehdä tämä puhtaana ilman säästötoimenpiteitä, mutta valitettavasti se ei ole sopusoinnussa niiden säästölinjausten kanssa, joita tämä hallitus on sitoutunut tunnetuista syistä toteuttamaan.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielestäni ministeri Andersson olisi voinut vielä kertoa yksityiskohtaisemminkin, ketkä estivät järkevän kompromissin aikaansaamisen hallituksessa kyseessä olevan lain rahoituksen osalta. Tilannehan oli näet se, että työvoimapolitiisesta aikuiskoulutuksesta on säästymässä paljon rahaa, mutta valtiovarainministeriölle ja valtiovarainministerille ei kelvannut se, että tältä kohdin olisi otettu käyttöön rahoja ja rahoitettu tämä sinänsä tärkeä ja myönteinen uudistus, joka nyt opintotuen osalta toteutuu. Valtiovarainministeri vaati nimenomaan säästöjen toteuttamista siten, että leikataan asumislisää saavilta opiskelijoilta siltä osin, kun kyse on vanhempien omistamassa asunnossa asuvasta opiskelijasta.

On totta se, ja sivistysvaliokunta käsitellessään lakiesitystä kuuli asiantuntijoita, jotka osoittivat, miten tätä lakia voi kiertää. Mielestäni tämä laki on juuri sellainen esimerkki hölmöistä laista, jota pitääkin kiertää. Toivon, että esimerkiksi Internetissä välitetään yksityiskohtaiset ohjeet siitä, kuinka tällaista hölmöä lakia kierretään.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Andersson asiallisesti perusteli nimenomaan tämän lain. Mutta yhteen asiaan puutun osittain viitaten siihen, mitä ed. Laakso äsken totesi ja omassa puheenvuorossani toin esille, eli siihen, mitä mieltä ministeri on siitä, että jos tässä yksi sun toinen nyt lähtee lehtiin kirjoittamaan ja kehottaa nimenomaan tällaisia vanhempia ja heidän lapsiaan, jotka opiskelevat ja asuvat vanhempiensa omistamassa asunnossa, vaihtamaan sillä tavalla, että tekevät vuokrasopimukset kavereidensa van-

hempien kanssa. Tulkintani mukaan se on aivan laillista eikä merkitse minkään muunlaisen kuin ehkä tietysti moraalisen kynnyksen yli menemistä.

Ed. Korteniemi: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys opintotukilain muuttamisesta on tervetullut parannus nykyiseen opintotukeen sikäli, että muualla kuin vanhempiensa luona asuvat 18-vuotiaat opiskelijat pääsevät täysimääräisen opintotuen piiriin. Kielteistä hallituksen esityksessä on, niin kuin ed. Vistbacka jo totesi, uudistuksen rahoitustapa.

Hallituksen esityksessä sanotaan muun muassa: "Määrärahojen niukkuuden vuoksi asumislisän saamisen edellytyksiä tiukennettaisiin siten, että asumislisä vuoden 1998 alusta myönnettäisiin vanhemmaltaan asunnon vuokranneille opiskelijoille määrältään asetuksella säädettävällä tavalla alennettuna."

Sivistysvaliokunnassa asiantuntijana kuultu opetusministeriön virkamies arvioi, että vanhempien luona asuvia opiskelijoita on noin 30 000. Edelleen hän arvioi, että ehkä 3 000—4 000 on sellaisia opiskelijoita, joiden asumislisä tämän muutoksen takia tulisi alenemaan.

Sivistysvaliokunnan mietinnöstä käy ilmi, että meitä on kolme keskustalaista valiokunnan jäsentä, jotka teimme vastalauseen, jossa ilmaisimme nimenomaan sen, ettemme voi hyväksyä rahoitustapaa. Meistä on kohtuutonta ja epätasa-arvoista, että 18-vuotiaiden opiskelijoiden aseman parantaminen rahoitetaan heikentämällä toisten opiskelijoiden tukea.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että eduskunnan ympäristövaliokunta on erään toisen asian yhteydessä kirjannut mietintöönsä kannanoton, jossa se vastustaa muutosta, jota nyt ollaan tekemässä. Lisäksi opiskelijajärjestöt yhtä lukuun ottamatta vastustivat valiokunnassa muutosta, kun olivat siellä asiantuntijoina kuulavana.

Opiskelijoiden asunto-ongelma on viime aikoina hälyttävästi vaikeutunut. Tässä käy sillä tavalla, mikäli muutos toteutetaan nimenomaan rahoituksen osalta tällä tavalla, että opiskelijoiden asunto-ongelmat tulevat entisestään lisääntymään. Niin kuin täällä on jo todettu, ehdotetun asumislisää koskevan heikennyksen ongelma on myös siinä, että sitä on varsin helppo kiertää. Ei olekaan järkevää, että tehdään lakeja, joista jo etukäteen voidaan arvioida, että ne ovat helposti kierrettävissä.

Tämän vuoksi tulemme esittämään myöhemmissä käsittelyissä, että eduskunta liittäisi tähän lausuman, jossa eduskunta edellyttää, ettei opintotukilain muutoksesta aiheutuvia lisäkustannuksia rahoiteta muuttamalla asumislisän saamisen edellytyksiä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Opintotuen alarajan laskiessa 18 ikävuoteen ihminen on pienestä lapsesta valmistumiseensa saakka tietyllä tavalla yhteiskunnan siipien kannatuksella, lukuun ottamatta tuota väliä 17:stä 18 vuoteen, kun lapsilisä 17-vuotiaana lakkaa. On mielenkiintoista nähdä, miten ja miltä poliittiselta taholta ryhdytään vaatimaan tämän aukon umpeen vetämistä 17:stä 18:aan. Siinä on hyvä poliittisen toiminnan mahdollisuus.

Mitä tulee asuntokysymykseen, totuus lieene se, että yleensä vanhemmat joko ostavat tai omistavat asunnon, jonka antavat ilmaiseksi lapselleen opiskeluasunnoksi, kuittaavat saaneensa vuokrat, joita eivät koskaan saa, ja asuntotuki jää opiskelevalle lapselle ylimääräisenä tulona. Näinhän se tietysti tapahtuu eikä sillä tavalla, että perämetsien sijasta asuntovuokralla maksellaan joitakin asuntolainan korkoja tai muuta. Tämä on sellaisenaan ihan oikein. Annetaan tarvittava raha lapselle näin tai noin, eihän siinä mitään huomauttamista ole, mutta tietynlaista vääryyttä siinä tietysti tapahtuu kuiteissa, kun kuittaillaan sellaisia tuloja, jopa vanhemmat maksavat verojakin tuloista, joita ei todellisuudessa saatukaan.

Mitä tulee tähän lakiin, niin kyllähän se tietysti on siinä mielessä huono asia, että koskaan ei pitäisi tehdä sellaista lainsäädäntöä, joka ärsyttää, vaikka ei Internet-sivujen kauttakkaan, ihmisiä tekemään tuollaisia kepposia, niin kuin tässäkin tapauksessa naapurin isännän ja emännän kanssa sovitaan, että opiskelijat vaihtavat asuntoja ja kumpikin tulee silloin täyden opintotuen piiriin. Tällaisia ei tietysti pitäisi tehdä, mutta näin vain on käymässä. Saa nähdä, iskevätkö Internet-sivujen ohjeet sillä tavalla, että asia tulee korjattua.

Ed. Viitanen: Arvoisa puhemies! Tulen varmuuden vuoksi tänne ylös korokkeelle, kun en ole ihan varma, riittääkö kaksi minuuttia.

Se, mikä tässä laissa, jota parhaillaan käsittelemme, on olennaista, on tietenkin se hyvä puoli, mikä itse lakiesitykseen sisältyy. Se on jo täällä moneen kertaan kiitelty 18-vuotiaiden tasavertainen oikeus saada yhtä suurta opintorahaa

kuin muutkin opiskelijat saavat. Se on loistava uudistus, siitä kiitos.

Kun asia on todellakin ollut useita vuosia painostuksen alla, niin onneksi se nyt saadaan aikaan, mutta olisin toki toivonut, että se olisi voitu jo useita vuosia sitten viimekertaisten uudistusten yhteydessä ratkaista. Mutta parempi myöhään kuin ei milloinkaan. Useinhan politiikassa on valitettavasti niin, että pienetkin asiat edistyvät käytännössä hitaasti.

Tietenkin se, mitä ministeri Andersson totesi, että 18-vuotiaiden opintorahakysymys on ollut tärkein asia, mikä nyt on saavutettu, on ihan oikein, se on ollut tärkeä. Mutta haluaisin myös tuoda esiin erään toisen hyvin tärkeän kehittämisen arvoisen asian, nimittäin opintorahan toisen puolen, opintolainakysymyksen.

Kun tässä talossa pari vuotta sitten leikkasimme opintotuen tasoa, hyvin paljon oli keskustelua siitä, että vastaavasti yritetään tehdä jonkin tyyppisiä järjestelyjä siitä, että nykyistä markkinakorkoista opintolainasysteemiä voitaisiin tehdä turvallisemmaksi. En käytännössä tiedä, onko tätä kovinkaan paljon sen jälkeen mietitty tai aiotaanko tehdä mitään, mutta ainakin itseleni tuli yksi idea mieleen, mitä varmasti kannattaisi tulevaisuudessa miettiä.

Tiedän hyvin, että jo useita vuosia on keskusteltu siitä, pitäisikö opintolainoja varten olla olemassa jonkinlainen opintolainarahasto. Mielestäni se ei edelleenkaan olisi ollenkaan huono idea, jos ajatellaan, millä keinoin pystyttäisiin lainajärjestelmää tekemään opiskelijaystävällisemmäksi. Viime aikoina on ollut todella huolestuttavia, surullisen kuuluisia esimerkkejä siitä, kuinka joku järjestelmä on voinut ontua niin, että opiskelijat ovat jääneet useiksi viikoiksi ja kuukausiksi ilman opintorahojaan, kun jokin tietokonejärjestelmä Kelassa ei toimi, mikä minusta on kohtuutonta. Olisiko silloin, ihan ideana heitettynä, voitu ajatella, että jos meillä olisi olemassa jokin opintolainarahaston kaltainen järjestelmä, niin se olisi voinut toimia eräänlaisena puskurina opiskelijoille, hätätilanteessa myöntää kriisiapua ja myöhemmin, kun saadaan selvitykset valmiiksi, katsottaisiin lopullinen tilanne? Mielestäni ihan vakavissaan kannattaisi ruveta hallituksessakin miettimään, voitaisiinko lainajärjestelmää kehittää nykyistä turvallisemmaksi, koska opintorahan hyvinkin nopeaan korottamiseen tuskin meillä näinä aikoina todellisuudessa, jos realisteja ollaan, on kovinkaan suurta varaa.

Mitä tulee asumistuen leikkaukseen, josta virallisestihan emme eduskunnassa pääse edes

päättämään, vaan hallitus on päätöksensä tehnyt, ympäristövaliokunnassa toki lausimme asiasta vähän niin ja näin, koska tiesimme hyvin, että asia ei sinänsä meille kuulu. Ehkä sekin lausuma, mikä valiokunnan kannanotoksi tuli, oli eräänlainen kompromissi siitä, että sanotaan jotakin, vaikka tämä ei meidän asiamme olekaan.

Sinänsä ymmärrän hyvin esityksen perustelut. Okei, jos asia on niin yksinkertainen kuin ed. Aittoniemi äsken väitti, että vain varakkaat ihmiset ostavat toisen asunnon ja antavat lapsensa asua ilmaiseksi, niin ymmärrän hyvin, että asumisliisää halutaan silloin leikata. Mutta juuri sen vuoksi, mikä täälläkin on tullut esiin moneen kertaan, kun tämä on sinänsä vähän hölmö systeemi, kiertomahdollisuudet ja mikä on todellinen säästö jne., niin tämä on jonkin verran arveluttava päätös sinänsä.

Mutta se, mihin tosissaan tässä talossa enemmän pitäisi kiinnittää huomiota, on järjestelmä sinänsä plus se, mihin viitattiin myös, eli itse asuntotilanteeseen ja siihen, miten kyetään vastaamaan opiskelija-asuntojen tarpeeseen. Uusimpien tarveselvitysten mukaan tarvittaisiin monta sataa asuntoa vuodessa jo pelkästään opiskelijoille suunnattuna, että saataisiin homma toimimaan ja asiat kuntoon.

Ed. Virtanen: Arvoisa puhemies! Ed. Vistbackan visio on tietysti harvinaisen oikea siitä, että keinottelua voidaan ruveta tällaisen lainsäädännön pohjalta harrastamaan. Mutta itse kysymys tietysti on erittäin vaikea. Itse uudistus on erinomainen, että otetaan 18-vuotiaat mukaan tukieimeihin.

Se, mihin törmäämme muutenkin työläinsäädännön alueella, on, että kun Suomessa on näitä, jotka ovat oppineet hyödyntämään sanotaanko valtion rahatalouteen liittyviä lainsäädännöllisiä porsaanreikiä ja sian- ja emakonreikiä, he ovat tässä taas kavahtaneet, koska tämä on ollut useasti voisi sanoa vähemmän rikkaille ainoa keino hankkia jonkinlaista rikkautta. Kun asunton hinnat ovat aina nousseet ja muuta, niin kylähän tässä keinottelu aina on ollut olemassa. Kyllähän eräät herrat ovat oikeassa sanoessaan, että vähän rikkaammilla on ollut varaa hankkia toinen tai kolmas asunto lapsilleen ja maksattaa se valtiolla. Tämä koetaan saavutetuksi eduksi. Kun on köyhemmällekkin keinottelumahdollisuuksia, niin pitäisi nekin jotenkin sallia. Kun tiedämme, että meillä on paljon ministereitäkin, jotka ovat näköjään hankkineet vuokra-asuntoja oikein urakalla, niin tämä palvelee kyllä täl-

laista ajattelua monessakin mielessä. Tämä vaikuttaa jopa ihan demokraattiselta ja sosiaaliseltakin, jos ajatellaan tällä lailla.

Tosiaan en minä osaa muuta sanoa kuin että minä en pysty sanomaan, mitkä ne rajat ovat. Uudistus on oikean suuntainen, ja kun joltain on otettava, niin otettakoon niiltä, joilla on, ainakin jonkin verran.

Ed. Aul a: Arvoisa puhemies! Minunkin mielestäni on outoa, että nuorten, 18-vuotiaitten opiskelijoiden opintorahan hyvin tarpeellinen parantaminen rahoitetaan nyt ottamalla vanhempien asunnossa asuvilta opiskelijoilta osa asumisliisää pois. Kuitenkin täällä eduskunnassa on ollut valmiutta ja hallituksessa on ollut valmiutta muun muassa aikuisten opintorahapuolelle lisätä varsin suuria rahasummia, tänäkin vuonna 300 miljoonaa. Tässä on kyse sentään vain 40 miljoonasta.

Täällä ei ole vielä kiinnitetty huomiota siihen, että nyt esitetty malli monimutkaistaa edelleen sosiaaliturvaa ja asumistukijärjestelmää, kun päinvastoin pitäisi opiskelijoiden asumistukijärjestelmääkin lähentää muiden kansalaisten asumistuen suuntaan. Nythän tulee käymään niin, että opiskelijat ja muut nuoret taas tulevat erilaiseen asemaan. Nuori, joka vaikkapa työttömänä tai työssä käyvänä asuu vanhempiensa omistamassa asunnossa, on minun käsittääkseni edelleenkin oikeutettu yleiseen asumistukeen, mutta taas opiskeleva nuori ei ole. Minusta opiskeluun pitäisi myös kannustaa ja nähdä se tärkeänä asiana. Myös tämä ratkaisu omalta osaltaan antaa sen viestin, että ilmeisesti opiskelua ei arvostetakaan.

Eduskunnalla on vielä tietenkin yksi mahdollisuus palata tähän asiaan budjettikäsittelyn yhteydessä. Olen itse tehnyt talousarvioaloitteen siitä, että budjettiin lisättäisiin 40 miljoonaa niin, että tätä leikkausta opiskelijoiden asumisliisään ei tarvitsisi tehdä.

Muutoin opintotuen kehittämistarpeista en näe ajankohtaisimpana tätä opintolainarahastoa, minkä ed. Viitanen esitti, vaan sen, että nuorimpien opiskelijoitten vanhempien tulojen harkintaan saataisiin enempi joustoa. Tällä hetkellä vanhempien tulojen harkintarajat ovat menneet niin kireiksi, että jo keskituloisten vanhempien lapset eivät näytä saavan enää opintorahaa.

Ed. Tahvanainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. B r a x : Arvoisa puhemies! Lyhyesti: Mielestäni tämä esitys, siltä osin kuin on kyse vanhempien asunnossa asumisesta, on perusteeton. Se on demoralisoiva, aivan niin kuin täällä on tullut esille. On selvää, että se saattaa joissakin tilanteissa ajaa tietoiseen kiertämiseen, varsinkin kun se on niin helppoa.

Ennen kaikkea, mikä minua pelottaa, se osaltaan lisää asutuspulaa opiskelijoille sen takia, että tällä hetkellä kuitenkin nykyisessä järjestelmässä jotkut jo omat lainansa maksaneet vanhemmat ovat katsoneet moraalisesti järkeväksi ja oikeaksi yrittää sijoittaa suvun rahaa seuraavan polven opiskeluasuntoon. Nyt on pelättävissä, että tästä johtuen markkinoilta katoaakin asuntorahaa. Silloin markkinoilta saattaa katoa myös vuokra-asuntoja ylipäättänsä, ja ne rahat menevätkin ehkä johonkin lomamatkailuun tai muuhun.

Se, että tämä saatetaan kokea joissakin tilanteissa väääräksi, johtuu ylipäättänsä siitä, että asumistuki lopullisesti on aina tukea vuokranantajalle. Oikeastihan se menee aina loppukädessä sinne. Silloin, kun vuokranantaja on rikas, on ylipäättänsä tietystä näkökulmasta epäoikeudenmukaista maksaa asumistukea niissä tilanteissa. Mutta nyt, kun otetaan paikka paikan päälle, yksi yksittäinen tilanne, niin tehdään lainsäädäntöä, joka pitemmän päälle tekee tämän järjestelmän, aivan niin kuin ed. Aula sanoi, entistä sekavammaksi. Sosiaaliakrobatian viidakko sen kuin muuttuu. Paikka paikan päälle paikaten tämä järjestelmä menee vain sotkuisemmaksi.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Olen ed. Viitasen kanssa samaa mieltä siinä, että tämän syksyn sekaannukset opintolainojen ja opintorahojen maksamisessa ovat täysin käsittämätön ja täysin sietämätön tilanne, ja kaikki tämä atk:n vuoksi. Mutta sen sijaan olen eri mieltä siitä, että tätä atk-ongelmaa poistettaisiin rahaston avulla, niin kuin hänen puheenvuorostaan sai käsityksen. Se ei mielestäni ollenkaan tunnu mahdolliselta.

Hallituksen esitys on hyvä siltä osin, että opintorahaan oikeuttava ikäraja laskee vuodella, mutta sen sijaan se ei ole oikeudenmukainen siinä, että kun poistetaan yksi eriarvoistava tekijä, niin luomme toisen, jos asumislisä on erisuuruinen erilaisissa asunnoissa asuville. Näitä vanhempien ostamia asuntojahan usein hankitaan nimenomaan sitä varten, että opiskelijoitten vuokratilanne on ollut surkea, vuokrat korkeat, halpaa vuokra-asuntoa opiskelijalle on erittäin

vaikea saada tänä päivänä. Tällä tavalla tämä on ollut eräs ratkaisu aika pienituloisillekin vanhemmille.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Mielestäni tämän rahoituksen perusongelma, mitä pelkään aivan samalla tavalla kuin täällä jo aiemmissa puheenvuoroissa on todettu, on se, että osa opiskelija-asunnoista katoaa tämän uuden rahoitusjärjestelmän myötä markkinoilta. Eli monet vanhemmat ovat säilyttäneet, ja korostan sanaa säilyttäneet, eivät välttämättä hankkineet nimen omaan toista asuntoa oman lapsensa opiskelun varalta, vaan ovat säilyttäneet toisen asunnon siksi, että heillä on lapsi, joka on tulossa opiskelemaan, joka voi tätä asuntoa käyttää.

Nyt tilanne on se, että kun on tavaton pula ainakin eräillä seuduilla kohtuuhintaisista opiskelija-asunnoista, niin pelkään, että tämän rahoitusjärjestelmän, asumislisän, heikentymisen myötä myös nämä asunnot, jotka vanhemmat ovat pitäneet omia lapsiaan varten opiskelija-asuntoina, tulevat katoamaan. Ne ovat olleet kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja, ovatpa ne olleet ilmaisia tai onpa niistä maksettu vähän. Mutta pelkään, että ne katoavat tämän järjestelmän takia, ainakin itse olen saanut tämän kaltaisia reaktioilta erältä vanhemmilta.

Itse lakiesitys on myönteinen ja mielestäni hallituksen pitäisi nyt suuntautua tulevaisuuteen ja katsoa, mitkä ovat vielä jäljellä olevat perusongelmat opintotukijärjestelmässä. Täällä on keskustelussa viitattu jo useisiin. Itse olen sitä mieltä, että esimerkiksi kotona asuvan, muussa kuin korkeakoulussa opiskelevan opintotuki, joka on vain 130 markkaa kuukaudessa, on yksi sellainen, joka tulevaisuudessa tarvitsee korjausta.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies, herr talman! Ihan muutama kommentti. Tässä puhuttiin opintolainajärjestelmästä, että sitä pitäisi muuttaa paremmaksi. Ajatus tämmöisestä rahastostahan on ollut pitkään esillä. Sitä on ehdotettu, mutta se ei näytä näissä yhteiskunnallisissa oloissa saavan kovinkaan paljon poliittista kannatusta. Kun korot olivat erittäin korkeat vielä kuusi seitsemän vuotta sitten, silloinhan opintolainoja otettiin hyvin vähän. Se johtui tietysti myöskin siitä, että nuorisotyöttömyys ja työttömyys muutenkin oli korkea, nuorisotyöttömyyshän oli 35—40 prosenttia silloin, kun se oli korkeimmillaan, ja on aivan selvää, että jos tulevaisuuden näkymät ovat niin epävarmat ja korot niin korkeita markkinakorkoja, vaatii kyl-

lä aikamoista uhkarohkeutta käyttää opintolainamahdollisuutta.

Nyt kuitenkin olemme saaneet aikaan varsin vanhojen opintolainojen korkojen huomattavaa alenemista. Muutenkin markkinakorot ovat nyt alhaalla, ja nythän se näkyy myös siinä, että opintolainamahdollisuutta käyttää huomattavasti useampi opiskelija kuin vielä neljä viisi vuotta sitten. On tietysti kiista- ja vähän ideologinenkin kysymys, voiko rakentaa opintojen rahoitusta lainajärjestelmälle vai ei, voidaanko katsoa, että opintolaina on investointi omaan tulevaisuuteen ja että siihen ei kuitenkaan liity niin suuria riskejä työttömyyden tai lainakorkojen hyppäyksen muodossa, että se olisi kohtuutonta. Katsoisin, että opintolainajärjestelmä on hyvä täydennys opintorahajärjestelmään, mutta kuitenkin, jos ajatellaan tulevaisuutta, mielestäni pitäisi pyrkiä korottamaan opintorahaa niin, että sillä tulisi toimeen.

Nyt muuttunut järjestelmä koskee opiskelijoiden ansiomahdollisuuksia. Se mielestäni parantaa ja joustavoittaa työn kautta saatuja ansiomahdollisuuksia, kun järjestelmä muuttuu vähemmän byrokraattiseksi eikä ansioita tarkastella kuukausittain, vaan koko vuoden ajalta. Tämä mielestäni on kuitenkin parannus, ja se on jo kohta toteutumassa.

Tietysti ei voi olla muuta kuin samaa mieltä niitten kanssa, jotka sanovat, että tämä uusi asumislisäleikkaus maksimaaliseen 350 markkaan voi johtaa siihen, että tällä keplotellaan, mutta kuten ed. Aittoniemi muun muassa puheenvuorossaan totesi, nykyjärjestelmässä tietysti, en tiedä tarkkoja lukuja, mutta kyllä on aika yleistä, että lapsi asuu vanhempiensa asunnossa ja nostaa täyttä asumislisää eikä maksa vanhemmilleen vuokraa. Nyt valtio subventoi näitä vanhempia. Siitäkin voitaisiin keskustella, onko tämä oikeudenmukainen ja mahdollisesti hyväksyttävä järjestelmä. Sehän nyt loppuu, koska korvaus tulee vastikkeelliseksi.

Mitä tulee kotona asuvien nuorten opiskelijoitten tai lukiolaisten hyvin alhaiseen opintotukitasoon, niin sitten kun ajat paranevat, varmaan on mahdollisuus näitäkin korottaa. Nämä nyt tällä hetkellä ovat lähinnä taskurahan suuruisia ja tyyppisiä rahoja. Koska itse en ole koskaan elänyt semmoista aikaa, että tätä olisi tullut edes ajatelleeksi, minä en pysty oikein ottamaan tähän kantaa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa puhemies! Kyllä todella ihmetyttää, miten voidaan tällainen laki-

esitys antaa, kun olisi ollut mahdollista saada aikaan varmasti paljon suuremmat säästöt antamalla sosiaalisesti oikeudenmukainen lakiesitys, sillä jos varat kerran loppuvat, niin ainoa sosiaalisesti oikeudenmukainenhan olisi sellainen järjestelmä, jossa määritellään asumistuen suuruus vanhempien tulojen perusteella. Sillä, että asuu vanhempien omistamassa asunnossa, ei ole välttämättä mitään tekemistä vanhempien varallisuuden tai tulojen kanssa. Voi omistaa vaikka kymmenellä miljardilla Nokian osakkeita ja siitä huolimatta, kun ei omista sitä asuntoa, jossa lapsi asuu tai opiskelee, saa täyden asumistuen.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden käsite on minusta täysin hämärtynyt ja ihmettelen, että vasemmistoliiton ministeri voi esitellä tällaisen lakiesityksen. Sen kyllä tiedän, että puolue on joutunut luopumaan kaikista periaatteistaan, mutta ettei edes ymmärretä niitä periaatteita enää, joita on joskus edustettu, sitä en enää ymmärrä.

Ed. M. Pohjola merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyt vastaus tähän kovasti moralisoivaan puheenvuoroon. Kyllä minusta tietty sosiaalisuus on tämänkin nyt toteutetun säästöajatuksen takana. Tämä ei kohdistu kaikkein köyhimpiin opiskelijoihin, aivan varmasti on näin. Järjestelmä, joka ottaisi huomioon vanhempien tulot enemmän kuin niitä nyt huomioidaan, loisi kyllä sen tyyppistä byrokratiaa ja olisi niin monimutkaista, ettei siinä olisi mitään järkeä.

Voin myös tässä yhteydessä kertoa, että yksi säästösuunnitelma oli sellainen, että pitäisi huomioida opiskelijan puolison tulot. Ehdotus, jota selvitettiin hyvin tarkkaan opintotukiudistuksen yhteydessä, joka toteutui vuonna 92, olisi ollut täysin mahdollon toteuttaa. Kun opiskelijoilla saattaa olla yhden vuoden aikana vaikka kolme puolisoa, sulhasta tai poikaystävää tai tyttöystävää, olisi tarvittu näiden tulojen määrittely, kolmen partnerin keskimääräinen tulo yhden vuoden aikana jne. Tämä olisi ollut täysin mahdollon säästömalli niin kuin myös esitetty niin sanottu oikeudenmukainen malli, eikä vasemmistoliitto ole mihinkään periaatteitaan ja arvojaan hylännyt.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan vielä korostaa sitä, että ope-

tusministeriö harkitsi myös sellaista rahoitusmallia, jossa todellakin säästyvistä työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen rahoista olisi rahoitettu tämä uusi järjestelmä kajoamatta nyt vanhempiensa asunnoissa asuvien opiskelijoiden asumislisään, mikä aiheuttaa byrokratiaa. Ministeri Andersson viittasi aivan oikein, että eräät ehdotetut mallit olisivat lisänneet vieläkin enemmän byrokratiaa kuin nyt käyttöön tuleva malli, mutta kyllä tämäkin malli lisää byrokratiaa, kun pitää selvittää, missä opiskelija asuu.

Mielenkiintoista on, että asetus, joka on tulos, on sellainen, että jos vanhemmilla ja opiskelijalla on samassa kiinteistössä eri asunnot, tällainen opiskelija ei saakaan enää edes tätä 350 markan asumislisää, vaikka hän eläisi eri rapussakin samassa kiinteistössä. Todennäköisesti tätä tullaan tulevaisuudessa laajentamaan samaan kortteliin ja samaan kuntaan ja samaan maahankin vielä, jotta saadaan koko homma pois.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ministeri Andersson sanoi, että toinen järjestelmä olisi ollut byrokraattinen, mutta mieluummin se saisi olla byrokraattinen kuin demoralisoiva. Aivan niin kuin ed. Brax sanoi, tämä on todella demoralisoiva lakimuutos. Se tulee johtamaan siihen, että vanhemmat siirtävät nimissään olevan huoneiston opiskelijan sisarelle, veljelle tai jollekin muulle aivan laillisesti, tämä maksaa leimaveron ja nostaa sitten täyden asumistuen. Kyllä minua ihmetyttää suuresti se asia, että priorisoidaan demoralisoivaa lainsäädäntöä byrokraattisen lainsäädännön edelle, enkä minä näe, että se mitenään byrokraattinen olisi, vaikka ottaisi huomioon vanhempien tulot ja varallisuuden. Varsin monessa asiassa näin menetellään.

Olen aivan samaa mieltä ed. Mannisen kanssa, että jos halutaan sosiaalisin perustein säästää, silloin olisi pitänyt menetellä juuri niin kuin hän esitti: tulot ja varallisuus otetaan huomioon. Mutta kun hallitus arvelee tästä tulevan säästöä, ministeri Andersson, te tulette näkemään vuoden kuluttua, että se on todella minimaalinen, ja te olette aikaansaanut lain, jonka kiertämisestä kansalaiset nauttivat.

Ed. M a n n i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Andersson totesi, että tämä ei kaikkein köyhimpiä koske. Ei varmaan kaikkein köyhimpiä, mutta monet työläisperheet ovat ottaneet kyllä yhteyttä ja sanoneet, että ovat viimeisillä rahoillaan ja veloilla hankkineet asun-

non, jotta lapsi voisi opiskella kunnon olosuhteissa, ja nyt he joutuvat myymään tämän sen seurauksena, koska he eivät pysty sitä ylläpitämään.

Mitä tulee siihen, ovatko kaikki maksaneet vuokraa vai eivät, ainakin vero heidän on maksettava, olipa sitä rahaa tullut tai ei. Koska on julkisesti vuokrattu asunto, siitä tulosta, mikä on lautakunnalle ilmoitettu, vero pitää maksaa. Uudessa järjestelmässä käy ilmeisesti niin, että ei voi periä vuokraa, mutta joutuu maksamaan veron kuitenkin siitä toisesta asunnossa, sen 3 prosenttia vai mitä se tällä hetkellä on. Todella surkea esitys, ministeri Andersson.

Ed. Lindqvist merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T a h v a n a i n e n : Arvoisa puhemies! Haluaisin tässä opposition edustajille ensin huomauttaa, että lukisivat lain ensin ja sen jälkeen ottaisivat kantaa asiaan, sillä todellakaan tässä ei olla muuttamassa lailla asumistuen perusteita. Näitä tullaan muuttamaan asetuksella, eli eduskunta ei säädä tästä rahoitusmuodosta. (Ed. Manninen: Muutoksesta on ilmoitettu!) — Siitä on ehkä ilmoitettu, mutta laissa sitä ei lue.

Tämä lakihan on erittäin hyvä. Se täytyy muistaa, että 18-vuotiaat saavat ensi vuoden elokuun alusta täyden opintorahan, kuten tällä hetkellä 19-vuotiaat ja sitä vanhemmat, eli erittäin hyvä laki. Mutta tätä rahoitusmuotoa me olemme kaikki kritisoinneet, ja omalla kannallani olen myös kritisoinut sitä, että juuri kyseisellä ja tällä keskustelussa ilmitulleella tavalla tullaan rahoittamaan tämä lainmuutos. Voisin sanoa, että näkisin perusteena, minkä takia tämä rahoitusmuoto on keho, että tässä eri opiskelijat saatetaan erilaiseen asemaan siitä johtuen, saavatko he asumislisää vai yleistä asumistukea. Esimerkiksi avopuolisot saavat tällä hetkellä, vaikka he opiskelevatkin, yleistä asumistukea, vaikkakin asuisivat vanhempiensa asumassa asunnossa, ja näin tulee olemaan tulevaisuudessakin. Vain yksinäiset opiskelijat tulevat tästä asiasta kärsimään.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Opin-
totukilain muutos on sellaisenaan kyllä kokonaisuutta katsoen nappikauppaa, vaikka osin positiivinen. Täytyy hiukan syventää näkemystä ja lähteä siitä, että Ahon hallituksen aikana, jolloin Suomi oli pahasti lamassa ja taloussuhdanteet olivat surkeat ja lohduttomat, meillä tehtiin Suo-

nessa todella mittava ja historiallinen opintotukiuudistus, jolla opiskelijoiden asiat pantiin kerralla kuntoon, koska Ahon hallituksessa katsottiin, että nimenomaan nuoret ihmiset ja opiskelijat ovat niitä, joihin pitää ja kannattaa satsata. Silloin edellytettiin myös, että loppu-uudistukset, jotka silloin eivät olleet mahdollisia, suoritetaan myöhemmin. Nyt ne ovat tulleet tämän hallituksen aikana toteutettaviksi.

Kun katsotaan sitten kokonaisuutta, se on todella surkea. Se on jälleen kerran niin kuin kaikki tämän hallituksen muutkin touhut, kun rehellisesti ja suoraan sanoen sanotaan, täysin epäoikeudenmukainen. Yhdeltä otetaan, jotta toiselle voidaan näennäisesti antaa jotakin. Tätä vastaan on minun mielestäni aika vaikea väittää, koska näin on tämän uudistuksen osalta. Jos verrataan siihen, mitä oli edellisen hallituksen aikana syvän laman puristuksessa, silloin satsattiin nuoriin ihmisiin ja opiskelijoihin, nyt vaihdetaan taskusta toiseen vähäiä markkoja ja leveilään sitten sillä, kuinka tämä hallitus on tehnyt niin mahdollittoman hyviä uudistuksia opiskelijoiden ja nuorten ihmisten hyväksi.

Ed. T a h v a n a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Aittoniemeltä kysyä, kuinka oppositio aikoo rahoittaa tämän uudistuksen, kun te haluatte näin suunnattoman paljon tukea lisätä opiskelijoille. Itse toki haluaisin järjestelmää kehittää, viedä eteenpäin ja lisätä opiskelijoille määrärahoja. Tässä taloudellisessa tilanteessa ei ole löytynyt sellaisia rahoitusmuotoja ja -keinoja, joilla voitaisiin opintorahaa lähteä kovin paljon korottamaan.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa herra puhemies! Esityshän on ristiriitainen, niin kuin tämän keskustelun aikana on voitu havaita. Tässä ei onnistunutta yksituumaista ratkaisua löydy millään elementeillä, koska sekä entisessä että uudessa järjestelmässä on mahdollisuus niin sanotusti keplotella.

Ministeri Andersson viittasi täällä siihen, että nykyjärjestelmässä vanhemmat voivat kuitata yhteiskunnan rahaa sitä kautta, että vanhemmat eivät peri todellista vuokraa lapsiltaan. Voivat heperiäkin ja antavat sitten jonkin summan taskurahaa, joko enemmän tai vähemmän, eli kierrättävä rahaa sitä kautta. Ihminen on näissä asioissa aika kekseliäs.

Kaiken kaikkiaan kai osakkeiden omistamisessa on vallalla sellainen lainalaisuus, että köyhät eivät niitä omista. Se on ihan peruslähtökoh-

ta. Köyhät eivät saa ostettua asunto-osaketta edes velaksi, kun heillä ei ole vakuuksia. (Ed. Vistbacka: Kyllä nyt saa!) — Nyt saa vielä huonommin, ed. Vistbacka, kuin silloin kuumina vuosina. Silloin saattoi saada ilman vakuuksia lainaa, mutta nyt pitää olla sellaiset vakuudet, että on todella vaikea monissa tilanteissa saada riittäviä vakuuksia. Kun puhun, ed. Vistbacka, köyhistä, niin heillä ei kerta kaikkiaan ole niitä vakuuksia. Pelkät nimet eivät enää velkapapereihin riitä.

Jotakin tohdin muistella omista opintoajoistaan ja siitä, miten vaikeata olikaan saada opiskeluaikaista asuntoa. Kun kysyin eräiltä muilta, kuinka ankeata heillä oli, niin elävästi on jäänyt mieleeni eräsinkin kommentti, että ei ollut mitään meidänkään lapsella, kun se lähti opiskelemaan Tampereella, pakko oli metsää myydä, jotta saatiin asunto hankittua. Kovin erilaisista lähtökohdista myös opiskelijat asuntojaan hakevat.

Asunto-osakkeilla on niin monenlaisia omistajia. Pitää paikkansa, että on perheitä, jotka lapsensa hyväksi sijoittavat kaikkensa ja todella ottavat velkaa silmät, korvat täyteen, jotta lapsella olisi mahdollisimman hyvät asunto-olosuhteet opiskelupaikkakunnalla. Mutta asunto-markkinoilla on myös kaiken maailman sijoittajia, hämäreheikkejä, jotka esimerkiksi pahimmillaan eivät suostu ottamaan tyttöopiskelijoita vuokraksi edes rahaa, vaan heillä on kenties jotain ihan muita pyyteitä, ja kaikkea tältä väliltä.

Tässä mielessä, kun joutuu ottamaan kantaa sitten, onko nykyinen vai esitetty järjestelmä onnistuneempi, niin sitä taustaa vasten ventiloiden sinänsä ristiriitainen esitys kohdistuu kuitenkin sosiaalisesti vahvempiin tahoihin. Vaikka se tietysti ja luonnollisesti harmittaa, kun ne ed. Virtasenkin mainitsemat saavutetut edut tässä eräällä tavalla kapenevat, niin pakko on tämänkin esitys täällä kuitenkin hyväksyä ja niellä ja luottaa siihen, että valiokunta on asiaa myös perusteellisesti pohtinut.

Ed. Knaapi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Ensimmäisen hallituksen esityksen hyvistä puolista, ja niitä löytyy kokonaista yksi. Se on totta. Hallitus on kuullut tässä rakentavan keskustaopposition puheita. Ne puheet, mitä täältä oppositiosta käsin olemme käyneet eri vaiheissa, kun opintotuesta

on keskusteltu, eivät ole kaikuneet kuuroille korville, vaan nyt opintorahaan oikeuttavaa ikää alennetaan nykyisestä 19 vuodesta 18 vuoteen. Joten kiitoksia hallitukselle siitä, että tämä keskustalainen periaate ja tavoite on nyt saanut myös lain kirjaimen.

Mutta, arvoisa puhemies, vielä opponointia ja oppositiolla tehtävää riittää, koska minä olen ymmärtänyt, että hyvän lainsäädäntötyön lähtökohta pitäisi olla, että laki olisi oikeudenmukainen kaikille kansalaisille ja toisaalta, ettei se kannustaisi ihmisiä aktiivisesti kiertämään lakia. Kun katsoo hallituksen esitystä, niin oikeudenmukaisuudesta tämän kohdalla ei voi puhua.

Täällä on kuultu jo monien esimerkkien kautta, mikä on tilanne vuokramarkkinoilla. On totta, että kaikki haja-asutusseudulta, maalta, tulevat työläiset eivät uskalla todellakaan tyttölapsiaan lähettää tänne kaupunkiin mihin tahansa vuokralle, vaan ovat katsoleet paremmaksi myydä metsää tai velaksi ostaa oman asunnon ja sitä kautta satsata koko omaisuutensa siihen, että lapsen elämä voisi olla parempi elämä ja hän saisi koulutusta ja että koulutuksellisen tasa-arvon periaatteet voisivat toteutua.

Tässäkin me törmäämme siihen, että ne, jotka asuntoja joutuvat ostamaan, hyvin usein tulevat haja-asutusseuduilta, joissa muutenkin koulutusmahdollisuudet ovat kaukana, ja näin ollen he joutuvat siirtymään tänne.

Näkins näin, arvoisa puhemies, että hallituksen esitys on keskeneräinen. Tämä olisi hyvä hylätä ja parannella loppuun asti niin, että laki olisi oikeudenmukainen kaikille opiskelijoille.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Tämä asumislisäongelma askarruttaa siinä mielessä, että mitä muuta voisi olla. Yksi näkökulma, jonka tähän voisi liittää, on tietysti se, että tällä hetkellä asuminen on hyvin kallista ja opiskelupaikkakunnilla on pula opiskelija-asunnoista. Jos jatkossa paneuduttaisiin oikeaan asiaan, niin eikö pitäisi tehdä niin, että valtiovalan toimin rakennettaisiin edullisia opiskelija-asuntoja, jotta niitä olisi tarjolla riittävästi siten, etteivät grynderit rakentaisi. Nyt pidetään vähän niukkuutta yllä, jolloin saadaan korkeita vuokriakin kiskottua. Miksei sitä kautta lähdetä tätä purkamaan, jolloin ei olisi tämän tyyppistä ongelmaakaan niin paljon, vaan olisi edullisia asuntoja?

Minusta pitäisi kohdella kaikkia tasavertaisesti, vaikka olisikin perämetsiä vähän harventanutkin ja hankkinut asunnon sillä, koska sekin on aika hassua, että me lähdemme tätä kautta

niitä kieltämään, koska ihmiset ovat hyvin monista lähtökohdista tehneet niitä hankintoja. Tietysti ihan köyhät perheet eivät varmasti ole edes hankkineet, koska heillä ei ole mahdollisuutta saada edes lainaa niin paljon, että olisivat voineet hankkia. Mutta ei tällä tavalla pitäisi lähteä eriyttämään ihmisiä, vaan purettaisiin oikeasta päästä, että olisi todella halpoja asuntoja saatavana, jottei tarvitse hankkia omaa asuntoa.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Ed. Tahvanainen poistui salista, mutta hänen puheenvuoroonsa olisin todennut kyllä sen, että silloin kun eduskunta säätää lakia ja määrittelee lain perusteluja ja perustelee siinä määrättyjä asioita, niin sehän ohjaa nimenomaan hallitusta siitä, millä tavoin asetus tehdään. Tässä laissa on nimenomaan kysymys myös siitä perusteluissa, mihin myös vastalauseessa viitataan.

Herra puhemies! Ed. Saariselle kyllä toteaisin, että hänen puheenvuoronsa oli tietysti fiksu ja filmaattinen, mutta sisälsi niin paljon ristiriitaisuuksia, että en viitsi niitä lähteä tässä arvioimaan. Mutta sen toteaisin, että monissa yliopistokaupungeissa jo tällä hetkellä on ilmoitustaululla ilmoituksia nimenomaan siitä, että voidaan vuokrata asunnot päittäin tavallaan toisten vanhempien nimiin. Tämä osoittaa minun mielestäni, kuinka puutteellinen tämä laki on. Silloin jos laki on sellainen, että sitä ei voida kiertää, niin okei, se hyväksyttäköön, mutta minun mielestäni kun tällaista lakia säädetään ehdoin tahdoin, se ei ole korrektia.

Ed. Viitamies merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Saarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vistbackan puheenvuoron johdosta haluan todeta, että minä myönnän, että puheenvuoroni oli ristiriitainen, koska esityskin on ristiriitainen. Tässähän on elementtejä, jotka johtavat eriarvoisuuksiin. Kysymys on vain siitä, onko tämä kehitys oikeudenmukaisempaa kuin mitä kehitys on tähän asti ollut. Oikeastaan henkilökohtaisesti en saisi tässä asiassa puhuaakaan mitään. Olen jäävi, koska tyttäreni asuu omistamassani osakehuoneistossa, ja meidän kotitaloutemme tulee kärsimään tästä ratkaisusta. Puhun tavallaan omia etujani vastaan.

Ed. Kiviniemi: Arvoisa puhemies! Olen edellä esitettyjen puheenvuorojen kanssa yhtä

mieltä siitä, että laki sinänsä on hyvä, kun 18 vuotta täyttäneet opiskelijat saavat myös täyden opintotuen. Mutta mitä tulee sitten siihen, kuinka tämä rahoitetaan, niin olen mietintöön liitetyn vastalauseen kanssa samaa mieltä siitä, että lain rahoittaminen sillä, että poistetaan vanhempien omistamissa asunnoissa opiskelevilta opiskelijoilta oikeus asumislisään, on väärin ja virheellinen, koska se selvästi epätasa-arvoistaa eri asumistukijärjestelmien piirissä olevien tukea entisestään. Se on periaatteellisesti väärin ja hyvin ongelmallista.

Täytyy kyllä ihmetellä hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroja tästä asiasta, kun nyt ollaan tekemässä tästä rahoitusmuodosta jotenkin hyvä ja hyväksyttävä ja toisaalta muissa valiokunnassa kuin sivistysvaliokunnassa hallituspuolueiden edustajat ovat olleet tuomitsemassa tätä tapaa. Nimenomaan ympäristövaliokunnassa me hyväksyimme yksimielisen mietinnön asumistukilain käsittelyn yhteydessä, jossa totesimme, että tämä tapa rahoittaa opintotukilakia on aivan väärä. Jotenkin minulla on semmoinen tunne, että jälleen kerran hallitus yrittää kiinnittää huomion nuoriin siinä mielessä, että nuoret käyttävät näitä tukia yhdessä vanhempiensa avustuksella väärin. Jos etsitään sosiaaliturvajärjestelmän väärinkäyttäjiä, niin en todellakaan usko, että suurimmat väärinkäyttäjät löytyvät nuorista vaan päinvastoin vähän vanhemmista ikäluokista.

Ed. Karhunen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aul a : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Tahvanainen täällä totesi, ei asumistukileikkausta varsinaisesti ratkaista tämän opintotukikäsittelyn yhteydessä. Valtioneuvosto tietenkin säättää siitä aikanaan asetuksen, mutta ensi vuoden budjetin käsittelyn yhteydessä muutaman viikon kuluttua ennen joulua eduskunnalla on mahdollisuus vaikuttaa tähän asiaan ja osoittaa asianomaiselle momentille opintorahaan tarvittavat määrärahat 18-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahan korottamiseen niin, että vastaavaa leikkausta opiskelijoiden asumistuen puolelta ei tarvitse tehdä. Monet hallituspuolueiden edustajat ovat täällä keskustelussa kritisoineet hallituksen suunnitelmia tältä osin, ja toivonkin, että tulevien viikkojen aikana pohditte asiaa ja päädytte mielellään siihen, että budjettikäsittelyn yhteydessä tämä asia korjataan. Kuten totesin aikai-

semminkin, olen tehnyt asiasta talousarvioaloitteen ja tulen esittämään opintorahamomentille tarvittavaa lisäystä niin, että vanhempien asunnossa opiskelevien opiskelijoiden asumistukileikkausta ei tarvitse tehdä.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! Ed. Saarinen totesi, että hän puhui ikään kuin omasta asiastaan, koska hänen tyttärensä asuu häneltä vuokraamassaan asunnossa ja että hän joutuu kärsimään tästä laista, niin opiskelijat ovat hyvin kekseliitä ja he ovat keksineet monta tapaa millä tavalla ed. Saarinenkaan ei joudu kärsimään tästä lakiesityksestä. Esimerkiksi sellainen tapa toimii, että ed. Saarisen tytär hankkii poikaystävän, jonka kanssa hän luonnollisesti asuu, tytär ja poikaystävä yhdessä, mutta tytär asuu nimellisesti toisessa osoitteessa. Näyttää siltä, että opiskelijajärjestöjen keskuudessa on tultu siihen johtopäätökseen, että tämä ei synnytä tilannetta jossa vaihdetaan asuntoja päittäin, vaan vaihdetaan osoitteita päittäin. Aasukkaat pysyvät kyllä ihan samoina mutta virallinen asumisosoite vain vaihtuu. Näin asumislisä tulee täytenä kaikille. Kuten jo aikaisemmin sanoin, hölmöjä lakeja täytyykin kiertää.

Ed. S a a r i n e n : Arvoisa herra puhemies! Kiitän ed. Laaksoa neuvosta, mutta se ei edes tuntunut kovin houkuttelevalta neuvoilta. Asumme jo sinänsäkin pienellä paikkakunnalla, joten sosiaalinen kontrolli toimii, ja ehkä media on muutenkin kiinnostunut siitä, millä tavalla kansanedustajat asioitaan järjestelevät. Sen sijaan salissa on kenties, en tiedä, saatettu tänään puhua muidenkin suulla omassa asiassa. Siinä mielessä ymmärrän myös ne kannanotot, jotka lähtevät siitä, että esitys kohdistuu suoraan omaan kukkaraan.

Ilman muuta, niin kuin on todettu, tämä joutaa spekulatiiviseen käyttäytymiseen tavalla tai toisella. Kun markkinoilla on 30 000 nuorta, joita tämä asia koskee, niin jotkut ovat kekseliitä, jotkut viitseliitä, jotkut tekevät ilman muuta, siinä mielessä tässä on demoralisoiva vaikutus.

Asuntojen omistajien lohdutukseksi voisi sanoa, että ehkä kehitys kuitenkin nostaa näiden asunto-osakkeiden arvoa siinä määrin, että jossakin vaiheessa niistä voi jonkinlaisen tilin kuitata.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Aloite tilapäisen erikoisvaliokunnan asettamisesta

Ainoa käsittely

Aloite M 2/1997 vp (Toimi Kankaanniemi /skl)

Ensimmäinen varapuhemies: Esitellään ed. Kankaanniemen työjärjestyksen 34 §:n 2 momentin nojalla tekemä aloite tilapäisen valiokunnan asettamisesta. Aloite on monistettuna jaettu edustajille ja otetaan pöytäkirjaan.

Ed. Kankaanniemen aloite on näin kuuluva:

”Eduskunnalle

Asia: Esitys tilapäisen erikoisvaliokunnan asettamisesta

Allekirjoittanut on jättänyt yhdessä 20 muun kansanedustajan kanssa 15.10.1997 päivätyn lakialoitteen ylivelkaantuneiden Suomen kansalaisten velkojen kertaluonteisesta osittaisesta anteeksiantamisesta. Tarkoitus on saattaa kaikki ylivelkaantuneet luonnolliset henkilöt oikeudenmukaisen kohtelun alaisiksi vapauttamalla heidät veloistaan siltä osin kuin he eivät niistä kohutuullisessa määräjassa (vajaassa 10 vuodessa) selviydy ja näin palauttaa heidät takaisin tuottaviksi yhteiskunnan jäseniksi.

Lakiesitys sisältää poikkeuksellisen suuren yhteiskunnallisen ja historiallisen toimenpiteen. Laki esitetään tulevaksi voimaan itsenäisyysme 80-vuotispäivänä 6.12.1997. Koska aikaa käsittelylle on riittävästi, mutta ei kovin paljon, on asia käsiteltävä eduskunnassa hieman normaalista poiketen. Lakiesitys ei sovellu yksiselitteisesti minkään olemassa olevan erikoisvaliokunnan toimialaan, koska se sisältää mm. sosiaali-, talous-, oikeus-, tasa-arvo- ja ennen muuta inhimillisiä näkökohtia. Lisäksi on tärkeää, että asia saa erityisen arvovaltaisen käsittelyn, koska sillä voidaan osaltaan palauttaa kansalaisten luottamusta poliittiseen päätöksentekoon. Näiden syiden johdosta on perusteltua, että lakialoitetta valmistelevasti käsittelemään asetetaan valtiopäiväjärjestyksen 40 §:n 3 momentissa tarkoitettu tilapäinen erikoisvaliokunta, armahdusvaliokunta, jonka jäseniksi valiokunnan asettamisen jälkeen tulisi valita mm. kaikkien eduskuntaryhmien puheenjohtajat ja osa varapuheenjohtajista sekä mahdollisesti muita jäseniä.

Edellä olevan perusteella ja viitaten eduskunnan työjärjestyksen 34 §:n 2 momenttiin esitän kunnioittavasti,

että eduskunta asettaisi ylivelkaantuneiden velkojen osittaista anteeksiantamista koskevan lakialoitteen käsittelemistä varten valtiopäiväjärjestyksen 40 §:n 3 momentissa tarkoitettua tilapäisen erikoisvaliokunnan, armahdusvaliokunnan.

Helsingissä 22 päivänä lokakuuta 1997

Toimi Kankaanniemi /skl”

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puhemiesneuvoston asiasta työjärjestyksen 29 §:n perusteella antama lausunto, jonka mukaan ed. Kankaanniemen aloitteesta tehty ehdotus ei anna aiheutta toimenpiteisiin.

Keskustelu:

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa herra puhemies! Valtiopäiväjärjestyksen 40 §:n 3 momentti kuuluu näin: ”Eduskunta voi asettaa tilapäisen erikoisvaliokunnan valmistelevaan erityistä asiaa. Tilapäiseen valiokuntaan on valittava vähintään yksitoista jäsentä sekä varajäseniä vähintään neljäsosa jäsenten määrästä.”

Tietojeni mukaan tätä momenttia ei ole tällä tavalla koskaan käytetty kuin nyt on käsitellyssä. Eduskunnan työjärjestyksen 34 §:n 2 momentti sisältää samaa asiaa koskevan kohdan, jossa todetaan: ”Edustajan tekemä aloite tilapäisen valiokunnan asettamisesta on annettava hyvissä ajoin ennen täysistuntoa kirjallisesti laadittuna puhemiehelle ja käsiteltävä täysistunnossa eri asiana.”

Olen päättänyt tämän järjestelmän käyttämisen sen erityisen asian osalta, josta olen tehnyt 20 muun kansanedustajan kanssa 15.10.1997 lakialoitteen. Tämä erityinen asia on ylivelkaantuneiden aseman korjaaminen, eli kyseessä on ylivelkaantuneiden Suomen kansalaisten kertaluonteista velkojen osittaista anteeksiantamista koskeva lakialoite.

Tiedämme, että laman, syvän pankkikriisin ja pitkään kestäneen työttömyyden seurauksena meillä on tässä maassa kymmeniätuhansia, eräiden arvioiden mukaan jopa satojatuhansia ihmisiä, jotka ovat ylivelkaantuneita. Heillä on niin

suuri velkataakka, että he eivät koko elämänsä aikana siitä taakasta selviä eli pääosa velasta jää ikuisesti maksamatta, velkojen saamatta. Velkataakka merkitsee kuitenkin näille ihmisille sitä, että he eivät voi elää normaalia elämää. Esimerkiksi nuoret tai keski-ikäiset yrittäjinä toimineet henkilöt ovat saaneet sellaisen velkataakan, että eivät pysty aloittamaan uudelleen yritystoimintaa, ulosotto on päällä ja itse asiassa eräänlainen liiketoimintakielto on myös päällä.

Tällainen tilanne meillä on. Meillä on lainsäädäntöä, yritysten velkasaneerauslaki ja toisaalta yksityishenkilöiden velkajärjestelylaki. Viime mainittu ei näytä pelaavan, se on erityisen kohtuuton takaajien osalta. Myös muun muassa työttömät ovat jääneet sen ulkopuolelle, ja moni muu henkilö jää tämän järjestelmän ulkopuolelle.

Kun tällainen erityinen asia tässä maassa on, joka merkitsee, että todella suuri joukko Suomen kansalaisia ja heidän perheensä elävät normaalin elämän ulkopuolella, tähän erityiseen ongelmaan on paneuduttava hyvin vakavasti. Tässä maassa on annettu armahduksia — tai ainakin yksi kuuluisa armahdus — suurista maksuista.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Ed. Kankaanniemi, nyt on kysymys tilapäisen erikoisvaliokunnan asettamisesta eikä sen takana olevista moninaisista asioista. Nyt valiokunnan asettamiseen, ed. Kankaanniemi!

P u h u j a : Arvoisa puhemies! Perustelen sitä erityistä asiaa, jota varten erikoisvaliokuntaa tarvitaan. Koska eduskunta joutuu asiasta äänestämään, jokaisen täytyy tietää, mikä on itse asia, jota varten erikoisvaliokunta asetetaan. Emme aseta muuten vain hovin vuoksi valiokuntaa.

Asiassa on siis tapahtumassa toisaalta laki-aloitteen pohjalta, jonka käsittely on vietävä eteenpäin sen jälkeen, kun päätös mahdollisen erikoisvaliokunnan asettamisesta on tehty. Laki-aloitteen olemme jättäneet 15.10.97, ja 23.10. eli noin viikkoa myöhemmin on maan hallitus asettanut kuuden ministerin korkeatasoisen, arvovaltaisen ministeriryhmän ministeri Skinnarin johdolla miettimään muun muassa ylivelkaantumisen seurauksia ja sen korjaamiseen käytettävien menetelmien tarkoituksenmukaisuutta kuten hallituksen tiedote kertoo. Tämä kokonaisuus on siis tulossa esille sekä lakialoitteen pohjalta että hallituksen toimenpiteiden ja harkinnan perusteella. Määräaika ministeriryhmällä on

tämän vuoden loppuun eli varsin pian, kun eletään jo marraskuuta.

Eduskunnan on syytä kuitenkin paneutua hyvin vakavasti tähän kipeään ongelmaan, joka on hyvin monentahoinen. Siksi mielestäni nimenomaan tätä asiaa varten on syytä asettaa tilapäisen erikoisvaliokunta, armahdusvaliokunta, joka paneutuu huolella asiaan. Tämä erikoisvaliokunta voi paneutua asiaan monella eri tavalla ja varsin nopeastikin.

Asiaan liittyy oikeudellisia, taloudellisia, sosiaalisia, hallinnollisia ja ennen kaikkea hyvin paljon inhimillisiä näkökulmia ja se on myös historiallinen, iso yhteiskuntapoliittinen ratkaisu. Näiden hyvin monipuolisten ongelmien ja asioiden tutkimiseksi perusteellisesti on aivan paikallaan, että valtiopäiväjärjestyksen suomaa tilapäisen erikoisvaliokunnan asettamismahdollisuutta juuri tällaisessa tilanteessa käytetään. Näin voidaan asiaan paneutua hyvin perusteellisesti. Jos vielä, niin kuin ajattelin, valiokunnan jäseniksi nimettäisiin kaikkien eduskuntaryhmien puheenjohtajat, tällä olisi myös vahva arvovalta. Eduskuntaryhmien puheenjohtajat ovat sikäli hyvä joukko, että heillä ei yleensä ole paljon valiokuntapaikkoja, jolloin he ehtivät myös tällaiseen asiaan paneutua ajankäytön puolesta mahdollisimman hyvin.

Itse asiasta käydään keskustelu varmastikin ensi viikon jälkeen, ensi viikollahan ollaan täältä poissa, ja silloin voidaan pohtia erityisesti ylivelkaantuneiden ongelmaa. Niin kuin arvoisa puhemies huomautti, tässä yhteydessä siitä ei varsinaisesti voida eikä pidä keskustella, mutta kun se on kuitenkin tässä taustalla, väistämättä siitä on joitakin ajatuksia syytä, arvoisa puhemies, sallia perusteluksi sille, millaisessa tilanteessa elämme.

Kansalaisilta on tullut asiasta suuri palaute, ja näiden ihmisten osa on todellinen hätätila tässä maassa. Eduskunnan on mielestäni tällaisen tilapäisen valiokunnan kautta osoitettava, että se vastaa tämän maan asioista, se tarttuu niihin syviin epäkohtiin, joita on ja erityisesti tässä asiassa tällä hetkellä ilmenee.

Jotta näin voi tapahtua, arvoisa puhemies, ehdotan poiketen siitä, mitä puhemiesneuvosto on esittänyt, että eduskunta päättäisi asettaa tilapäisen erikoisvaliokunnan, armahdusvaliokunnan, ja päättäisi, että valiokuntaan valitaan 17 jäsentä ja 9 varajäsentä.

E d. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kankaanniemen ehdotusta.

Esitys on tietenkin poikkeuksellinen, mutta niin on asiakin, eli lakialoitteen, joka on loka-kuun alkupuolella jätetty, käsittely varmasti vaatii hyvin laajaa ja monipuolista paneutumista. Varmasti eduskuntaryhmien puheenjohtajien arvovalta olisi takaamassa myös sen, että lakialoite saisi arvoisensa käsittelyn ja myös sen sisältöön voitaisiin mahdollisesti tehdä joitakin kompromissimuutoksia, kuten yleensä lakiesitysten laita, ainakin edustajien tekemien, tahtoo olla.

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! On todettava, että ed. Kankaanniemi on tehnyt mielestäni poikkeuksellisen vahvan esityksen. Hän esittää perustettavaksi tilapäisen erikoisvaliokunnan, armahdusvaliokunnan, ja esittää mielestäni aika poikkeuksellisesti, että valiokunnan jäseniksi nimettäisiin pääsääntöisesti vain kärkipoliitikkoja. Edelleen poikkeuksellista on se, että armahdusvaliokunnan tehtäväkenttä olisi varsin kapea, tosin merkittävä, käsitellä lakialoite ylivelkaantuneiden kansalaisten velkojen osittaisesta anteeksiantamisesta.

Mielestäni ed. Kankaanniemen esitystä voi perustella painavilla syillä. Monilla velkojen kanssa kamppailevilla kansalaisilla on mahdollisesti tunnoissaan herännyt epäily, ettei hallitusmuodon 5 §:n velvoite kansalaisten yhdenvertaisuudesta lain edessä ole viimeaikaisten tapahtumien johdosta parhaalla mahdollisella tavalla toteutunut.

Hyväksymällä ed. Kankaanniemen esitys voitaisiin myös palauttaa uskoa poliittisen järjestelmän oikeudenmukaisuuteen ja ennen kaikkea palauttaa ylivelkaantuneille uskoa elämään ja tuoda toivoa.

Toki esitystä voidaan myös kritisoida. Vallalla olevassa poliittisessa kulttuurissa ei ole ehkä kovin tavanmukaista tehdä näin voimakkaita esityksiä. Epäilylle ja kritiikille voi kuitenkin tehdä vastakysymyksen: miten muuten auttaisimme ylivelkaantuneita?

Arvoisa puhemies! Toivon, että mikäli erikoisvaliokunta tulee perustetuksi, valiokunta hyvin huolella perehtyisi juuri tähän kysymykseen, miten parhaiten autamme ylivelkaantuneita. Yksi tie voisi olla kehittää nykyisiä velkasaneerausjärjestelmiä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Eduskunnassa tehdään nykyisin hyvin paljon lakialoitteita ja se on ihan hyvä asia. Niissä yleensä kiinnitetään eduskunnan huomiota johonkin vallitsevaan epäkohtaan lainsäädännössä. Asia,

josta ed. Kankaanniemi on lakialoitteensa tehnyt, rassaa yhteiskuntaa erittäin syvältä, ja itsekin olen allekirjoittanut tuon aloitteen lukematta sitä sen tarkemmin kuin otsikon, mitä siinä puhtaan.

Mitä tulee tähän erikoisvaliokuntaan, niin olen tutustunut tuohon ehdotukseen vähän paremmin ja sanoisin näin, jos herra puhemies sen verran perusteluksi sallii lausuttavan, että se on aika köykäinen. Perusteet, millä tätä asiaa vietäisiin eteenpäin, ovat varsin löysät, perustelemattomat. Toisin sanoen on sanottava, että nykyinen velkasaneerauslaki on huomattavasti parempi kuin tämä. Velkasaneerausissa voi selvitä kurjuuden putkesta seitsemässä vuodessa. Tässä siihen menee yhdeksän vuotta. Toisin sanoen aloite kiinnittää oikeaan asiaan huomiota, mutta on perusteiltaan niin köykäinen ja alittaa jo velkasaneerauslain perusteella olemassa olevan oikeuden, että minun kannatukseni ei kyllä jatku sen pidemmälle kuin sen itse asian allekirjoittamiseen.

Toisin sanoen tällaisen erikoisvaliokunnan perustaminen on selkeä ylilyönti ottaen huomioon eduskunnan toimintatavat. Asian käsitteilyyn riittää kyllä täällä normaalijärjestys. Erityisesti kun hallitus, vaikka tietysti populistisesti on asettanutkin tällaisen ministerityöryhmän tätä asiaan selvittelemään, niin lähdän siitä, että siltä puolelta sen pitäisi lähteä. Nämä aloitteet ovat huomion kiinnittämisiä, merkityksettömiä, eikä niillä kannata eduskunnan työtä sen enempää rasittaa.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Herra puhemies! Ed. Kankaanniemellä on hyviä, kauniita ajatuksia asioiden hoitamiseksi, mutta tie ei varmasti käsitkseni mukaan tässä tapauksessa ole se oikea tai paras mahdollinen. Nimenomaan sanoisin, että velkaongelmaisten asioita hoitaa parhaiten hallitus juuri nimittämällä työryhmän, joka valmistelee, millä tavalla voitaisiin takaajien asemaa, velallisten asemaa parantaa. Ehkä valtionkin apu voisi taten tulla mukaan kuvaan. Hallituksessa kaikilla ministereillä on tietyt toimivaltuudet hoitaa asioita ja tiettyjä määrärahoja käytettävissään. Kun on useista ministereistä muodostettu työryhmä, niin aikanaan saattaa hyvinkin nopeasti tulla seurauksena lainmuutoksia.

Tämä asia, velkaongelma koko maan laajuudessa, tarvitsee nimittäin lainmuutoksia. On totuttu siihen, että sen tekee nimenomaan hallitus ehdotuksena tähän taloon, jossa se nopeasti silloin varmasti käsitellään. Uskon ed. Kankaan-

niemenkin olevan sitä tukemassa ensimmäisten joukossa. Sen sijaan, jos erikoisvaliokunta pannaan näitä asioita pohtimaan, niin sillä on enemmänkin tuollainen psykologinen merkitys, että eduskunta keskustelee jostakin vakavasta ja tärkeästä aiheesta. Joka tapauksessa valiokunta, erikoisvaliokunta taikka muu valiokunta on yksi apuelin lainsäätäjälle eli eduskunnalle, ja aikanaan asianomaiseen jo olemassa olevaan erikoisvaliokuntaan, nähtävästi talousvaliokuntaan, menevät ne asiat, joita hallitukselta velallisten elämän helpottamiseksi lakiesityksinä tulee.

Ed. Bremer: Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkin tapaan minä olen odottanut pitkään yrittäjänä sitä, että hallitus todella nimittäisi tällaisen työryhmän selvittämään ylivelkaantuneita yrittäjien mahdollisuuksia palata työnantajiksi ja työpaikkojen luojiksi. Tätä on odotettu turhaan ja minä olen hyvin iloinen siitä, että edes ed. Kankaanniemi on nyt ehdottamassa erikoisvaliokuntaa. Se saattaa tuntua liialliselta toimenpiteeltä, mutta kyllä tämä maa on kriisitilanteessa. Arsenalin tarkastusvaliokunnan jäsenenä olen törmännyt, kuten muutkin jäsenet, voin sanoa tuhansiin yrittäjiin, jotka ylivelkaantuneisuudessaan eivät koskaan enää pala työpaikkojen luojiksi siitä huolimatta, että he ovat jo todistaneet kykenevänsä luomaan uusia työpaikkoja. Tämä on sellaista resurssien tuhlaamista, että asia pitäisi saada nopeasti hoidettua ja tällaiset ihmiset palautettua takaisin työpaikkojen luojiksi.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Tuosta voisi jatkaa, mitä ed. Bremer totesi. Meidän pitäisi saada aikaan semmoinen takaisin yhteiskuntaan -projekti tai -liike. Minä en tiedä, onko tämä ed. Kankaanniemen tapa, millä hän lähestyy tätä, sellainen. Itse tuossa kirjoittelin hänen aloitteeseensa nimeä, tähän lakialoitteeseen, ei esitykseen tästä valiokunnan asettamisesta. Siinä yhteydessä puhuttiin siitä, että kuitenkin pitää olla semmoinen systeemi, joka lajittelee yrittäjät, jos on tietoisesti, tahallisesti huijannut yhteiskuntaa, huijannut toisia, minusta sellaiselle anteeksianto, vaikka tällainen valiokuntakin aikanaan olisi olemassa, tuntuu kohtuuttomalta. Anteeksiantoon pitää valita sellaiset, jotka ilman omaa tahtoa ovat joutuneet sellaiselle oksalle, että se on pettänyt jonkin asian takia, joutuneet ahdinkoon. Meillä on yhteiskunnassa tänä päivänä hirveän iso määrä yrittäjiä, joilla on ammattitaitoa, mutta he eivät ilmeisesti sitä tule koskaan käyttämään tai pääse käyttämään, kos-

ka kynnykset ovat sen verran isoja. Uskoisin kuitenkin, että tämä asia, mitä ed. Kankaanniemi hakee, pitäisi jättää siihen vaiheeseen, kun ministeriryhmä, jota ministeri Skinnari vetää, on tehnyt esityksensä, ja sitten katsoa, mikä tämän jutun juoni on ja vetää johtopäätökset.

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Mietin sitä, miksi valtiopäiväjärjestykseen on 40 §:n 3 momentti kirjoitettu tällaisesta mahdollisuudesta asettaa edustajan aloitteesta tilapäisen erikoisvaliokunta tiettyä asiaa valmistelemaan. Päädyin kyllä omista ajatuksistani, että se on varmasti juuri tämän tyyppistä asiaa varten, joka voidaan erillisenä käsitellä, kun tiedämme, että työtilanne esimerkiksi tällä hetkellä ja aika pitkälle tulevaisuuteen kaikissa näissä valiokunnassa, joille tämä saattaisi kuulua, on aika kiireinen, niillä on aika iso määrä työtä. Kuitenkin tällä asialla on kiire. Ihmisiä on yhteiskunnan ulkopuolella aivan järjettömällä tavalla tällä hetkellä sen tähden, että ylisuuret velat painavat.

Asian nopea käsitteleminen tällä tavalla, ei olemassa olevalla valiokuntalaitoksella vaan tilapäisellä erikoisvaliokunnalla, on hyvin perusteltua juuri tällaisessa isossa, polttavassa yhteiskunnallisessa asiassa, joka on ajankohtainen, hyvin kuuma kysymys. Todellakin olisi hyvä täällä saada se palaute, mikä on minullekin tullut tässä asiassa. Myönnän, että tämä on niin vakava asia, että pelkäsin, että tässä tulee sellainen leikkelymieli. Tämä on aivan vakava kysymys ja siksi tämä pitäisi perusteellisesti ja kiireesti hoitaa.

Siitä olen iloinen, että tuo lakialoite sai heti hallituksen liikkeelle, eli viikko kului ja hallitus asetti todella ministeriryhmän, kuuden ministerin ryhmän pohtimaan tätä kysymystä. Mutta kun näyttää, että lehtitietojen mukaan ministeriryhmänkin tavoite on aika löysä, ongelmiin ei oikein paneuduta, siksi mielestäni valiokunnan asettaminen asiaa seuraamaan ja valvomaan ja käsittelemään olisi hyvin voimakas toimenpide eduskunnalta ja erittäin perusteltu juuri nyt.

Edustajat S. Kanerva ja Suhola merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Lindqvist: Arvoisa herra puhemies! Ed. Kankaanniemen aloitteessa on kyllä monia hyviä perusteluja, ja yksi niistä on tämä, minkä ed. Bremerkin toi hyvin esille, eli meidän pitäisi

voida saada nämä yrittäjät mukaan kehittämään Suomea ja luomaan uusia työpaikkoja. Mutta itsekin kyllä näen tässä myös erittäin suuria ongelmia, kun tiedän kuitenkin kansanedustajien työmäärän ja kaiken vaikeuden, mikä on esimerkiksi velkasaneerauksessa jo kohdannut sekä yksityisiä palkansaajia että yrittäjiä. Sielläkin on hyvin ongelmallisia tilanteita. Niitten ratkominen, miten oikeudenmukaisuus toteutuu, siinä mittakaavassa tuntuu aika mahdolltomalta. Sen sijaan meidän tehtävämme on varmasti valvoo, ottaa vakavasti kaikki ne epäkohdat, mitkä meidän tietoomme tulevat. Täällähän on edustajia niin Arsenalissa kuin eri tahoilla muuallakin eduskunnan kautta, joten meillä pitäisi olla aika paljon tietoa käytössämme, kun me vain osaamme sitä käyttää. En kyllä näe tällä hetkellä tällaista erillistä valiokuntaa tärkeänä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Aikaan, kun olin Suomen maaseudun puolueessa, me ajoimme tätä asiaa myöskin silloin ja vähän siltä pohjalta, että kun yhteiskunta antaa pankkeille luottotappioiden korvauksena pankkitukea, niin näitä luottotappioita aiheuttaneiden velallisten, jotka jäivät edelleen pankkeille ja perintään velkaa saman summan, vaikka ne olivat tietyllä tavalla pankille yhteiskunnan taholta korvattu, velkasuhde muutettaisiin valtioon nähden. Silloin asioita voitaisiin tietysti jossain määrin helpommin ainakin teoriassa ratkoa.

Mutta on lähdeittävä siitä, että kun katsoo ed. Kankaanniemen aloitetta ja lukee sen, niin siinä ei ole muuta kuin otsikko ja joitakin perusteita sisällä. Siinä ei ole edes mitään sellaista, mistä alettaisiin puhua muuta kuin tämä yleinen kurjuus, joka tietysti täytyy tunnustaa. Jollei sitä tunnusta, sehän on tietyllä tavalla poliittinen itsemurha. Sehän on tällä tavalla. Minä en siitä niin paljon välitä, mutta joka tapauksessa lähdän siitä, että me voimme tuon lakialoitteen esittelyssä aikanaan keskustella tästä asiasta vaikka vuorokausi ympäriinsä, selvitellä tätä, mutta tämän valiokunnan asettaminen on perusteetonta. Me voimme osoittaa ymmärtämystämme velallisiin nähden ja asettaa valiokunnan, jolloin eduskunta saa ehkä joidenkin silmissä hyvän maineen. Mutta kun meidän täytyy kumminkin katsoa realistisin silmin tätä maailmaa ja yhteiskuntaa, siinä mielessä tämä on tarpeeton.

Ed. Kankaanniemi, en ole ihan varma, kumpi antoi aloitteen toiselle, hallitus tämän komitean perustamisella vai tekö tällä aloitteellanne. Minä vähän epäilen, että te kuulitte, että hallitus on

asettamassa tällaisen komitean, ja totta kai poliitikassa täytyy iskeä kirveensä semmoiseen rakkoon, mihin se sopii.

Ed. Suhola: Arvoisa puhemies! Kun sain pöydälleni ed. Kankaanniemen aloitteen, mietin, onko tämä vitsi. Sitten, kun etenin lukemisessa, minä en vielä kukaan ollut varma, onko se vitsi. Sitten ajattelin, että vaalikin ovat vielä kohtuullisen kaukana, vaaleissahan kyllä harrastetaan pöyhöpopulismia. Sitten mietin ihan vakavasti tätä asiaa sinänsä mitenkään väheksymättä ylivelkaantumista. Osa ihmisistä on joutunut siihen ahdinkoon täysin ilman oman omaa syytään. Mutta jos tässä tilanteessa, kun tässä maassa vastuukykyisyys on sillä tasolla kuin se nyt on, edes pilanpäiten tai keskustelun synnyttämiseksi esitetään ajatus siitä, että perustettaisiin jokin erityinen armahdusvaliokunta, se on minusta pöyristyttävää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

8) Hallituksen esitys miinojen, ansojen ja muiden taisteluvälineiden käyttöä koskevista kielloista ja rajoituksista tehdyn muutetun pöytäkirjan hyväksymisestä

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 205/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Äsken oli puhetta armahdusvaliokunnan asettamisesta. Nyt käsillä olevaa asiaa voidaan pitää kannanotona siihen, pitääkö Suomen yhtyä toisen tyyppiinseen armahdukseen, nimittäin maailman armahdamiseen jalkaväkimiinoista.

Hallituksen esityshän ehdottaa, että eduskunta hyväksyy Genevessä viime vuonna tehdyn muutetun pöytäkirjan miinojen ja eräiden muiden taisteluvälineiden käyttöä koskevista kielloista ja rajoituksista. Kun sopimuksen teksti oli valmistunut, kansainvälinen Punainen Risti totei tästä sopimuksesta, että ensimmäistä kertaa humanitäärisessä lakisopimuksessa on tehty toi-

menpiteitä, jotka eivät kiellä sellaisen aseiden käyttöä, joka kohdistuu valikoimattomasti siviileihin ja sotilaisiin, vaan sallii sen jatkuvan käytön ja implisiittisesti edistää uusien mallien kehittelyä, joilla on ainakin lyhyellä tähtäimellä sama vaikutus.

Onneksi jalkaväkimiinojen kieltämiseksi on menossa toinenkin prosessi kuin tämä Geneven neuvottelu, nimittäin niin sanottu Ottawan prosessi, jonka tähänastinen huipentuma oli Oslossa tämän vuoden syyskuun 18 päivänä pidetty kokous, johon osallistui yli sata maata ja jossa valmistui kolmen viikon neuvottelujen jälkeen sopimus jalkaväkimiinojen täyskiellosta. Osloon kokouksen jälkeen Euroopan parlamentti arvosteli EU:n jäsenmaista Suomea ja Kreikkaa siitä, että nämä eivät olleet Osloon kokouksessa edustettuja.

Sopimuksessa, johon yhtymistä hallitus nyt esittää, on uusia rajoituksia miinojen käyttöön. Muun muassa kielletään käyttämästä sellaisia jalkaväkimiinoja, jotka eivät täytä pöytäkirjassa asetettuja havaittavuusvaatimuksia. Edelleen määrätään, että jokaisen selkkauksen osapuolen tulee raivata asettamansa miinoitteet ja miinoitettut alueet.

Tohdin epäillä tämän tyyppisen sopimuksen toimivuutta. Nimittäin kokemus siitä, mitä miinojen käyttö sotatilanteessa on, ei tue sitä, että tämä toimisi. Esimerkiksi Lääkärit ihmisoikeuksien puolesta -järjestö on todennut, että mikään aseellinen voima ei viime vuosikymmeninä ole kirjannut systemaattisesti ja tarkasti miinakenttien sijaintia taisteluolosuhteissa. En usko, että jalkaväkimiinoista voidaan päästä muuta kuin kansainvälisellä täyskiellolla.

Olin erittäin ilahtunut siitä, että tämän vuoden Nobelin palkinto päätettiin myöntää kansainväliselle miinojenkieltokampanjalle ICBL:lle ja sen johtohenkilölle Jody Williamsille. Kampanja aloitettiin kuusi vuotta sitten ja sen aloitti kaksi kansalaisjärjestöä, joista toinen on Yhdysvalloissa toimiva Vietnamin sodan veteraanien järjestö. Kampanjaanhan on liittynyt humanitaarisia ihmisoikeus-, lasten-, rauhan-, sotaveteraani-, lääkäri-, kehitys yhteistyöjärjestöjä, uskonnollisia järjestöjä, ympäristö- ja vammaisjärjestöjä, asevientiä vastustavia järjestöjä sekä naisjärjestöjä. Kun päätös Nobelin palkinnon myöntämisestä jalkaväkimiinojen kieltämiselle ajavalle liikkeelle julkistettiin, Jody Williams totesi, että ne valtiot, jotka eivät Osloon sopimusta allekirjoita ja jotka jatkavat miinojen käyttöä, tulisi eristää kansainvälisestä yhteisöstä.

Siitä, miten paljon jalkaväkimiinoja eri puolilla maapalloa on kylvetty maahan, kiistellään. Asiaa on tietysti hyvin vaikea arvioida. Esimerkiksi pari päivää sitten Helsingin Sanomissa suomalainen asiantuntija väitti, että lukumäärätiedot, joita on esitetty, ovat liioiteltuja. Se kuitenkin tiedetään, että useimmat maamiinojen uhrin ovat siviilejä, naisia, lapsia ja maanviljelijöitä ja että kolmasosa kehitysmaista kärsii näistä miinoista. Niissä maissa, joissa henkilömiinoja on kylvetty maaperään, miinat estävät jälleenrakentamisen, estävät pakolaisia palaamasta kotinsa ja estävät myös maanviljelyn aloittamisen.

Halvin miina maksaa noin 3 dollaria. Sen raivaaminen turvallisella tavalla maksaa 300—1 000 dollaria. Uhrin hoito maksaa 3 000—5 000 dollaria. Jos miinaan astuu kymmenvuotias lapsi, joka menettää toisen jalkansa, hän tarvitsee elämänsä aikana 25 proteesia, joiden hinnaksi arvioidaan 3 125 dollaria.

Kansainväliset rauhanjärjestöt arvostelevatkin Geneven neuvotteluita siitä, että niissä pelataan vain aikaa, ja toteavat, että ainoa tapa saada aikaan sellainen miinakielto, joka voidaan käytännössä toteuttaa ja jota voidaan myös valvoa, on sopimus miinojen täyskiellosta. Siitä, miten vaikea on kontrolloida miinojen käyttöä, kun niiden valmistaminen on sallittu, on mielestäni hyvin valaiseva esimerkki se, että Yhdysvalloissa arvioidaan, että niistä miinoista, joita Vietnamin sodan aikana käytettiin amerikkalaisia vastaan, 90 prosenttia oli joko Yhdysvalloissa valmistettuja tai ainakin sisälsi Yhdysvalloissa valmistettuja osia. Nämä miinat aiheuttivat kolmasosan Vietnamin sodassa syntyneistä sotavammoista.

Libyassa toisen maailmansodan aikana kylvetyistä miinoista vielä vuonna 80 yksi kolmasosa oli raivaamatta. Esimerkiksi Hollannissa raivataan vieläkin toisen maailmansodan aikaisia miinoja. Osovat onkin todettu, että miinat eivät tee aselepoa, siis meidän on kielletävä miinat.

Arvoisa puhemies! Lopuksi siteeraan vihreää europarlamentaarikko Heidi Hautalaa, joka Euroopan parlamentin syyskuun kokouksessa puhui tästä asiasta ja otti kantaa myöskin Suomen politiikkaan. Heidi Hautala totesi Euroopan parlamentissa, että sotilaalliset uhat ovat Euroopassa vähentyneet, minkä vuoksi turvallisuuspolitiikassa olisi kiinnitettävä huomiota toisenlaisiin uhakuviin. Aseistariisuntasopimuksista ei tule mitään, jos jollekin maalle sallitaan aina varauksia ja ehtoja. Tilanne on Suomen kannalta nolo: Maa, joka yleensä on rauhankongres-

sien aluellepanija, ei suostu myönnytyksiin, kun on kysymys omista puolustusmenetelmistä.

Omasta puolestani toteaisin, että kun maamiinoja pidetään virallisesti keskeisenä osana Suomen puolustusta, niin minun on kyllä vaikea käsittää sitä, miten nimenomaan jalkaväkimiinoista ei voitaisi luopua. Minä en pysty uskomaan sitä, että jos Suomeen kohdistuu hyökkäys, sen hyökkäävän voiman keskeinen osa olisi nimenomaan jalkaisin kulkeva jalkaväki.

Arvoisa puhemies! Olen kuitenkin erittäin iloinen siitä, että tämä Geneven sopimus on nyt tuotu eduskunnan käsiteltäväksi, koska tässä yhteydessä eduskunta saa tilaisuuden ottaa kantaa myös siihen, missä aikataulussa Suomi liittyy henkilömiinojen täyskieltoon. Toivon, että se tapahtuu mahdollisimman pian.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Suomea on perinteisesti pidetty keskeisenä aseistariisunnan edistäjänä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa ja kansainvälisessä yhteisössä. Suomi on ollut monissakin kansainvälisissä kokouksissa aseistariisuntaa pohdittaessa sekä aloitteentekijänä että tarjonnut niin sanottuja hyviä palveluja, kompromissiratkaisuja sovitteluesityksiä tehtäessä. Tämä koskee erityisesti myös niin sanottua Geneven aseistariisuntakonferenssia, jota YK:n siipien alla käydään.

Joudutaan ehkä toteamaan, että Suomi antaa mielellään hyviä ulkopoliittisia palveluja aseistariisunnassa niin kauan kuin riisutaan muiden aseita. Nyt, kun on kansainvälinen prosessi käynnissä, jossa pohditaan sellaisen asejärjestelmän riisumista, joka on koettu Suomessa elintärkeäksi strategiseksi aseeksi, Suomi yllättäen onkin varauksellisempi. Tämä liittyy nimenomaan keskusteluun jalkaväkimiinoista, tai oikeastaan kansainvälisesti käytetään termiä henkilömiina.

Itse asiassa Suomen kansainvälisen profiilin kannalta on ongelmallista se, että Suomi ainoana Euroopan unionin jäsenmaana, vaikuttaa siltä, on jättäytymässä tämän Ottawan prosessin ulkopuolelle. Kreikankin osalta ilmeisesti tilanne on muuttumassa, siellä on tehty päätöksiä, jotka viittaisivat siihen, että myös Kreikka olisi tulossa mukaan Ottawan prosessiin. Ottawan prosessissa on siis kysymys siitä, että siinä mukana olevat maat yksipuolisesti ilmoittavat kieltävänsä henkilömiinojen valmistuksen ja käytön.

Suomen hallitus on ottanut kannan, että me emme pyri tässä yksipuolisuuteen, vaan pyrimme nimenomaan kansainväliseen prosessiin, aseistariisuntaan, jossa myös ongelmallisimmat maat

saataisiin yhdessä riisumaan maamiinat, riisumaan nimenomaan jalkaväkimiinat. Silloin viitataan tietenkin Geneven prosessiin, joka on YK:n globaali aseistariisuntafoorumi.

On todettu, että yksipuolinen julistus henkilömiinojen osalta olisi sikäli ongelmallinen, että se jättäisi tärkeimmät, niin sanotusti ongelmallisimmat maat ulkopuolelle. Tässä suhteessa argumentaatio ei ole täysin vedenpitävä, koska on muita aseistariisuntaprosesseja, muun muassa ydinsulkusopimusjärjestelmä, jonka ulkopuolella nimenomaan niin sanotut kynnyksvaltiot, ongelmallisimmat valtiot, ovat. Tällöin viitataan ennen kaikkea Israeliin, Brasiliaan, Pakistaniin ja Intiaan, jotka eivät ole allekirjoittaneet ydinsulkusopimusta. Silti kansainvälisesti tunnustetaan kyllä ydinsulkusopimuksen merkittävyys ja tarkeys asevalvontasopimuksena.

Tässä suhteessa henkilömiinojen kieltoprosessi voi yhtälailla edetä siten, että valtaosa maailman maista yksipuolisesti sanoutuu irti henkilömiinoista ja tavallaan pakottaa prosessina myös empivimmät maat mukaan. Ongelma on nyt Suomen kannalta se, että me olemme yksi näistä empivistä maista.

Suomen hallituksen puolelta on todettu, että henkilömiinat tai maamiinat ovat meille elintärkeä, strategisesti merkittävä ase ja sen vuoksi meillä on varauksellisempi suhtautuminen tähän kuin joillakin muilla vertailukelpoisilla mailla. Tämä lähtökohta on hyvinkin vaikea kansainvälisessä aseistariisunnassa. On vaikea olettaa, että kaikille maille jonkin aseiden elintärkeys antaisi legitiimin perusteen pidettyä aseistariisuntaprosessista.

Muistamme hyvin, että kun oli täydellisestä ydinkoekiellosta kysymys puolitoista vuotta sitten, Ranska ja myös Kiina ilmoittivat, että ydinaseet ovat heille strategisen tärkeitä. Epäilemättä Irakille, jos muita joukkotuhoaseita otamme tähän esille, kemialliset aseet ovat strategisesti elintärkeä ase. Tällä perusteella ylipäättään kansainvälinen aseistariisunta ei etenisi. Sen vuoksi joudutaan tinkimään kansallisista puolustustarpeista yleismaailmallisen kansainvälisen turvallisuuden ja aseistariisunnan hyväksi. Tämä lähtökohta luonnollisesti pitäisi Suomessakin olla henkilömiinojen kohdalla.

Yllättävintä seurattessa keskustelua maamiinoista on ollut, että suomalaissa puolustuspoliittisessa keskustelussa yhtäkkiä jopa raadollisimmat intressit ovat tulleet esille, intressit, asiat, joista aikaisemmin ei avoimesti puhuttu. Suomen turvallisuuspolitiikassa perusaksiooma-

na toisen maailmansodan jälkeen on ollut, että me emme määrittele vihollisia. Meidän lähtökohtanamme ei ole nimetä valtiota tai yhteisöä, joka olisi meidän vihollisemme. Nyt aivan yhtäkkiä maamiinakeskustelussa meillä onkin olemassa vihollinen, jota vastaan suojautua. Me puhumme, että maamiinat ovat Suomelle sen vuoksi tärkeä asejärjestelmä, että meillä on pitkä itäraja. Meillä on myös muuten pohjoisraja. Sen takana on läntinen sotilasliitto. Mutta me viittaamme pitkään itärajaan. On todettu, että nimenomaan tämän rajavyöhykkeen pituuden vuoksi maamiinat ovat meille strateginen ase. Jokainen meistä tietää, että ammattitaitoinen hyvin varustettu armeija ylittää rajavyöhykkeellä olevat miinakentät yksinkertaisesti. Rajoilla olevat miinat ovat lähinnä pakolaisten ja rajaseudulla harhailevien siviilien hauta, ei hyvin varustettujen armeijoiden.

Sen sijaan luonnollisesti Suomessa miinat, jalkaväkimiinat ja panssarimiinat, liittyvät alueelliseen puolustusstrategiaamme kokonaisuudessaan. Silloin olemme samassa tilanteessa kuin mitkä tahansa maat, jotka ovat laajamittaisesti miinoja käyttäneet Bosniasta Afganistaniin. Käytännössä kaikki strategiset liikenteen solmukohdat ja muulla tavalla keskeiset strategisiksi koettavat alueet joudutaan miinoittamaan.

Puolustusministeri Taina on täällä paikalla. Hän jossain yhteydessä on todennut: "Miinoin eiivät astu suomalaiset siviilit." — Se on varmasti totta. — "Ne on suunnattu ulkomaista vihollista vastaan, joka tunkeutuu maahan aseineen väkivalloin." Jos joudumme alueellista puolustusstrategiaamme seuraten miinoittamaan laajoja alueita Suomea, miksi Suomessa olisi erilainen perusasetelma kuin muualla maailmassa, jossa nimenomaan sen seurauksena siviiliväestö on suurimmalta osalta miinojen uhrina? Hyvin todennäköistä tällaisessa äärimmäisen epätoivottavassa tilanteessa olisi se, että se kohdistuisi aivan yhtä julmalla tavalla tavalliseen siviiliväestöön kuin missä tahansa muualla maailmassa.

Meillä on vielä, harvinaista kyllä verrattuna moniin muihin maihin, jopa omakohtaista kokemusta siitä, mitä tarkoittaa miina-aseen käyttö. Me hyvin tiedämme, että toisen maailmansodan jälkeen saksalaiset miinoittivat Lapin, Pohjois-Suomen, ja sen jälkiä on korjattu aina 1970-luvulle asti. Toista tuhatta suomalaista kuoli sodan jälkeen miinojen, ammusten, pommien seurauksena, joita Lappiin oli kätkeyty. Viimeiset tiedetyt kuolonuhrit olivat 1966 Sodankylässä menehtyneet kaksi pikkupoikaa. Tämä kuvaa

juuri sitä, miten kavala asejärjestelmä miina on, ja kuten totesin, meillä on siitä myös omakohtaista kokemusta. Tämän päivän tiedot kriisi-alueista maailmalta ovat tietysti potenssiin järkeväämpiä kuin Suomessa. Mutta omakohtaisuus tietysti meille on varoittavana esimerkkinä.

Arvoisa puhemies! Tästä syystä itse olen sitä mieltä, että henkilömiinojen kieltoprosessi on sikäli kansainvälisesti liikkeellä oleva aseistariisuntapyrkimys, että sitä ei tavallaan voida estää. Miinat ovat aivan samalla tavalla muodostuneet kielletyksi aseeksi kuin aikoinaan ensimmäisen maailmansodan jälkeen taistelukaasut tai toisen maailmansodan jälkeen ydinaseet. On aivan selvä, että tämä asejärjestelmä tullaan kieltämään, ja sen takia Suomen kansainvälispoliittisen profiilin kannalta on ongelmallista, että me tässä olemme ikään kuin taistelemassa tutkainta vastaan.

Arvoisa puhemies! Sen vuoksi olisin vahvasti sitä mieltä, että Suomen olisi pikimmiten liityttävä mukaan Ottawan prosessiin, joka tähtää viime kädessä yksipuoliseen henkilömiinojen kieltöön.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! On tietysti paikallaan, että juuri tämän esityksen yhteydessä keskustellaan Suomen kannasta Ottawan prosessiin. Mutta on hyvä huomata, että nyt kyseessä olevan pöytäkirjan on hyväksynyt vasta 69 maata ja tämä miinapöytäkirja on aikanaan tehty vuonna 1980. Tämä vain kuvaa sitä, että kun me puhumme tämän ongelman ratkaisemisesta, niin meidän tietysti täytyy pyrkiä sellaiseen lopputulokseen, joka todella vaikuttaa siihen, että jalkaväkimiinojen summittainen käyttö lopetetaan.

Ed. Kiljusen puheenvuorosta sai vähän sen käsityksen ikään kuin Suomi olisi jollain tavalla estämässä miinojen kieltoa tai vaikeuttamassa tätä prosessia. Näin ei varmastikaan ole, vaan hallituskin on aivan selkeästi ilmaissut sen, että me tuemme jalkaväkimiinojen täyskieltoa, mutta katsomme, että parempi keino tämän tavoitteen lopulliseksi saavuttamiseksi on Geneven prosessi, jolla pyritään saamaan tähän kaikki maat mukaan.

Toinen peruste, miksi emme ole Ottawan sopimusta allekirjoittamassa, on se realistinen näke-

mys, että me emme pysty siinä aikataulussa, kuin tähän prosessiin liittyä, realistisesti sitoutumaan tähän sopimukseen niin, että me voisimme itse luopua miina-aseen käytöstä sopimuksen edellyttämässä ajassa. Me tarvitsemme siihen lisää aikaa, koska se vaatii suunnittelua ja rahaa. Suomi on aina suhtautunut hyvin realistisesti ja vastuuntuntoisesti kaikkiin sopimuksiin ja tässä on yksi syy siihen, miksi olemme valinneet tämän linjan.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli kyllä paikallaan, että ministeri Taina korosti sitä, että Suomi on todella asettanut kaukotavoitteekseen maamiinojen, henkilömiinojen täyskiellon. Se ei ehkä puheenvuorostani tullut täysin selville, mutta tämä on syytä luonnollisesti rekisteröidä ja on tärkeätä, että ministeri sen toi esille. Ministeri kuitenkin ilmaisi, että omasta puheenvuorostani olisi henkinyt näkemys, että Suomi olisi jollakin tavalla haraamassa vastaan. Ei niin, että Suomi olisi haraamassa vastaan, mutta Suomen varauksellinen asenne Ottawan prosessiin liittyen on aiheuttamassa sen, että Euroopan unioni ei pysty esiintymään yhteiskannoilla tässä kysymyksessä. Siinä suhteessa voi sanoa, että täyskieltopyrkimys, joka nimenomaan Ottawan prosessista olisi syntymässä, ei osin ole niin tehokas kuin se voisi olla, jos Suomi ottaisi tässä selkeämmän kannan.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kovin monessa muussa asiassa Suomelle on hyvin tärkeää esiintyä nimenomaan EU-maiden kärkijoukossa tai EU-maiden ydinyhtymässä. Nyt se, mitä ministeri Taina äsken totesi hallituksen tämänhetkisestä linjasta, ei valitettavasti lainkaan viittaa siihen, että Suomi tässä asiassa haluaisi esiintyä EU-maiden kärkijoukossa.

Omasta puolestani olen hyvin pahoillani siitä, että juuri tällaisessa asiassa, jossa Suomi on todella vaarassa menettää mainettaan ihmisoikeuksia ja humanitaarisia arvoja puolustavana maana, Suomi haluaa viivyttellä.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Tainan puheenvuoroon voisi vastata, kun hän sanoi, että kaikki maat lähtisivät yhtäaikaaisesti mukaan. Kuitenkin sellainen teoreettinen mahdollisuus, että kaikki voisivat yhtäaikaaisesti todeta näin, lienee monessa päätöksessä aika mahdoton tilanne. Kaikki esimerkkimaat, jotka liittyvät, lisäävät

tavallaan painetta toisten liittymiseen. Siinä mielessä Suomen pitäisi tässä olla nyt tavallaan yhtenä lipunkantajana, koska aika moni maa on jo liittynyt, ministerikin totesi, että yli 60 maata on liittynyt, jolloin se vain lisäisi painetta myös toisten liittymiseen. Näin ollen se logiikka ei oikein toimi. Ainakaan se ei edesauta, jos jättäydymme tässä myöhäsjunaan, vaan antaa toisille maille viestiä, että päinvastoin harataan pikkuisen vastaan.

Ed. L a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Taina totesi, että Suomi tarvitsee aikaa sopeutuakseen täydelliseen miinakieltoon. On mielenkiintoista, että niiden joukossa, jotka eivät kannata nyt Ottawan prosessiin menoa, oikeastaan on kaksi erilaista suuntausta. Toisaalla ovat ne, jotka ovat sitä mieltä, että jalkaväkimiinoista ei voida luopua tässä eikä nyt eikä myöskään tulevaisuudessa. Luulen, että kuulemme vielä tässä keskustelussa myös tällaisen mielipiteen. Aivan viime aikoina on syntynyt virallinen kanta, joka ottaa huomioon sen kansainvälisen paineen, joka Suomeen kohdistuu ja jonka ilmaisu on juuri se, että Suomi tarvitsee aikaa sopeutuakseen täydelliseen miinakieltoon.

Vaikuttaa siltä, että ajan tarpeen takana on pyrkimys muuttaa suomalainen puolustusjärjestelmä sellaiseksi, että tiettyjen uusien asejärjestelmien hankinnan kautta — jotka muuten maksaisivat miljardeja — luodaan ikään kuin sotilaallinen vaihtoehto jalkaväkimiinoille. Vaikka kuitenkin Ottawan prosessissa on ensi sijassa kysymys poliittisesta prosessista, Suomessa hallitus edelleenkin hakee sotilaallisia keinoja, joilla se aikoo luoda vaihtoehdon jalkaväkimiinojen kielolle. Mielestäni tämä on väärä asennoitumistapa.

Tiedän, että esimerkiksi Hornet-hävittäjien rynnäköaseistusta puolustellaan suunnittelussa tällä hetkellä sillä, että ne voisivat muodostaa yhden vaihtoehdon jalkaväkimiinoista luopumiselle.

Ed. B i a u d e t : Ärade talman! Jag uppskattar det där med riksdagsledamot, för jag har gjort en lagmotion som föreslår att vi skall säga så.

Arvoisa puhemies! Olin erittäin iloinen siitä, että puolustusministeri Taina perusasenteessaan kuitenkin näytti, että hän ja hallitus tekevät työtä sen puolesta, että täysmiinakielto tulisi voimaan. Olisikin mielenkiintoista tietää, mikä on se aika,

joka on Suomelle tarpeellinen, ja onko tällaista strategiaa olemassa. Tiedän, että ulkoministeriössä mietitään, millä tavalla tämä tapahtuisi. Jos neljä vuotta, niin kuin Ottawan sopimuksessa, ei ole riittävä, niin mikä olisi sitten se aika? Sekin olisi varmaan erittäin hyvä signaali, jos voisimme nyt jo kertoa, että silloin ja silloin. Vaikka hallitus ei haluaisikaan allekirjoittaa Ottawan sopimusta, se voisi kuitenkin ilmaista, koska aiomme olla siinä samassa tilanteessa kuin muut.

Haluaisin kuitenkin sanoa, että Geneven neuvotteluprosessi ja sopimus on sinänsä tietenkin erittäin tärkeä. Ei se, että puhuu Ottawan sopimukseen osallistumisen puolesta, merkitse sitä, että puhuisi Geneven sopimusprosessia vastaan. Uskonkin, että hyvin tärkeä Ottawan sopimuksen ja prosessin tehtävä onkin lisätä painetta Geneven prosessille. Tietenkin Geneven sopimuksen suuri ongelma on se, että siihen on, niin kuin ministeri juuri ilmoitti, vain 69 valtiota sitoutunut. Tietenkin näistä on hyvin pieni osa sellaisia valtioita, joiden me ehkä toivoisimme sitoutuvan, esimerkiksi Afrikan maat.

Siinä on kuitenkin muitakin puutteita, jotka Punainen Risti erinomaisissa selvityksissään on listannut. Sopimus tällä hetkellä koskee muodollisesti esimerkiksi vain kansainvälisiä aseellisia konflikteja, kun todellisuudessa valtaosa konflikteista on maiden sisäisiä aseellisia konflikteja, jotka itse asiassa aiheuttavat eniten kärsimystä sekä tuottavat suurimman osa sotauhreista.

Toinen asia on, että sopimus ei sisällä toimeenpanomääräyksiä, jotka ovat minkä tahansa kansainvälisen sopimuksen tehokkuuden kannalta ratkaisevan tärkeitä. Lisäpöytäkirjassa on myös se puute, että se tähtää nimenomaan miinojen tarkoituksellisen käytön kieltämiseen siviilejä vastaan. Kuitenkin myös sotilaskohteita vastaan miinoista tulee umpimähkäisiä silloin, kun niiden alkuperäisiä kohteita ei enää ole olemassa, niin kuin esimerkiksi ed. Kiljunen puhui Lapin sodasta.

Vetoaisinkin hallitukseen ja toivoisin, että mahdollisimman moni kansanedustaja allekirjoittaisi nimensä kansalaisadressiin, jota tällä hetkellä kerätään, muun muassa eduskunnassa vahtimestareilla on lista, että hallitus osallistuisi Ottawan kokoukseen joulukuussa ja myös allekirjoittaisi sopimuksen. Mielestäni tällä tavalla Suomi voisi vaikuttaa kansainvälisillä areenoilla muihin vielä epäroiviin maihin, jotta ne osallistuisivat myös Ottawan prosessiin ja toivottavasti ainakin Geneven prosessiin.

Toivoisin tietenkin, että vetoamus voisi samalla olla sen puolesta, että Suomi lisäisi tuntuvasti apua miinojen uhreille sekä henkilömiinojen raivaukseen suunnattua asiantuntijatukea ja taloudellista apua.

Tässä tietenkin on vaakakupissa se, kumpi intressi on tärkeämpi: hinta, joka Suomen puolustusstrategiassa miinojen käytöllä on, vai hinta, jolla mahdollisesti voitaisiin päästä nopeammin miinojen täyskieltoon. Se argumentti, että eivät muutkaan maat, joille miinat ovat puolustuspoliittisesti tärkeitä, osallistu tähän, on mielestäni siinä mielessä huono, että meidän toivomme kuitenkin, että nimenomaan ne maat, jotka katsovat sen olevan puolustukselleen tärkeä, liittyisivät tähän sopimukseen, esimerkiksi Afrikan maat. Ei varmasti koskaan ole mikään ongelma saada mukaan niitä maita, jotka eivät niin sanotusti tarvitse miinoja puolustusstrategiaansa.

Tässä tietenkin täytyy miettiä Suomelle piirrettäviä uhkakuvia, ovatko ne sellaisia, että olemme valmiit uhraamaan tavoitteen saada aikaan miinojen täyskielto, lopettaa miinojen käyttö maailmalla, kun emme halua olla edistämässä sitä, että itse luopuisimme näistä. On hyvin vaikea selittää kansainvälisissä neuvotteluissa, että meidän miinamme ovat hyvin suunniteltuja ja niitä käytetään vain vihollisia vastaan, mutta teidän eivät.

Loppujen lopuksi sen lisäksi, että miinojen uhrien uhraukset ovat epäinhimillisiä, ne tulevat myös kalliiksi koko maailmalle, kun joudumme korjaamaan ihmisiä ja saattamaan kuntoon suuria alueita, että niihin voidaan majoittua uudelleen.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Ed. Biaudet totesi, että olisi tärkeää tietää aika, milloin Suomi voisi luopua jalkaväkimiinoaseestaan. Tällaista selvitystyötä tehdään parhaillaan puolustushallinnossa ja ulkoministeriön työryhmässä. Voi olla, että lopputuloksena on se, että voimme arvioida tämän ajan, ja on ehkä tärkeää, että näin menetellään.

Ed. Biaudet, niin kuin muutkin edustajat ovat kovasti uskoneet Suomen vaikutusmahdollisuuksiin miinaprosessissa. On tietysti hyvä, että usko on näin vahva, mutta kun suuret maat Kiina, Venäjä ja Intia ovat niitä maita, jotka myyvät miina-asetta eivätkä ole niihin sopimuksiin lähteneet, niin hieman epäilen sitä, että Suomen rooli tässä voisi olla ratkaiseva. Varmasti on niin, että kun sekä Ottawan prosessi että myös Geneven prosessi etenevät, niin lopulta yhteisvaikutus

on se, että merkittävimmät ongelmamaat myös tulevat tähän mukaan.

Ed. Biaudet puhui miinanraivauksen tärkeydestä. On totta, että jos me todella tänä päivänä haluamme auttaa ihmisiä, niin tärkeintä on osallistua miinanraivaukseen. Tässä asiassahan puolustushallinto ja ulkoministeriö ovat yhteistyössä parantamassa Suomen valmiuksia auttaa muita maita miinojen raivauksessa. Tämä on tärkeää humanitaarista työtä, jota voimme tehdä.

Haluan vielä lopuksi todeta sen, että tulen juuri maasta, jossa kiveksi naamioidut maantievärsipommit silpovat ihmisiä. Joten vaikka pääsisimme tässä asiassa ratkaisuun, niin valitettavasti löytyy aina uusia aseita, joilla on sama käytötarkoitus. Silloin, kun tällaisia aseita halutaan käyttää, keinot löytyvät sopimuksista huolimatta.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Taina on aivan oikeassa siinä, että nimenomaan miinanraivaus on äärimmäisen tärkeää. Upeaa on ollut myös se, että Suomi on panostanut siihen sekä kansainvälisesti että muuten.

Ministeri kuitenkin pohdiskeli, yliarvioimme ko Suomen roolia kansainvälisessä miinankielto-prosessissa. Ei kai meidän kannata yliarvioida sen kummemmin kuin aliarvioidakaan. Suomi on yhtenä kansakuntana, yhtenä valtiona muiden joukossa. Voisiko asian sanoa näin, että jos Suomi on varauksellinen muun muassa Ottawan prosessiin liittyen, yksipuoliseen miinojen kielto-prosessiin liittyen, niin se varauksellisuus itse asiassa vaikuttaa enemmän kuin se, että menisimme mukaan joukkoon, jossa on jo noin satakunta valtiota?

Yhden oikaisun haluaisin tehdä. Ministeri Taina viittasi siihen, että eräät suuret miinoja käyttävät valtiot kuten Kiina, Intia, Pakistan ja Venäjä eivät olisi tässä prosessissa mukana. Haluan sen oikaista, että Venäjän presidentti Jeltsin on ilmoittanut, että Venäjä tulee mukaan Ottawan prosessiin, ja se on merkittävää rekisteröidä myös Suomen kannalta.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin todennut ministeri Tainalle aivan saman asian, että sen jälkeen, kun henkilömiinojen kieltoliikkeen ilmoitettiin saavan Nobelin palkinnon, 10 päivänä lokakuuta tänä syksynä Jeltsin ilmoitti, että Venäjä lähtee mukaan Ottawan prosessiin. Jos nyt todella käy niin, että Oslolla syntyneen sopimuksen allekirjoittavat

joulukuussa Ottawassa kaikki ne valtiot, joiden kanssa Suomella on yhteinen maaraja, mutta Suomi ei, niin kyllä silloin Suomi on todella nolossa seurassa.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Minun mielestäni Suomen tulisi olla tässäkin asiassa, niin kuin äsken jo totesin, tulennäyttäjä. Jokaisessa maassa tietysti seurataan, miten käytäytään, ja jos me suomalaisina jäämme myöhäisempään junaan, osoitamme ettemme ole halukkaita tulemaan, jolloin joku toinenkin voi käyttää sitä verukkeena, ettemme mekään tule. Tätä voisi verrata joihinkin muihinkin asioihin, vaikka Emuun. Jotkut sanovat, että pitää hypätä ensimmäiseen junaan. Tämä tuntuu sinällään paljon kovemmalta asialta. Tällaisten miinojen vaikutus siviiliväestöön jäljestäpäin, kun ne johonkin haudataan, on tosi vaikea.

Tosin tämän asian taakse ei pitäisi kokonaan hautautua ja unohtaa isompaa asiaa, koko rauhantytöä. Jotenkin tuntuu, että koko maailmassa tähän miinakieltoasiaan satsataan hirveästi jos sanoisi lainausmerkeissä panoksia, henkisiä voimavaroja, ja aseistariisunnan muu puoli jää vähemmälle huomiolle. En tiedä, jos miinakielto saataisiin aikaan, niin lepytelläänkö omantunontuskia sillä, että nyt me olemme saaneet hyvän asian aikaan. Kuitenkin jos sarjatuliaseet kielletään, niin sillä tulee olemaan huomattavasti isompi vaikutus.

Kun vaikka Suomessa hankitaan Horneteja ja niihin kaikennäköisiä ohjuksia ja nyt vielä taisteluhelikoptereita on tarkoitus hankkia, niin sen tyyppisten asioiden kieltäminenhan olisi paljon isompi juttu, jos maailman laajuisesti sovittaisiin pikku hiljaa eri aselajeista luopumisesta. Silloin me pääsisimme todelliseen lopputulokseen, johon meidän pitäisi pyrkiä. (Ed. Kiljunen: Jostakin täytyy aloittaa!) — Juuri tulen siihen. Tämä on ensi askel, jos voidaan kieltää miinat, jotka ovat siinä mielessä hankalia, että ne aiheuttavat myös jäljestäpäin taistelutilanteen jälkeen hyvin paljon vahinkoa, niin kuin aikanaan Suomessa on tapahtunut lähinnä Lapin alueella, jossa vielä vuosikymmenien jälkeenkin tapahtui kaikenikäisiä vahinkoja miinojen ja ansojen viritysten takia.

Toivon mukaan tällaisen kannan me voisimme ottaa ja edetä vähän ripeämmässä aikataulusa tässä ja samalla vaikuttaa myös kansainvälisesti näihin laajempiin asioihin. Pienenä maana meidän on turha lähteä mahtailemaan sillä, että me varustaudumme, panemme yhä isompia osia

bruttokansantuotteesta aseisiin. Päävastoin suunnan pitäisi olla toinen ja käyttää nekin varat sosiaaliseen turvallisuuteen eikä siihen tähdätä, mihin asevarustelu tähtää.

Ed. J. K u k k o n e n : Arvoisa puhemies! Olen varsin harvoin tullut puhujakorokkeelle ja suuressa salissa käyttänyt varsinaisia puheenvuoroja. Olen paremminkin pyrkinyt kuuntelemaan ja kuulemaan sitä, mitä te toiset puhutte ja sitten niitä kommentoimaan.

Tästä asiasta sanoisin nyt sen kuluneen fraasin mukaan, jonka täällä eduskunnassa varsin usein kyllä kuulee, että toimenpide on oikean suuntainen, mutta ei riittävä. Tällä tavalla tästä ajatellen, koko siitä kehityksestä, joka aseistariisunan alueella on tapahtunut ja jonka osa myös tämä hallituksen esitys ihan oikealla tavalla on, mutta ei siis mielestäni riittävä.

Tässä yhteydessä haluaisin ennen kaikkea tietää, jos ja kun voimme tietoa siitä saada ministerinkin nyt paikalla ollessa, millä tavalla Suomen ulkopoliittinen johto ja hallitus tätä asiaa käsittelevät. Olisi hyvin mielenkiintoista tietää, onko presidentti tehnyt päätöksen ja milloin, että Ottawan prosessin tuloksena syntynyttä sopimusta Suomi ei allekirjoita. Eikö ulkopoliittinen johtomme ja koko hallitus ehtisi vielä harkita? Sanothanhan hallituksen esityksenkin perusteluosassa siitä, mitenkä niin sanotun Ottawan prosessin tuloksena syntynyt sopimus avataan allekirjoitettavaksi Ottawassa joulukuun alussa 1997. Sitten tätä esitystä perustellen siinä sanotaan, että nämä toimenpiteet täydentävät toisiaan kansainvälisen yhteisön pyrkimyksissä konfliktialueiden miinaongelmien ratkaisemiseksi. Tällä kyselyllä haluan siis liittyä niihin, jotka ihmettelevät Suomen nihkeyttä.

En ymmärrä, miten nämä asiat ja nämä prosessit voivat olla vastakkaisia, siis se kaikki aseistariisuntatyö, jota käydään Genevessä, ja laajaa hyväksyntää maailmalla saavuttanut ja myös Nobelin palkinnon nyt ansainnut niin sanottu Ottawan prosessi.

Täällä on käytetty paljon erinomaisia ja hyviä puheenvuoroja tästä aiheesta. Itse puuttuisin kahteen asiaan vielä. Toinen niistä on kansainvälinen yhteisö ja sen reaktiot Suomea kohtaan.

Olen itsekin ollut tilanteessa, josta voi sanoa vain yhdellä sanalla, että tilanne on ollut nolo. Parlamenttien välisen liiton Ipun kokouksessa Pekingissä vähän toista vuotta sitten syksyllä tätä asiaa käsiteltiin ylimääräisenä aiheena. Siellä Suomen puheenvuoron käyttänyt edustaja

ihan varmasti oikein ja uskollisesti Suomen perinteiselle ulkopoliitikalke ja puolustuspolitiikalke selitti tämän asian, niin kuin täällä meillä on nähty. Sen jälkeen puheenvuoron otti eräs britti, euroatlanttisissa suhteissa hyvin tunnetuksi tullut vanha herra, lordi, jonka nimeä en nyt muista. Hän esitti yhden kysymyksen ja sanoi johdannoksi, että tähän liikkeeseen, joka Ottawan prosessia vastustaa, kuuluu kolme valtiota: Kiina, Venäjä ja Suomi. Minusta tilanne oli nolo. (Ed. Rajamäki: Ei ole, kun muistaa talvisodan!) — Puhukoon hiljaisuus, sillä todellakin meidän kannattaa miettiä, mistä on kysymys. Miten kauan me voimme olla talvisotamme tai sotiemme vankeja näissä asioissa? (Ed. Aittoniemi: Historia on aina luettava!) — Historiiaa on luettava ja siitä on opittava, mutta historia merkitsee myös sitä, että sitä tehdään koko ajan. Sen takia sille vastakkainasettelulle, jota minusta hallitus nyt tässä asiassa ylläpitää, ei ole perusteita. Kyse on siitä, että molempia latuja voidaan kulkea.

Ed. Hassin puheenvuorossa sanottiin, että ne valtiot, jotka eivät allekirjoita miinasopimusta, siis tätä Ottawan sopimusta, tulisi eristää kansainvälisestä yhteisöstä. Se on ehkä ... (Ed. Hassi: Se oli Williamsin kanta!) — Se oli Williamsin kanta. Se on kuitenkin merkki siitä, mihin tilanne pahimmillaan voi johtaa, ja ainakin tietysti merkki suurista puheista.

Toivon todella, että me kävisimme tätä keskustelua täällä ja tekisimme siitä johtopäätöksiä emmekä joutuisi näihin noloihin tilanteisiin jatkuvasti maailmalla.

Se oli häneltä tämän järjestön johdossa kovaa puhetta. Kovaa kieltä koko miinaongelmasta on myös hallituksen esityksen tekstissä. Sitä on kovasti koottu myös niihin kansainvälisten järjestöjen raportteihin, jotka puhuvat siitä, mitä kaikkea tuhoa jalkaväkimiinat todella saavat aikaan ja ovat saaneet aikaan. Tässä suhteessa meidän on syytä lukea näitä raportteja tarkkaan ja ymmärtää se, että jalkaväkimiinojen vastaiseen joukkoon ja liittoon maailmalla ovat yhä suuremmassa määrin liittyneet paitsi kansalaisjärjestöt myöskin esimerkiksi kristilliset kirkot myös Suomessa.

Sen vastapainoksi tiedämme, miten paljon asennekasvatusta tällä puolella on vielä harjoitettava. Voin kertoa tosiasian kuopiolaisesta luokiosta viime viikolla. Tyttäreni soitti tänne Helsinkiin ja sanoi, että heillä historianopettaja tätä asiaa käsitellessään naurahti ja sanoi, että ne jalkaväkimiinat ovat vekkuleita pelejä. On se vekkuli kapistus se jalkaväkimiina. Tietty histo-

ria on ehkä taustalla sanoa niin, mutta se osoittaa sitä, että me olemme sillä tavalla vakavan asennevammassa tekemisissä Suomessa, että siitä olisi päästävä irti. Onneksi, niin kuitenkin kuvitelen, nuoret ja tulevat sukupolvet ottavat oppia historiasta mutta luovat sitä myöskin itse.

Valitettavasti, tai en tiedä, onko se valitettavaa, mutta joka tapauksessa Suomen kansa on tietyllä tavalla jakautumassa tai ehkä jakautunut kahtia tässä asiassa. Myöskin hyvin vakavasti näihin asioihin suhtautuvat eivätkä vain monet niin sanotut rauhanliikkeiden aktivistit ovat Ottawan prosessin puolesta ja ovat hämmästyneitä siitä, miten hitaasti ja miten vaivalloisesti ja miten vastenmielisesti tähän kattavaan jalkaväkimiinakieltoon maassamme suhtaudutaan.

Ed. Laakso minusta ihan oikein toi esille niitä vaikeita kysymyksiä, jotka liittyvät puolustusvoimien hankintoihin, ja myöskin sitä kautta esille tulleita perusteluja tämän asian suhteen. Väitän kuitenkin, että keskustelussa Hornet-hävittäjistä ja taisteluhelikoptereista jne. on todella olemassa se elementti, jonka hän esille toi ja joka merkitsee sitä, että halutaan odottaa tässä miina-asiassa, kunnes voidaan jotain järeämpää saada tilalle. Minusta se on aika kamala ajatussuunta, ja sitä vastaan ja lisääntyviä hankintoja vastaan hyvin suuri osa tästä kansasta on asettumassa.

Ehkäpä kuitenkin koko tämä prosessi ja myöskin tämä keskustelu merkitsee meillä nyt sitä, että me näemme tässä siemenen ja tulevaisuuden näkymän, vision, joka merkitsee uudeleen aseistariisuntakysymysten esilletuloa, uudelleen rauhanliikkeen nousua, uudelleen sellaista mielenkiintoista vaihetta ihmiskunnan historiassa, jossa käydään kiinni kaikkein vaikeimpiin elämän suojelua koskeviin asioihin ja kysymyksiin. Meidän on todella kysyttävä itseltämme, eikö Suomi voisi tehdä enemmän, eikö Suomella olisi vieläkin aikaa harkita ja edetä molemmilla linjoilla. Hallituksen esityksen hyväksyminen on oikean suuntainen toimenpide mutta ei riittävä, arvoisa puhemies.

Ed. Penttilä: Arvoisa puhemies! Jalkaväkimiinakysymyksessä Ottawa ja Geneve on otettu kaupungin niminä symboloimaan kahta erilaista ja vastakkaisista lähestymistapaa. Kuten täällä on tullut esille, nämä suinkaan eivät ole pois sulkevia, vaan kummankin tavoitteena on päästä eroon jalkaväkimiinojen sellaisesta käytöstä, joka kohdistuu siviileihin, ja pitkällä tähtäimellä päästä jalkaväkimiinojen kokonaiskieltoon. Minun puheenvuoroni tarkoitus on kertoa,

miksi Geneven prosessi on hyvä prosessi ja miksi Ottawan prosessiin liittyy ongelmia.

Geneven prosessi on hyvä prosessi sen takia, että siinä edetään kuten perinteisesti aseidenriisunnassa: tehdään sopimuksia, joita uskotaan voitavan noudattaa, ja sitten tehdään vielä valvontamekanismit, joilla noudattamista valvotaan. Jos tätä kautta päästään eteenpäin, on todella aihetta uskoa, että jalkaväkimiinakysymyksessä saadaan tuloksia.

Ottawan prosessin suurin ansio, jos otetaan ensin ansiot, on se, että sinänsä tärkeää keskustelua on pystytty synnyttämään, mutta sen suurin hankaluus on se, että se sisältää hirvittävän määrän ilmaa ja vähän villoja. Ennen kaikkea se ilma on historiattomuutta.

Ensimmäinen asia on se, että Ottawan prosessi näyttää asettavan puolustuksellisen puolustuksen periaatteet hyvin outoon valoon. Viime vuosikymmenten aikana, kylmän sodan aikana, Suomi ja Sveitsi ovat olleet puolustuksellisen puolustusdoktriinin edelläkävijöitä. Puolustuksellinen puolustus tarkoittaa sitä, että luodaan sellainen puolustusjärjestelmä, jolla ei voi hyökätä — joka on alueellinen puolustus, joka perustuu liikekannallepanoon — ja tätä on pidetty hyvänä ja suotavana asiana. Suomi on ollut siinä edelläkävijänä.

Nyt tähän puolustuksellisen puolustuksen doktriiniin kohdistuu kaksi painetta. Ensimmäinen paine on tavanomaisten aseiden taaneuvottelut, joissa Suomi ei ole mukana, mutta joista tulee painetta kohti Suomen, Sveitsin ja Ruotsin liikekannallepanojärjestelmää. Yhtäkkiä nämä järjestelmät pitäisi avata, jolloin enää puolustuksellisen puolustuksen doktriineja ei voitaisi niin hyvin toteuttaa. Toinen paine on Ottawan prosessi, joka kohdistuu jalkaväkimiinaan, joka on ollut puolustuksellisen puolustuksen tärkeä ja sitä paitsi halpa osatekijä.

Sodan kuva on oleellisesti muuttunut, sen tiedämme ja sen mukaisesti pitää elää. Mutta sodan kuvan muutoksesta näyttää nyt seuraavan sellainen lopputulos, että puolustuksellisen puolustuksen doktriini niissäkin maissa, joissa sitä voitaisiin valvotusti jatkaa, on asetettu kysymyksenalaiseksi. Samaan aikaan kun puolustuksellisen puolustuksen doktriini asetetaan kysymyksenalaiseksi sellaisissa maissa kuin Suomi, Sveitsi ja Ruotsi, täysin rinnoin sallitaan sellaisen puolustuksen kehittäminen, jota aikaisemmin kutsuttiin hyökkäykselliseksi puolustukseksi eliikkä lisääntyvä liikkuvuus, lisääntyvä teknologinen satsaus uusiin asejärjestelmiin, helikopterit, täs-

määseet, elektroninen sodankäynti, ties mitä. Tässä on nyt yhtäkkiä mielenkiintoinen tilanne, että köyhän miehen aseet kielletään ja rikkaan miehen aseet sallitaan.

Tämä on hyvin mielenkiintoinen asia, ja tällä en ollenkaan halua kiistää sitä, eikö jalkaväkimiinojen summittainen käyttö ja niiden viljely ympäri maailmaa olisi hirvittävä ja suuri ongelma, mutta halusin problematisoida tätä nimenomaan puolustuksellisen puolustuksen doktriinin kannalta.

Sitten vastaus — kysymys-periaatteella muutama kannanotto tähän, pitäisikö Suomen mennä mukaan Ottawan prosessiin vai riittääkö Geneve.

Jos Suomi menisi mukaan Ottawan prosessiin, tulisiko täyskielto miinoille nopeammin? Mielestäni tämä olisi hyvä peruste mennä. Mutta en usko, kun katson Geneven sopimuksen hidasta etenemistä sekä suurvaltojen asennetta tähän ongelmaan mukaan lukien Boris Jeltsinin kannanotto, jossa ei näytä olevan mitään aikataulua eikä sanota mitään siitä, miten tämä oikein suoritettaisiin.

Ovatko Suomen miinat sitten inhimillisempiä kuin esimerkiksi jonkin Afrikan maan taikka Jugoslavian miinat? Eivät, mutta se tapa, jolla niitä pyritään käyttämään ja on käytetty, on parempi. Niitä laitetaan karttoihin eikä niitä käytetä rauhan aikana jne.

Sitten tullaan siihen, mitä tapahtuu, jos sotaa käydään ja Suomi voittaa sodan. No, Suomi sitten raivaa miinat. Jos sotaa käydään ja Suomi häviää sodan, suomalaiset raivaavat ne miinat, jotka ovat itse asettaneet; raivaavat kummassakin tapauksessa.

Seuraava kysymys on moraalinen kysymys: Onko Suomen miinakanta moraalisesti perusteltavissa, siis kanta, jota tässä itse puolustelen? Eduskunnassa järjestettiin aiheesta tilaisuus, jossa oli mielenkiintoista kuulla, että sekä kirkko että rauhanjärjestöt olivat sitä mieltä, että Suomen miinakanta on moraalisesti perusteltavissa. Kysyin tätä erikseen ja sain vastaukseksi: ”Joo, kyllähän me tiedetään, että me käytetään hyvin näitä miinoja. Me laitetaan ne oikeisiin paikkoihin, ei rauhan aikana jne. Tämä on moraalisesti kestävä aseidenkäyttöä.” Mistä tuli sitten ongelma kirkon ja rauhanliikkeen mielestä? Ongelma tuli siitä, että kun muut eivät tätä ymmärrä, tämä pilaa Suomen maineen.

Kyllä minä ymmärrän gallup-demokratiankin — joskus sitä kritisoin — mutta gallup-moraalin ymmärrän huonommin. Meidän pitäisi paneu-

tua ja pureutua siihen, onko meidän kantamme moraalisesti perusteltavissa vai ei, ja jos se on, sitten uskaltaa olla sen takana.

Tämä ei ole kuitenkaan ainoa ulottuvuus tässä moraalissa. Toinen ulottuvuus on se, että jos Suomen kanta tosiaan estää laajempaa ja arvokkaampaa tulosta syntymästä siitä huolimatta, että se on moraalisesti perusteltavissa, sittenhän voitaisiin tällaisen utilitaristisen moraalikäsityksen kautta mennä siihen, että uhrataan Suomen sinällään oikeutettu kanta suuremman hyvän edessä. Kyllä tällä tavalla voidaan ajatella, mutta sitten pitää sanoa se ääneen: Me uhraamme oman, mielestämme moraalisesti hyväksyttävän kannan, joka on osa puolustuksellisen puolustuksen perinnettä, joka on asia, jossa me olemme olleet edelläkävijöitä, vain sen takia, että saavutettaisiin sellaisia tuloksia, jotka — oman analyysini mukaan siis — eivät nopeuta täyskiellon aikaansaamista, mutta lisäävät kyllä yleistä keskustelua ja ehkä sitä kautta jotenkin vaikuttavat asiaan.

Nopeasti sitten siihen kysymykseen, onko tämä meidän paljon puhuttu jalkaväkimiina-aseemme sotilaallisesti korvattavissa. Vastaus on tietysti, että kyllä. Jos meitä nolottaa olla tässä tilanteessa, jossa me olemme, on hyvin nopea korjaus. Mutta minä en usko, että ne, jotka ovat tämän nolon tilanteen ratkaisemisen puolesta puhuneet, ovat valmiita tähän. Jos me liitymme Natoon huomenna, ylihuomenna kukaan ei enää kritisoi Suomen jalkaväkimiinakantaa. Tätä en nyt todellakaan sano sen takia, että tässä yhteydessä puhuisin Nato-jäsenyyden puolesta, vaan tuon sen esille siksi, että kun puhutaan moraalista näissä kysymyksissä, on olemassa ratkaisu. Tuo ratkaisu, Nato-jäsenyys, lakkauttaa meidän tarpeemme miinoihin automaattisesti ja nopeasti. (Ed. Biaudet: Miksi?) — Tuli kysymys, miksi. Sen takia, että olemalla Naton jäsen meidän ei tarvitsisi enää luottaa tällaiseen köyhän miehen aseeseen, joka on alueellisen puolustuksen tarpeisiin tehty, vaan meidät olisi integroitua suurvaltoja sisältävän sotilasliiton suuriin ja teknologisesti merkittävämpiin sotilaallisiin järjestelmiin, joiden rinnalla jalkaväkimiina olisi täysin tarpeeton.

Kyllä tälläkin tavalla voitaisiin asia ratkaista. Olisiko se sitten Suomen ja sen ympäristön rauhan ja vakauden kannalta hyvä tai huono asia? Minulla on siitä oma mielipide, monella muulla on toinen, mutta halusin ottaa sen nimenomaan esille sen takia, että hieman yksisilmäisesti on tätä asiaa katsottu.

Arvoisa puhemies! Ed. Kiljusen näkemys siitä, että tässä on historiallisesti pysäyttämätön prosessi alkanut, on hyvin mielenkiintoinen. Hän saattaa jopa olla oikeassa. Hänen vertauksensa oli se, että taistelukaasujen käyttö ensimmäisen maailmansodan jälkeen kiellettiin, ydinase kiellettiin toisen maailmansodan jälkeen ja sen käyttö tuli poliittisesti mahdottomaksi. Saattaa olla, että juuri tämän tyyppisestä kehityskulusta on kysymys.

Mielestäni meidän pitää olla mukana tässä kehityskulussa. Meidän pitää olla mukana sellaisella tavalla, että aidosti ajamme tätä lopputulemaa, mutta että otamme huomioon myös sen, että ne argumentit, joita käytetään, ovat mahdollisimman rehellisiä. Siihen olen tässä pyrkinyt.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Penttilä aloitti puheenvuoronsa hyvin mielenkiintoisesti pohtimalla Ottawan prosessin ja Geneven prosessin eroja. Hän ei kuitenkaan jatkanut sillä logiikalla, millä hän aloitti. Hän totesi Ottawan prosessista, että se asettaa puolustuksellisen puolustuksen outoon valoon. Minun ensimmäinen kysymykseni ed. Penttilälle on: Miten Ottawan prosessi eroaa Geneven prosessista tässä suhteessa, jos kerran molemmissa tavoitteena on henkilömiinojen täyskielto?

Toinen kysymys: Ed. Penttilä totesi näin, että Ottawa prosessina on keskustelufoorumi, paljon ilmaa, vähän villaa. Ed. Penttilä jätti sanomatta sen, että jokainen maa, joka Ottawan prosessissa todella on mukana, viime kädessä myös sitoutuu. Se oli syy, minkä vuoksi muun muassa Yhdysvaltain hallinto ei tässä vaiheessa tullut siihen mukaan, koska tajuttiin ja tiedettiin se, että sitoutuminen tähän prosessiin tarkoittaa yksipuolista henkilömiinoista luopumista. Siinä on siis sitoutumisen elementti.

Ed. Penttilä, kolmanneksi kysyn: Jos Suomi menisi mukaan Ottawan prosessiin, tulisiko täyskielto nopeammin? Vastaus tähän on luonnollisesti näin: Tulisi Suomen osalta, tulisi niiden yli sadan maan osalta, jotka tähän prosessiin sitoutuvat. Tältä osin täyskieltoprosessi etenee vahvasti.

Arvoisa puhemies! Vielä neljäs huomio. Ed. Penttilä omassa puheenvuorossaan toi esille sen seikan, että Suomessa miinoitukset kartoitetaan huolella. Me rekisteröimme ne. Ne ovat nyt jo tietyllä tavalla tietysti suunnitelmissa, miten tullaan toimimaan. Kuitenkin kaikkialla sodan oloissa aina miinoitukset jäivät tavalla tai toisella

ainakin osittain puutteellisesti kartoitetuiksi ja sattumanvaraisiksi. Muun muassa Bosnian esimerkki kertoo sen meille. Sielläkin pyrittiin siihen, että miinoitteet oli rekisteröity. Tämä olisi luonnollisesti myös se ongelma, jota me joutuisimme Suomessa kantamaan miinoitusten asettamisen jälkeen.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jäin miettimään lähinnä sitä, miten perusteltaisiin se suuri haitta, joka Suomelle on siitä, että liittyttäisiin Ottawan prosessiin. Se minua hämmästyttää, että ne asetetaan sillä tavoin vastakkain, koska aivan oikea tavoite on se, mitä käydään Geneven aseistariisuntaneuvotteiluissa täydellisestä kiellosta, mutta pitäisi perustella erityisen hyvin, miten tämä kokonaisuus voisi olla pahaksi sille asialle, jota me tavoittelemme.

Sen vuoksi pyysin puheenvuoron myös, että ed. Penttilä epäili rauhanliikkeen tai kirkon motiiveja. Minulla sattuu olemaan kädessä Suomen Rauhanliiton, YK-yhdistysten ja Suomen Sandankomitealiiton kirje, jossa vedotaan tasavallan presidenttiin ja hallitukseen — muuten osoite on oikea, tasavallan presidenttiin pitää vedota, koska hän päättää Suomen ulkopolitiikan linjasta — että Suomi liittyisi Ottawan prosessiin, ja todetaan nimenomaan, että mikäli ja kun Suomi haluaa viestittää maailmalle, että se on oikeasti ja todella kannattamassa miinojen kieltämistä, on tähän Ottawan prosessiin osallistuminen tavattoman tärkeää.

Ei minusta se ole mitään gallupdemokratiaa eikä mitään sellaista, missä halutaan jotakin muuta viestittää kuin mitä vedotaan. Se on nimenomaan lähtökohta, ja uskoisin, että rauhanliikkeellä se on aivan vilpiton lähtökohta, kun arvioidaan juuri, että Ottawan prosessi ei suinkaan toimi sitä vastaan, mitä Genevessä tapahtuu, vaan on tukemassa tavoitetta miinojen täyskiellosta.

Ed. Biaudet (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos uskoo kuten ed. Penttilä, että Ottawan prosessilla ei ole mitään merkitystä Geneven prosessille, tietenkin sitten voi ajatella, että mitä turhia, mutta mielestäni se tuntuu aika kaukaa haetulta, kun siinä on kuitenkin kysymys nyt jo yli 90 maan ja merkittävien kansallisten vaikuttajien vaikuttamisesta myös Geneven prosessiin.

Olisin myös vähän ihmetellyt ed. Penttilän lojikkaa, en sitä ehkä ymmärrä, ja haluaisin ky-

syä, millä tavalla sitten Suomen puolustusstrategian osalta järjestelmä muuttuu, jos olemme miinojen täyskiellossa Geneven sopimuksen kautta tai miinojen täyskiellossa Ottawan sopimuksen kautta. Ymmärtääkseni kuitenkin ei ole merkityksellistä, luopuuko Venäjä tai jokin muu miinoistaan, koska en voi uskoa, että se meille on keskeinen asia, vaan kysymys on nimenomaan siitä, millä tavalla sitten Suomen puolustus järjestetään. Sillähän ei voi olla mitään merkitystä, mitä muut maat tekevät, muuten kuin poliittisesti. Olisi mielenkiintoista kuulla, mikä on tämä ero.

Ed. Penttilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia, mielihyvin yritän vastata. Välttämättä vastaukseni eivät ole kaikenkattavia ja täydellisiä.

Nopeasti: Ero Ottawan ja Geneven prosessissa, jos suunta on sama, on se, että Geneven prosessissa hyväksytään sanotaan nyt Suomen ja muiden miina-aseen puolustukselliseen käyttöön erikoistuneiden maiden erityisongelmat, edetään askel askeleelta. Ottawan prosessissa pyydetään: Ottakaa vaatteet pois päältä, jätämme teidät iloksen alasti! Tämä on suurin ero.

Suuri haitta siitä, että menisimme mukaan Ottawan prosessiin, on yksinkertaisesti se, että me olemme aivan moraalisesti kestävästä perusteista rakentaneet puolustuksellisen puolustuksen doktriinin ja yhtäkkiä joutuisimme ikään kuin aloittamaan alusta, nollapisteestä. Sen takia siirtymävaiheasia on oleellinen ero näiden kahden prosessin välillä. Toista tehdään hyvin korkeista moraalisista lähtökohdista, siis Ottawan prosessia, ja toista pyritään näihin korkeihin moraaliin lähtökohtiin yhdistämään pragmaattisesti askel askeleelta etenemällä, mikä tällä tilanteessa on Suomen etujen mukaista.

Ed. S. Kanerva: Arvoisa puhemies! Itsenäisyyden 80-vuotisjuhlan lähestyessä olen hämmästyksellä kuunnellut sitä pasifistista keskustelua, jota on käyty Suomen puolustuksen tuhoamiseksi. Äsken kuuntelin edustajien Hassi, Kiljunen, Biaudet, Kukkonen ja Lahtela puheenvuoroja. Kas kun merimiinojakin ei kielletä, nehan ovat todella tehokkaita. Ilmarisen mukana meni 273 miestä kerralla, ja Suomenlahden pohjassa makaa tuhansia miehiä viime sotien jäljiltä. Mutta englantilaiset eivät kiellä merimiinoja vaan maamiinat, kun ei heillä ole maarajaa mutta meillä on. Tämä kysymys on ihan erilainen.

Jos me katsomme ympärillemme, paljonko

löytyy suomalaisia sotainvalideja, jotka ovat menneet omiin miinoihin? Ei oikeastaan ollenkaan, ainoastaan Lapin sodassa, mutta se oli toinen tilanne. Meillä tehtiin miinakartat. Joskus sattui tietenkin, että se mies meni, jolla oli miinakartta, kun sattui ongelmia purkamisessa. Meillä on Puolustusvoimat. Meillä ei ole mitään hyökkäysvoimia. Me emme sirottele. Me sijoitamme ja teemme miinakartat ja tarvittaessa puramme miinat. Se on halpa väline, ja jos siitä joudutaan luopumaan, suuri osa Suomen puolustuksesta on menetetty. Meidän tulisi kansainvälisesti korostaa vastuuta miinojen käytössä.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S. Kanervalle toteaisin, että minä en ainakaan ole kuullut siitä, että merimiinat merkittävässä määrin silpoisivat esimerkiksi pahaa aavistamattomia uimareita. Mutta sen sijaan maahan kylvyt henkilömiinat vahingoittavat ja silpovat nimenomaan pahaa aavistamattomia siviilejä.

Mitä ed. S. Kanerva totesi Lapin sodasta, että se oli toinen tilanne, joka ikisestä maasta, jossa on nyt se tilanne, että maamiinat vahingoittavat siviilejä, naisia, lapsia ja maanviljelijöitä, voidaan sanoa samaa: se oli toinen tilanne. Ainoa tapa estää tämän ongelman laajeneminen ja kunnon aloittaa miinaongelman lopettaminen maailmasta on se, että tähdätään kerta kaikkiaan jalkaväkimiinojen täyskieltoon. Jos Suomi haluaa olla edistämässä sitä, Suomen silloin täytyy olla mukana siinä prosessissa.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. S. Kanervan puheenvuoro perustui ajatukseen, että nimenomaan Suomen turvallisuus viime kädessä on sidoksissa aseisiin. Hän totesi, että Suomen puolustuksen tuhoamiseksi nyt puhutaan maamiinojen kieltämisestä. Tässä on nyt selkeä harha, ed. Kanerva. Suomen turvallisuus ei ensisijaisesti perustu miinoihin. Se perustuu ensisijaisesti niihin kansainvälisiin prosesseihin, joilla pyritään luomaan yhteistyötä yli rajojen. Tässä suhteessa nimenomaan asevalvontaprosessit, jotka kansainvälisesti etenevät, ovat vahvistamassa Suomen turvallisuutta kokonaan toisella tasolla kuin se, että meillä on joitakin yksittäisiä aselajeja käytössämme.

Ed. S. Kanerva (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljuselle sanoisin, että kannattaisi käydä lukemassa, mitä Ehrensvärd on kirjoittanut Suomenlinnan seinille. Jos se on

luettu, niin hyvä on. Haluaisin vielä sanoa lopuksi, että jos eduskunta olisi tällä lailla suhtautunut tähän asiaan — tai eduskunnan enemmistö, onneksi teitä on harvoja — esimerkiksi vuonna 38, tätä maata ei olisi olemassa.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Oikeastaan on melkeinpä tarpeetonta reservin pursimiehen puhua, kun kommodori evp. jo käytti ansiokkaan puheenvuoron. Yhdyn sen jokaiseen kohtaan mutta haluaisin kuitenkin jotakin omaakin esittää.

Hyvä ryhmätoverini ed. Kiljunen kertoi maamiinoista kielteisiä kokemuksia Lapin sodassa, jossa suomalaisia nuorukaisia joutui jalkaväki miinojen koskettamiksi ja kaatui. Tämä oli nimenomaan Suomen puolelta hyökkäyssota. Olimmehan ajamassa kolmannen valtakunnan joukkoja Suomesta pois, ja he olivat käyttäneet heille erittäin hyödyllistä asetta, jotta hyökkääjä ei saisi heitä tarpeeksi yllättäen kiinni. Sen sijaan meillä on myönteisiä kokemuksia nimenomaan talvi- ja jatkosodasta, joissa vastapuoli menetti huomattavan määrän elinvoimaa meidän miinoituksemme vuoksi.

Ed. Kiljuselle olisin myös todennut merirajojta. Meillä on pitkät merirajat, ja niitä miinoitetaan silloin, kun Suomi on sotatilassa, aivan samalla tavalla kuin myös itä-, pohjois- ja läntiselläkin maarajalla tulee tilanteen vaatiessa tapahtumaan.

Kannatan edelleenkin, kuten ed. S. Kanerva ja eräät muut ovat todenneet, Geneven sopimuksen tekemistä aikanaan. Tietysti on mahdollista, että sitä ei silti noudateta, mutta ainakin aikaisemmat esimerkit muun muassa kaasusodasta osoittivat, että muun muassa natsi-Saksa noudatti sitä, vaikka tämä sopimus oli Kansainliiton alulle panemana tehty. Ehkä on toiveita myös miinojen osalta.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkki viittasi Lapin miinatuhoihin, ja se on klassinen selkeä esimerkki siitä, minkä tyyppinen ase miina-ase on. Jos me jätämme joukkotuhoaseet, siis kemialliset aseet, bakteriologiset aseet ja ydinaseet pois kaikkiin muihin asejärjestelmiin verrattuna miina-aseissa siviiliuhrien osuus on ylivoimaisesti suurin. Se on siis ase, josta kärsivät tällä hetkellä ympäri maapallon naiset, lapset, siviiliväestö kaiken kaikkiaan.

Lappi on hyvä esimerkki. Toisen maailmansodan jälkeen 72 suomalaista sotilasta kuoli rai-

vaustoiminnassa, kun saksalaisten jättämiä miinoja purettiin sieltä vuosina 45—52. Samanlaisesti siellä kuoli toistatuhatta siviiliä. He eivät olleet raivaustoiminnassa vaan ihmisiä, jotka menivät koteihinsa, kävelivät maastossa tai kaupunkialueella ja muualla, minne miinoja oli salakavalasti jätetty — tyyppiesimerkki juuri siitä, miten nimenomaan siviiliväestö kärsii miinoista. Se on juuri se syy, minkä vuoksi myös tämä kansainvälinen prosessi on nyt lähtenyt liikkeelle, jolla tähdätään henkilömiinojen täyskieltoon.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Kiljunen on varmasti saanut tietonsa Stefan Forssin artikkelista, joka eilen julkaistiin Helsingin Sanomissa. Valtiotieteen tohtori Stefan Forss käyttää tätä tietoa tosin lähinnä osoittaakseen sen, kuinka pieniä haitat ovat, jotka syntyvät maamiinoista. Hänellä on aivan eri tarkoitus kuin ed. Kiljusella. Ed. Kiljusen luvut sinänsä olivat ihan oikein, eli Lapin raivaajista kuoli 72 ja 141 vammautui. Mutta, ed. Kiljunen, ehkä vähän epätarkkaa on väittää, että yli tuhat kuoli. Siinä oli siis vammautuneita ja kuolleita. Niin kuin sanoin, näistä määristä on hyvin erilaisia tietoja. Aion palata siihen puheenvuorossani niin Suomen osalta kuin kansainvälisestäkin.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhemies! Keskustelussa on tietysti syytä muistuttaa siitä, että olemme samaa mieltä itse tavoitteesta eli jalkaväkimiinojen täyskiellosta. Näkemysero vallitsee siitä, mikä on oikea prosessi, miten tähän päästään.

Haluaisin nyt viitata siihen, että käsittelemme nyt sopimusta miinojen käytön rajoittamisesta. Sitä, miten vaikeita tällaiset prosessit ovat, kuvaa hyvin se että vain 69 maata saamieni tietojen mukaan on hyväksynyt tämän sopimuksen. Jos teillä on mahdollisuuksia perehtyä siihen, mitä tässä sopimuksessa sanotaan, voitte ymmärtää, ettei ole kovin helppoa päästä täyskieltoon, kun ei tätäkään hyväksyttyä. Täällä muun muassa todetaan, että miina-aseen käyttö siviiliväestöä kohtaan on kielletty kaikissa olosuhteissa jo tällä hetkellä.

Ed. Vehviläinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! On tärkeää, että kansainvälinen miina-aseenkäytön rajoittamisprosessi etenee, mutta kyllä keskuste-

luun on tuotava todella mukaan myös kansallisesti edusta ja kansallisesta turvallisuudesta lähtevät painotukset. Suomessahan ei ole valmistettu miinoja 20 vuoteen, ne ovat varastoissa ja niitä ei rauhan aikana käytetä. Ne ovat todella olennainen osa Suomen pienen kansan ja pitkien etäisyyksien, vaikeasti puolustettavan maan puolustusstrategiaa.

Miinan puolustuksellista tehoa on myös vaikea taloudellisesti helposti, kevyesti korvata ja myöskään löytää yhtä tehokasta puolustuksellista asetta Suomen kaltaisen maan osalta. Horneilla se ei onnistu, se tiedetään. Hornetien hankinta itse asiassa oli saattamassa Suomen maavoimat erittäin vaikeaan tilanteeseen muun muassa voimavarojen väärän painottamisen johdosta. DDR:n romahdus pelasti sitten panssariym. aseistuksemme kuntoonsaattamisen taloudellisesti edullisella tavalla. Taisteluhelikopterikeskustelua on ihan turha kytkeä tähän. Niillä ei ole mitään vastaavaa merkitystä Suomen kaltaisen maan puolustukselliselle asenteelle tässä suhteessa.

Kannattaa muistaa Snellmanin lause, kun hän aikanaan totesi, että niin tuhmia me emme täällä ole, että kuvittelemme yhdenkään suurvallan uhraavan yhtäkään penniä tai yhdenkään krenatöörin koipia vähäpätöisen maamme puolesta. Siinä lauseessa on jotakin, joka kannattaa ottaa ehkä sillä tavalla huomioon, että Suomi toivottavasti jatkossakin lukeutuu turvallisuudesta huolta kantavien kansakuntien joukkoon, samalla kun on myönteisissä kansainvälisissä prosesseissa mukana, mutta pitää ensi sijassa itse turvallisuudestaan huolta.

Ed. E10: Puhemies! Puheenvuoroni ei ole pitkä, mutta varmuuden vuoksi tulin puhujakorkeelle, jos se kuitenkin ylittää kaksi minuuttia.

Maamiinojen hävittämiseen tähtäävä asia on saanut kansainvälistä julkisuutta monesta erisyystä. Prinssessa Dianan osallistuminen tähän kampanjaan oli varmasti yksi seikka, joka teki asian hyvin tunnetuksi. Toisaalta myös se, että kansainvälinen henkilömiinojen vastainen kampanja ICBL sai nyt Nobelin rauhanpalkinnon, on yksi tekijä, joka on tehnyt asian hyvin tunnetuksi.

Prosessi kuitenkin on paljon pitkäaikaisempi, niin kuin kaikki tiedämme. Se on myös vaikea prosessi Suomen näkökulmasta. Kun olen yrittänyt seurata keskustelua, niin ehkä Suomessa voi nähdä kaksi erilaista, ei kovin selvästi erottuvaa

linjaa. Toinen on se, jota puolustusministeriö vetää, ja toinen on ulkoministeriön vähän pehmeämpi linja, joka ei kuitenkaan oleellisesti eroa puolustusministeriön linjasta.

Jos esimerkiksi eduskunnassa on seurannut ministerien Taina ja Halonen puheenvuoroja, niin se lievä ero kyllä tulee ministerien puheenvuoroissa selvästi esille. En sano, että kumpikaan olisi käyttänyt huonoja puheenvuoroja, päinvastoin molempien ministerien puheenvuorot ovat heijastaneet heidän omien hallinnonalojensa näkemyksiä. Kuitenkin sanoisin, että ehkä oma kantani enemmän kallistuu ministeri Halosen näkemykselle siinä mielessä, että meidän suomalaisten ei kuitenkaan pitäisi aivan niin jäykästi pitää kiinni ja niin painokkaasti korostaa Suomen puolustuksenäkökulmia kuin mitä puolustusministeriö tällä hetkellä tekee.

Toisaalta tietysti voidaan sanoa, että Suomesta ei kovin helposti mitään kansainvälistä silmätikkua tule, koska niin kuin me tiedämme, sellaiset maat kuin USA, Venäjä, Kiina, Intia ja Pakistan ovat kuitenkin Ottawan prosessin ulkopuolella, mikä tekee sen, ettei Suomea nyt ensimmäiseksi ryhdytä ottamaan esille. Mutta kieltämättä asia on todella herkkä Suomen ulkoisen kuvan kannalta. Ei meidän kannata vähätellä Suomen suhtautumisen merkitystä ulkopoliittiselle kuvallemme.

Rouva puhemies! Mitä tulee vielä vahinkoihin, niin vielä kerran totean, että siitä on kansainvälisestikin ja ilmeisesti perustellusti hyvin erilaisia lukuja olemassa. Kun esimerkiksi Euroopan neuvosto käsitteli syyskuun lopulla maamiinakäytön omissa kokouksessaan, meidän asiakirjoihin sisältyi tietoja, joiden mukaan maamiinoja on tällä hetkellä kaiken kaikkiaan 110 miljoonaa jo levitettyä ja noin 26 000 ihmistä joko kuolee tai silpoutuu vuosittain.

Nyt esimerkiksi Stefan Forss, jota äsken lausasin ja joka oli muuten filosofian tohtori, toteaa samassa artikkelissaan noin suurin piirtein sanottuna, että hänen käsittääkseen sekä miinojen määrä että henkilövahingot ovat vain noin kymmenesosa siitä, mitä julkisuudessa on sanottu. Euroopan neuvostonkin asiakirjassa otettiin hyvin vahvasti esille tämä, että erilaisia tietoja liikkuu, mutta toisaalta niissä lähdettiin siitä, että näistä luvuista — siis noin 110 miljoonaa maamiinaa tällä hetkellä, niiden lisääntyminen 2—5 miljoonalla miinalla vuosittain ja toisaalta henkilövahingot, siis 26 000 ihmistä joko kuolee tai silpoutuu vuosittain — pidetään kiinni ja ne ovat kansainvälisesti vertailukelpoi-

sia lukuja. Stefan Forss toteaa artikkelissaan, että kun esimerkiksi Euroopan neuvoston asiakirjojen mukaan Bosnia-Hertsegovinassa ja Kroatiassa on 6—9 miljoonaa maamiinaa, niin hänen mukaansa siellä maamiinoja on vain joi-takin satojatuhansia.

Puhemies! Totesin jo pari minuuttia sitten, että olemme toistaiseksi välttyneet kansainväli-seltä arvostelulta, ja uskon, että Suomen puolustus- ja ulkopoliittikkaa hoidetaan siten, et-temme joudu mitenkään erityisesti silmätikuksi. Mielestäni tässä ei ole mitään ehdotonta totuut-ta, ei totuutta sen puolesta, että meidän täytyisi mahdollisimman nopeasti muuttaa politiik-kaamme, mutta mielestäni meidän pitäisi tark-kaan seurata, mitä kansainvälisesti tapahtuu ja ainakin välttää se, että joutuisimme jotenkin syntipukin asemaan, niin kauan kuin suuret maat ovat kuitenkin myös Ottawan prosessin ulkopuolella.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Mi-nustakaan tässä ei ole ehdotonta totuutta, mutta tässä on kansallinen intressi. Oleellista tässä on se, että Suomi on sitoutunut Geneven prosessiin. On osoitettu myös se, että Ottawan prosessiin emme edes ehdi mukaan. Se ei ole kertakaikkiaan meidän resursseillamme mahdollista.

Kun on sanottu, ed. Elok in toi esille, että 110 miljoonaa maamiinaa on tällä hetkellä, niin kuinka monta niistä on Suomen asettamia, tai kuinka monta on Suomessa rauhan aikana vam-mautunut tai menehtynyt maamiinoihin?

Kun ed. Kiljunen viittasi Suomesta puhues-saan Irakiin, niin minusta viittaus on kovin ontu-va. Samoin viittaus Bosniaan on kovin ontuva. Irakissa kieltäytyminen aseistariisumisesta poh-jautuu hyökkäysajatuksen. Suomi on puhtaasti puolustuksellisessa intressissä liikkeellä.

Ehkäpä ministeri voisi selvittää, kun hän on paikalla, kuinka paljon hän arvioi tulevan Suo-melle maksamaan sen, jos puolustuksemme jal-kaväkimiinat korvattaisiin muulla aseistuksella, ehkä myös sen, millaisista miinamääristä Suo-men osalta on kysymys.

Oleellista tässä asiassa on suomalaisten asen-ne, periaate ja kansallinen turvallisuuskäsitelmä. Me olemme sitoutuneet Geneven prosessiin.

Puolustusministeri T a i n a : Arvoisa puhe-mies! Koska puolustusjärjestelmämme on perus-tunut miinoitteiden käyttöön, ei ole olemassa tarkkaa selvitystä siitä, minkälaisia kustannuk-sia niiden korvaaminen merkitsisi. Tämän syk-

syn aikana tehdään puolustusministeriössä ar-viota kustannuksista, jonka jälkeen varmasti jonkinlainen vastaus voidaan antaa. Mutta joka tapauksessa miinoitteista luopuminen merkitsee uudenlaista puolustusjärjestelmää. En tiedä, kuinka paljon vaihtoehtoja on ja kuinka nopeasti nämä pystytään arvioimaan, mutta tätä työtä tehdään parhaillaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Poliit-tinen keskustelu puolustuksellisista kysymyksis-tä on monta kertaa varsin suurta hurskastelua. Kiinnitin huomiota muun muassa ed. Kiljusen puheenvuoroon, kun hän sanoi, että meidän tur-vallisuutemme on kiinni käytävistä kansainväli-sistä prosesseista. Kyllä se on aika hurskas sana. Kyllä meillä ennen talvisotaakin oli kaikenlaisia kansainvälisiä prosesseja, oli maailman laajuises-ti, oli Suomen kohtalosta ja ministerimme olivat viikkokausia Moskovassa käymässä kansainvä-listä prosessia. Siitä huolimatta tavattiin miina-kenttien äärellä jossakin Taipaleen joella ja missä satuttiin tapaamaan. Näin on aina käynyt ja tu-lee tietysti käymään, kyllä siihen on varaudutta-va.

Mitä tulee miinojen käyttöön, meillä on tavat-toman pitkä maaraja siihen suuntaan, missä his-toriallinen vihollisemme on. En pidä sitä vihollis-ena tällä hetkellä, mutta ei historiaa voi käänt-ää. Meidän on mahdotonta rakentaa puolustus-tamme ellei meillä ole käytössä myös miinamah-dollisuutta. Se tukee järjestelmäämme. Kun on vähän ihmisiä ja pitkä raja esimerkiksi Venäjän suuntaan, perinteisen vihollisen suuntaan, mi-nat on pakko säilyttää, vaikka yritettäisiin kuin-ka hurskastella.

Ajatellaan suomalaista järjestelmää ja verra-taan Kambodzhaan tai muualle, missä tämä on todellinen ongelma, niin kyllä täytyy aina ottaa huomioon se, vaikka tietysti aina vahinkoja sat-tuu ja muuta sodan olosuhteissa, että tämä järjes-telmä on käyttökelpoinen siinä mielessä, että niil-lä väitteillä, joilla tässäkin keskustelussa pyri-tään maamiinoja poistamaan Suomen puolus-tusjärjestelmästä, ei ole mitään perusteita niiden tuhojen pohjalta, mitä on mahdollisesti siviilivä-estölle ja muille sattunut. Ne ovat hyvin pieniä ja vähäisiä.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Ar-voisa puhemies! Ed. Aittoniemi pohdiskeli ai-kaisemmin käyttämäni puheenvuoroa, jossa viittasin siihen, että viime kädessä pienen maan turvallisuus ei ole kiinni aseista, vaan kansain-

välisestä ympäristöstä, missä toimimme, ja siinä luontevista, luottamuksellisista yhteistyösuhteista.

Ulkopolitiikassamme, tai sanotaanko turvallisuuspolitiikassamme on, ed. Aittoniemi, kaksi olennaista osaa. Toisaalta se vahvin osa on nimenomaan kestävä ulkopoliittikka, rauhantahainen ulkopoliittikka, jota nimenomaisesti puolustuspolitiikka tukee. Sen perusta ei ole aseissa, vaan ne tukevat rauhantahastoista ulkopoliittikkaa. Kun on kysymys esimerkiksi aseistariisuntaneuvotteluista globaalisti, niin viime kädessä hän ei kyse ole vain niistä aseista, joita tällaisissa neuvotteluprosesseissa riisutaan, vaan kyse on siitä luottamuksellisesta ilmapiiristä, poliittisesta prosessista, joka on johtamassa tiettyihin aseistariisuntatoimenpiteisiin.

Tähän halusin viitata nimenomaan sillä, että myös miinojen kohdalla tärkeintä on havaita se kansainvälinen prosessi, joka on käynnistynyt miinojen täyskiellon suhteen, joka sinänsä prosessina on kansainvälistä turvallisuutta vahvistava osatekijä. Tämä oli viittaukseni siihen, että aseet eivät ole olennaisinta, vaan nimenomaan poliittinen yhteistyöjärjestelmä, jota olemme synnyttämässä.

Ed. Lindqvist: Arvoisa rouva puhemies! On helppo yhtyä niihin puheenvuoroihin, joissa on korostettu ulkopoliittikan merkitystä nimenomaan turvallisuuden ja vakauden edistäjänä aivan ensisijaisesti. Kuitenkin vastuullisuutta meiltä päättäjiltä odotetaan siitä, miten Suomen puolustus ja koskemattomuus turvataan vaikeina aikoina, mikäli meidän puolustuksellisia strategioitamme niin oleellisesti muutetaan, että meillä ilman uusia suunnitelmia yhdytään Ottawan kaltaiseen sopimukseen. Sen pitää olla päämäärä ja on oltava mukana edistämässä maailman laajuisia miinakieltoa, mutta Suomen edustajien mielestäni pitää kantaa ensisijaisesti oman maan turvallisuudesta huoli.

Sen tähden näkisin, niin kuin ministeri Taina on täällä tuonut esille, että näitä tutkimuksia, millä tavoin mahdollisesti voitaisiin hoitaa Suomen puolustus, on tärkeää tehdä. En tiedä, kuinka paljon täältä löytyy tahtoa esimerkiksi uusiin turvajärjestelmiä kehittäviin hankkeisiin taloudellisesti, koska näyttää siltä, että täällä muutama miljoonakin välillä aiheuttaa aikamoisia tunnekuohuja. Toisaalta haluaisin myös korostaa sitä, että Suomi on jo tällä hetkellä toiminut varsin vastuullisesti nykyisessä miinapolitiikassaan. Meillä nimenomaan se on puolustukselli-

nen strategia, niin kuin meillä on koko Puolustusvoimien tilanne.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Ed. Elo viittasi Helsingin Sanomissa pari päivää sitten ilmestyneeseen Stefan Forssin artikkeliin, jossa esitetään, että maailmalla maahan piilotettujen henkilömiinojen määrää on suuresti liioiteltu. Minulla on tämä artikkeli edessäni ja siinä Stefan Forss toteaa muun muassa yleisesti esitettävän, että Afganistanissa olisi kymmenen miljoonaa miinaa, kun todellisuudessa niitä lieenee 600 000. Mielestäni 600 000 miinaa esimerkiksi Afganistanissa on kyllä 600 000 liikaa, ehdottomasti hirvittävän suuri luku. Mielestäni se, ovatko suurimmat arviot kenties kymmenen kertaa liioiteltuja, ei ole mitenkään olennaista itse asian kannalta.

Komentiksi niihin puheenvuoroihin, joissa on puhuttu miinojen merkityksestä Suomen puolustukselle, toteaisin vain, että Suomen turvallisuutta toisen maailmansodan jälkeen on kuitenkin kaikkein eniten edistänyt kansainvälisen toimintaympäristön muutos. Sotilaallisen voiman käytöstä on yhä enenevässä määrin tulossa ei-hyväksytty toimintatapa, sellainen toimintatapa, jota sivistyneenä itseään pitävä valtio ei käytä. Yhä yleisemmin tajutaan, että sotilaallisia keinoja käytettäessä loppujen lopuksi kaikki häviävät. Nimenomaan tämän tajuamisesta on kysymys myös Ottawan prosessissa. Uskon ed. Kiljusen tavoin, että siihen liittyminen viime kädessä parantaisi Suomen turvallisuutta.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Ehkä teesinomaisesti voisin tuoda esiin ongelman, joka meillä tässä keskustelussa on ollut. Kuten ministeri Taina sanoi, loppujen lopuksi me olemme kaikki yhtä mieltä päämäärästä, sekä hallituksessa että myös eduskunnassa, ainakin valtaosa edustajista, että kansainvälisesti on pyrittävä henkilömiinojen täyskieltoon. Suomen hallitus on asettanut tämän tavoitteekseen.

Keskustelussa, jota olemme käyneet, on ollut kaksi näkökulmaa, jotka ikään kuin asettuvat vastakkain. Ensimmäinen kysymys on, tarvitseeko Suomen puolustus maamiinoja. Siitä me voimme debatoida ja osoittaa maamiinat puolustukselliseksi aseeksi ja nähdä niiden suhteellisen merkityksen. Siitäkään meidän ei varmasti kauhean pitkälle kannata keskustella. Voimme olettaa, että jos ja kun aseita joudutaan käyttämään Puolustusvoimien piirissä, niin miinat varmasti tässä suhteessa ovat halpa ja tietyssä määrin myös strategisesti tehokas asejärjestelmä.

Mutta kysymys, jonka olemme joutuneet asettamaan, ei olekaan se, tarvitseeko Suomi maamiinoja, vaan tarvitseeko maailma maamiinoja. Tämä on nimenomaan se näkökulma, josta ainakin osa edustajista on ollut puheenvuorojaan käyttämässä. Meidän näkökulmastamme nimenomaan kansainvälisesti ollaan siinä tilanteessa, että kansainvälinen rauha vahvistuu, jos me pystymme pääsemään maamiinon osalta täyskieltojärjestelyihin. Tavallaan olemme peräänkuuluttamassa sitä, voiko Suomi antaa niin myönteisen panoksen tämän prosessin aikaansaamiseksi kuin mahdollista. Tätä tässä olemme nyt olleet peräänkuuluttamassa.

Arvoisa puhemies! Viimeiseksi lauseeksi: 2/3 suomalaisista mielipidetiedustelujen mukaan kannattaa Suomen osallistumista Ottawan prosessiin eli yksipuoliseen maamiinon täyskieltoon. Haluan esiintyä tämän suomalaisten 2/3:n äänitorvena.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn ed. Kiljusen ajatteluun. Haluaisin todeta, että sotilaallisella varustautumisella, teemmekö sen me tai kuka tahansa, ei pystytä suojelemaan suomalaisia sen enempää kuin ketään muutaakaan niitä kaikkein suurimpia uhkia vastaan, joita on tällä hetkellä maailmassa, globaaleja ympäristöuhkia, joista Kaakkois-Aasian El Niño -tilanne on ehkä kaikkein kouriintuntuvimman. Ottawan sopimus varmasti toimii, niin kuin täällä todettiin. Haluaisin todeta, että 600 000 miinaa Afganistanissa merkitsevät 600 000 amputoitavaa jalkaa, ruhjoutuvaa kättä tai sokeutuvaa silmää. Se on yksi näkökulma tässä miinaongelmassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys kirjastolaiksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys 210/1997 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Tuon äskeisen hieman sotaisen asian jälkeen on

nyt palauduttava sivistyksen juurille. Käsittelyyn tuleva kirjastolakiehdotus on todella merkittävä monellakin tavalla, ovathan koulu ja kirjasto jo runsaan sadan vuoden ajan olleet suomalaisen sivistyksen perusta. Tässä valossa, ja tietoteknologiakehityksen myötä on syytä nostaa esille joitakin sekä historiallisia että tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä, jotka lain valiokuntakäsittelyssä on syytä perusteellisesti käydä läpi.

Ensinnäkin laki varsin onnistuneesti lähtee tavoitepykälistä. Tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen jne. Tässä on monta tärkeää asiaa. Edelleen tavoitepykälän lopussa korostetaan elinikäistä oppimista, jota tämä eduskunta on useaan kertaan eri yhteyksissä täysistunnoissa käsitellyt. Tähän lakiin liittyen haluan korostaa, että elinikäisen oppimisen oikeuden toteuttamiseksi oppimismahdollisuuksia on kehitettävä tarjonnaltaan hyvin moninaisiksi, niin että oppimista todella tapahtuu kaikissa elämän vaiheissa ja vaihtelevissa elämän tilanteissa. Tähän päästään vain tarjoamalla kaikille riittävän monipuoliset oppimisympäristöt. Tässä työssä kirjastoilla on todella hyvin keskeinen merkitys.

Yhteiskunnan ylläpitämä koulutusjärjestelmä on varmasti tulevaisuudessakin oleellinen perusta oppimiselle, mutta samalla on korostettava, että koulujen ja oppilaitosten järjestämän opetuksen tuloksena tapahtuva oppiminen on vain yksi osa ihmisen oppimista. Kirjastojen rooli korostuu aivan erityisesti sen takia, että se on myös tulevien vuosikymmenien tietoteknisen kehityksen myötä paikka, jossa jokainen lapsi ja aikuinen näkee valtavan määrän kirjoja ympärillään ja voi saada omakohtaisen kokemuksen kirjoitetuun tekstiin kaikessa siinä monimuotoisuudessaan, jota kirjastot tarjoavat.

Korostan todella sitä, että vaikka vahvasti kannatan ja ajan kaikin keinoin tietoyhteiskunta- ja teknologiakehitystä eteenpäin, kirja mielestäni on edelleenkin koneiden ja verkkojen ohella niin keskeinen Suomen sivistyksen perusta, että kirjastolain avulla meidän pitää uskaltaa reippaasti turvata kirjojen käytön tulevaisuus.

Kun lain perusteluissa parilla luvulla kuvataan 90-luvun kehitystä, niin on ilahduttavaa nähdä, että kirjastoissa käyntien määrä on lisääntynyt viidessä vuodessa yli 20 prosentilla, ja toisaalta myös lainojen määrä on lisääntynyt senkin lähes 20 prosentilla viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana.

Tämä kirjastolaki on varmasti hyvä verrattuna noimassa olevaan lakiin, mutta kysyn, ottaa-

ko lakiesitys riittävän reippaasti esille jo nyt näköpiirissä olevan tietoyhteiskuntakehityksen. Otan tässä puheenvuorossani esille muutaman esimerkin laista ja sen perusteluista.

Ensinnäkin, maamme hallitusmuodossa ilmaistaan vahvasti periaate, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeittensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tähän vastaus yhdeltä osalta mitä suuremmassa määrin on ollut kirjasto, toki myös esimerkiksi myös radio ja televisio, jotka eduskunnan alaisen laitoksen Yleisradion kautta on turvattu kaikille kansalaisille maan kaikissa osissa.

Tällä lailla olisi erinomaisen hyvä mahdollisuus taata tietoyhteiskunnan verkostopalvelujen saatavuus jokaiselle kansalaiselle. Tiedon sisältö on toki ratkaiseva, mutta yhtä lailla oleellista on, että tietopalvelut ovat jokaisen kansalaisen käytettävissä. Tässä valossa kirjastot ovat tietenkin aina toimineet verkostomaisesti, mutta nyt teknisen kehityksen myötä niistä olisi mahdollista muodostaa jokaisen kunnan ja lähiyhteisön monitoimikeskuksia, joissa nuo verkostot ovat kaikkien saatavilla. Voisimme sillä estää myös tietoyhteiskunnan mukanaan tuomaa syrjäytymisen uhkaa.

Hyvä esimerkki tästä on lain valmistelun hoitaneen kirjastolakitöryhmän selvitys. Selvitys valmistui jo jokin aika sitten. Siinä arvioitiin, että Internet-asiakaspäättien käyttöönotto tulee leviämään kuluvan vuoden aikana jo yli 75 prosenttiin yleisiin kirjastoista.

Uskon, että sivistysvaliokunta arvioi myös tietoverkkopuolta niin perusteellisesti, että vähintään valiokunnan mietinnössä osoitetaan selkeästi, jopa eräänlaisena veloitteena, että jokaisen kirjaston tulee kehittää itsestään monitoimikeskus, jossa tietoverkkopalvelut ovat todella kaikkien suomalaisten saatavissa.

Lain perusteluissa tuodaan vahvasti esille lain yksi uutuus eli arviointi. Perustelut korostavat itsearviointin merkitystä ja sitä, että kunnat systemaattisesti tarkastelevat omaa toimintaansa kirjastokentässä. Kuitenkaan näitä kahta avainsanaa, itsearviointi ja systemaattisesti, ei löydy itse laista. Lakiteksti on huomattavasti yleisemmällä tasolla, kuin perustelut antavat ymmärtää. Tässä valossa valiokuntakäsittelyssä pitäisikin nyt pureutua syvällisesti myös näihin asioihin.

Itsearviointin oleellinen rooli on, että se lähtee

kirjaston työntekijöiden, kirjastojen käyttäjien näkökulmasta, nostaa esille ne kehitystarpeet ja -mahdollisuudet, jotka ovat oleellisia. Sen sijaan voidaan pelätä, että jos kunta tekee vain oman hallintonsa kautta arviointia, niin välttämättä arvioinnin keskeisenä tavoitteena ei suinkaan ole palvelujen tehokkuus ja saatavuus, vaan siinä voivat korostua aivan liikaa taloudellisuus ja kirjaston toiminnan sopeuttaminen niihin taloudellisiin raameihin, joita kunnassa pidetään sivistykselle mahdollisena. Voi käydä helposti, että kirjastot eivät saa jatkossa sitä keskeistä roolia, joka niille tulisi kuulua.

Edelleen haluan nostaa esille kirjastojen henkilöstön pätevyyden ja ammattitaidon. Tältä osalta lakiehdotuksen perusteluissa todetaan, että pätevyysvaatimuksista ja niihin liittyvistä kysymyksistä säädetään asetuksella. Tässä mielessä on tärkeää, että valiokuntakäsittelyssä asetussuunnosta arvioidaan ja asetustekstiä käydään perusteellisesti läpi itse lain rinnalla. Esimerkiksi kun perustelujen mukaan todetaan, että johtamisesta vastaavalla henkilöllä tulisi olla kirjastoalan aine- tai ammattiopintoja sisältävä korkeakoulututkinto, niin käytännössä toimivin ratkaisumalli tavoiteltavaksi koulutukseksi on jo liki 30 vuotta Suomessa toiminut informaattikkokoulutus, joka toki on yliopistotasoisista, mutta joka on ennen kaikkea täydennyskoulutusta. Se ei sisälly varsinaisesti korkeakoulujen tutkintoihin, vaan se on jo työelämässä olevien mittava, runsaan 20 opintoviikon laajuinen täydennyskoulutusohjelma. Informaattikkokoulutus antaa sellaiset valmiudet, joiden toivoisi olevan jokaisen kunnan kirjastossa käytettävissä, on se kunta sitten kuinka pieni tai suuri tahansa.

Nämä asiat tulisi perusteellisesti käydä läpi lain valiokuntakäsittelyssä ja tällä lailla ja siihen liittyvällä asetuksella asettaa niin vahvat haasteet tulevaisuuden kirjastolle, että myös kuntien päättäjät omista arvolähtökohdistaan näkevät kirjaston keskeisen roolin ja ovat valmiit antamaan myös kirjastolle riittävät taloudelliset voimavarat.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Voin jatkaa siitä, mihin ed. M. Markkula lopetti, nimenomaan taloudellisista edellytyksistä.

Lakiesitys varmasti sinällään on hyvä ja sangen yksityiskohtainen, mutta jälleen kerran, kun lainsäädännöllä lähdetään määrittelemään palvelutasoa ja kuntien tehtäviä, pelkään pahaa, kun tiedetään se tilanne, joka tällä hetkellä monissa kirjastoissa jo on. Kun säästöjen johdosta

pyritään jopa pitämään kirjasto yhtenä arkipäivänä kiinni ja määrärahojen niukkuuden johdosta uusia niteitä ja teoksia ei kirjastoon saada, voi olla, että tällä hyvää tarkoittavalla lailla ei kuitenkaan saada aikaiseksi sitä, mitä periaatteessa on lähdetty hakemaan. Siitäkin huolimatta, että perusteluissa sanotaan, että esitys ei aiheuta lisäkustannuksia, sen jälkeen kuitenkin todetaan, että todennäköisesti se edellyttää myös kustannusten kasvamisen hyväksymistä pitkällä tähtäimellä. Mielenkiintoista on vain nähdä, miten tämä käytännössä voidaan toteuttaa, koska kunnat tekevät säästöpäätöksiä jokaisessa valtuustokokouksessa tällä hetkellä.

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa rouva puhemies! Kirjastolain esityksessähän todetaan, että taroituksena on edistää kaikille yhtäläisiä mahdollisuuksia ajanmukaisiin ja laadukkaisiin kirjasto- ja tietopalveluihin asuinpaikan ja varattomuuden sitä estämättä. On erittäin hyvä, että se todetaan tässä tarkasti. Sen sijaan tällä hetkellä, kun katsoo esimerkiksi ensi vuoden budjettiesitystä, ei voi muuta kuin huolestua kirjastojen määrärahoista. Kun käyttäjien määrä on kasvanut, kuten ed. M. Markkula totesi, viiden viime aikana peräti 20 prosenttia, luulisi, että tämä kertoo myös budjettia valmistaville virkamiehille, että se vaatii myös panostusta kirjaston sisältöön, kirjoihin.

Pidän kirjoja aivan yhtä tärkeinä kuin ed. Markkula. Ne ovat sivistyksen kehto ja on tärkeää, että ne säilyvät, mutta kirjastot ovat ottaneet tärkeän roolin myös tietotekniikassa. On paljon koteja, joissa ei ole vielä mahdollisuutta oppia ja käyttää esimerkiksi Internet-yhteyksiä. Silti oppilaitoksissamme edellytetään monenlaisia tiedonhallintaa. Kirjastot ovat tässäkin tuomassa tasa-arvoa eri kuntien ja eri asukkaiden välille, joten niissäkin yhteyksissä olisi perusteltua, että määrärahatilanne olisi hoidettu. Samoin kuntien valtionosuusleikkaukset kyllä heikentävät kirjastojen asemaa valitettavasti, koska kunnissa on myös muita peruspalveluita.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Suomen kirjastolaitos on aika vanha ja ennen kaikkea kirjastosysteemi on Suomelle suuri ylpeyden aihe. Vastaavaa kansansivistyksen mahdollisuutta ei läheskään kaikilla mailla tänäkään päivänä ole.

Näen, että voimavarakysymys on todella tärkeä, vaikka sitä ei varsinaisesti tämän lain yhteydessä käsitelläkään. Tietysti kun tässä asetetaan

tavoitteita, niitä ei voi täydellisesti irrottaa voimavarakysymyksistä.

Meillä on nyt jo seurantatietoa siitä, että esimerkiksi uudishankinnoista on jouduttu erittäin paljon nipistämään. Kun katsotaan hallituksen esityksen perusteluissakin olevia lukuja, niin huomataan, että vaikka väkiluku on paljon kasvanut, käyttömenot asukasta kohti ovat pudonneet ja myös totaali-menot monissa kunnissa.

Tietotekninen puoli on eri asia. Uskon, että monissa pienissä kunnissa ollaan melkein mahdollittoman edessä, ja sikäli on hyvä, että 3 §:ssä korostetaan yhteistyötä, joka voi tapahtua osittainkin. Puhutaan vain osittaisesta yhteistyöstä, ja silloin voidaan ajatella myös tietoteknistä yhteistoimintaa.

Arviointipuoli on minusta myös todella tärkeää. Haluaisin siinä korostaa ulkopuolisen arvioinnin merkitystä, koska kateus on oikein hyvä väline kuntien keskisessä kilpailussa. Jos vain voimavarat suinkin sallivat, niin varmasti jokainen kunta haluaa pärjätä hyvin vertailussa. Hyvän kirjaston laatumerkin varmasti pienikin kunta haluaa itselleen.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Tosiaan hieman yli 200 vuotta sitten perustettiin ensimmäinen, kuten niitä kutsuttiin, täyden palvelun lukukirjasto. Se perustettiin Vaasaan, tämä ed. Vehkaojalle sopivasti. Sen jälkeenhän ne levisivät varsin nopeasti ympäri koko Suomen.

Jos ajatellaan sitä roolia, mikä kirjastoilla silloin oli, niin niiden kautta jokainen suomalainen oppi tarttumaan kirjaan. Tänä päivänä kirjastot ovat merkittävä paikka, jossa jokainen suomalainen oppii käyttämään Internetiä, tietoverkkoja, hakemaan tietoa kaikista maailman tietolähteistä. Mikään muu paikka ei voi niin luontevalla tavalla tarjota uusia työkaluja ja menetelmiä kaikille kansalaisille kuin kirjasto siinä lähellä. Voidaan näyttää, että myös tietoverkkojen käyttö perustuu ajatteluun ja toimintatapaan, joka on kirjoista lähtenyt. Nyt modernilla tavalla yhtä lailla jokainen kansalainen voi tietoverkkojen avulla tehdä eri tietolähteistä itselleen käyttökelpoista kirjaa, muokata tietomateriaalia, jonka hän pystyy myös printtaamaan itselleen omaan käyttöönsä painetussa muodossa. Tätä kautta kirjaston haaste on olla avoin oppimiskeskus, monitoimikeskus, joka on riittävän lähellä kaikkia kuntalaisia.

Tärkeää on, että meiltä myös menee viesti jokaiselle kunnan päättäjälle. Nyt on kyse arvoihin liittyvistä peruskysymyksistä. On uskalletta-

va mennä riittävän pitkälle ja on rakennettava tätäkin kautta sivistyksen perustaa.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! En voi välttää kiusausta esittää eriävää mielipidettä ed. M. Markkulan onnellisuuden perusteista. Minäkin olen aikanani lukenut hyvin paljon kirjoja. Luen vielä joskus nykyisin ja sanon, että on maailman suurin nautinto mennä sisään ja eläytyä kirjallisuuden maailmaan ja siihen, mitä siellä kirjoitetaan. Se on aivan oma elämyksensä ja tietyllä tavalla monelle ihmiselle näitten vaikeitten vuosienkin aikana ollut onnellisuuden perusta.

Mutta, ed. Markkula, jos teidän näkemyksenne maailman onnellisuudesta on se, että kirjas-toista löydetään neuvoja, miten päästään selailemaan Internet-sivuja, katsomaan niistä kaikkialla maailmaa, sekä hyvää että pahaa, pedofiileistä ehkä hiukan sivistyneempiin esityksen muotoihin, niin kyllä minä olen sitä mieltä, että ei tämä ole perusta. Eivät tämä maailma ja sen ihmiset kaipaa sitä, että heidän pitää nähdä joka puolelta maailmaa kaikki Australiaa myöten. Kyllä monelle ihmiselle on hyvin tärkeää vain pysyä siinä omassa pikku piirissään, (Ed. Ala-Nissilä: Ikaalisten kunnan kirjastossa!) lueskella ehkä Lapattossu- tai Lipposen kirjoja ja ehkä vähän jotakin tällaista. Kyllä te nyt ajattelette liian laajamittaisesti, ed. Markkula! Tehän olette lukenut ja sivistynyt mies, sen ymmärrän, mutta antakaa jotakin arvoa tällaisille korpiukoillekin, jotka ajattelevat hieman toisella tavalla näistä maailman ympyröistä.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle vastaan lyhyesti, että kaikessa sivistyksessä ja oppimisessa paras tapa on tietenkin opettaa itse, ja mikä silloin olisi parempaa kuin että siitä kirjan katselemisesta syntyisi jopa uskallus ja intohimo kirjoittaa jotain. Silloin kirjoittamiseen taas liittyy tietokone ja jopa Internet-sivujen selailu. Ei toki ole pakko käydä Australiassa saakka niillä seikkailureissuilla, joita Internetin kautta voi toteuttaa. Voi käydä vähän lähempänäkin ja sieltäkin löytyy hyvin mielenkiintoisia uusia oivalluksia. Mikä tärkeintä, jokainen itse päättää, meneekö katsomaan minkäkinlaisia sivuja.

Tästä varmasti hyvä esimerkki, jota ed. Aittoniemellekin suosittelen, on pieni seikkailu eduskunnan omassa tietoverkossa. Sieltä löytyy paljon mielenkiintoista luettavaa yhtä lailla kuin niistä kirjoista.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

10) Lakialoite laiksi Kera Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 2 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 104/1997 vp (Pia Viitanen /sd ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Minä olen aikanani, kun puhuttiin naisyrittäjälainoista, ehkä vähän pilkalliseenkin sävyyn kohdistanut arvostelua niitä kohtaan, ja nyt sitten, kun tässä on nuorisoyrittäjälaina, on tullut mieleeni, pitäisikö tämän jälkeen vasenkätisille saada omat lainansa, pitkille ja pätikille omansa, sinisilmäisille ja tällä tavalla. Toisin sanoen, eikö riitä se yleinen lainsäädäntö, että tuottavaksi katsottavaan yrityselämään Keran taholta annetaan erilaisia tukimuotoja, eikä tarvitsisi tällä tavalla niitä karsinoida?

Mutta, rouva puhemies, niin raskaalta kuin se tuntuukin, minä kyllä myönnän, että olen ollut väärässä siinä mielessä, että olen ajatellut tätä siltä pohjalta. Kerahan on ainakin taannoisina vuosina ollut hyvin byrokraattinen ja hyvin epäinhimillinen laitos arvioinnissaan, joka on saatanut todella karsinoida erilaisia yrittäjämuotoja, niin naisyrittäjiä kuin nuorisoyrittäjiäkin tukiansa ulkopuolelle. Saattaa olla, että tällainen karsinointi ja lain kautta huomion kohdistaminen tiettyyn yrittäjäryhmään on hyvä siinä mielessä, että se tietyllä tavalla pakottaa Keran, joka tänä päivänä on varmasti ihan erilainen kuin muutama ja kymmenkunta vuotta sitten muutenkin, suuntaamaan ajatuksensa eduskunnan päätöksen mukaisesti sellaisille alueille, joista täällä puhutaan niin nais- kuin nuorisoyrittäjienkin kohdalla, eli korottamaan nämä ehkä muuten sorrettuun asemaan jäävät massasta ylös ja auttamaan heitä yritystoiminnassa. Siinä mielessä saattaa olla ihan hyväksikin tämän tyyppinen tietynlainen karsinointi.

Ed. R. Ojala: Arvoisa puhemies! Täytyy ensin todeta, että tuli oikein mieli hyväksi, kun

ed. Aittoniemi lopussa tunnusti, että tällä saattaa olla jotain merkitystä ihan käytännössäkin. Silloin kun naisyrittäjälaina täällä juhlapöydässä hyväksyttiin, sitä kovasti etukäteen arvosteltiin ja pelättiin, että sillä ei ole mitään merkitystä. Mutta niin kuin tiedetään, se raha on aika nopeasti tullut käytettyä. On kuitenkin jäänyt semmoinen epäkohta, että jos kaksi nuorta ihmistä, nainen ja mies, haluaisivat aloittaa yritystoiminnan ja kummallakaan ei ole vakuuksia, niin nuori nainen on ollut selvästi eriarvoisessa asemassa nuoreen mieheen nähden, ja tällä lakiehdotuksella voitaisiin sellainen epäkohta korjata. Niinpä minä uskon, että tällä aloitteella olisi ihan käytännön merkitystä, ja toivotan sille hyvää menestystä.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluan lausua iloni siitä, että ed. Aittoniemi on kypsynyt. Hän osoittaa kehittymiskykyä kansanedustajan tehtävissään.

Haluaisin omasta puolestani todeta, että lainsäädäntötyö on kaiken aikaa taiteilua yleisen ja erityisen välillä, ja väitän, että esimerkiksi vammaisten asemaa ei koskaan olisi tässä yhteiskunnassa saatu sillekään tolalle kuin tänään, ellei olisi keksitty lähestyä tätä kysymystä erityislainsäädännön kautta. Mielelläni minäkin toivoisin, että voitaisiin asenteiden kypsytyä luopua erityisistä laeista, sillä ei se tietysti pitkän päälle ole helppoa ainakaan niille, joiden pitää lainsäädäntöä toteuttaa, koska yhden lain täytyy aina riittävällä tavalla erottua jostakin toisesta laista ja näin se verkko tulee tosi vaikeaksi käyttäjälle ja muille tulkitsijoille. Mutta hyvä, että nuoriin kiinnitetään tällä tavalla huomiota.

Ed. K a l l i o : Arvoisa rouva puhemies! Minusta ed. Viitasen lakialoite on hyvä ja perusteltu. Me tarvitsemme tässä yhteiskunnassa yrittäjyyttä ja uusia yrityksiä. Ne ovat kuitenkin pitkälti ainoa vastaus massatyöttömyyteen. Meillä lähen suurteollisuus automatisoituu ja käyttää uutta teknologiaa yhä enenevässä määrin, mikä vääjäämättä johtaa siihen, että työpaikat sillä sektorilla tulevat vähenemään. Eli uudet työpaikat, mikäli ne ovat syntyäkseen, kyllä meillä syntyvät pieneen ja keskisuureen yritystoimintaan.

Meillä yhteiskunnallinen ilmapiiri, asenteet ja toimenpiteet ovat tärkeitä ja vaikuttavia tekijöitä sekä yrittäjyyden määrään että laatuun nähden. Se, miten yhteiskunta, sen omistuksessa olevat laitokset, kuten Kera Oy, kohtelevat yrittäjiä ja

yrittäjiksi aikovia, vaikuttaa jo nuoresta lähtien siihen, millaiseksi yrittäjyys uravaihtoehtona mielletään. Minä pidän erinomaisen hyvänä asiana sitä, jos me saamme yrittäjiksi nimenomaan nuoria ihmisiä, en ainoastaan yrittäjyyden ja sen työllistävyys takia vaan senkin takia, että meillä tällä hetkellä yrittäjien keski-ikä alkaa olla kohtuullisen korkea. Jos ei mitään vaihtuvuutta tapahdu, niin meiltä poistuu lähi vuosina suuri määrä hyvää yrityskantaa.

Mitä sitten tulee Keran rooliin, siitäkin olemme joskus ed. Aittoniemen kanssa olleet jossain määrin eri mieltä. Itse olen aina arvostanut Keraa pienen ja keskisuuren yritystoiminnan rahoittajana. Minun mielestäni Kerassa on erityisen hyvä asiantuntemus koskien juuri pieniä yrityksiä.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisen puheenvuoron johdosta ihan pieni kommentti sikäli, että yrittäjien vaihtuvuus on kyllä ollut aika suurta. Konkurssit ovat pitäneet siitä huolen, samoin yritysten lopettamiset. Mutta onneksi tilanne lieenee tasaantumassa ja osittain erikoislainojen avulla on saatu uutta yrittäjyyttä. Toivotan tällekin lakialoitteelle hyvää menestystä.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! On tietysti hyvä, että me lainsäädännössä tarkoin määrittelemme kaikki asiat. Toisaalta tuntuu hieman poikkeukselliselta, että kun joissakin asioissa annetaan ns. puitelakeja, niin toisessa päässä lähdetään määrittelemään sangen yksityiskohtaisesti. Mutta mikäli oikein tiedän, esimerkiksi naislainalla oli suuri menestys, ja varmasti, jos lakialoite menee lävitse, niin varmasti nuorisolainoillakin on menekkiä. Mutta ongelma siinä vain on se, kuten esimerkiksi naislainojen osalta, että silloin kun laki tuli voimaan, määrärahat loppuivat kesken, eikä naisyrittäjillä, jotka halusivat yrittäjiksi, jos olivat sellaisella alueella, jossa rahaa ei enää ollut, ollut tasavertaista mahdollisuutta lähteä mukaan yritystoimintaan. Jos kerran lainsäädäntöä muutetaan ja varataan rahoja, niin silloin pitäisi huolehtia siitä, että se hoidetaan myös tasapuolisesti ja eri puolilla maata.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Aikanaan kun naislainasta puhuttiin, olin vähän pessimisti. Ajattelin, onko sillä mitään merkitystä. Mutta näköjään psykologinen kynnyksellä oli, että naiset ilmeisesti lähtivät aktiivisemmin

hakemaan, koska se on mennyt aika hyvin. Tuntuisi siltä, ettei tällaisia kynnyksiä pitäisi asettaa kovin paljon. Mutta olisiko olemassa sellainen kynnys, että nuorisolainalla nuoremmat ihmiset lähtisivät myös yrittäjiksi ja hakemaan lainoja ja rohkaistuisivat? Käytännössähän systeemin pitäisi tietysti olla sellainen, että rahaa olisi mahdollista saada, koska sehän on lainaa, niin paljon kuin yrittäjiä vain löytyy, olivatpa he nuoria tai vanhoja, miehiä tai naisia, koska silloinhan toteutuisi se ajatus, että me saisimme mahdollisimman monta työpaikkaa syntymään. Jotenkin tuntuu, että kynnykset ovat vain ihmisen omassa nupissa. Pitää näköjään olla erilaisia asioita ja se virittää sitten mahdollisesti hakemaankin. Muuta selitystä en oikeastaan näe sille, miksi eri asiat luokitellaan eri lohkoihin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

11) Lakialoite laiksi maatilatalouden tuloverolain 6 §:n muuttamisesta

Lakialoite 105/1997 vp (Ola Rosendahl /r ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

12) Lakialoite laiksi tieliikennelain 78 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 106/1997 vp (Markku Pohjola /sd)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Esitän lakiehdotuksessani, että tieliikennelakia muutettaisiin, itse asiassa siihen otettaisiin lisäys, että ajokieltoon määrittämisen yhteydessä ajoneuvon kuljettaja voitaisiin määrätä:

1) hankkimaan käytössä olevaan ajoneuvoon sellaisia teknisiä laitteita, jotka estävät auton käynnistämisen päihtyneenä; ja

2) toimittamaan poliisille ajokiellon keston aikana todistukset määrääjain suorituksesta lääkä-

rintarkastuksesta, jotka osoittavat ajoneuvon kuljettajan vapautuneen alkoholin tai muiden huumausaineiden aiheuttamasta riippuvuudesta.

Perustelen lakialoitettani hieman.

Valtioneuvosto teki 28 päivänä elokuuta tänä vuonna periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta. Periaatepäätöksessä on tarkoitus saattaa Suomen liikenneturvallisuus Ruotsin ja Norjan turvallisuustasolle, mikä käytännössä merkitsisi 1990-luvun kehityksen jatkumista siten, että vuonna 2005 ja sen jälkeen liikenteessä kuolisi vähemmän kuin 250 henkilöä vuosittain. Viime vuonnahan liikenteessä kuoli 440 henkilöä.

Valtioneuvoston asettama tavoite on kunnianhimoinen erityisesti, kun huomioidaan se, että liikennemäärät ovat jatkuvasti kasvaneet. Jos tavoite aiotaan saavuttaa, se edellyttää, että kaikki keinot otetaan käyttöön. Tällöin se edellyttää erityisesti, että paneudutaan rattijuoppouden vähentämiseen. Nimittäin alkoholi oli vuonna 1996 osatekijänä 26 prosentissa kuolemapauksista eli kaikkiaan 114 tapauksessa 440:stä. Rattijuopumus on siten merkittävä riskitekijä, johon puuttuminen on välttämätön osa liikenneturvallisuusstrategiaa.

Arvioitaessa alkoholia liikenneturvallisuuden riskitekijänä näyttäisi siltä, että ongelma ei ole niinkään niin sanotuissa tavallisissa kansalaisissa, heidän alkoholin käytössään, heidän suhtautumisessaan liikenteessä. Päinvastoin voidaan sanoa Uudenmaan läänissä suoritettuihin tutkimuksiin viitaten, että rattijuoppojen esiintymistiheys liikenteessä on vähentynyt suurin piirtein puoleen, nimittäin 0,5 prosentista vuonna 1979 0,25 prosenttiin vuonna 1996.

Niinpä rattijuopumusongelma näyttää entistä enemmän liittyvän päihderiippuvuuteen. Suhteellisen pieni päihderiippuvaisten henkilöiden joukko syöllistyy toistuvasti rattijuoppouteen. Tähän joukkoon ei ole voitu riittävän tehokkaasti vaikuttaa yleisestävillä toimenpiteillä, kuten valistuksella, ratsioilla tai kovempien rangaistusten uhalla. Tämän vuoksi tarvitaan tehokkaita täsmätoimenpiteitä, jotka kohdistuvat juuri päihderiippuvaisiin henkilöihin. Päihderiippuvaisiin henkilöihin kohdennettujen toimenpiteiden tulisi sisältää toisaalta teknistä valvontaa ja toisaalta sellaisia toimia, joilla päihderiippuvaisia henkilöitä kannustettaisiin irrottautumaan riippuvuudestaan.

Ensiksi mainittuja eli teknisiä toimenpiteitä voisivat olla Yhdysvaltain osavaltiossa käytössä

olevan ajonestolaitteet. Tällaisella ajonestolaitteella varustetun auton käynnistäminen olisi mahdollista, mikäli ajaja laitteeseen yhdistettyyn alkoholimittariin puhaltaessaan olisi nauttanut alkoholia enemmän kuin laissa säädetty yläraja oikeuttaa. Toistuvien rattii- ja liikennejuopumusrikoksiin syyllistyneet voitaisiin määrätä turvaamistoimenä hankkimaan autoihinsa alkoholimittariin yhdistetyt ajonestolaitteet.

Toinen keino on vaikuttaa päihderiippuvaisiin kuljettajiin velvoittamalla heidät lääkariseurantaan ja hoitoon. Tieliikennelain mukaiseen ajokieltoon liitettäisiin velvollisuus käydä määrääjain lääkarintarkastuksessa. Vain päihderiippuvuuden lakkaamista osoittava myönteinen lääkarinlausunto mahdollistaisi ajokiellon lakkaamisen.

Tämän tapaisesta järjestelystä on saatu hyviä kokemuksia Ruotsissa, jossa järjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1991. Upsalassa suoritettujen tutkimusten mukaan on arvioitu, että hoitoonohjausjärjestelmän ansiosta rikoksen uusijoiden määrä rattijuopumustapauksissa on vähentynyt 30 prosentista 5—6 prosenttiin. Saksassa vastaavanlainen järjestelmä on ollut käytössä noin 15 vuotta ja arvio sieltä on, että se olisi ehkäissyt jopa puolet uusimistapauksista.

Tämä ongelma, kuten edellä totesin, on Suomessa erittäin akuutti, koska meillä arvioidaan, että puolet rattijuopumuksesta kiinni jääneistä henkilöistä on alkoholiriippuvaisia. Nyt meillä tutkijaryhmä on ehdottanut Suomeen järjestelmää, jossa rattijuopot ohjattaisiin kiinnijoutumisen jälkeen hoitoon, joten siinä mielessä tämä asia ei ole uusi, sitä ei vain ole saatettu lainsäädännön tasolle.

Tästä on olemassa myös kansainvälisen neuvoston suositus ja Euroopan unionin direktiivi, joka suosittelee vastaavanlaista hoitoonohjausjärjestelmää. Suomessa direktiivin tulkintaan on kuitenkin toistaiseksi suhtauduttu hyvin erikoisella tavalla. Jostain syystä sitä ei ole tahdottu ryhtyä panemaan täytäntöön.

Arvoisa puhemies! Ratkaisu direktiivin täytäntöön ottamiseksi sisältyy lakiehdotukseeni. Lain voimaantulon yhteydessä tulisi antaa erillinen asetus teknisten ajonestolaitteiden ja lääkarintarkastuksen toimittamisen yksityiskohtaiseksi säätelemiseksi.

Edustajat M. Koski ja Lindén merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Pohjola tekee paljon lakialoitteita, joissa kiinnitetään usein huomiota varsin tärkeisiin seikkoihin. Ne ovat siinä mielessä hyviä, että vaikka ne eivät toteutuisikaan lainsäädäntötasolla suoraan, niin kuin täällä usein käy, ne kuitenkin kiinnittävät asiaan huomiota ja toivottavasti jalostuvat ministeriötasolla myöhemmässä vaiheessa.

Tämä ed. Pohjolan aloite ei ole ehkä parhaita, joita hän on tehnyt, siinä mielessä, että minä ymmärrän 78 §:n ensimmäisen kohdan, jossa teknisiä laitteita käytetään siinä mielessä, että auto ei käynnisty, jos on tietyn määrän alkoholia nauttinut. Se saattaa vielä olla, mutta sen sijaan toinen, jossa velvoitetaan lääkarintarkastuksesta tuomaan todistukset, jotka osoittavat, että henkilö on vapautunut alkoholiriippuvuudesta, ei kai lääkäri voi sellaisia todistuksia antaa, se on täysin mahdollottomuus. Sen sijaan, jos edellytetään, että rattijuoppoustopauksen jälkeen alistuu johonkin hoitoon ja siitä annetaan todistus, se on eri asia, tietyllä lailla positiivinen ele. Mutta eihän mikään lääkarintodistus osoita sitä, että henkilö on lakannut lopullisesti polttamasta tupakkaa tai lakannut lopullisesti juomasta viinaa. Minä en nyt oikein ymmärrä, ehkä ed. Pohjola voisi hieman selostaa, millä tavalla se vaikuttaa ja miten se on toteutettavissa. Mutta hyvä on kiinnittää näihin asioihin huomiota.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietysti on vaikeaa tehdä lääkarintodistusta siitä, onko toinen käyttänyt edelleen alkoholia vai ei, mutta ainakin yksi objektiivinen mittari on olemassa. Erilaisia laboratoriotestejä voidaan tehdä, ja jos on lopettanut käytön, se kyllä näkyy tietyissä arvoissa, jos ne ovat aikaisemmin olleet kohonneet.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Aittoniemi totesi, ed. M. Pohjolan tekemä lakialoite on hyvä ja paikallaan. Mutta, arvoisa puhemies, eniten ihmettelyn hallituksemme menettelyä sen suhteen, että kun yleensä Suomi yhtyy johonkin direktiiviin, niin jo etukäteen harmonisoidaan tai muutetaan omaa lainsäädäntöämme, niin tässä tapauksessa valtioneuvosto ei ole tehnyt minkäänlaista elettä. Kun liikennevaliokunnassa liikenneministeriön edustajilta tivattiin syytä tähän, he totesivat, että se on ehkä niin vaikea toteuttaa, että sitä joudutaan vielä selvittelemään. Toisaalta, kun Suomi on hyväksynyt

direktiivin, ihmettelen sitä, ettei sillä tavoin ole menetely.

Arvoisa puhemies! Toivonkin, että jos ei ed. Pohjolan lakialoite mene lävitse edustajan lakialoitteena, niin hallitus tuo oman hallituksen esityksen kyseisestä asiasta. Silloin se varmasti menee tässä talossa läpi.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Rattijuoppous on todella vakava ongelma. Minusta kaikki yritykset siihen suuntaan, että rattijuoppoudesta aiheutuvia vakavia onnettomuuksia voitaisiin vähentää, ovat hyvin arvostettavia. Niin tämäkin lakialoite.

Ensimmäinen kohta, jossa ed. M. Pohjola ehdottaa, että ajokieltoon tuomittu kuljettaja määrättäisiin hankkimaan käytössään olevaan ajoneuvoon sellaisia teknisiä laitteita, jotka estävät auton käynnistämisen päihtyneenä, kuulostaa ensiimmaksi ihan ok-asialta. Mutta sitten rupeaa miettimään, että eihän tällainen ongelmatapaus välttämättä aina pyri ajamaan vain omaa autoaan. Kysyy myös mielellään, miksi ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä ei voitaisi lähestyä asiaa niin, että jollakin aikavälillä kaikkiin autoihin saataisiin tällainen varustelu niin, ettei sitä ensimmäistään onnettomuuteen johtanutta tai ylipäätään rattijuoppoajamisen seurauksena tapahtunutta ajokieltoon määräämistä tapahtuisi. Haluaisin siirtää huomiota ennaltaehkäisyyn puolelle.

Kakkosesitys on minusta vaikeampi. Näen myös niin kuin ed. Aittoniemi, että todistus voidaan antaa hoitoon osallistumisesta, mutta ei varmaan välttämättä siitä, että kaikki on muutoin hyvin, koska tähänhän varmaan liittyy myös se, että varsinkin nuorten joukossa voi olla koelunhalua ja tuurijuoppoutta, jolla ei ole minikäänlaista tekemistä sen kanssa, että voitaisiin etukäteen varmistua siitä, että tällaista riuhtaisua ei jälleen tapahtuisi. Hyvä ajatus mutta sannottaisiinkin näin, että edelleen kehitettäväksi siihen suuntaan, että päästäisiin myös ennaltaehkäisevästi kiinni näihin kysymyksiin.

Ed. M. P o h j o l a : Arvoisa puhemies! Hoitoonohjauksen osalta viittaen ensinnäkin kansainvälisiin kokemuksiin, jotka ovat varsin positiivisia, ja toteaisin, että kysymys on vapaaehtoisesta hakeutumisesta hoitoon. Tällä hetkellä Suomessa ei ole järjestelmää, joka ohjaisi rattijuopot nimenomaan hoitoon tai jolla heidän päihderiippuvaisuutensa voitaisiin todeta. Tästä nimenomaan on kysymys. Kysymys on myös sii-

tä, että hoitoonohjauksen jälkeen rattijuopot ikään kuin hallitsisivat alkoholin käyttönsä ja olisivat kontrollin alla. Se olisi kuitenkin paljon parempi järjestelmä kuin nykyinen.

Mitä tulee siihen, että tämä tekninen laite asennettaisiin kaikkiin autoihin, se on tietenkin kustannuskysymys. Ehkä sellaisiin autoihin ei tarvita varustelua, joissa ilmeistä vaaraa ei ole olemassa. Tämäkin pohjautuu todellakin siihen, että rattijuoppo itse suostuu siihen, että tällainen laite hankitaan ja asennetaan. Se on myös jossain määrin kustannuskysymys.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa puhemies! Aloitteen 78 §:n toinen kohta, missä ed. M. Pohjola esittää lääkärintarkastusta, tarkoittaa sitä ilmeisesti, että ensinhän on pitänyt jo kärehtää jossakin tapauksessa tai on pitkälle alkoholisoitunut ja työpaikallaan on joutunut hoitoonohjaukseen, tai jokin tämän tyyppinen juttu, koska eihän muuten voi esimerkiksi naapurin tai jonkun muun ilmiannon perusteella sanoa, että nyt se on alkoholisti ja pitää lääkärintodistus toimittaa. Se tarkoittaa, että on pitänyt joku vahinko jo satua. Siinä mielessä tämä on toistuvien käyttäjien osalta tietysti hyvä menetelmä, niin kuin ed. Puhjo totesi, että lääkäri sen voi todeta. En se tiedä, miten se teknisesti hoituu.

Mutta eiköhän tässä kysymys pohjimmitaan ole siitä, jotta rattijuoppoutta on senkin takia, kun ei uskota, että joudutaan kiinni, mikä tarkoittaa, että ilmeisesti kuitenkin valvontapuoli on sen verran väljää, että aika harva jää kiinni, vaikka vähän naukkaileekin ja ajaa. Siihen puoleen pitäisi saada enemmän pelotetta aikaan, jottei lähdetä tien päälle, että vaara joutua kiinni on aika iso, koska siihen asenteseen ei voida muuten vaikuttaa. Ilmeisesti pelko on yksi ja tietysti joitain vastuuntuntojuttuja voidaan jossakin tiedonvälityksessä ja mainoksilla korostaa, mutta näköjään aina löytyy ihmisiä, jotka eivät välitä toisista yhtään ja ajavat myös kännissä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Konkreettisten keinojen etsiminen ja löytäminen alkoholin vaikutuksen alaisena ajamisen ehkäisemiseksi on aika vaikeaa. On ilolla ihan todettava, että ed. M. Pohjola on löytänyt kuitenkin kaksi tällaista selkeää keinoa, joista ensimmäinen varsinkin mielestäni on ihan toteuttamiskelpoinen ja sitä voi lämpimästi puoltaa. Enkä pitäisi tätä toistakaan kohtaa ihan mahdottomana. Varmaan lääkärit pystyvät pa-

remmin arvioimaan, onko se kuinka vaikeaa, mutta ajokiellon keston aikana todistusten toimitaminen määräajoin siitä, että on vapautunut alkoholin tai huumaavien aineiden aiheuttamasta riippuvuudesta, ei ihan mahdoton asia ole. Ihmettelen hieman, että tässä se tyrmättiin niinkin nopeasti. Luulen, että tämäkin menettely voisi toimia suhteellisen pehmeänä keinona ongelman ratkaisemiseksi.

On kuitenkin todettava, niin kuin aloitteessa alussa sanotaan, että tavoitteena on aika voimakas liikennekuolemien määrän vähentäminen vuoteen 2000 mennessä. Kun alkoholi on osatekijä 26 prosentissa näistä kuolemantapauksista, niin kyllä tähän neljännekseen kannattaa tietysti voimakkaasti kiinnittää huomiota ja keinoja etsiä juuri sen osan korjaamiseen tai muutoksen saamiseen, jolloin, jos siihen pystytään vaikuttamaan, tämä kokonaislukukin voi pudota siihen, minkä jo edellinen hallitus on tavoitteeksi asettanut ja jota hyvää tavoitetta nykyinen hallitus toivon mukaan pyrkii tosissaan edistämään. Keinoja tarvitaan ja tässä on, kiitos siitä, pari keinoja.

Ed. M. Pohjola: Arvoisa puhemies! Lyhyesti: Suomessa on vuosittain yli 20 000 rattijuopumustapausta, ja todella on arvioitu, että puolet kiinni jääneistä on alkoholiriippuvaisia. Tuomioistuinhän tämän lakiehdotuksen mukaan määrätessään ajokieltoa — ajokieltohan määrätään ainoastaan silloin, kun henkilö on syyllistynyt rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen — tässä yhteydessä voi harkita, tulisiko määrätä tällainen tekninen laite tai tulisiko henkilö ohjata lääkärintarkastusten kautta hoitoon.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

13) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 5 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 107/1997 vp (Marjatta Vehkaoja /sd ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Tässä lakialoitteessa ehdotetaan, että sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivaan lääkekorvauslautakuntaan lisätään Suomen Kuntaliiton ja Suomen Kuluttajaliiton edustus. Tämän seurauksena lääketurvalautakunnan jäsenmäärä nousisi nykyisestä seitsemästä jäsenestä yhdeksään.

Tein lakialoitteen 14.10. ja joudun nyt huomaamaan, että lähetekeskusteluun pääseminen tässä talossa on ottanut kolme viikkoa, mikä on enemmän kuin kohtuullinen aika siitäkin syystä, että esitys liittyy jo aiemmin lähetekeskustelussa olleeseen hallituksen esitykseen, joka esitys on jo sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsittelyssä. Olisi ollut mielestäni tärkeää päästä vähän kokonaisvaltaisemmin puhumaan lääkekorvausasioista tuossa yhteydessä.

Palvelurakenteen painopisteen siirryttyä avohoitoon sairastava kansalainen maksaa yhä enemmän hoidostaan ja lääkkeitään. Avohoito lisää myös Kelan kustannuksia muun muassa asumistuessa ja lääkekorvauksissa. Lääkkeitten osuus terveydenhuoltomenoista on kasvanut 90-luvulla alle 10 prosentista noin 14 prosenttiin vuonna 95, jolloin lääkemenot olivat jo 6 miljardia markkaa ja näistä sv-korvauksina maksettiin hieman alle puolet. Lääkehintaindeksin mukaan lääkkeitten hinnat ovat kohonneet myös viime vuosina rajusti, itsehoitolääkkeiden hinnat vielä rajummin. Monet ennen korvatut lääkkeet on siirretty reseptittä saataviksi ja vapaaseen hintatieteluun, mikä myös on nostanut kansalaisten lääkemenoja. Säädosmuutoksin kansalaisten omavastuuta on lisätty niissäkin lääkkeissä, jotka kuuluvat sv-korvattavien piiriin. Onhan muistissa sekin, ettei sairauskuluja voi enää vähentää verotuksessa.

Arkipäivän lääkepolitiikkaa harjoittaa maassamme juuri tämä mainitsemani sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva lääkekorvauslautakunta, jossa on nuo seitsemän jäsentä. Lautakunnassa on kaksi jäsentä sosiaali- ja terveysministeriöstä, yksi valtiovarainministeriöstä, kaksi Kansaneläkelaitoksesta, yksi Lääkelaitoksesta ja yksi Stakesista. Suomen noin 450 kunnasta ei ole lautakunnassa yhtään edustajaa, ei myöskään potilas- tai kuluttajajärjestöillä.

Lääkekorvauslautakunta on tärkeässä asemassa. Sen tehtävänä on muun muassa vahvistaa lääkkeen korvausperusteeksi hyväksyttävä kohtuullinen tukkuhinta. Tämä on vähän hierogly-

fistä tekstiä, mutta suomeksi se tarkoittaa sitä, että lääkkeellä, jolle ei ole tällaista hintaa haettu tai hyväksytty, on vapaa hinnoittelu. Lääkekorvaustyöryhmä päättää todellakin lääkkeen peruskorvattavuudesta eli siitä, pääseekö se sairausvakuutuksen piiriin. Jos lääke ei sinne pääse, sen sitten maksaa kuluttaja kokonaisuudessaan itse. Näin oikeastaan on.

Nyt tämä on tullut ajankohtaiseksi vielä sitäkin kautta, että meillä on niin sanotut kalliit lääkkeet, joiden kohdalla voi käydä ihan samalla tavalla: Ne voivat olla ihan elintärkeitä kalliita lääkkeitä, jotka vain eivät ole vielä päässeet tämän järjestelmän piiriin, ja kun eivät ole päässeet, niin yksittäisissä kunnissa sosiaalihuollossa joudutaan ratkaisemaan, onko tämä niin säälitävä tapaus, että voisimme esimerkiksi harkinnanvaraisena toimeentulotukena maksaa kyseille henkilölle tällaiset lääkkeet.

Lääkekorvaustyöryhmällä on siis todella radikaalin tärkeä merkitys yksittäisen sairastavan kansalaisen kannalta. Voi olla tietysti naiivia uskoa, että laajentamalla edustavuutta nämä ongelmat, joita on paljon, saataisiin heti siivottua pois, mutta pienten askelten politiikan idealla ratkaisua voidaan kuitenkin lähestyä. Sen johdosta näkisinkin, että tätä edustavuutta pitäisi nyt laajentaa niin, että kunnilla olisi edustus ja samoin Suomen Kuluttajaliitolla. Kunnathan joutuvat tässä tilanteessa, jossa avohoitoa lisätään, yhä enemmän maksamaan näistä kustannuksista, mutta vielä enemmän paineet ovat kohdistuneet yksittäiseen sairastavaan kansalaiseen, jolla myöskään ei ole edustajaa siellä. Suomen Kuluttajaliitosta on kerrottu, että he ovat erittäin paljon viime aikoina juuri askarrelleet lääkkeitä hintojen kanssa, joten heillä on aivan erityinen intressi esiintyäkin tässä asiassa.

Vaikka tämä on rinnakkaislakialoite hallituksen tekemälle esitykselle, jota en tiennyt itse asiassa tätä esitystä tehdessäni, toivon tälle laajaakin tukea. Tämähän on sillä tavalla aineeton esitys, ettei se maksa oikeastaan kenellekään mitään, mutta se antaisi arvoa sille, että ne tahot, joita asia koskee, voisivat olla myös asiasta päättämässä.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Kuntaliiton edustus lääkekorvauslautakunnassa kuulostaisi kyllä järkevältä uudistukselta, koska on useita sellaisia sairauksia, esimerkiksi täällä mainittu Alzheimerin tauti, joiden kohdalla on ollut vaikeuksia saada korvauksien piiriin eräitä uusia lääkkeitä, jotka kuitenkin ovat sillä lailla potilail-

le hyödyllisiä, että niiden avulla voitaisiin lykätä esimerkiksi laitoshoidon tarvetta. On tehty sellaisia selvityksiä, joissa on todettu, että lyhytnäköisellä säästämällä itse asiassa lisätään yhteiskunnan kustannuksia kalliin laitoshoidon myötä. Sen vuoksi varmasti Kuntaliitolla olisi oma intressi tässä suhteessa ja järkevää näkökulmaa lääkekorvausten kehittämiseen yhteiskunnan kokonaisuutena ajatellen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

14) Lakialoite laiksi kotitaloustyön työllistämistä vähennyksestä

Lähetekeskustelu

Lakialoite 111/1997 vp (Aapo Saari /kesk ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa rouva puhemies! Aloite, joka kulkee ed. Saaren ym. nimellä, on keskustan ryhmäaloite. Tänäpä on käsittelyssä kaksikin keskustan eduskuntaryhmän erinomaista aloitetta.

Tässä on kysymys kotitaloustyön työllistämistä vähennyksen ulottamisesta koko maahan. Esitetään, että tämä vähennys, joka nyt on 5 000 markkaa, korotettaisiin tässä vaiheessa 10 000 markkaan. Edelleen esitetään, että verovähennys tehtäisiin ensisijaisesti valtionverotuksessa mutta toissijaisesti kunnallisverotuksessa, jolloin myös pienituloiset pääsisivät lain piiriin, johon he nyt eivät pääse. Lisäksi lakiesityksessä on vielä se seikka, että omaishoidon tuki ja kotihoidon tuki eivät olisi tuen saamisen esteenä, niin kuin hallituksen esityksessä on.

Arvoisa puhemies! Nykyinen tilanne on aika käsittämätön ja kestävätila sillä tavalla, että puolesta Suomea voidaan tehdä 5 000 markan verovähennysoikeus ja toisessa puolesta ei. Otan yhden käytännön esimerkin. Vaikkapa 100 000:n verotettavilla tuloilla oleva perhe Kauniaisten kaupungissa tekee verovähennyksen, ja taas vaikkapa Varsinais-Suomessa Vehmaan kunnassa, jossa veroäyrin hinta on 4,5 penniä korkeampi kuin Kauniaisten kunnassa, ei voi tätä tehdä. Näin ollen 100 000 markan tuloilla verojen ero

on 9 500 markkaa, kauniaislainen perhe pääsee 9 500 markkaa pienemmillä veroilla. Tämä on jo sinällään väärin ja ongelma, mutta pahinta tässä on se, ettei hyödynnetä tehokkaasti Suomessa kotien työllistämismahdollisuuksia.

Samalla vielä voimme vähentää harmaata taloutta ja helpottaa perheiden arkea. Onhan laskettu, että kotien piirissä tehdään työtä laskennallisesti peräti 200 miljardia markkaa. Tästä jokin pieni siivu voidaan ottaa työllistämiseen, kun siihen tehdään järkevä verokannustin. On esitetty erilaisia arvioita, kuinka paljon verokannustimella voitaisiin työllistää kotitalouksissa. Professori Virén Turun yliopistosta on päässyt jopa 60 000:n lukuun. Itse aloitteessa todetaan, että ainakin voitaisiin 20 000—30 000 uutta työpaikkaa luoda.

Nythän tällä hetkellä kotitalouksien työllistämistä edistetään lailla kotitaloustyön väliaikaisesta verotuksesta ja lailla kotitaloustyön väliaikaisesta tukijärjestelmästä lokakuun alusta lähtien. Tukijärjestelmä, joka on siis voimassa Länsi- ja Itä-Suomessa, on tässä vaiheessa osoittautunut byrokraattisesti ja vaikeasti hyödynnettäväksi. Sitäkin voidaan kokeilla, totta kai sitä on syytä kokeilla koko maassa, mutta oleellista on, että verokannustin nyt ulotetaan nopeasti koko maahan. Tästä jo tässä vaiheessa saadut kokemukset ovat olleet myönteisiä, ja tätä verokannustinta tullaan käyttämään.

Totta kai tähän liittyy se, että meidän pitäisi vielä välttämättä voida byrokratiaa purkaa, joka työllistämiseen liittyy yritysten osalta. Kun on kotitaloustyötä tekeviä yrityksiä, ei byrokratiaa juuri olekaan, mutta silloin, kun palkataan suoraan henkilö, sitä on aivan liikaa. Siinä suhteessa vaadittaisiin jonkinlaisella yhdellä lomakkeella tehtävään työnantajasuoritusten menettelyyn pääsemistä. Voitaisiin luoda jonkinlainen työnantajakortti nykytekniikalla. Sehän on keskustan työreformin yksi kohta, joka meidän tietysti pitää sekin nopeasti toteuttaa, tekniset vaikeudet voittaa.

Arvoisa puhemies! Tulen vielä siihen, että on kohtuutonta, että henkilöverotus ensimmäistä kertaa Suomessa on erilainen ihmisten asuinpaikan mukaan, ja tietysti on kohtuutonta se, että kotien työllistämismahdollisuuksia ei koko maassa hyödynnetä. Samalla, jos lakialoite hyväksytään, tulisi pari selkeää puutetta korjattua. Nyt sellaiset verovelvolliset, jotka eivät maksa valtiolle veroa, eivät pääse nykyisin voimassa olevan lain piiriin. Keskustan esittämässä mallissa lähdetään siitä, että vähennys voitaisiin toissi-

jaisesti tehdä kunnallisverotuksessa ja tätä kautta saataisiin myös pienempituloiset veronmaksajat tähän mukaan. Kun on ehkä iäkkäitä ihmisiä, joilla on kuitenkin vähän säästöjä ja jotka haluavat tätä mahdollisuutta hyväksi käyttää ja helpottaa omaa arkielämäänsä, miksi tätä ei suotaisi?

Kun on laskettu, mitä tämä kotitalousmalli maksaa valtiolle, sekä veronmaksajain laskelma että osin valtiovarainministeriön vero-osaston laskelma myös pääsivät siihen, että tämä ei maksaisi valtiolle eikä kunnalle juuri mitään. Jos se maksaa kunnille jotain, sitähan pitää tietysti kompensoida. Mutta jos tämä malli toimii, se tarkoittaa sitä, että verovähennyksen vastapainoksi tulevat työllistettävien työntekijöiden maksamat verot ja toisaalta työttömyysmenot vähenevät. Vaikka tämä vähän maksaisikin, siltikin totta kai kotitalouksien työllistämismahdollisuudet pitää ottaa huomioon.

Minulle jäi nyt epäselväksi, miksi kotitalouksien työllistämismallia ei ole ulotettu koko maahan. Se oli ehkä hallituksen huonon yhteistyön tulos, vai oliko siinä jotakin verokateusajattelua vai mitä siinä sitten oli, mutta yhtään järkisyyttä ei ole missään vaiheessa esitetty, miksi tätä mallia ei kokeiltaisikin koko maassa. Sehän on valmis malli, jota on tutkittu sekä työryhmissä, vero-osastolla että muissa yhteyksissä ja joka voidaan ottaa heti käyttöön.

Vielä lopuksi totean sen, että hallituksen esittämässä laissa, joka nyt on voimassa, rajoitetaan niiden henkilöiden työllistämismahdollisuuksia, jotka saavat kotihoidon tukea tai omaishoidon tukea. Mielestäni tämä ei ole perusteltua. Jos lapset ovat kunnallisessa päivähoitossa, joka on yhteiskunnalle kalliimpi järjestely, tukea sitten voitaisiin saada, ei tosin suoraan lapsen hoitamiseen mutta kuitenkin kotitalouteen. Myös omaishoidon osalta tämä voisi olla yksi väline, jolla voidaan jatkaa vanhuksien kotona tapahtuvaa hoitoa. Sekin voi olla yhteiskunnalle edullinen ratkaisu. Sen takia lakialoitteessamme esitämme, että tältä osin nykyisin voimassa olevaa lakia muutettaisiin.

Kun verolait eduskunnassa käsitellään, kun ne tänne vihdoinkin tulevat, tässä yhteydessä meillä on mahdollista muuttaa lakiesityksiä niin, että saamme kotitalouden verovähennysoikeuden koko maahan. Se korjaisi siis eriarvoisuuden, toisi työpaikkoja ja helpottaisi ihmisten arkipäivää.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Olen ed. Ala-Nissilän kanssa samaa mieltä lakialoit-

teen erinomaisuudesta. Toisesta, myöhemmin tulevasta en ole niinkään varma, mutta on sitten taas toinen lause se asia.

On merkittävää, että kun yhteiskunnassa keksitään tai otetaan jokin vanha asia uudelleen käyttöön, joka on todella hyvä, se pitää aina pilata jollakin, niin kuin nytkin pilattiin, otettiin verovähennysjärjestelmä ja tukijärjestelmä käyttöön sillä tavalla, että toisessa osassa maata on toinen, toisessa osassa toinen. Eduskunnassakin on tullut sellainen asia esille, että täältä Helsingistä olevalle henkilölle, joka omistaa Kurussa mökin ja olisi teettänyt työtä ja antanut siellä työtä, se ei ole mahdollista, koska hän on täällä ja mökki on Kurussa. Mökin olisi tarvinnut kävellä tänne, taikka sitten olisi pitänyt työn teettäjän kävellä sinne Kuruun. Silloin se olisi ollut mahdollista. Tämä tyhmyys ja typerys on siis aivan uskomatonta. Sitä ei osaa oikein sanoilla kuvata. Tämän näki jo siinä vaiheessa, kun eduskunnassa tätä asiaa käsiteltiin, että eihän tällaisesta hommasta tule yhtään mitään.

Tämä järjestelmä, josta nyt on kysymys, koko maahan ulotettuna on erittäin selkeä ja vähemmän altis millekään väärinkäytöksille. Tämä on selkeä systeemi ja järjestelmä ja varmasti tekee työpaikkoja, tosin sellaisia kuin nämä nyt sitten tekevät, tekevät joka tapauksessa. Pitäisi kiireesti, jos ei nyt tämän lakiehdotuksen pohjalta niin kuitenkin muuten palata tähän järjestelmään ja unohtaa sekajärjestelmä, joka on täysi susi.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Keskustan lakialoite on hyvä, mutta on huomattava se, että itse asiassa hallitus on omilla toimillaan ajamassa aivan toiseen suuntaan, entistä huonompaan suuntaan. Nimittäin moni ei ehkä ole havainnut sitä, että tällä hetkellä sosiaali- ja terveysvaliokunnassa käsiteltävänä olevan muuten erinomaisen hyvän pätkätöiden eläkevakuutuslain yhteydessä esitetään, että jokainen pienikin palkkio, jonka kotitalous maksaa, tulisi eläkevakuutusvelvollisuuden alaiseksi. Tällä hetkellä kotitalous voi maksaa palkkoja aina 1 135 markkaan saakka ilman, että on eläkevakuutusvelvollinen.

Hallitus on käytännössä sysäämässä hyvin suuren osan kotitalouksissa tehtävästä työstä harmaan talouden alueelle ja lisäämässä lomakebyrokratiaa. Jos esimerkiksi kotitalous maksaa 100 markan lastenhoitopalkan naapurin koulutyölle, työn teettäjä joutuu seuraavan kuun 20 päivään mennessä maksamaan esiintyvien taitei-

lijoiden eläkekassaan eläkevakuutusmaksun. Hän ensin pidättää 4,50 markkaa koululaisen palkasta, itse maksaa 10,50 markkaa ja sitten käy maksamassa ne pankkiin. Pankin palvelumaksu on kohtuuttoman suuri verrattuna näihin pieniin maksuihin, jotka pitäisi tämän lain mukaan maksaa. Jos kotitalous sijaitsee Etelä- tai Pohjois-Suomessa, se voi sitten verotuksessa vähentää tämän maksun. Muilla alueilla ei taas tätä mahdollisuutta ole.

Siis itse asiassa hallitus on edennyt aivan päinvastoin kuin on toivottu ja täällä paljon puhuttu. Se on tekemässä kotitalouksien työllistämisen hankalammaksi ja monimutkaisemmaksi kuin se on ollut koskaan. Tässä suhteessa se tulee aivan varmasti johtamaan harmaan talouden alueelle ja moraalien rapistumiseen entisestään lain kunioituksen suhteen.

Ed. Rehner: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva lakialoite kotitaloustyön verovähennyskepoisuudesta on erittäin kannatettava, ja siksi olen sen allekirjoittanut aikoinaan, kun se pistettiin liikkeelle.

Tällaista on odotettu kauan, ja aikaisemmin tänä vuonna tehty kokeilulaki on aivan liian suppea ja alueellisesti eriarvoistava. Kun ottaa huomioon, miten tiukkaa työtä monilla työpaikoilla tänä päivänä tehdään, ja jos perheestä äiti ja isä ovat molemmat työssä, on todella aiheellista, että siivous- ja muuta apua kotiin saadaan. Miksi ei tällaisesta työn teettämisestä voisi yhtä hyvin saada verovähennysoikeutta kuin esimerkiksi yritykset saavat omasta työn teettämisestään? Siis tällä luodaan työpaikkoja, niin kuin on arvioitu kymmeniätuhansia saatavan, ja se olisi erinomainen apu meidän vaikeaan työllisyystilanteeseemme.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. R. Ojala: Arvoisa puhemies! Tuli oikeastaan mieleen sellainen ajatus, että lakialoite on tavallaan hurraa-huuto istuvalle hallitukselle, joka vihdoinkin sai alun tälle tielle, että kotitaloudet voivat työllistää ja saavat siitä veroetua tai muuta etua. Minusta tämä on vain liian myöhään. Olen siitä samaa mieltä kuin muutkin. Viime eduskuntakaudella, kun maahan luotiin iso armeija työttömiä, silloinhan olisi pitänyt tällaisia asioita tehdä. Jo vuonna 92 asiasta oli selvät

kokeilut olemassa, että tiedettäisiin, miten se menee.

Väliaikainen tukijärjestelmä, joka on toisessa osassa maata menossa, on myös osoittanut toimivuutensa. Sen voitte lukea muun muassa tämän viikon maanantain Helsingin Sanomista. Kysyntää on vaikka kuinka paljon. Se on tukimuoto, jossa ei tarvitse olla verotettavaa tuloa ja saa silti tällaisen edun itselleen. Minusta pitää sekin tutkia, onko sellaiselle tarvetta olemassa. Niin kuin te hyvin tiedätte, tämä on kokeilu, jossa maa on jaettu kahteen osaan. Sitten voidaan vertailla, kumpi pelaa ja kuinka pelaa, ja sen jälkeen voidaan ottaa käyttöön vaikka molemmat, jos hyväksi havaitaan.

Minusta lakialoite saa, niin kauan kuin kokeilu on menossa, jäädä omaan unhoonsa. Katsotaan kokeilun tulos ja mennään sitten eteenpäin johdonmukaisesti, niin kuin on tarkoitus mennä.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi jo totesi, että tässä on hyvä asia pilattu, kun tämä on tehty tällä tavalla alueellisesti eriarvoistavaksi ja muutenkin liian alhaiselle tasolle. On todella näin, että ei ole mitään perustetta siihen, että veromalli on vain osassa Suomea. Keskustan lakialoitteessa lähdetään siitä, että molempia malleja pitäisi kokeilla koko maassa, mutta veromallista pitäisi ottaa ne tehot irti, mitä siitä voidaan työllistämiseen saada.

Ed. R. Ojala, todella otin esimerkin juuri kunnaislaisesta ja vehmaalaisesta perheestä, että 100 000 markan verotettavasta tulosta toinen maksaa 10 000 markkaa enemmän veroa nyt, kun toinen voi käyttää työllistämishennennyksiä ja kun on usein veroäyriissäkin eroa. Kun on lähdettävä siitä, että tässäkin asiassa on kohdeltava kansalaisia yhdenvertaisesti, niin se olisi vahva peruste sen suhteen, että verotusta ei erilaistettaisi ihmisten asuinpaikan mukaan. Ed. R. Ojala, ensimmäistä kertaa Suomessa tällä tavalla tuloverotus on erilaista ihmisten asuinpaikan mukaan.

Tämäkään taas ei ole yhdenvertaista kohtelua. Ei ole viisasta se, että emme käytä näitä työllistämismahdollisuuksia ja ihmisten arkipäivän helpottamista hyväksi koko maassa tehokkaasti.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kuin veroekspertti ed. AlaNissilä hyvin tietää, meillä on pitkään ollut käytössä järjestelmä, jossa kunnissa vero on erilaista, niin kuin itse sanoitte, on 4 pennin ero

verotuksessa. Se on varmasti ihan yhtä iso ongelma. Voi olla, että sillä vehmaalaisella perheellä on juuri se tilanne, että he eivät maksa veroa mutta tarvitsevat apua, ja näiden lakikokeilujen myötä hekin voivat sitä saada. Kyllä sekin pitää tunnustaa, että siinä toisessakin perheessä apu on tarpeellista.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Minusta tämä kotitalouksien työllistämisjuttu on hirveän hyvä työllisyyden osalta siinä, että se toisi mukanaan mahdollisimman paljon työpaikkoja.

Meillä on tällä hetkellä kokeilussa kaksi juttua: Toinen on hyvitysmalli ja toinen verovähennysmalli. Jatkossa sitten, koska en usko, että tämä lakialoite nyt kuitenkaan hyvin nopeasti toteutuu, vaikka tässä aika paljon nimiä onkin, pitäisi lähteä hallituksen työskentelyssä siitä, että molemmat mallit, mitä on kokeiltu, ulotettaisiin koskemaan koko maata, jolloin erilaiset ihmisryhmät, jotka käyttävät palveluita, voisivat hyödyntää tätä laajamittaisesti ja saada koko hyödyn irti. Kuitenkin tässä palvelujen käyttäjät ovat hyvin erilaisia varallisuudeltaan ja tarpeiltaan.

Jos jatkossa olisi pelkästään verovähennysmalli käytössä, niin se ei ainakaan suosisi kolmannen sektorin yrittäjyyttä, joka nyt on aika vahvasti nousemassa, ja odotetaan sieltäkin tietenkin lisää työtä tulevan. Sen takia jatkoa ajatellen esitän toiveen, joka välittyy eduskunnan pöytäkirjan kautta, kun ministerit sitä lukevat ahkeeraan, että hallitus tuo lakiesityksen, joka tulee pysyväksi koko maassa molemmille osapuolille.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Ed. R. Ojalan edellisestä puheenvuorosta jäi kaikumaan korviin sanonta ”katsotaan rauhassa tätä kokeilua”. Minusta nyt ei olisi enää katsomisen vaan toiminnan paikka. Työllisyyden vuoksi tarvitaan tätä ja sitä tarvitaan myös perheiden henkisen jaksamisen vuoksi. Ihmiset ovat niin tiukoilla, että he tarvitsevat jotakin apua siihen, ja jos tällaisella pienellä uhrauksella pystytään saamaan heille apua, niin se on todella hyvä asia. Perheelle saadaan yhteistä aikaa, ja saadaan myös vapaa-aikaa perheelle fyysiseen ja henkiseen lepoon.

Ed. B r a x : Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti. Minusta on aivan selvää, että tämä prosessi kotitalouksien työllistämisen helpottamiseksi on vasta alussa. Oli meillä sitten aikaa katsoa rau-

hassa tai ei — itse olen taipuvainen ajattelemaan, että kyllä olisi pitänyt nopeammin ja huomattavasti aggressiivisemmin toimia, kestihän yli kaksi vuotta hartiavoimin tehdä henkilökohtaisesti työtä tämän eteen hallituksen sisällä — joka tapauksessa tämä on vasta alkua senkin takia, että suuret ikäpolvet, joita täälläkin on edustettuna paljon, ovat 10—20 vuoden sisällä siinä tilanteessa, että kysymys on myös siitä, millä tavalla mahdollisimman joustavasti, ihmisläheisesti ja meidän silloin mahdollisesti työelämässä vielä olevien kannalta hoidetaan hyvin ja Suomelle kunnialla tavalla myös vanhusten hoito tässä maassa. Siksi uskon, että aika on joka tapauksessa tämän ajatuksen puolella, olkoonkin, että asiassa olisi voinut kiirehtiä, aivan niin kuin täällä on puhuttu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

15) Lakialoite laiksi tuloverolain 57 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 112/1997 vp (Sakari Smeds /skl)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Olen tehnyt tämän lakialoitteen, jotta voitaisiin palauttaa joi-takin vuosia sitten käytössä ollut verovähennys-oikeus kehitysyhteistyöhön ja kotimaiseen humanitaariseen avustustyöhön tehtäville lahjoituksille. Lisäksi esitän lahjoitusvähennyksen myöntämistä lähialueyhteistyöhön kohdentuville lahjoituksille. Vähennyksen alaraja yksityishenkilöllä olisi 500 markkaa ja yläraja 15 000 markkaa. Vähennys tehtäisiin tämän esityksen mukaan tulosta asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla. Yhteisöjen kohdalla rajat noudattaisivat nykyisessä laissa määrättyjä markkamääriä eli vähennyksen voisi tehdä vähintään 5 000:n ja korkeintaan 150 000 markan lahjoituksesta.

Nyt voimassa oleva lakihan suo yhteisöille mutta vain yhteisöille, mahdollisuuden vähentää verotuksessa tieteen ja taiteen tukemiseen sekä

kulttuuriperinnön säilyttämiseen tehtäviä lahjoituksia. Tätä yhteisöjä koskevaa käytäntöä en lakiesityksessäni millään tavalla halua rajata.

Mielestäni lakialoitetta voidaan perustella kehitysyhteistyön osalta muun muassa sillä, että valtion kehitysyhteistyömäärärahat ovat laske-neet 90-luvulla noin 2 miljardilla markalla. Nyt suunta on kääntymässä, se on todettava. Tilanne kehitysavun määrän suhteen on kuitenkin mielestäni niin dramaattisesti muuttunut ja kun tiedämme, että tulevinakin vuosina tulemmekin jäämään selvästi YK:n asettamasta tavoitetasosta, näen perustelluksi ryhtyä toimenpiteisiin, joita tämä lakialoite pitää sisällään. On aiheellista kannustaa kansalaisia tukemaan kehitysyhteistyötä ja näin parantaa kansalaisjärjestöjen työmahdollisuuksia kolmansissa maissa.

Hallituksen esityksessä vuonna 86 todettiin: ”Verovähennys on koettu tarkoituksenmukaiseksi tavaksi saada lisätukea erityisesti tieteen ja taiteen parissa tehtävälle kulttuurityölle.” Nämä ovat mielestäni hyvin tärkeitä asioita. Kuitenkin itse pidän kehitysyhteistyötä, humanitaarista apua ja lähialueyhteistyön merkitystä myös erityisen arvokkaina asioina, minkä vuoksi toivon niille esittämäni verokannustinta.

Lakiehdotuksessani apu kohdentuu pääasiassa ihmiseen, vieläpä hädänalaiseen, ei abstrakteihin asioihin, esineisiin tai monumentteihin. Kansainvälisyyttä ja kansojen välistä vastuuta korostavassa ajassamme vähennysoikeuden laajentaminen rajojemme ulkopuolisiin kohteisiin on myös tarpeellinen ja perusteltu.

Sukulaiskansojen tilanne rajojemme läheisyydessä ja kauempanakin on saanut suomalaisia liikkeelle. On syntynyt monia avustusmuotoja sukulaiskansojemme hädän lievittämiseksi esimerkiksi Inkerinmaalla ja Karjalassa. Köyhyys, joskus jopa nälkä ovat olleet konkreettisia ongelmia, ja vakavia puutteita on muun muassa terveydenhuollossa. Vapaaehtoisvoimin monien seurakuntien tukemana tätä avustustyötä on tehty jo vuosia ilman voiton tai kunnian tavoittelua, ja uskon, että tämä työ tulee varmasti jatkumaan myös tulevaisuudessa. Yhteiskunnan arvostuksen osoituksena pieni lahjoittajille suunnattava verotuksen lahjoitusvähennys mahdollistaisi tälle työlle kuitenkin nykyistä vahvemman perustan.

Arvoisa puhemies! Laman myötä monien kansalaisjärjestöjen ja avustustyötä tekevien yhdistysten rahoitus pohja kaventui johtuen yhteiskunnan ja kansalaisten talousvaikeuksista. Silti suurtyöttömyyden ja velkaantuneiden ahdingon

myötä on syntynyt uusia erilaisia auttamismuotoja kotimaassakin työttömille ja vähävaraisille, muun muassa Pelastusarmeijan toimenpitein, seurakuntien ja kansalaisjärjestöjen työn tuloksena. Hyvinvointiyhteiskunta ja sen kansalaiset ovat näin saaneet voimakasta tukea kolmannelta sektorilta. Lakialoitteeni merkitsisi yhteiskunnan vastavuoroisuutta, kädenojennusta kansalaisjärjestöjen auttamistyölle.

Toki esittämäni lahjoitusvähennystä voi kritisoidakin. Ongelmallista voi ehkä olla se, että verovähennysoikeus hyödyntäisi veronmaksajaa eri tavalla suuremmista tuloista, kun voisi saada markkamääräisesti suuremman verokannustimenkin. Mielestäni lakialoite on kuitenkin kestäväällä pohjalla sosiaalisesti sikäli, että lahjoituksen todellisia viime kädessä hyötyjiä ovat nimenomaan vähäosaiset Suomessa ja maailman kaikkien köyhimmät ihmiset kehitysmaissa.

Esitän alarajan asettamista yksityishenkilöiden lahjoituksissa 500 markkaan, jotta näin voitaisiin välttää verotuksen liiallista monimutkaisuutta. Ylärajan asettaminen puolestaan huomioisi valtiontaloudelliset painavat syyt. Jos lakiesityksen mahdollisessa käsittelyssä kuitenkin päädyttäisiin siihen, että vähennys pitäisikin myöntää suoraan verosta, niin en tätä toki missään muodossa vastusta, mutta tällöin tulisi mahdollisesti harkita vähennysoikeuden markkarajoja uudelleen.

Arvoisa puhemies! Sekä tasavallan presidentti että maan hallitus ovat korostaneet yhteisvastuun merkitystä. Lakialoitteeni hyväksyminen olisi yksi askel yhteisvastuun lisäämiseksi. Nyt on mielestäni aika tukea suomalaisia konkreettiseen yhteisvastuuseen ja auttaa kansalaisjärjestöjä auttamaan.

Ed. Räsänen: Arvoisa puhemies! Pidän ed. Smedsin lakialoitetta hyvänä ajatellen niin kehitysyhteistyötä tekevien kansalaisjärjestöjen toimintaa kuin sen kannalta myös, että se edistäisi auttamisen halua ja yhteisvastuullista asennetta kansalaisten keskuudessa.

On tietysti tärkeää ja ensiarvoista se, että valtiovalta suoraan tukee humanitaarista toimintaa, jonka kautta me kaikki veronmaksajina osallistumme siihen. Kuitenkin pidän hyvänä sitä, että myös kansalaisia aktivoidaan seuraamaan maailman hätää ja toimimaan hädänalaisessa asemassa olevien hyväksi niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Ymmärtääkseni tämän tyyppinen lainsäädäntö on monissa maissa toiminut hyvin, sitä on haluttu pitää yllä

ja nähty se yhteiskunnallisesti arvokkaana toimintana.

Ed. Aittoniemä: Arvoisa puhemies! Tämä on perusteltu aloite aika laajoin rajoituksin. Lahjoituksissa voi käydä joskus kuinka vain. Minä ja vaimoni saimme kerran Tuttu juttu -ohjelmasta 4 000 markan arvoisen pesukoneen lahjana ja lahjoitimme sen yksinhuoltajalle Tampereelle. En nähnyt koskaan konetta enkä yksinhuoltajaakaan, mutta verotuksessa tuli kyllä 2 000 markkaa veroa maksettavaksi koneesta. Hävisin jutun ja maksoin. En nähnyt koskaan konetta, mutta maksoin 2 000 markkaa veroa. Tämähän on hyvin tällaista epämääräistä. Näissä lahjoitushommissa saattaa käydä tietyissä systeemeissä juuri tällä tavalla, että joutuu häviön puolelle puhumattakaan veronalennuksesta.

Ed. Smedsin allekirjoittama aloite on hyvä niiltä osin kuin se kohdistuu humanitaariseen apuun Suomen rajojen sisäpuolella. Mutta en voi ymmärtää sitä, että se kohdistetaan kehitysyhteistyöhön, jossa se menee täysin tarkoituksettomiin kohteisiin, niin kuin tiedetään, samoin myös lähinaapureissa. Olen vähän sitä mieltä, että kun sieltä on auton takapuoli käännetty ja lähdetty kotiinpäin, niin ihmiset nauravat siellä sille humanitaariselle avulle, mikä sinne on viety. Syytä on miettiä, mitä lähinaapureihin yleensä vietään.

Kun kotimaahan kohdistetaan humanitaariseen apuun, niin ihan hyvä ja kannatettava asia, mutta aika paljossa saa rajoittaa. Ei meillä ole rahaa lähetellä kaukaisiin maihin eikä rajojen taakse, kun kotona on ihan tarpeeksi tarvitsijoita.

Ed. J. Kukkonen: Arvoisa puhemies! Oikeastaan oli odotettavissa tämä keskustelu ed. Aittoniemen kanssa tästä asiasta. Haluan toistaa pari asiaa sellaisina tosiasioina, joista minäkin käyttäisin ilmaisua ”niin kuin tiedetään”.

Nimittäin esimerkiksi köyhästä Itä-Suomesta entisten Pohjois-Karjalan, Kuopion ja Kainuun läänien alueilta, joissa itse olin työssä kuusi vuotta näiden asioiden parissa, välittyi joka vuosi noin 16–18 miljoonaa markkaa ihmisten apua seurakuntien kautta lähetystyöhön ja kehitysyhteistyöhön. Siitä ehkä noin kolmasosa tuli virallisina avustuksina seurakunnilta ja kaksi kolmasosaa henkilökohtaisina lahjoituksina tai keräysten, arpajaisten, myyjäisten tai muiden tuottoina. Minä annan sille toiminnalle niin suuren arvon, että ed. Aittoniemen puheet siitä, miten näille rahoille käy, jäävät kyllä aivan omaan arvoon-

sa, kun tietää vielä sen, miten niitä kohdemaissa käytetään.

Olin aikoinaan 80-luvun lopulla surullinen siitä, että verovähennysoikeus poistui. Nyt ed. Smeds on kunnioitettavasti ja kiitettävästi tarttunut asiaan. Toivon, että verovähennysoikeus palaisi. Ei ole syytä panna mihinkään arvojärjestykseen sitä, tuleeko apua virallista tietä tai henkilökohtaisten lahjoitusten kautta. Joka tapauksessa se on niin merkittävää, että meidän tulee käyttää kaikki mahdollisuudet hyväksi, jotta voisimme harjoittaa tässä maailmassa tasausta, jota ihmiskunta todella tarvitsee.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan ed. Aittoniemi vähän ärsytti nousemaan pystyyn. Venäjän lähialueella, rajan pinnassa asuvana olen sen verran usein lähialueella naapurin puolella käynyt, että olen sen kurjuuden nähnyt, jota ei voi sanoa oikein kuvata suomalaisiin verrattuna. Siinä mielessä apu, joka oikein kohdennettuna sinnekin puolelle menee, ei ole mitenkään pahasta. Ed. Smeds esittää, että saataisiin ärsyke lahjoittamiseen niin, että kun johonkin lahjoitetaan, lahjoitus voisi olla verovähennyskelpoinen. Minusta se on aika mielenkiintoinen ja hyvä ehdotus, koska meiltä kuitenkin yhteiskunnasta tällä hetkellä puuttuu varoja ja jopa tahtokin auttamistoihin. Kun ed. Kukkonen totesi Itä-Suomen köyhyydestä ja ihmisistä, niin jollakin tavalla siellä on sellainen asenne-maailma, että kun ihmiset ovat köyhyydessä eläneet, niin he tahtovat antaa toisille. Yleensä tahtoo olla niin, että rikkaiden auttaminen lähtee siitä, että pitää vähintään kuva saada seinälle tai lehteen kova juttu, että on autettu, niin sitten se on vasta auttamista. Eli auttaminen lähtee vähän toisennäköisistä lähtökohdista.

Ed. B r a x : Arvoisa puhemies! Provosoiduin myös osaltani todistamaan samasta kuin edustajat Kukkonen ja Lahtela. Sukuni molemmilta puolilta on Kuusamossa, ja jos missä niin siellä tiedetään, että niiden raukkojen rajojen toisella puolella on ihmisiä, jotka yhä joutuvat taistelemaan niiden luonnonolosuhteiden kanssa, niissä olosuhteissa, jotka Suomessa vallitsivat köyhyyksaikana 20—30-luvulla. Niillä ihmisillä on kyllä auttamisen halua. Heillä on myös kokemusta siitä, mistä ed. Aittoniemi puhui, että aina apu ei mene perille, mutta siitä ei suinkaan ole vedetty sitä johtopäätöstä, että apua ei enää anneta, vaan entistä kovemmin taistellaan sen puolesta että sukset menevät sinne koululle, jonka

lapsille ne on tarkoitettu, eivätkä mafian käteen jne.

Ed. Smedsin aloite on erittäin tärkeä. Se toisi mukanaan myös kansalaisyhteiskunnallisen ajattelun. Kyse on itse asiassa veron osittaisesta korvamerkitsemisestä, niin että kansalaiset voivat veroilmoitusta täyttäessään ottaa osaa pieneltä osin siihen, mikä minulle on kaikista tärkeintä. Se toisi varmasti mukaan myös ylipääntänsä sitoutumista yhteiseen yhteiskuntaan.

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Toivon syvästi, että ed. Aittoniemen näkemys ei edusta koko keskustan näkemystä. Keskustan kansanedustajien vaikeneminen herättää tällaisenkin huolen. Ed. Aittoniemi kantoi huolta myös siitä, että lahjoituksissa jää häviölle. On sanottava, että totta onkin, että suuri omavastuu jää myös minun lakiesitykseni muotoilussa, koska verovähennys tehtäisiin tulosta. Minusta näin tulisikin olla. Ei ole perusteltua maksattaa kansalaisten lahjoituksia täysimääräisesti yhteiskunnalla, mutta yhteiskunnan tulee luoda puitteet, joissa kansalaisia kannustetaan lähimmäisyyteen. Tähän olen lakiesitykseni muotoilussa pyrkinyt.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Ed. Smedsin lakiesitys on täysin kannatettava ja vaitiolo lieenee keskustan piirissä vain sitä, että se on myöntymisen merkki. Olemme sitä mieltä yleisesti ed. Aittoniemeä ehkä lukuun ottamatta, että ehdotus on aivan hyvä, varsinkin kun siinä on rajattu yläraja summaan, joka on täysin järkevä. On kaikin puolin hyvä, että pystymme tällaisella kannustamaan ihmisiä antamaan apuansa. Monissa yhdistyksissä ja järjestöissä, joiden varsinaisen toiminta ehkä on jotain muutakin, on hyvin usein talkootyöllä ja muulla saatu ihmisiä liikkeelle hyvien asioiden puolesta. Tällä lakialoitteella on varmasti oma vaikutuksensa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

16) Lakialoite laiksi neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan talous- ja rahaliiton EMUn kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alusta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 113/1997 vp (Aapo Saari /kesk ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemies-neuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Suomi liitettiin jäseneksi Euroopan unioniin kyseenalaisella päätöksentekomenettelyllä. Kansalle toki annettiin nimellisesti mahdollisuus ilmaista kantansa jäsenyyteen neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä, mutta valitettavasti merkittävä osa jäsenyyteen kielteisesti tai epäilevästi suhtautuneista kansalaisista äänesti jaloillaan, eli jätti äänestämättä. Näin todellisuudessa alle puolen kansasta tuolloin kannattama Suomen EU-jäsenyys sai muka kansan niukan enemmistön tuen.

Menettelyn kyseenalaisuus huipentui siihen, ettei jäsenyyspäätöstä tehty eduskunnassa vaikeutetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä, mikä olisi ollut luonnollista ottaen huomioon sen tuntuvat vaikutukset kansakuntamme itsemääräämisoikeuteen, tuomioistuinten riippumattomuuteen sekä talouteen.

Päätettäessä Suomen EU-jäsenyydestä pitivät niin silloinen pääministeri Aho kuin silloinen oppositiojohtaja Lipponenkin puheissaan selvänä, että Suomen mukaan menosta Euroopan talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen päätetään erillisen keskustelun ja erillisen esityksen pohjalta. Myös neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä puhuttiin, mutta tuolloin hallitusvastuussa ollut keskusta ei sitä uskaltanut luvata ja SDP puolestaan ei sitä silloinkaan halunnut peläten kansan todellista mielipidettä.

Keskustan kanta on nyt oppositioaseman myötä muuttunut, kuten käsittelyssä olevasta lakialoitteesta huomaamme. Parempi myöhään kuin ei milloinkaan, sanoo vanha sananlaskukin. — Ed. Vanhanen, pyöritätte päätä, mutta olen tänään tarkistanut eräältä ministerikollegalta, millä tavoin silloinen pääministeri Aho suhtautui siihen, että neuvotteluissa otettaisiin myös kyseisen kansanäänestys huomioon.

Arvoisa puhemies! Monissa EU-maissa järjestetään Emu-jäsenyydestä kansanäänestys, sillä jäsenyyden katsotaan olevan kansakunnan kannalta ratkaisevan tärkeä poliittista ja talouselämää säätelevä päätös. Näin muun muassa Iso-Britanniassa, Ruotsissa, Tanskassa ja todennäköisesti myös Ranskassa. Suomen hallitus sen sijaan tietoisesti pyrkii vähättelemään Emun kolmanteen vaiheeseen mukaan menon merkitystä ja pyrkii saamaan siitä päätöksen normaalina

lakina tai tiedonantona eduskunnassa ilman, että kansalta kysyttäisiin sen mielipidettä asiasta. Tähän päämäärään pyritään jopa perustuslakikikkailun avulla niin, että poistamalla maininta Suomessa käytössä olevasta rahasta siirrettäisiin asia vuoteen 2003, jolloin puolestaan kysymys ei enää olisi tarpeellinen, koska yhteinen valuutta olisi jo tapahtunut tosiasia. Mielestäni hallituksen ajama linja on kansalaisten mielipiteiden väheksymistä ja demokration halveksimista.

Kansanäänestyksiä arvostellaan sen perusteella, että niissä on vaikea tehdä riittävän selvää kysymyksenasettelua. Tällä hallitus tarkoittaa käytännössä sitä, että kansalaiset ovat liian tyhmiä ja yksinkertaisia sanomaan mielipidettään maallemme tärkeistä asioista. Olen jyrkästi eri mieltä hallituksen kanssa.

Perussuomalaisten mielestä kansalaiset ovat päinvastoin yllättävän viisaita päättämään, mistä asiassa on oikein kysymys. Tämä on jo nähtävissä mielipidemittauksistakin, joissa jäsenyyden vastustajia ja siihen varauksellisesti suhtautuvia on selvä enemmistö huolimatta hallituksen, hallituspuolueiden — vasemmistoliitto mukaan lukien — ja niiden kumppanin Erkon konsernin mittavasta Emu-propagandasta. Se on nähtävissä myös siitä, että kansalaiset ovat innokkaasti allekirjoittaneet adressin, jossa vaaditaan kansanäänestyksen järjestämistä Suomen Emun kolmanteen vaiheeseen mukaan menosta. Puolueemme on ollut ahkerasti mukana tässä kansalaisliikkeessä ja allekirjoituksia on kertynyt jo kymmeniä tuhansia.

Mitä tulee väitteeseen kysymyksenasettelun vaikeudesta kansanäänestyksessä, voidaan vain todeta valinnan olevan äärimmäisen yksinkertainen: kyllä, joka tarkoittaa omasta rahasta ja talouspolitiikasta luopumista, ja ei, joka tarkoittaa oman rahan ja maamme talouspoliittisen päätäntävällän säilyttämistä, kuten lakialoitteessakin on esitetty.

Arvoisa puhemies! Olen allekirjoittanut keskustan organisoiman lakialoitteen neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan raha- ja talousliiton Emun kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alussa. Olen tehnyt sen siitä huolimatta, että keskustalla olisi ollut hyvä mahdollisuus Ahon toimiessa pääministerinä EU-jäsenyydestä neuvoteltaessa ja päätettäessä vaatia kansanäänestyksen pitäminen Emun kolmannesta vaiheesta jo tuolloiseen eduskunnan päätökseen.

Olen tehnyt sen huolimatta myös siitä, että keskustan Sundqvist-välikysymyksen tapaan oli-

sin voinut tehdä pari päivää ed. Saaren jälkeen samansisältöisen lakialoitteen. Toimin kuitenkin asialinjalla enkä tee tärkeällä asialla härskisti politiikkaa. Mielestäni kansalaisille on annettava mahdollisuus ilmaista mielipiteensä Suomen Emun kolmanteen vaiheeseen mukaan menosta neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä. Se on vähintä, mitä voimme demokratian nimessä tehdä EU-jäsenkäsittelyn jälkeen.

Perustuslakivaliokunnan tuleekin käsitellä asia kiireellisenä niin, että kansanäänestys ehditään järjestää hyvissä ajoin ennen keväällä 1998 eduskunnassa tehtävää liittymispäätöstä.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Keskustan ryhmäaloite neuvoa-antavan kansanäänestyksen järjestämisestä Suomen osallistumisesta Talous- ja rahaliiton kolmannen vaiheen alkuun tähtää siihen, että ensi vuoden keväällä kansalaiset voisivat ottaa kantaa tähän historiaamme erääseen suurista ratkaisuista. Keskustalle on periaatekysymys se, että merkittäviin, koko kansaa pitkälle tulevaisuuteen koskeviin ratkaisuihin haetaan kansan hyväksyntää. Pienelle kansakunnalle on erityisen tärkeää se, että suuret ratkaisut ankkuroidaan kansalaismielipiteeseen. Siinä on pienen kansan voima.

Emu-kysymyksessä kansanäänestyksen tarve korostuu sen jälkeen, kun perustuslakivaliokunta näyttää päätyvän kannalle, jonka mukaan Suomen osallistumisesta päättämiseen eduskunnassa riittää yksinkertainen sen enemmistön tuki. Päätöksen hyväksyttävyyden lisäämiseksi tehtävän päätöksen taakse on saatava muutoin kansan enemmistön tuki.

Talous- ja rahaliitto ei ole Suomen osalta pelkästään rahapolitiittinen ratkaisu. Kyse on luonteeltaan myös syvästi poliittisesta ratkaisusta, jonka arviointia ei voida mitata pelkästään yksiselitteisillä faktoilla, vaan kyse on myös mielipiteistä. Monesti kansan vaisto saattaa yltyä syvemmälle asian ytimeen kuin niiden faktatieto, jotka päättyökseen vuosien ajan askaroivat Rahaliiton yksityiskohtien parissa.

Emun kohdalla hallituksen korkein johto on jo etukäteen niitannut oman kantansa kiinni siitä, että Suomen pitää päästä ja mennä Emuun ensimmäisten joukossa. Vähitellen myös koko hallitusrintama näyttää asettuvan tälle kannalle. Yksittäisten hallitusryhmien piiristä on näkynyt kannanottoja, joiden mukaan oman puolueen pysyminen hallitusvallassa onkin muodostumassa tärkeämmäksi asiaksi kuin puolueen kanta Emuun. Kun koneisto jyrää askel askelelta kohti

ennalta ajateltua päätöstä ja jokainen askel eteenpäin tekee koneistolle itselleen yhä vaikeammaksi vaihtaa kurssia, voisi kansanäänestys olla ainoa keino suorittaa Emun todellisten etujen ja haittojen punnitseminen ilman, että harkintaa ohjaavat liikaa etukäteen asetetut poliittiset arvovalta-asetelmat.

Näyttää siltä, että hallituksen kantaa ei hetkauta enää mihinkään se, että viime aikojen arvioiden perusteella korkotaso saattaakin nousta Emu-oloissa tai että valtiovarainministerin mukaan Emussa Suomi joutuu uusiin julkisen talouden leikkauksiin jo vuonna 99. Ilmeisesti vain kansanäänestyksessä riittävän painon voisi saada myös se seikka, että Ruotsi, Tanska ja Iso-Britannia näyttävät jäävän ensimmäisen vaiheen ulkopuolelle. Hallitukselle tämäkään ei näytä merkitsevän mitään, vaikka sillä ilmiselvästi olisi Suomen kannalta merkitystä.

Ilmeisesti hallituksen tietoisena pyrkimyksenä on ajaa Emuun mahdollisimman sammutetuina lyhdyin ilman, että ratkaisua tarvitsee kunnolla perustella. Eduskunta on tähän mennessä käsitellyt Suomen Emu-jäsenyyttä kunnolla vain kerran viime keväänä selonteon yhteydessä. Tuossa käsittelyssä ilmeni tarpeita lukuisiin lisäselvityksiin, joista osa on nyt jaettu edustajille. Keskusta ei ole ainoa taho, joka kysyy, onko Emu Suomelle sittenkään niin ruusuinen hanke.

Evan viikko sitten julkistaman kyselyn mukaan 52 prosenttia kansasta arvioi, että Emu sisältää Suomelle suuria riskejä, ja 55 prosenttia arvioi, että Emu kärjistää jakoa a- ja b-kansalaisiin. Tällaisiin käsityksiin voi vaikuttaa vain sillä, että saadaa syntymään riittävä kansalaiskeskustelu, jonka myös hallitus joutuisi omilla perusteluillaan alustamaan. Kansanäänestys pakottaisikin hallituksen ulos kuorestaan perustelemaan kantansa niin, että kansalaisetkin sen ymmärtäisivät ja hyväksyisivät, jos niin tahtoisivat. Ei Emu voi olla niin vaikea asia, että sitä hallitus ei osaisi kansalle selvittää, jos hallitus tosissaan on Suomen liittymisen kannalla. Nyt perusteluja ei ole tarvinnut esitellä, ja kansalaisten enemmistö on mielipidetiedustelujen mukaan selvästi sitä mieltä, että Suomen kannattaisi jäädä odottamaan, katsomaan, miten Emu syntyesään toimii, mitkä sen vaikutukset ovat, ja arvioida Suomen osuus näiden muualta saatavien kokemusten pohjalta.

Nyt on riittänyt, että hallitus on vakuuttanut asiasta omat kansanedustajansa. Sen laajemmalle perusteluja ei ole tarvinnut levittää, ja sekin valistustyö näyttää osin tapahtuvan uhkaamalla

hallitusyhteistyön katkeamisella. Suorastaan humoristiselta kuulostaa se ennakkotieto, jonka mukaan vasemmistolitto kysyisikin jäsenkyselyssään Emuun osallistumisen rinnalla kantaa puolueen pysymisestä hallituksessa. Näin avoimen taktisen kytkennän tekeminen kahden eri tasoisen asian välille vierottaa kansalaisia entisestään politiikasta. Näyttää siltä, että hallituksen suunnalta kannanotot kansanäänestyksen järjestämisestä ovat olleet sellaisia, että nykyinen hallitusrintama ei olisi vastaavalla asenteella järjestänyt edes EU-jäsenyydestä kansanäänestystä.

Kansanäänestystä vastaan on opponoitu kei-notekoisilla väitteillä. Yleisimmin sanotaan, että jo EU-kansanäänestyksessä kansa otti kantaa Maastrichtin sopimukseen. Muodollisesti näin on, mutta tosiasiallista tilannetta kuvaa hyvin muun muassa nykyisen pääministerin tuolloin käyttämä puheenvuoro, jossa hän piti Emua vielä etäisenä ja toteutumiseltaan epävarmana hankkeena, josta päätetään aikanaan erillisen esityksen pohjalta. Samoin monet ovat jälkikäteen tunnustaneet, että eivät he ymmärtäneet otavansa samalla kantaa Suomen markasta luopumiseen. Varmaan parhaan jälkikäteisen todistuksen antaa se, että eduskunta päätti tuolloin yksiselitteisesti, että Suomen mahdollisesta liittymisestä Emuun päätetään aikanaan eduskunnassa hallituksen erillisen esityksen perusteella. Jos asiasta olisi otettu kanta jo kansanäänestyksessä, ei kai tuollaistakaan mainintaa olisi tarvittu.

Toinen vastaväite liittyikin juuri edellä siteerattuun eduskunnan päätökseen. Erityisesti valtiovarainministeri Niinistö on päätellyt, että kun eduskunta päätti, että eduskunta ratkaisee asian, niin samalla se olisi muka päättänyt, että kansanäänestystä ei järjestetä. Tällaista päättelyä käytetään usein amerikkalaisissa tv-oikeussalidraamoissa nokkelana keinona todistella mielipidetään, mutta tässä asiassa todistusvoima on perin heikko.

Meillä kansanäänestys on luonteeltaan neuvoo-antava. Se valmistelelee päätöstä, jonka eduskunta lopullisesti tekee. Mainittu eduskunnan päätös ei mitenkään poissulkenut neuvoo-antavan kansanäänestyksen käyttämistä. Ei eduskunta valitettavasti edes määritellyt täsmällistä muotoa, jolla eduskunta asiasta päättää. Sitäkin nyt valitettavasti joudutaan tulkitsemaan ja sen suhteen on myönnettävä, että viime eduskunnassa ehkä olisi voitu olla tarkempia. Samalla kyllä kiistan ed. Vistbackan äsken mainitseman väitteen, että keskusta olisi nimenomaan ottanut

kannan kansanäänestystä vastaan. Se asia ei silloin ollut ajankohtainen. Minulla on todistusvoimaa siitä, että keskustan puolelta kerrottiin ja myös silloinen pääministeri Aho muutoin lausui, että EU:hun liittyvissä suurissa kysymyksissä jatkossakin voidaan ja pitää järjestää kansanäänestyksiä. (Ed. Vistbacka: Ei ole varaumaa jätetty!) — Se on toinen asia, (Ed. Vistbacka: Ei ole eri asia!) ei EU:n kanssa päätetä sitä, miten Suomi menettelee omaa päätöksentekoa tehdessään. Se on Suomen oma asia.

Kolmantena usein kuultuna vastaväitteenä kansanäänestykselle on esitetty, että asiaa on vaikea kansan ymmärtää ja että kansanedustajat on valittu edustuksellisessa demokratiassa tekemään vaikeitakin päätöksiä. Minusta asian ymmärtämisen vaikeus ei voi olla perusteena, vaan asian luonne. Jos Suomessa halutaan vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa ja tehdä jotain poliittisen vieraantumisen ehkäisemiseksi, niin silloin on myös kehitettävä suoraa demokratiaa, johon kansanäänestykset liittyvät. Jos kansanäänestyksiä halutaan järjestää, niin silloin on vaikea löytää parempia kansanäänestyksen kohteita kuin omasta valuutasta luopumisen kysymys on.

Asetetaan mielipidetiedusteluille mikä arvo hyvänsä, niin kovin vikaan kansan tahdosta ei osu se kysely, joka kertoi 64 prosentin kansalaisista pitävän kansanäänestystä Emu-kysymyksestä tarpeellisena. Kaksi kolmasosaa kansasta haluaa tässä asiassa kansanäänestyksen, vastaa-va kaksi kolmasosaa eduskunnasta ei halua kansanäänestystä, jos ennakkotiedot pitävät paikkansa.

Mitä hallitusrintama kansassa pelkää? Mitä te pelkäätte? On myös sanottu, että eduskuntavaaleissa kansalaiset voivat ottaa kantaa. Viime vaaleissa tämä kysymys ei ollut kampanjoinnissa juurikaan esillä ja ensi vaaleihin mennessä Suomea sitova päätös on jo tehty, jos eduskunnan kanta ensi keväänä on Emu-jäsenyydelle myönteinen. (Ed. R. Ojala: Väyrysen mukaan se voidaan perua!)

Kyse kansanäänestysvastaisuudessa onkin pelkistetyksi kahdesta asiasta. Hallitusrintama katsoo tarkoitushakuisesti, että kansanäänestys saattaisi vaarantaa hallituksen ajaman linjan toteutumisen. Sillä on siis taktinen syy vastustaa kansanäänestystä. Toinen vahva syy lienee periaatteellinen. Hallituksessa monet ovat periaatteessa suoran demokratian kehittämistä vastaan.

Tässä yhteydessä vihreiden asema nousee esille. Vihreillä on myönteinen puoluekokouspäätös siitä, että Emusta on järjestettävä kansanäänes-

tys. Periaatetta ja käytäntöä voidaan monesti selitellä toisistaan poikkeaviksi, mutta tässä asiassa kovin suurta eroa periaatteella ja käytännöllä ei saa olla. Luotamme siihen, että saamme vihreiltä tässä eduskuntakäsittelyssä tälle asialle tuen.

Vastaväitteenä kansanäänestykselle on heitetty myös kysymys siitä, sitoutuuko sitten keskustaa, jolla on jo kanta Emuun, kansanäänestyksen tulokseen. Tämä onkin keskeinen kysymys. Siihen kuitenkin voidaan hakea vastausta myös viime EU-kansanäänestyksen alta. Silloin me ilmoitimme, että kansanäänestyksen tulosta kunnioitetaan. Mutta kun lopullinen päätös kuuluu perimmältään yksittäisille edustajille, joutuu jokainen viime kädessä itse ratkaisemaan sen, kuinka paljon kansanäänestyksen tulos ohjaa omaa päätöstä. EU-kansanäänestyksen kokemus oli tässä suhteessa itse asiassa rohkaiseva. Hyvin monet jäsenyyttä vastustaneet eduskunnassa noudattivat kansanäänestyksen tulosta. Kansanäänestys vaikutti monien kansanedustajien harkintaan, eikä niitä, jotka silloin pitivät kiinni omasta kielteisestä kannastaan, sovi myöskään moittia, sillä olihan kansalaisistakin valtava osuus jäsenyyttä vastaan.

Luulenkin, että neuvoa-antava kansanäänestys vaikuttaa yleensä sitä enemmän, mitä selvempi tulos on. Jos kansanäänestyksen tulos on täpärä tai äänestysaktiivisuus on matala, kasvaa vastaavasti edustajan oman harkinnan rooli. Kysymys pitääkin keskustan sijasta heittää myös hallitusrintamalle. Jos kansa sanoisi selkeästi "ei" Suomen osallistumiselle ensimmäisten joukossa, olisitko te valmiita toimimaan tämän kansan tahdon mukaisesti? Tiedän, että te ette vastaa tähän kysymykseen, koska ette halua edes tätä aloitetta hyväksyä, mutta kansalaiset asettavat tämän kysymyksen mielessään joka kerta, kun mielipidetiedustelu näyttää, että lähes 60 prosenttia vastustaa Suomen menoa ensimmäisten joukossa ja vain reilut 20 prosenttia on hallituksen kannan takana.

Mielipidetiedustelut ovatkin näyttäneet sen, että eivät kansalaiset Emu-jäsenyyttä sokkona käsittele. Kun kysytään, pitääkö Suomen olla ensimmäisten joukossa, on vastaus edellä kuvaamani kaltainen tyrmäyshankkeelle. Kun kysytään tilannetta, jossa Emu syntyisi laajana, silloin jo enemmistö kannattaa myös Suomen osallistumista. Jos kysytään vain yleistä periaatetta, pitäisikö Suomen liittyä ilman ajallista kytkentää, silloin puntit ovat lähes tasan. Väittäisin, että vähän vastaavalla tavalla ajatus juoksee myös

keskustan sisällä. Olosuhteet ja Emun sisältö vaikuttavat siihen arvioon, onko Emu-jäsenyys Suomelle järkevää vai ei. Näinhän järkevän päätöksenteon pitäisikin edetä.

Hallituksen ei kannattaisikaan pelätä kansaa, niin kuin se nyt tekee. Kansan mielipide kannattaa ottaa aina voimavaraksi harjoitettavalle politiikalle. Kansa ei totta vie ole tyhmää. Edellä olevien kannatuslukujen vaihtelu kertoo siitä, että kansalaiset arvioivat Emua suurten linjojen näkökulmasta, ja luultavasti siinä kansan vaisto osuu oikeaan.

Arvoisa puhemies! Keskustan eduskuntaryhmä ja aloitteeseen liittyneet muut edustajat ovat tehneet tämän aloitteen äärimmäisellä vakavuudella. Emu-kysymys kuuluu suuruusluokaltaan niihin kansallisiin hankkeisiin, joissa poliittisen päätöksenteon on kuljettava yhtä jalkaa kansalaismielipiteen kanssa. Jos kansalaisille muodostuu EU-yhteistyöstä kuva, jonka mukaan EU-päätöksenteko menee omaa ylätasoa tietään kansalaismielipiteestä piittaamatta, tehtäisiin tällä karhunpalvelus EU-yhteistyön kannattukselle.

Aloitteen tekijät esittävät, että neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä kansalaiset ottaisivat kyllä- tai ei-kannan kysymykseen, pitäisikö Suomen liittyä vuoden 99 alusta Euroopan talous- ja rahaliittoon. Äänestys järjestettäisiin mielestämme ensi huhtikuun alussa, jolloin olisi tiedossa, millaisena Emu todennäköisesti syntyy ja mitkä maat ovat siihen tulossa ensimmäisessä aallossa mukaan. Ennen kansanäänestystä kummankin kannan puolesta kampanjoitaisiin osin valtion taloudellisella tuella. Kansanäänestys pakottaisi myös hallituksen perustelemaan myönteisen kantansa ymmärrettävästi ja myös kriittinen puoli saisi omat tosiasiansa kansalaisten tietoon. Näin menetellen, olisi tulos kumpi hyvänsä, Suomi pienenä kansakuntana olisi yhdessä tehnyt tärkeän ratkaisunsa.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhanen kyseli, mikä on vihreiden kanta Emu-kansanäänestyksestä. Vihreiden kanta on se, minkä ed. Vanhanenkin totesi, että meillä on asiasta puoluekokouspäätös: me olemme Emu-kansanäänestyksen kannalla. Tämä on vihreiden aivan yksiselitteinen kanta.

Omasta puolestani, koska todella pidän tärkeänä, että kansa saisi tähän keskeiseen poliittiseen valintaan ottaa kantaa, olen hyvin pahoillani siitä, että keskustapuolue ollessaan johtava hallituspuolue silloin, kun Suomen EU-jäsenyys-

destä päätös tehtiin ja kun neuvottelut jäsenyydestä käytiin, ei alun perin laatinut tätä prosessia sellaiseksi, että jo silloin olisi sitouduttu siihen, että Emusta, mikäli se tulee ajankohtaiseksi, järjestetään kansanäänestys. Silloin viime eduskunnan aikana Ahon hallituksen kaudella keskustapuolueella olisi siihen ollut täydet mahdollisuudet, jos se vain olisi sitä halunnut.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhanen pohdiskeli puheenvuorossaan sitä, mikä on EU:n kansanäänestyksen suhde, joka aikaisemmin järjestettiin, nyt ehdotettuun Emuun liittymisestä järjestettävään kansanäänestykseen. Monien mielestä, joihin allekirjoittanutkin kuuluu, ensimmäinen kansanäänestys oli paikallaan, ja se on tavallaan myöskin riittävä suhteessa Rahaliittoon mukaan menoon. Ed. Vanhanen on eri mieltä, mutta minä haluaisin korostaa sitä, että kyse ei niinkään ole siitä, päätettiinkö EU-kansanäänestyksen yhteydessä muodollisesti jo Maastrichin sopimuksesta, vaan kysymys on siitä, että Emukansanäänestys, jota nyt keskusta esittää, on luonteeltaan itsestäänselvästi EU-jäsenyyssäestyksen toisto. Se on sellainen sekä asian sisäisen logiikan vuoksi että asiayhteyksien vuoksi.

Tässä suhteessa ed. Vanhanen puheenvuorossaan jo toi esille sen, että asia on moniulotteinen. Jo eduskunnassa asiasta päätettäessä me joudumme pohtimaan, syntykö Emu laajana vai kapeana, onko kysymys siitä, liitymmekö Emuun ensimmäisessä vaiheessa, myöhemmässä vaiheessa vai koskaan. Toisin sanoen tässä on useita portaita, useita eri vaihtoehtoja, jotka joudutaan esittämään. Tätä kysymystä yksinkertaisesti ei voida kansanäänestyksen omaisesti esittää ei- tai kyllä-vaihtoehtoina. Jos esitettäisiin vain yksinkertainen mustavalkoinen kyllä- tai ei-vaihtoehto, niin siinä mielessä me olemme juuri asian sisäisen logiikan vuoksi takaisin siinä perusasetelmassa, jonka me tavallaan jo ratkaisimme EU-kansanäänestyksen yhteydessä. Sen vuoksi uusi toistettava äänestys ei tunnu tarkoituksenmukaiselta.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valitettavasti en aivan ed. Kiljuksen päättelyssä pysynyt mukana. Mielestäni siinä ei kovin pitkälle logiikkaa ollut.

Ed. Hassille totean, että siitä menettelytavasta päättäminen, millä tavalla Suomi tekee erillisen päätöksen Emuun osallistumisesta, ei ollut ajankohtaista pari kolme vuotta sitten. Ainakaan me

emme kokeneet sitä ajankohtaiseksi, että jo silloin olisi myös neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä pitänyt tehdä etukäteen sitova päätös, koska ylipäättään asian varmuutta ja todennäköisyyttä, koko Emun syntymistä ei koettu sillä tavalla varmaksi. Siksi emme myöskään osanneet ennakoida tätä, mutta ilmiselvää on se, että silloin tehdyillä ratkaisuilla ei poissuljettu sitä, miten eduskunnan lopullista päätöstä valmistellaan.

Keskustan piirissä käytiin ennen EU-jäsenyyttä keskustelua siitä, minkä tyyppisistä EU-asioista jatkossa pitäisi järjestää kansanäänestyksiä. Meillä vallitseva mielipide oli se, että muun muassa peruskirjaan tulevista suurista muutoksista olisi myös jatkossa järjestettävä kansanäänestys. Kyllä Emu-jäsenyyks on myös vastaavan tasoinen asia, jolla on vaikutusta tietyllä tavalla myös meidän valtiolliseen asemaamme.

Nyt me olemme arvioineet, että esimerkiksi Amsterdamin huippukokouksen hyväksymät peruskirjan muutokset ovat tasoltaan sellaisia, että emme ole niistä vaatimassa kansanäänestystä, mutta missä raja kulkee, minusta meidän ei Suomessa kannatakaan samalla tavalla määritellä kuin Tanska on tehnyt, joka järjestää joka kerran kansanäänestyksen, kun perusteissa muutoksia tapahtuu. Mutta minusta on hyvin vähän perusteluja sille, etteikö Emu-jäsenyyks olisi mitaluokaltaan sen tyyppinen asia, etteikö siitä kansanäänestys pitäisi järjestää.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Minusta ei ole mikään ongelma kannattaa tätä lakialoitetta huolimatta siitä, että se on opposition ja ed. Aapo Saaren ensimmäisenä allekirjoittama. Tässä puhuttiin ryhmäaloitteesta. Asiahan on kaikkia suomalaisia koskeva tärkeä asia, ja haluan todeta, että se on varsin perusteltu.

Ahon hallitus ei todellakaan viedessään Suomen EU:n jäsenyyteen ottanut Emuun liittymistä kansanäänestyksen kohteeksi. Aivan oikein täällä ed. Vistbacka asiaan puuttui ja sitä kritisoi. Se on tietysti harmillista ja osoittaa, millainen kiire silloin oli EU:n jäsenyyteen. Haluttiin mutkat oikaista. Suomen huono neuvottelutaktiikka ja -strategia on tullut varsin monessa muussakin kohdin esille. Pääasia, että päästiin nopeasti EU:n jäsenyyteen. Nykyisen hallituksen linja on jälleen vähän saman kaltainen, EU:n tilalla on vain Emu.

Suomalaiset eivät siis mielestäni ole päättäneet syksyllä 94 Emuun liittymisestä. Se ei ollut

tietoista. Jos näin olisi ollut ja Emu olisi ollut keskustelussa keskeisesti mukana, väitän että myös äänestystulos olisi ollut toisenlainen. Suomalaiset eivät olisi antaneet sellaista neuvoa eduskunnalle, kuin sitten antoivat. Neuvo-antavan kansanäänestyksen tulos olisi ollut toisin päin.

Myös niiden etu, jotka haluavat Suomea viedä Emun jäsenyyteen, olisi mielestäni puhua kansanäänestyksen puolesta. Näin saataisiin Emu-jäsenyydelle todellakin se legitimitetti, joka tuollaisen suuren ratkaisun takana pitäisi käsittääkseni olla. Näin ollen vastustus on varsin keinotekoinen. Se on, niin kuin täällä todettiin, sitä, pystyvätkö ihmiset päättämään. Se on vaikea päätös ja eduskunnan jäsenet pystyisivät siihen paremmin. Näin tietysti osin onkin, mutta kuitenkin on kysymyksessä poliittinen päätös, ja tällaisen päätöksen voi aidosti tehdä ainoastaan kansalainen itse. Ainahan kaikkia äänestyksiä historiassa on vastustettu sillä, että kysymykset ovat niin vaikeita, joita ratkotaan. Niinhän vastustettiin yleistä äänioikeutta ja äänioikeuden antamista naisille. Joskus mahdollisuus ja oikeus päättää asioista on haluttu liittää varallisuuteen, joskus oppineisuuteen. Nyt on vähän saman tyyppistä halua rajoittaa tätä osallistumista.

Suomi on maantieteellisesti periferia Euroopassa ja pysyy sellaisena. Emu vahvistaa keskuk- sia, heikentää periferioita. Ne pelot, että myös meidän julkiset palvelumme Emun myötä heikenevät, ovat siitä katsannosta perusteltuja, että epäsuorasti maamme talous joutuu tilanteeseen, jolloin entistä vähemmän jää julkisen talouden ylläpitoon. Myös sosiaalihoito ja terveydenhoito ovat tällöin mahdollisesti uhattuna.

Suomen mahdollisuus kestää paljon puhuttua epäsymmetrisiä paineita on heikko. Kansantalouden tila, velkamäärä, työttömyys ovat uhkakkeita. Näin ollen on viisasta odottaa, katsoa. Se on viisasta kaiken kaikkiaan. Viisasta on myös kysyä kansalaisilta heidän mielipidettään Emuun.

Kysymyksessä on todella poliittinen ratkaisu. Sitä myös sillä tavalla tuodaan esiin. Varsin selkeästi halutaan, samoin kuin EU-kansanäänestyksen aikaan puhua itärajasta, Venäjästä. Uhkakuvaa luodaan tämän poliittisen ratkaisun tueksi.

Arvoisa puhemies! Kuitenkaan tämä ei ole ensimmäinen lakialoite tämän eduskunnan aikana, mikä asiasta on tehty. Lakialoite n:o 1 vuoden 95 valtiopäiviltä käsittääkseni, joka lähti vasemmistoliiton riveistä, on saman sisältöinen.

Täällä mainittiin vasemmistoliitto ja sen Emu-kanta. Vasemmistoliiton puoluehallitus päättäne siitä huomenna. Uskon, että kantana tulee olemaan yksi kysymys, niin kuin täällä ed. Vanhanen ikään kuin toivoikin. Uskon, että hänen toiveensa täyttyy. Ainakin siltä nyt näyttää.

Emuun siis pääsee. Sieltä ei vain pääse pois. On viisasta tehdä päätös parhaimman tiedon pohjalta. Yksi osa tästä tiedosta on kansalaisten mielipide, ja sen osoittaa neuvo-antava kansanäänestys.

Ed. M. Korhonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. B r a x : Rouva puhemies! Oikeusjutuissa tutkitaan aina ensin niin sanotut prosessiväitteet eli se, onko asia tullut oikealla tavalla esille, onko paikka ja aika oikea, onko kaikille osapuolille ilmoitettu oikealla tavalla. Varsinaista asiakysymystä ei oteta ollenkaan käsittelyyn, jos prosessi on lähtenyt väärällä tavalla väärässä paikassa liikkeelle. Juttu jää niin sanotusti sillensä.

Jos päätös Suomen Emu-jäsenyydestä olisi oikeustapausta, niin mielestäni jutun pitäisi raueta prosessiväitteisiin. Asianosaiset eli Suomen kansalaiset eivät ole saaneet asiaa tiedokseen siten, kuin näin tärkeä asia pitäisi saada. Meitä tässä eduskunnassa istuvia kansanedustajia ei ole valittu tänne sillä perusteella, mitä olemme sanoneet Emu-jäsenyydestä eduskuntavaalien alla. EU-kansanäänestyksen yhteydessä lähes kaikki tahot vakuuttelivat sitä, että Emu ei ole mitenkään ajankohtainen, ja EU-jäsenyyttä vastustavien väitteet päinvastaisesta tilanteesta nimenomaisesti ja laajalla rintamalla auktoriteettien taholta tyrmättiin. Emu-jäsenyys ei ollut kummiskaan vaaleissa niin sanotusti ajankohtainen.

Presidentin vaalien yhteydessä asia oli siinä määrin ajankohtainen, että kaikki ehdokkaat sitoutuivat vahvasti Suomen markkaan ja tunnustivat sen itselleen tärkeäksi arvoksi.

Mutta niin kuin Paasikivi aikoinaan sanoi, valtioneuvosto ei ole oikeussali, eduskunta ei ole oikeussali. Tämä asia ei siis ratkea siinä mielessä ja niin helposti prosessiväitteisiin.

Jos perustuslakivaliokunnan enemmistö hyväksyy nyt valitut prosessit, niin kuin nyt näyttää, juttu ei siis kaadu prosessiväitteisiin. Näillä näkymin näyttää selvältä, että perustuslakivaliokunta tulee hyväksymään sen, että Suomen Emu-jäsenyydestä päätetään tässä eduskunnassa yk-

sinkertaisella enemmistöllä ja että päätöksestä seuraa tarve muuttaa Suomen perustuslain sanamuotoa, mutta että se tarve voidaan lykätä myöhempään vaiheeseen ja siis perustuslain sanamuoto muutetaan perustuslain säätämisyksityksessä vasta myöhemmin.

Minun mielestäni tämä prosessi on omiaan vaarantamaan poliittisen päätöksenteon uskottavuutta merkittävästi. Se on itse asiassa erittäin vakava asia. Jo nyt kansalaiset kokevat, etteivät he voi vaikuttaa EU-asioihin, EU-poliittisiin päätöksiin, mistä tuoreimpana esimerkkinä olkoon Evan gallup, johon ed. Vanhanenkin täällä viittasi. Sen mukaan kansan enemmistö ei hyväksy Emu-jäsenyyttä, mutta selvästi kansan enemmistö uskoo, että Emu-jäsenyys ensimmäisten joukossa tulee toteutumaan. Silti toisista gallupeista on luettavissa, että tämä ei toisaalta muuta kansalaisten käyttäytymistä seuraavissa vaaleissa merkittävästi. Palaan tähän ristiriitaan myöhemmässä vaiheessa uudelleen.

Poliittisten prosessien epäloogisuus ja sala-kämmäisyys on omiaan luomaan pohjaa politiikan vastaisuudelle ja ääriilikkeille. Ilmassa on paljon merkittävämpiäkin ja useita merkkejä tästä ilmiöstä. Viime vaalien äänestysprosentti Suomessa ja Itävallan ja Norjan viimeaikaiset vaalit puhuvat julmaa ja pelottavaa kieltään siitä, että ääriilikkeille on kysyntää sängen vauraassa Euroopassakin. Tästä näkökulmasta on erittäin tärkeää miettiä, miltä Emu-jäsenyysprosessi kansalaisista tuntuu.

Valtiosääntöoikeudellisestikin nyt mitä ilmeisimmin valittu päätöksentekotapa antaa aiheita muutamii kommentteihin.

Ensinnäkin, pidän erittäin ikävänä, että nyt avataan mahdollisuus niin sanottuun perustuslailliseen kiistaan seuraavien eduskuntavaalien yhteydessä. Suomen Emu-jäsenyyden vastustajat voivat, jos niin haluavat, lähteä vaaleihin tunnuksin "markka säilytettävä hallitusmuodossa", ja se ei ole meille kellekään kunniaksi. Ei ole meille kunniaksi, että me jätämme tällaisen epäselvän tilanteen mahdollisuuden.

Toiseksi, aikoinaan kun hallitusmuotoon tehtiin mahdollisuus hyväksyä kansainvälisiä sopimuksia helpommassa järjestyksessä kuin perustuslain niin sanottu pitkä kaava, on ikävää, että silloin ei pohdittu ollenkaan mahdollisuutta, olisiko tällä poikkeuksella jokin raja. Voidaanko ihan mikä tahansa perustuslakimme vastainen sopimus hyväksyä helpotetulla tavalla, vai onko olemassa jokin raja, jonka ylittävä sopimus menee yli valtion suvereniteetin? Näin ei silloin teh-

ty, tätä ei silloin pohdittu joko tahallaan, mikä edellyttäisi sängen pitkää kaukonäköisyyttä ja juonimista, tai sitten yksinkertaisesti siitä syystä, että silloin ei osattu ajatellakaan edessä olevia tilanteita, että hallitusmuotoon aikoinaan tehty muutos voi johtaa siihen, että jonkin seuraavan hallitustenvälisen konferenssin jälkeen itse asiassa Suomesta voitaisiin tehdä esimerkiksi EU:n osavaltio helpotetummassa säätämisyksityksessä kuin esimerkiksi ministerivastuulain muuttaminen vaatii.

Toivon vilpittömästi, että kyse ei ollut vakavasta juonesta, vaan siitä, että ilmeisesti meistä monikaan ei nähnyt, mihin kaikkeen integraatio voi johtaa. Kärjistäen voidaan sanoa, että helpommassa järjestyksessä Suomen valtio voidaan lopettaa kuin moni muu asia.

Mainittakoon vielä, että kun Saksan perustuslakituomioistuin aikoinaan, kun pohti Maastrichtin päätöstä, pohti hyvin pitkälle juuri sitä, missä menee valtion suvereniteetin raja, mitä voidaan hyväksyä toisaalta niistä velvoitteista, jotka on kirjoitettu Saksan perustuslakiin, mutta myös suvereniteetin näkökulmasta. Nyt sekä perustuslakivaliokunta että aiemmin eduskunta muuttaessaan hallitusmuotoa näköjään ovat päätyneet sille kannalle, että meidän traditioomme tämä pohdinta ei liity. Mielestäni perustuslakivaliokunta olisi voinut ryhtyä tätä pohtimaan, mutta se on pitempi asia.

Tästä hämmennystä aiheuttavasta ja politiikan legitimeettiä romuttavasta tilanteesta on tie ulos, ja se on kansanäänestyksen järjestäminen. Kansanäänestyksiin pitäisi suhtautua ylipäänsä huomattavasti innostuneemmin ja arkipäiväisemmin kuin Suomessa. Mutta erityisen tärkeää kansanäänestyksen järjestäminen on näin suuren mittaluokan asiassa, sillä päätös Emusta on omiaan johtamaan suuriin muutoksiin niin Suomessa kuin Euroopassakin. Kukaan meistä ei tarkkaan voi tietää, mihin kaikkeen Emu tulee johtamaan Eurooppaa ja missä aikataulussa. Mutta tuskin meistä kukaan voi sydämellään sanoa, että Emusta ei todella seuraa mitään erityistä tai että se ei olisi historiallinen päätös.

Emu-päätös voi johtaa niin erilaisiin asioihin, että on suurta höpönlöpöä ajatella, että meidän politiikan ammattilaisten pitäisi niin sanotusti asiantuntijoina tehdä päätös siksi, että kysymys on niin vaikea tavallisen kansalaisen ymmärtää. Minusta kysymys on niin vaikea ja arvaamaton, että meistä ammattilaisista ja asiantuntijoista-kaan ei ole kuin korkeintaan tavallista valistuneemman arvauksen tekijöiksi. Meidän politiik-

kojen velvollisuus on esittää oma kantamme asiasta, mutta päätös näin historiallisesta asiasta pitäisi tehdä vasta kansanäänestyksen jälkeen.

Täällä tunnutaan välihuuteluilla sanottavan, että on vastuun pakoilua puhua kansanäänestyksestä. Minusta on vastuun pakoilua mennä kansanäänestyksen taakse kertomatta, mitä itse on mieltä, mihin kaikilla näillä resursseilla, sillä, että meille maksetaan palkkaa siitä, että otamme asioista selvää, mihin kantaan tällä lukemisella ja miettimisellä tulee. Se pitää rohjeta kertoa etukäteen ja sitten esittää kantansa hyvin perustellen kansalle. Se ei mielestäni ole vastuun pakoilua. Sen sijaan sellainen kansanäänestyksen taakse meneminen olisikin vastuun pakoilua, jossa vain kytätään gallupeja ja katsotaan, minne viisari heilahtaa, ja sitten hypätään kyytiin.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä tyydyn lähinnä puhumaan Emu-jäsenyydestä prosessina, koska siitä lakialoitteessakin on kyse tai ainakin pitäisi olla kyse. Itse jäsenyyden suhteen käyn yhä sisäistä jaakobinpainia, jossa yhtenä elementtinä on myös se, onko minulla moraalista valtakirjaa äänestää Suomen Emu-jäsenyyden puolesta, jos päätös tehdään sillä tavalla kuin nyt näyttää.

Tällä hetkellä monet seikat puhuvat sen puolesta, että Emun ulkopuolelle jäämiseen liittyy vähintäänkin yhtä suuria ongelmia kuin liittymiseenkin, jopa ensimmäisessä vaiheessa. Tämä edellyttäisi kuitenkin minun mielestäni sitä, että seuraavassa hallitustenvälisessä konferenssissa EU:n rakenteita muutetaan kansanvaltaisemmiksi. On toisaalta hyvin vaikea uskoa, että Suomi omalta osaltaan tekisi kaikkensa tässä EU:n demokratiaavaajen purkamisprosessissa, jos se kotimaisessa EU-päätöksenteossään kulkee, miten sen nyt sanoisi, demokratian reunoja pitkin.

Arvoisa puhemies! Jos Suomen Emu-jäsenyys osoittautuu mielestäni vaikeista vaihtoehtoista parhaimmaksi, mikä on mahdollista, niin uskon, että Suomen kansa on kykenevä arvioimaan, ovatko perusteluni kannalleni niin hyvät, että he asettuvat kansanäänestyksessä samalle kannalle. Minusta on hullunkurista ja epäilyttävää, että vaatimus kansanäänestyksestä liitetään vain ja ainoastaan Emu-vastustukseen. Minusta se kertoo jotakin hyvin pelottavaa joko siitä, mitä kansanäänestyksen vastustajat ajattelevat kansasta, tai siitä, mitä he ajattelevat omasta kyvystään perustella kantaansa.

Arvoisa puhemies! Joistakin puheenvuoroista ymmärsin, että keskusta tuntuu olevan hyvin varma tuloksesta, jos kansanäänestys järjeste-

tään. Nyt palaan siihen Evan gallupiin, joka mieltäni hämmensi. Nimittäin siihen, että siitä huolimatta, että kansa ilmoittaa itse vastustavansa, he tuntuvat uskovan, että Suomi liittyy ensimmäisten joukossa, ja silti he tuntuvat pysyvän jokseenkin vanhoissa äänestyskäyttäytymississään seuraavissa vaaleissa. Tämä saattaa myös kertoa siitä, että kansalaiset eivät ylipääntensä koe, että heillä on vaikutusvaltaa tähän asiaan, he eivät ole vaivautuneet miettimään koko asiaa.

Kun ed. Vanhanen puhui mielestäni hyvin perustellusti siitä, että hallitus pitää pakottaa ulos kuorestaan, jos oikein muistan, niin itse asiassa kansanäänestys kyllä pakottaa myös kansalaiset ulos kuorestaan. Minusta sekin on demokratialle kunniaksi. Kuten sanoin, tässä asiassa loppujen lopuksi kukaan ei voi tietää lopullista totuutta. Silloin mielestäni, jos tässä maailmassa on 5 miljoonaa ihmistä jossakin, jotka osaavat lukea lehtiä, arvioida, tehdä merkittäviä poliittisia päätöksiä, niin eiköhän se täällä koulutetussa Suomessa ole, jossa kansalaisten luku- ja kirjoitustaito ja luetun ymmärtämistaito on poikkeuksellisen korkealla koko maailmassa.

Ed. Kiljunen sanoi, jos sain oikein kirjoitettua, että Emu on luonteeltaan sama kuin EU-jäsenyys. Asia jäi minua kovasti arveluttamaan ja nosti hieman kylmän hien muun muassa siitä näkökulmasta, että pelkään pahoin, että sama logiikka pätsi silloin nyt hvk:ssa sovittuihin kirjauksiin myös siitä, että EU pyrkii, nyt en muista tarkkaa sanamuotoa, tiivistämään ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Varoituksen kellot alkavat soida mielessäni siinäkin. Siitäpuhutaan nyt, että kirjaus on niin epämääräinen eikä ajankohtainen. Mutta jos todellakin on tällainen ajatus, että kerran suoritetusta EU-kansanäänestyksestä voi johtua ketjussa yhtä sun toista, mitä silloin ei nähty, silloin on syytä olla aika paljon varovaisempi ylipääntänsä siitä, mihin voi luottaa kulloissakin tilanteessa. Toivottavasti suomalainen politiikka ei mene tällaiseksi.

Ed. Tiusanen otti hiukan kantaa itse asiakysymykseenkin ja totesi hyvin yksiselitteiseltä kuulostavalla tavalla, että Emu on omiaan kiihdyttämään periferioiden kurjistumista ja luomaan, muistaakseni, paineita sosiaalikysymyksiin. Asia saattaa olla niin — ja sen verran itse sisäلتön puutun — mutta saattaa olla myös niin, että kyse on globalisoitumisesta, ja saattaa hyvin olla niin, että Emu osaltaan on yritys puuttua tähän kehitykseen, yritys luoda sellaiset painavat markkinat, joiden sisällä asioille voidaan edes jossain määrin tehdä jotakin. Saattaa hyvin olla niin,

että kysymys on yrityksestä saada valtaa takaisin myös poliitikalle.

Mutta kuten sanottu, oleellisinta on, että asia on niin epäselvä, että meidän poliitikkojen vastuu on kertoa, kun meillä on tarpeeksi tietoa, mitä mieltä me olemme, ja kansalla pitää olla oikeus kansanäänestyksessä kertoa, kenen perusteluihin he uskovat.

Ed. Ranta-Muotio merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Brax käytti mielestäni hyvin analyyttisen ja hyvän puheenvuoron, erityisesti siltä osin, kun hän pohti, miten poliittisen päätöksenteon uskottavuus vaarantuu, ellei näin perustavaa laatua olevassa kysymyksessä kuin omasta rahasta luopumisessa mennä perustuslain säätämisyjärjestyksessä ja ennen kaikkea niin, että tässä tilanteessa ei kuunnella kansaa, mikä tuntuisi täysin luonnolliselta.

Minun on helppo yhtyä käsitykseen, että tämä on merkittävä periaatteellinen ratkaisu, joka Suomessa tullaan tekemään. Jos se niin kevyin perustein tehdään kuin nyt näyttää, että hallitus tuo vain tiedonannon ja yksinkertaisella enemmistöllä tämä sali tulee päättämään, että Emuun mennään ensimmäisten joukossa, se tuntuu todella valitettavalta sekä kansanvallan, demokration että koko demokraattisen järjestelmämme kannalta.

Toivoisinikin, että tässä suhteessa vielä järki voitaisi ja hallitus miettisi uudelleen, minkä esityksen se tuo. Vähin, mitä voidaan vaatia on, että kyllä tämä kysymys lainsäädännöllä pitää tänne tuoda ja viedä myös perustuslain säätämisyjärjestyksessä asia eteenpäin.

Kansanäänestys sopii tähän kysymykseen. Jos jostakin niin kansalta voidaan kysyä sillä tietomäärällä, mikä kansalla on. On aivan kuten ed. Brax totesi, että ei varmaan kansalla kaikkea tietoa ole, ei sitä ole meillä edustajillakaan, mutta se muodostuu siitä, kun asiasta keskustellaan. Sopii vain kysyä, mitä hallitus pelkää, kun se ei tohdi antaa asiaa kansan päätettäväksi neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä.

Ed. B r a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä korostaa todellakin sitä, että kaikkein oleellisinta on se, että jos Suomi todella haluaa olla muutosvoimana Euroopassa demokratisoinnin, kansanvaltaisuuden ja

kansalaisyhteiskunnan puolesta, sen pitäisi näkyä Suomen omissa prosesseissa.

Ed. T a r k k a : Rouva puhemies! Keskustan lakialoite Emu-kansanäänestyksestä on toisinto ed. Seppäsen aloitteesta, jonka hän teki tämän vaalikauden ensimmäisinä viikkoina. (Ed. Pekkarinen: Kysymys on aivan erilainen!) Muistan sen hyvin, koska pidin siinä asiassa ensimmäisen täysistuntopuheeni. Tuntui jylhän mahtavalta, kun käsittelyssä oleva asia antoi mahdollisuuden aloittaa valtiopäivätoimet tältä korkealta paikalta siteeraamalla hallitusmuotoa: "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta."

Keskustan aloite on tämän periaatteen kannalta kovin ongelmallinen, aivan samoin kuin oli ed. Seppäsen aloite. Eduskunnan asema ja uskottavuus murenevät pahoin, jos tavaksi tulee, että aina kun on ratkaistavana jokin iso ja vaikea asia, eduskunta väistää vastuunsa ja menee kansan selän taakse. Kansalla on niin monta selkää, että kun kansa päättää, kukaan ei tiedä, millä perusteella päätös syntyy, eikä kukaan kannu vastuuta. Eduskunta on olemassa sitä varten, että se päättää, yksilöi ratkaisunsa perusteet ja kantaa vastuun.

Aloite Emu-kansanäänestyksestä herättää kysymyksen siitä, mikä yleensä ottaen on neuvoo-antavan kansanäänestyksen asema valtiollisessa järjestelmässä. Edustuksellisen demokration pääperiaatteenahan on se, että kansanedustajilla on valtakirja päättää, ja sitten he päättävät ja kantavat vastuun. On harjoitettava erityisen huolellista harkintaa, ennen kuin turvaudutaan tästä poikkeavaan menettelyyn. Neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä kansa ilmaisee vain mielipiteen mutta ei tee päätöstä. Sen jälkeenhan eduskunta joutuu päättämään ikään kuin jo päätetyn asian, joka kuitenkin ei ole vielä päätetty.

Teoreettisesti ottaen pitää olla ja on mahdollista, että eduskunta päättää toisin kuin neuvoo-antava kansanäänestys on neuvonut. Jos näin on, miksi silloin järjestettiin neuvoo-antava kansanäänestys ollenkaan? Raadollinen vastaus tähän retoriseen kysymykseen on se, että neuvoo-antava kansanäänestys on tavallisesti vain hurskasta silmänlumetta.

Silloin, kun kansanäänestys järjestetään, sen pitää olla lopullinen ja viimeinen sana, ja silloin pitää olla myös todella varma siitä, että se viimeinen sana halutaan kuulla muualta kuin eduskunnasta. Siksi kansanäänestystä ei pitäisi järjestää muista kuin sellaisista asioista, joista kansalaisil-

la on ilman erityistä opiskelua ja ponnistelua mahdollisuus muodostaa oma perusteltu kantansa, tai sitten kansanäänestys voidaan järjestää eduskunnan jo tekemän päätöksen vahvistamiseksi taikka sen kumoamiseksi.

Keskustan aloite poikkeaa ed. Seppäsen vanhasta aloitteesta oikeastaan vain tyyllilajin osalta. Hänhän kirjoitti perusteluihin itselleen tyyppillistä propagandistista ilottelua, johon on totuttu lähinnä vappulehdissä ja vaalibrosyyreissä. Keskustan aloitteen perustelut ovat sen sijaan tyyliasteikon toisesta päästä, kuivakkaa juristeriaa. Juuri tämän juridisen otteen takia on yllättävää, että niissä on opposition ylenmääräistä intoa osoittava virhe.

Aloitteen perustelujen alussa todetaan, että kansa ei EU-jäsenyydestä äänestäessään ottanut kantaa Emuun. Tämähän ei ollenkaan pidä paikkaansa, sillä jokaiselle äänioikeutetulle lähetetyssä valtioneuvoston tiedotteessa kuvattiin Euroopan unionia monin tavoin. Siinä sanottiin muun muassa näin: "Sen tulevaisuuden tavoite on Talous- ja rahaliitto. Sen on määrä johtaa yhteensovitettuun talous- ja budjettipolitiikkaan, kiinteisiin valuuttakursseihin, yhteiseen rahapolitiikkaan ja keskuspankkiin sekä myöhemmin yhden yhteisen valuutan käyttöönottoon." Näin informoi silloin pääministerinä toiminut keskustan puheenjohtaja Esko Aho kansalaisia, mutta tämä informaatio ei näytä yltäneen aloitteen kirjoittajille asti.

Aloite herättää periaatteellisen ongelman paitsi edustuksellisen demokratian syvimmästä sisällöstä myös parlamentarismien luonteesta. Parlamentarismien ydinhän on hallituksen ja opposition välinen vuoropuhelu, jonka ainakin pitäisi olla asiallisin ja asiantuntevin todistelu tapahtuvaa kilpaa siitä, kumpi pystyy perustelemaan kantansa paremmin. Prosessi katkeaa, jos eduskunnan käsittelyssä oleva asia viedään äkkiä pois eduskunnasta. Jos oppositio esittää tällaista, se pakenee opposition vastuuta. Sellainenkin on nimittäin olemassa.

Keskusta näyttää joutuneen kriisiin oman oppositioroolinsa kanssa ja reagoi hyvin epäjohdonmukaisesti. Se sysää vaikean asian käsistään kuin kuuman perunan. Se nostaa kädet pystyyn jouduttuaan todella vakavan ongelman eteen. Siinä on ehkä myös jokin annos pelkuruutta. Sekä Emuun liittyminen että sen ulkopuolelle jääminen aiheuttavat koko Suomelle melkoisia vaikeuksia. Keskusta esittää siis, että eduskunnan tulisi siirtää vastuu vain huonoja vaihtoehtoja tarjoavasta valinnasta jonnekin muualle ja sin-

ne, missä vastuun kantaminen on kaikista vaikeinta. Näinhän teki myös se entinen maaherra, joka antoi kansan päättää ja pesi kätensä.

Edustuksellisen demokratian tarkoituksena on, että vaaleissa valitut edustajat saavat paitsi tilaisuuden myös velvollisuuden perehtyä eduskunnan ratkaistaviksi tuleviin kysymyksiin. Heidän tehtävänä on muodostaa oma kanta päätettävästä asiasta ja toimia sitten oman hyvän harkintansa mukaan. Mitä laajakantoisemmasta ja vaikeammasta asiasta on kysymys, sitä tärkeämpää on se, että päätöksen taakan kantajilla on mahdollisuus ja edellytykset perehtyä asiaan huolella. Suuria epävarmuustekijöitä sisältävien asioiden kaataminen suoraan äänestäjien niskaan on kohtuutonta. Useimmilla kansalaisilla ei ole mahdollisuutta eikä haluakaan nähdä sitä vaivaa, että hankkisivat itselleen tällaisessa asiassa kannanmuodostukseen tarvittavat perustiedot, ja miksi heidän pitäisikään, kun he ovat juuri sitä tehtävää varten valinneet kansanedustajat, joille maksetaan vielä vähän palkkaakin siitä, että he hoitavat tehtävänsä tunnollisesti ja parhaan kykynsä mukaan?

Kansanäänestykseen liittyy lisäksi se ihmisluonnosta johtuva väistämätön ilmiö, että moni ihminen saattaa äänestäessään ottaa itse asiassa kantaa johonkin kokonaan muuhun asiaan kuin siihen kysymykseen, joka on alistettu äänestykseen. On täysin mahdollista ja todennäköistäkin, että osa ihmisistä saattaisi äänestää Emu-jäsenyydestä sillä perusteella, että jonkun ministerin naama ei viime aikoina ole oikein miellyttänyt tai jokin puolue on ottanut valtuustossa kummallisen kannan oman naapuruston kaavoituskysymyksiin, tai sen hyvin tavallisen yleiskaunaisuuden pohjalta, että hallituksen esittämän kannan vastustamisen perustaksi riittää se, että sitä esittää hallitus.

Tietysti kansa on aina oikeassa sillä tavalla, että kun se äänestämällä jotakin päättää, siitä ei ole valitusoikeutta. Kansan oikeus päättää mitä tahansa ei kuitenkaan perustu siihen, että kansa kollektiivisesti tietäisi absoluuttisen totuuden kaikista asioista. Se perustuu siihen, että väärin päätösten hinta kuitenkin revitään viime kädessä kansan selkänahasta viimeisen päälle.

Edustuksellisen demokratian tavoitteena on pienentää tätä ongelmaa synnyttämällä mahdollisimman paljon mahdollisimman hyvin perusteluita päätöksiä. Eihän se tietenkään takaa, että edustuksellisesti syntyvät päätökset olisivat aina oikeita, mutta silloin, kun päätöksentekijöillä on mahdollisuus ja velvollisuus perehtyä ratkaista-

viin asioihin, voisi olettaa, että virheellisten päätösten osuus saattaa olla jonkin verran pienempi kuin jos päätökset tehdään kansanäänestyksellä, joka on aina vähän sellainen musta tuntuu -ratkaisu. Kansanedustajien on jakettava ja viitsittävä ja uskallettava nähdä se vaiva, että hankkivat Emusta sellaisen tietomäärän, jonka arvioivat riittävän hyvän päätöksen perustaksi. Jos he eivät uskalla julkisesti esiintyä itse hankkimansa tiedon ja oman ymmärryksensä pohjalta syntyvän kannan puolesta, eduskunta on sitten ehkä heille väärä yhteiskunnallisen toiminnan foorumi.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkka, jonka puheita mielellään täällä yleensä aina kuuntelee, ja useimmiten ainakin minä annan niille suuren arvon, käytti nyt puheenvuoron, jossa hän aliarvioi kansaa tavalla, joka minusta oli vähän ennenkuulumatonta. Vaikkakin ymmärrän, että oli puolileikkiä siinä, kun hän sanoi, että naapurin kaavajuttu omassa kunnassa voi vaikuttaa siihen, mitä mieltä on Emusta, sittenkin siinä leikissä oli ehkä totta toinen puoli hänen sanomanaan. Ei näin pidä arvioida kansaa. Kansalla on paljon vakavampi tuntuma siihen isoon juonteeseen, mitä integraation syventyminen yhteiseksi Talous- ja rahaliitoksi merkitsee, kuin on tuntemus, jonka ed. Tarkka äsken kertoi.

Jokaisella meillä on tuttuja, ystäviä ja sukulaisia. Olen itsekin yrittänyt selvittää, niin kuin me kaikki tässä talossa, mitä Emu vaikuttaa, mutta en voi mennä sanomaan minun opettajaveljelleni tai yrittäjäveljelleni, että te olette kelvottomia arvioimaan sitä, onko Emu Suomen kannalta hyvä vai huono. En voi sanoa, että minun tietoni olisivat niin paljon paremmat, että niillä perusteilla minulla on oikeutus sanoa heille, mikä on hyvä ja mikä on huono. En voi. Mielestäni äsken mainituilla veljilläni ja kaikilla muilla suomalaisilla sisarilla ja veljillä, meidän kanssaihmisillämme, on todella suurissa asioissa oltava oikeutus sanoa edes neuvoa-antavalla tavalla, ja siitähän nyt on kysymys, oma käsityksensä.

Ei sitä kansan viisautta pidä aliarvioida tähän tapaan, kuin ed. Tarkka esille toi.

Ed. B r a x (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkan arvio siitä, mitä on neuvoa-antava kansanäänestys, on osittain ihan mielenkiintoinen ja totta. Vihreidenkin piirissä aikoinaan, kun perustuslakia tältä osin muutettiin, herätettiin juuri kysymys siitä, että pitäisi

olla myös sitovia kansanäänestyksiä. Mutta meidän kaikki eduskuntaan on valittu sellaisen perustuslain voimassa ollessa, että kansalaiset ovat antaneet meille mandaatin myös Suomen perustuslain mukaan arvioida sitä, onko jokin kysymys sittenkin sen luonteinen, että meille annettu valtakirja ei siihen riitä vaan meidän perustuslakimme mukaisesti järjestämme asiasta sen kansanäänestyksen, jonka meidän perustuslakimme tuntee, ja se on neuvoa-antava kansanäänestys. Mielestäni ed. Tarkan sinänsä mielenkiintoinen logiikka ja ajattelu oli tältä osin vierasta meidän perustuslaillemme.

Se, mitä hän sanoi jälkikäteisestä kansanäänestyksestä, on mielestäni loogista ja perusteltua. Siinä mielessä voitaisiin herättää myös kysymys, olisiko peräti ennenaikaisten eduskuntavaalien aika toisena vaihtoehtona. Silloin se saattaisi hyvinkin olla toinen legitimitteettikysymys, jos tämä nostetaan esille.

Mitä tulee kansan tyhmyyteen tai viisauteen, en suoraan sanoen uskonut, että tällaista keskustelua nuorsuomalaisten kanssa enää käydään. Helsingin kaupunginvaltuustossa muun muassa lähidemokratian suorassa vaikuttamisessa olemme aivan eri tavalla löytäneet yhteisen sävelen luottaen siihen, että ihmiset ovat valistuneita ja osaavat arvioida asioita.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myös minä yhdyn hiukan ihmettelemään ed. Tarkan käsitystä kansalaisten käsityskyvystä. Mutta kaksi kommenttia.

Ensinnäkin ed. Tarkka puheenvuoronsa alussa rinnasti ja vertasi keskustan lakialoitetta, ryhmäaloitetta, että se on toisinto ed. Seppäsen vaalikauden alussa tekemään aloitteeseen. Toivottavasti ed. Tarkka on tutustunut ed. Seppäsen aloitteeseen. Siinä aika pitkästi perustellaan nimenomaan ed. Seppäsen omia talouspoliittisia näkemyksiä, ja itse kysymys on lievästi sanottuna erittäin provokatorinen.

Toinen kommentti siihen, ottiko kansa EU-äänestyksessä kantaa jo Emuun. Mielestäni ei ottanut. Jos olisi ottanut, silloin ei olisi tarvinnut eduskunnan päättää, että eduskunta päättää erikseen Emusta.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tarkka aika mielenkiintoisella tavalla analysoi tätä juttua, ennen kaikkea neuvoa-antavaa kansanäänestystä. Oikeastaan hänen analyysinsä johti siihen lopputulokseen, miksi yleensä tarvitaan tällaista neuvoa-

antavaa kansanäänestystä, kun miettii pohjimiltaan syvällisesti sen kysymyksen. Eikö sitten pitäisi muuttaakin koko kansanäänestysasia, että se on sitova? Miksi narrata kansaa? Se on hyvä kysymys, koska on turha järjestää, jos on mahdollista muuttaa päätös toisenlaiseksi eduskunnassa. Siinä mielessä se on pohjimiltaan syvälinen juttu.

Sitten absoluuttinen paremmuus päätöksissä siinä mielessä, voisiko eduskunta tehdä absoluuttisesti paremman päätöksen kuin kansanäänestyksessä, sekin on mielenkiintoinen pohdinnan aihe, ja tähän voisi ed. Pekkarisen ajattelun liittää. Hän aikoinaan silloin, kun kansanäänestyksestä EU:hun liittymisestä päätettiin, todennäköisesti tiesi tämän vahvasti. Asia ilmeisesti on ollut vaalibrosyyreissa, jotka lähetettiin kansalaisille. Nythän hän ei enää tiedäkään, onko tämä hyvä vai huono. Jotenkin jää päähkäilemään ed. Pekkarisen asennetta, että hänellä ei olisi silloin ollutkaan tietoa ja nyt vielä vähemmän tietoa kuin kansalaisilla. Mutta tämä on toinen juttu sinällään.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Tarkka aliarvioi täysin Suomen kansalaisia, kun hän on sitä mieltä, että heillä ei ole riittävästi tietoa ja taitoa muodostaa mielipiteitä, miten käyttää edes neuvoo-antavan kansanäänestyksen tilanteessa. Olen itse suorastaan ihastunut niihin keskusteluihin, joita olen saanut erilaisissa tilaisuuksissa käydä. Meillä on aivan yllättävän paljon ihmisillä monipuolista tietoa, nimenomaan monipuolista tietoa hyivistä ja huonoista Emun kolmannen vaiheen asioista. Sen tähden toivoisin, vaikka jokaisen edustajan tässä salissa on tehtävä itsenäinen ratkaisu, että meillä olisi niin paljon kunniotusta kansalaisia kohtaan näin merkittävässä asiassa, että kysyttäisiin neuvoo. Silloin meillä olisi kansalaisten yhteinen tahto, miten hyvin tärkeää aluetta, rahapolitiikkaa, viedään kansainvälisellä tasolla, EU-tasolla, eteenpäin.

Ed. S u h o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia, että nimi on oikein. Minä ajattelin äsken, että pitääkö minun sanoa, että Severi on Suhonen ja toisella meistä on haitari ja toisella hampaat.

Mutta, arvoisa puhemies, ed. Tarkan puheenvuorosta nappasin sen kohdan, kun hän sanoi, että kansa ei tiennyt. Sanoisin, että sen ei tahdotu tietävän, mistä kaikesta se päätti. Kyllä edustajat silloin tiesivät, johtajat tiesivät, päättäjät

tiesivät, tai jos eivät tienneet, harrastivat harkittua itsepetosta. Olen joskus ennenkin sanonut, että tämä on pitkämuistiselle vähän ikävää työtä tämä kansanedustajan työ muistaa ne askel askelelta viennit, joilla meitä vietiin EU:hun, ja juuri tästä syystä, koska minä ymmärsin, että se sisälsi koko paketin, kyse oli vain ajasta, niin vastustin sitä pakettia.

Minusta tässä on sekin arveluttava puoli, että jos ihminen saa aina vapauden sanoa, että emme me silloin tienneet, mitä kaikkea se tarkoitti, sitten sanotaan, että no, tehdään uusi päätös nyt. Aikaisemmin puhuin täällä siitä, että vastuukykyisyys on meille aika vaikea asia tänä päivänä. Ed. Tarkka sanoi, että kansalla on niin monta selkää ettei tiedetä, kenen selän taakse kuka menee ja kuka lopulta vastaa. En voi sille mitään, että minusta tässä on vähän falskia makua. Eduskunta on täällä sitä varten, että se tekee myöskin vaikeita päätöksiä, ja jos me teemme väärin tai oikein, sankarit tai sylliset ovat osoitettavissa. Kokonaan toinen luku on se, missä järjestyksessä tämä päätös on tehtävä. Minusta siihen tarvitaan vaikeutettu lainsäätämisyjärjestys.

Ed. T a r k k a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kaikille näille vastauspuheenvuorojen käyttäjille yhteisenä vastauksena muistuttaisin siitä, että puheenvuoroni pääasia oli pohdiskelu edustuksellisesta demokratiasta ja sen olemuksesta yleensä ottaen.

Lähdetään siitä, että vaikeat päätökset ja varsinkin vaikeat päätökset pitää alistaa kansalle, ja tarkistellaan tätä sitten vähän historian valossa ja kysytään itseltämme, miten olisi käynyt, jos näin olisi menetelty sodanjälkeisen historian suurissa ja todella kansakunnan kohtaloa ratkaisseissa kysymyksissä. Jos yya-sopimuksesta tai sotasyllisyysoikeudenkäynnin järjestämisestä taikka Marshall-avusta luopumisesta olisi järjestetty kansanäänestys, kuinka meidän olisi käynyt? Olen pahoillani ja pyydän anteeksi, mutta minusta tuntuu, että monessa päätöksentekotilanteessa tietty määrä asiantuntemusta ei ole pahitteeksi.

Sitten minua vähän ihmetyttää se, että vähätellään niin kovasti sitä, että valtioneuvoston koko äänestävälle kansalle esittämässä tiedotteessa mainittiin ja selostettiin oikeastaan aika tarkkaan ja tyhjentävästi, että Emu kuuluu pakettiin ja mitä se sisältää, ja sitten ollaan sitä mieltä, että kansa ei kuitenkaan äänestänyt Emusta. Jos esitetään selostus asiasta, josta äänestetään, ja sitten kysytään kyllä vai ei, niin

mihin ne ihmiset sitten oikein vastasivat, jos ne eivät vastanneet siihen asiaan, mitä siinä tiedotteessa selostettiin?

Tässä tapauksessa on myös se erityinen ongelma, että tulevaisuutta koskevaa tietoa eri vaihtoehtojen seurauksista ei myöskään meillä voi olla nyt niin kuin ei yleensääkään. On vain huonoja vaihtoehtoja, sillä myös jäsenyydestä on ongelmia, samoin kuin jäsenyydestä kieltäytymisestä. Sen takia ei ole reilua, että kansalle ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia, ed. Tarkka!

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Ed. Tarkan äskeistä puheenvuoroa kuunnellessa heräsi kysymys, millä perusteella kansa on pätevä valitsemaan eduskunnan.

Demokratia on monesti tuskastuttava prosessi, koska se edellyttää sitä, että asioista keskustellaan, eri vaihtoehtoja punnitaan ja laaja joukko osallistuu päätöksentekoon. Aina silloin tällöin yhteiskunnallisessa keskustelussa vilahtaa näkemyksiä, joiden mukaan jonkinlainen valistunut diktatuuri olisi tehokkaampi tapa johtaa yhteiskuntaa. Aika laaja ja jo aika pitkä historiallinen kokemus osoittaa kuitenkin, että pitemmällä aikavälillä demokraattiset prosessit synnyttävät järkevämpää yhteiskuntaa, erittäin paljon järkevämpää yhteiskuntaa kuin diktatoriset prosessit. Valistuneilla diktatuureilla on taipumus muuttua ajan myötä vähemmän valistuneiksi.

Demokratian yksi perusidea on juuri se, että kansalaiset voivat vaikuttaa keskeisiin linjapäätöksiin ja että he myöskin voivat tuntea sen, että he voivat vaikuttaa. Se, kokevatko kansalaiset, että heillä on aito vaikutusmahdollisuus yhteiskunnan kehityksen suuntaan vai ei, vaikuttaa myöskin siihen, miten vastuullisesti ihmiset sitten erilaisissa jokapäiväisissä yhteyksissä toimivat ja minkälaista vastuuta yhteiskuntaa kohtaan he osoittavat. Tämä on kaksipuolinen asia. Kun ihmiset kokevat, että heillä on vaikutusmahdollisuus yhteiskuntaan, he myöskin suhtautuvat yhteiskuntaan vastuullisemmin.

Mielestäni juuri Emu-jäsenyyden kaltainen suuri ja periaatteellinen linjavalinta on oikein tyyppiesimerkki sellaisesta asiasta, joka tulisi alistaa kansanäänestyksessä ratkaistavaksi. Mielestäni valitettava piirre suomalaisessa poliittisessa perinteessä on se, että meillä on totuttu käyttämään kansanäänestystä aivan liian vähän. Katsoisin, että se on ylipäänsä keskeinen kysymys suomalaisen demokratian kehittämisessä.

On muistettava se, että kun jokin prosessi saavuttaa tietyn lopputuloksen, osa lopputulosta on aina se prosessi, jolla tuo lopputulos on syntynyt. Minun mielestäni lopputulos on huono jos Suomesta tulee Emun jäsen sellaisen prosessin tuloksena, että kansalaiset kokevat, että heitä on huijattu, kansalaisilta ei ole kysytty, kansalaisilla ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi sillä mielestäni erittäin ymmärrettävällä perusteella, että EU-kansanäänestyksessä ei mitenkään selkeästi tuotu julki sitä, että tämä päätös merkitsisi myöskin sitten ajan myötä sitoutumista Emu-jäsenyyteen; muun muassa eduskunnan puhemies on todennut, että ei hän EU-kansanäänestyksen aikana ajatellut, että siinä yhteydessä todellisuudessa äänestetään myös Suomen markasta. Kansanedustajatkin kokevat, että myös meitä, jotka olimme eduskunnan jäseniä silloin, kun EU-jäsenyydestä päätettiin, on johdettu harhaan esimerkiksi sellaisella argumentoinnilla, jonka itse muistan oikein hyvin, jossa idea oli suurin piirtein se, että supistettuun perustuslain säätämisyjärjestykseen riittää kaksi kolmasosaa, ei tarvita viiden kuudesosan enemmistöä EU-jäsenyydestä päättämiseen sillä perusteella, että se varsinainen isompi ja rankempi juttu, Emu-jäsenyys, päätetään erikseen — ja sitten todellinen päätöksentekomenettely eduskunnassa tulisi olemaan vain nyt vahvasti esillä oleva hallituksen tiedonanto eduskunnalle.

Jos se prosessi, jolla Suomi Emuun liittyy, tulee olemaan tällainen, niin kyllä veikkaan, että se jättää aika pahat jäljet suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin ja ihmisten uskoon suomalaiseen demokratiaan, ihmisten uskoon koko tätä meidän päätöksentekojärjestelmäämme kohtaan. Se on mielestäni hyvin vahingollista varsinkin, kun tässä on jo pitempään kansalaisten usko edustukselliseen demokratiaan ollut rapistumassa, mikä kävi ilmi esimerkiksi viime kunnallisvaaleissa, joissa äänestysprosentti oli ennätysmäisen alhainen.

Mielestäni olisi ihan hyödyllistä tehdä ajatusleikkiä myös siitä, että jos EU-jäsenyys olisi päätetty ilman kansanäänestystä, jos eduskunta olisi valittu vuonna 91 tilanteessa, jossa kansalaiset äänestäessään eivät tienneet, että EU-jäsenyys tulee esille, ja se eduskunta olisi tehnyt päätöksen EU-jäsenyydestä ilman kansanäänestystä, jos prosessi olisi ollut tällainen, mitä se vaikuttaisi kansalaisten suhtautumiseen koko EU:hun ja ylipäänsä myös Suomen poliittiseen järjestelmään. Minä uskoisin, että jos EU:hun liittymisprosessi olisi tältä osin ollut epädemokraattisem-

pi kuin mitä se oli, niin tilanne tässä maassa olisi paljon ikävämpi. Vastaavasta syystä mielestäni kansanäänestyksen järjestäminen Emusta olisi erittäin perusteltua.

Suomen politiikassa integraatiota ja varsinkin Emua käsitellään hyvin usein ikään kuin kysymys olisi pelkästään taloudellisista ratkaisuista, ikään kuin olisi kysymys jostain ekonomistien insinöörityöstä, jossa vain sen alan spesialistiasiantuntijoilla on mitään olennaista sanottavaa, ikään kuin kysymys olisi jostain vähän vastaavanlaisesta työstä, kun insinööreille annetaan tehtäväksi, että nyt rakennat sellaisen ja sellaisen koneen ja sitten hän teknis-luonnontieteellistä asiantuntemustaan käyttäen tekee näin. Kuitenkin todellisuudessa kysymys on hyvin paljon poliittisesta valinnasta. Koko Emu-ajatuksen taustalla on ajatus eurooppalaisesta poliittisesta integraatiosta.

Monissa muissa EU-jäsenmaissa käydään paljon vilkkaampaa keskustelua kuin Suomessa nimenomaan niistä poliittisen integraation ulottuvuuksista, mitä tähän liittyy. Tästä eurooppalaisesta keskustelusta on yhtenä esimerkkinä Saksan vihreiden kanta. He ovat Emun kannalla, mutta he myös katsovat, että se nimenomaan on osa poliittista integraatioprosessia, ja ovat sitä mieltä, että ennen vuotta 99 on toteutettava neljä välttämätöntä asiaa EU:ssa. Ensimmäinen on verodumppauksen lopettaminen eli siis EU:n alueen yhteinen veropolitiikan sitova koordinointi, jotta jäsenvaltioiden välinen verokilpailu voidaan estää. Toinen on solidaarisempi eurooppalaisen taakan jakaminen, joka tarkoittaa vahvempaa taloudellisten erojen tasoitamista EU:n rikkaiden ja köyhien maiden ja alueiden välillä eli siis eurooppalaisten tulonsiirtojen voimistumista. Kolmas on keinottelun torjuminen, joka voisi tarkoittaa esimerkiksi tätä niin sanottua Tobinin veroa, valuutanvaihtoveroa. Neljänneksi he edellyttävät, että Rahaliitto on toteutettava sellaisella tavalla, että se ei saa vaikeuttaa Euroopan unionin laajentumista itään.

Henkilökohtaisesti kyllä suhtaudun varsin epäilevästi siihen, voidaanko Rahaliittoa toteuttaa sellaisella tavalla, että se ei vaikeuta Euroopan unionin laajentumista itään. Mutta nämä Saksan vihreiden teesit nyt vain yhtenä esimerkkinä siitä Emu-ratkaisuun ja EU:n poliittisen integraation liittyvästä keskustelusta, jota Euroopassa käydään.

Olin erittäin ilahtunut, kun Ruotsin pääministeri Persson totesi julkisesti saman asian, mitä itse olen miettinyt, että mikäli Emu syntyy, se tulee

edellyttämään uudenlaisia federaatiopäätöksen tekorakenteita EU:ssa. Itse pelkään pahoin, että jos Emu syntyy, niin sen jälkeen on valittavana kaksi perusvaihtoehtoa. Toinen on päätöksentekorakenteiden säilyttäminen entisellään, mikä tulee johtamaan kärjistyvien sosiaalisten ja alueellisten erojen Eurooppaan. Toinen vaihtoehto on federaatiotyypin päätöksentekorakenteiden kehittäminen. Mielestäni ei ole ollenkaan hyvää politiikkaa luoda pakkotilannetta, jossa tällaisessa pakkoraossa sitten federaatiarakenteita ruvetaan kehittämään.

Kysymys on todella erittäin laajakantoisesta poliittisesta valinnasta, jonka tekeminen pitäisi antaa kansalaisten tehtäväksi. Replikkipuheen vuorossa jo totesin, että jos keskustapuolue oikeasti haluaisi kansanäänestyksen järjestämistä Emusta, jos se sitä oikeasti pitäisi tärkeänä, niin keskustapuolue olisi kyllä tämän asian pystynyt hoitamaan johtavana hallituspuolueena Ahon hallituksessa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos neuvoa-antavaan kansanäänestykseen mennään, niin sitä edeltävässä kampanjoinnissa aivan samalla tavalla ja vielä pahemmin kuin EU:n jäsenyyttä ja kansanäänestystä koskevassa kampanjoinnissa kielteiset puolet jäävät myönteisten jalkoihin. Se on itsestään selvä asia. Sillä ei olisi mitään merkitystä, koska se on neuvoa-antava kansanäänestys. Jos kansanedustajat ovat niin selkärankaisia, että he ratkaisevat asian itse aktiivisesti hankkimiansa tietojen perusteella edustuksellisen demokratian säännöillä parhaan kykynsä ja harkintansa mukaan, sillä ei ole mitään merkitystä, koska se on vain neuvoa-antava kansanäänestys. Ongelma on vain se, että osa kansanedustajista haluaa mielistellä kansaa ja he tekevät sillä perusteella virheellisen päätöksen. Se on tässä ongelmallista ja tulee varmasti olemaan. Se nähdään, niin kuin nähtiin EU-kansanäänestyksen kampanjoinnissa. Kielteiset näkemykset jäivät varjoon. Nyt ne jäävät vielä enemmän varjoon, koska hallitusryhmät ovat hyvin vahvasti mukana myönteisten puolien esille tuomisessa. Kansa äänestää erehdyttynä. Jos me seuraamme sitä, niin silloin me teemme huonoja päätöksiä. Tämä on kylmää tekstiä eikä ehkä oikein kansanvallan perusteista, mutta minun on pakko sanoa niin kuin asia on.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En todellakaan löytänyt ed. Aittonie-

men nimeä tästä keskustan lakialoitteesta, mikä on sinänsä ihan mielenkiintoinen asia. No, ehkä se siellä on. (Ed. Aittoniemi: Ei ole!) — Aha, ei ole, selvä.

Minusta on outoa, että ed. Aittoniemi suhtautuu näin epäillen suomalaisten kykyyn tehdä itsenäinen päätös, kun kuitenkin tiedämme eurooppalaisesta kokemuksesta, että kansanäänestyksessä on mahdollista sanoa myös ei. Norjan kansa sanoi ei EU-jäsenyydelle. Tanskalaiset sanoivat ensimmäisellä kierroksella ei Maastrichtin sopimukselle. Jos tällainen on meitä aika lähellä olevissa maissa mahdollista, niin minä en ollenkaan ymmärrä millä perusteella suomalaiset olisivat enemmän johdateltavissa kuin muut eurooppalaiset.

Olen sitä mieltä, että jos kansanäänestystä käytetään ja äänestysprosentti on korkea, niin tulos on moraalisesti varsin sitova. Aivan kuten monet sinänsä EU-jäsenyyteen kielteisesti suhtautuvat edustajat kansanäänestyksen jälkeen kuitenkin äänestivät jäsenyyden puolesta, koska kansa oli näin päättänyt, niin mielestäni vastaava valmius pitäisi olla molempiin suuntiin eduskunnassa toteuttaa sekä myönteistä että kielteistä kansan ilmaisemaa tahtoa, mikä se sitten missäkin tapauksessa on.

Ed. L i n d q v i s t (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni ed. Hassi perusteli kantansa vastauspuheenvuorossaan erittäin hyvin vertaamalla Suomea kaltaisten maiden tilanteeseen ja käyttäytymiseen. Haluan itsekin olla tukemassa kunnioitusta kansalaisten mielipidettä kohtaan. Toivon todella, että ed. Hassi hallituksen sisällä saisi toimituksi sillä tavalla, että hallitus toteuttaisi kansanäänestyksen neuvoa-antavana ja että hallitus ei toisi Emuasia tiedonantona eduskunnalle. Varmasti annanme kaiken tuen ed. Hassin tavoitteille.

Ed. K a n k a a n n i e m i: Arvoisa puhemies! Suomi neuvotteli liittymissopimuksen Euroopan unionin kanssa muutama vuosi sitten. Liittymissopimuksen pohjana oli Rooman sopimus, Maastrichtin sopimus ja muutamia muita sopimuksia. Maastrichtin sopimus sisältää yksiselitteisesti myös Talous- ja rahaliiton, ja kun Suomi liittyi Euroopan unioniin, se samalla liittyi Emun toiseen vaiheeseen. Maastrichtin sopimuksessa on jopa päivämäärän tarkkuudella se, milloin alkaa kolmas vaihe. (Ed. Pekkarinen: Ei ole päivämäärän tarkkuudella!) — 1.1.99 se kolmas vaihe alkaa ja se on Maastrichtin sopi-

mukseen kirjoitettu, eikä Suomi jättänyt siihen varaukaa.

Itse olin sitä mieltä, että sopimukseen olisi pitänyt jättää varauksia, mutta se ei tullut Suomen päätökseksi menettelyssä, joka kansainvälisten sopimusten osalta on Wienin sopimuksessa määritelty. Koska varauksia ei liittymissopimukseen jätetty, tietysti mielessä on perusteltua todeta, että Suomi on sitoutunut myös Emuun menemiseen.

Ajankohta on, niin kuin on monta kertaa todettu ja pääministeri Lipponenkin on sen todennut, siinä mielessä avoin, että me voimme päättää, milloin liitymme Emun kolmanteen vaiheeseen. Voimmeko lykätä sitä kuinka pitkälle tahansa, on kysymys, jota emme tänä päivänä tiedä.

On selvää, että jos tehdään sopimuksia, niin ne tehdään siinä mielessä, että ne myös toteutetaan. Jos jotakin kohtaa ei toteuteta, siitä jätetään varauksia, joka sitten vapauttaa toteuttamasta kohtaa, johon varauksia on jätetty. Me emme liity liittymissopimukseen, joka juhannuksena 94 allekirjoitettiin Korfulla, tehneet varauksia eikä siihen kolmen kuukauden kuluessa jätetty sellaista varauksia, joka antaisi meille täyden vapauden. Maastrichtin sopimukseen muun muassa Tanska jätti varauksia tältä osin jne.

Sen jälkeen kun liittymissopimus oli solmittu ja allekirjoitettu, siitä järjestettiin neuvoa-antava kansanäänestys. Muistamme hyvin, minkälainen kansanäänestystä edeltävä aika oli. Kaikki suuret tiedotusvälineet ja etujärjestöt rummuttivat vain EU-jäsenyyden myönteisiä puolia. Negatiivista sanomaa ei juurikaan esille saatu. Tämä antoi aika ikävän kuvan kansanäänestyksen järjestämisestä. Varmaan on niin, että jos nyt järjestetään kansanäänestys Emusta, niin sama on menettely, koska olemme saaneet jo viitteitä siitä, että tietyt voimakkaat tahot haluavat viedä Suomen ensimmäisten joukossa Emun kolmanteen vaiheeseen, hallitus etunenässä ja sitten tiedotusvälineet perässä ja monet järjestöt muun muassa.

Kansanäänestyksen jälkeen eduskunta teki päätöksen liittymisestä Euroopan unioniin syksyllä 1994. Eduskunta teki päätöksensä lausuman, joka on lakialoitteeseenkin kirjoitettu, liittymisestä Rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Se on jälkikäteen tehty yksipuolinen lausuma, jota eivät muut Korfulla sopimuksen allekirjoittaneet osapuolet ole missään muodossa varsinaisesti vahvistaneet. Tämä on se perusta, jolta me nyt asiaa katsomme.

Toinen asia on se, onko poliittista painetta tai pakkoa meidän koskaan mennä Emuun. Siitä voimme olla eri mieltä. Juridisesti nähdäkseni asia on tällä tavalla, meillä ei ole muiden sopimusosapuolten hyväksymää varaumaa.

Kun EU-kansanäänestyskeskustelua käytiin, keskusteltiin jossakin määrin myös Emun kolmannesta vaiheesta, mutta keskeisiltä vaikuttajahoilta ilmoitettiin hyvin lyhyesti ja yksioikoisesti, että Emun kolmannen vaiheen toteutuminen on erittäin epätodennäköistä ja että jos se joskus toteutuu, niin siitä päätetään aikanaan. Annettiin hyvin epävarma kuva, että se yleensä koskaan toteutuisi. Jopa presidentinvaalikampanjassa, niin kuin varmasti ed. Aittoniemi muistaa, tällainen oli keskustelun sävy, ettei Emusta koskaan mitään tule, ei sitä kannata vakavasti ottaa. Se oli kuitenkin Maastrichtin sopimuksessa, niin kuin se on tänäkin päivänä, eikä sitä sieltä ole poistettu ja nyt Emun kolmas vaihe on tosiasiassa meidän edessämme toteutumassa hyvin pian.

Käsittelyssä olevaan lakialoitteeseen neuvoantavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan talous- ja rahaliiton Emun kolmanteen vaiheeseen vuoden 1999 alusta olen pannut nimeni. Voi kysyä, miksi. Siksi, että tästä asiasta on nyt käytävä keskustelua. On ikävää, että hallitus päättää runnoa asian läpi kansaa kuulematta. Väitän, että eduskunta, joka nyt on koolla, ei vaaleissa saanut erityistä valtakirjaa Suomen viemiseksi Emuun. Meillä ei sellaista valtakirjaa ole. Vaaliteemana tämä asia ei ollut. Eduskuntavaalien vaalikeskusteluissa oli johtavilla poliitikoilla sama sävel: On epätodennäköistä, että Emu koskaan toteutuisi, saati tällä vaalikaudella. Nyt kuitenkin olemme tilanteessa, että se on toteutumassa.

Mielestäni Emun kolmanteen vaiheeseen Suomen ei tulisi mennä vuoden 1999 alusta. Oma esitykseni on, jota tuskin kukaan ottaa huomioon, mutta kerron sen kuitenkin, että Suomen tulee jäädä, samalla tavalla kuin Ruotsin, Emun kolmannen vaiheen ulkopuolelle tässä alussa ja seurata, miten asiat kehittyvät, erityisesti työllisyys, päätösvaltakysymykset demokratian osalta, avoimuus, millaista on niiden maiden sisäinen kehitys, jotka menevät Emuun ensimmäisten joukossa. Suomen tulee seurata kehitystä pari kolme vuotta. Sen jälkeen, kun meillä on voi sanoa empiiristä kokemusta Emun vaikutuksista maissa, jotka ovat siinä mukana, on paikka järjestää neuvoantava kansanäänestys. Kansanäänestyksen jälkeen

eduskunnan on sopiva hetki tehdä lopullinen päätös, kantaa vastuu siitä.

Tämä olisi mielestäni demokratiaa kunnioittava, asian suuruuteen ja sen vaikutusten arvioinnin tähteyteen nähden vastuullinen ja viisas menettely: Ottaa selkeästi aikalisä, seurata tilannetta, tehdä siitä omat arviot ja johtopäätökset ja sen jälkeen kysyä kansalta. Eduskunta, joka tekisi siitä lopullisen päätöksen, olisi eri eduskunta kuin nyt koolla oleva. Emu olisi myös eduskuntavaalien yhtenä keskeisenä vaaliteemana.

Tätä puoltaa erityisesti myös se, että Emun kolmanteen vaiheeseen liittyminen on mielestäni peruuttamaton päätös. Se on iso vallan siirto pois omista käsistä. Sen vaikutukset meidän edelleen synkkään työllisyystilanteeseemme ovat vähintään epävarmat. Saattaa olla, että se vain pahentaa tilannetta. Pelkään, että Emun oloissa tulot erot ja yleensä syrjäytyminen kasvavat. Tällaista kehitystä en soisi Suomessa tapahtuvan. Päinvastoin tälläkin hetkellä alueellisten ja väestöryhmien välisten erojen kärjistyminen on vakava ongelma. Tähän liittyy myös vaara siitä, että Emu-maiden sisäinen vakaus kärsii. Saattaa tulla jopa levottomuuksia, joihin ei ole varauduttu ja jotka ovat hyvin murheellisia, jos sellaisia pääsee syntymään. Jossakin kuitenkin kulkee se raja, jolloin syrjityt ihmiset eivät enää kestä sitä kehitystä, vaan nousevat barrikadeille. Tällaista vaaraa en toivo enkä halua erityisesti korostaa, mutta en voi olla myöskään siitä varoittamatta juuri tässä tilanteessa.

Saattaa olla niin, että Emuun liittyminen on meille sellainen kysymys, että siihen on jossakin vaiheessa mentävä tai sitten erottava Euroopan unionista, koska tämä on Maastrichtin sopimuksen yksi keskeinen osa ja EU:n syventämisen yksi tärkeä askel, askel sillä tiellä, jolla luodaan poliittisesti syvää Euroopan unionia, kuljetaan kohti liittovaltiomuotoa, josta keskeisessä Euroopassa hyvin voimakkaasti puhutaan avoimesti. Meillä ei siitä uskalleta keskustella, niin kuin tulisi asiasta avoimesti ja selkeästi keskustella.

Tällaisella tiellä me olemme. Siksi, että tässä ovat näin isot kysymykset esillä, tästä on syytä käydä keskustelua. Kun hallitus ei näytä tuovan edes tiedonantoa asiasta, niin on hyvä, että tämä keskustelu on mahdollistettu ja syntynyt kansanäänestysaloitteen pohjalta.

Kansanäänestykseen, niin kuin on kerrottu, liittyy todella aina ongelmia. Se ei ole yksinkertaista. Kansalta on vaikea odottaa ihan täydellistä tietoa, koska meilläkään ei sitä ole, ja kun vielä tiedetään, että Emun kolmas vaihe on sellainen,

jota ei vielä ole, niin kannan ottaminen siihen on todella vaikeaa.

Mutta en väheksy kansan kykyä ja mahdollisuutta, jos tiedonvälitys on rehellistä ja avointa ja jos hallitus toimii avoimesti. Tätä tässä kaikkein eniten tarvitaan, avoimuutta, rehellisyyttä, ongelmien, etujen ja haittojen rauhallista ja perusteellista punnintaa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Kysymys Suomen mahdollisesta liittymisestä Emun sen ilmeisesti syntyessä vuoden 99 alusta on Suomen kannalta suuri asia. Sen merkitys on hyvinkin yhtä suuri kuin oli Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi.

Suurien kansallisten ratkaisujen, koko kansakunnan olemassaoloon liittyvien, tekemisen tulee perustua kansakunnan suureen yksituumaisuuteen, mahdollisimman laajaan poliittiseen yksimielisyyteen. Tällaisten suurten kansallisten asioitten alistaminen tavalla tai toisella suoraan kansan pohdittaviksi on niin ikään tärkeä asia, joko neuvoa-antavan kansanäänestyksen muodossa tai niin kuin ed. Brax aiemmin sanoi pitämällä vaalit välissä ennen suuren kansallisen asian lopullista ratkaisua.

Kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi, siinä yhteydessä nimenomaan toteutettiin kansan kuuleminen neuvoa-antavan kansanäänestysmenettelyn kautta. Neuvoa-antavalla kansanäänestyksellä todettiin kansan enemmistön tahto. Tuo tahto oli kansanedustajien suuren osan selkänoja asian lopullisessa äänestysratkaisussa eduskunnassa syksyllä 94. Tuon ratkaisun yhteydessään eduskunta selvästi kirjasi tahtonsa ja näkemyksensä siitä, että integraation syventämisen seuraavasta vaiheesta, mahdollisesta Talous- ja rahaliittoon liittymisestä eduskunta päättää lopullisesti itse.

Lipposen hallituksen yritys liu'uttaa Suomi Emun jäseneksi sen ensimmäisessä aallossa on vastoin äsken sanottuja periaatteita ja jo EU-ratkaisussa omaksuttua käytäntöä. Hallitus ei näköjään aio kysyä suoraan kansalta mitään ennen eduskunnan lopullista ratkaisua, eikä se kyllä aio kysyä paljon eduskunnaltakaan. Hallituksen tarkoituksenaahan on hankkia eduskunnan myöntymisen Emu-jäsenyydelle erillisen tiedonannon perusteella. Näin ei siis edes eduskunta pääsisi suoraan äänestämään kysymyksestä, mennäkö Emun jäseneksi sen käynnistyessä vuonna 99 vai ei.

Hallituksen tällaiset aiheet ovat vastoin myös sitä menettelytapaa, mitä muut kaltaisemme maat ovat Emu-ratkaisussa noudattamassa.

Muun muassa Englanti ja Tanska ja myös Ruotsi ovat päättäneet ensinnäkin jättäytyä Emun ensimmäisen aallon ulkopuolelle. Edelleen ne ovat päättäneet järjestää myöhemmässä vaiheessa asiasta kansanäänestyksen, mennäkö seuraavassa toisessa vai kolmannessa aallossa mukaan Emun jäseneksi vai ei.

Hallituksen tällaista toimintalinjaa, jossa se aikoo sivuuttaa kansan mielipiteen ja pitkälti parlamentinkin mielipiteen, eivät tue liioin kansalaisten keskuudessa suoritettui mielipidetutkimukset. Myönnän, että tällaisiin gallupeihin tuijottaminen kovin pitkälti ja paljolti ei ole kovin vankasti perusteltua, mutta jokin ohjearvo noilakin galluplukemilla ja tutkimuksilla toki on.

Täällä on jo todettu parin viikon takaa julkistettu Evan tutkimus. Sehän osoitti, että noin 60 prosenttia suomalaisista ei kannata Suomen menemistä Emun jäseneksi ensimmäisessä aallossa ja vain 21 prosenttia kannattaa ensimmäisessä aallossa mukaan menemistä. Samaisen tutkimuksen mukaan 64 prosenttia suomalaisista haluaisi asiasta järjestettävän kansanäänestyksen.

Neuvoa-antavan kansanäänestyksen järjestäminen Suomen Emu-jäsenyydestä on kaikki edellä sanotut seikat huomioon ottaen välttämätöntä ja tarpeen. Se on kansan vaatimusten mukaista, se on kaltaistemme kansanvaltojen omaksuma käytäntö, ja näistä syistä keskustakin on oman aloitteensa jättänyt sen jälkeen, kun on käynyt ilmi selväksi toki jo pitkin viime kevättä, kesää ja alkusyksyä, että hallitus tässä asiassa ei aio toimia.

Käydyssä keskustelussa, joka on ollut hyvin mielenkiintoinen ja antoisa, on esitetty erilaisia näkökulmia, joista on tarkasteltu kansanäänestyksen oikeutusta ja mahdollisuutta ja myös sitä kysymystä, onko enää ylipäänsä koko prosessissa mitään sijaa kansanäänestyksellä.

Ed. Tarkka puheenvuorossaan, jonka kansaa aliarvioivaa sävyä en ala enää toistamiseen käsitellä, rakensi kuvan siitä, että tosiasiaa kun äänestettiin EU-jäsenyydestä, silloin kansa äänesti kaikesta siitä, mikä oli seuraava EU-jäsenyyden jälkeen. Ed. Tarkka viittasi siihen, että niissä brosyyreissä kerrottiin ja itse asiassa kuvattiin Maastrichtin sopimuksen sisältö, integraation syventämisen seuraavat vaiheet. Ne niissä kuvattiin. Mutta kun kysyttiin EU-jäsenyydestä kansalta neuvoa-antavasti, ei suinkaan kysytty sillä sävyllä, että tällä kansanäänestyksellä kaikki se, mikä tapahtuisi myöhemmässä integraation syventämisessä, olisi Suomen päättäjien ja Suomen kansan kannalta sillä kansanäänest-

tyksellä kuitattu. Ei niin, vaan sillä kansanäänestyksellä selkeästi kysyttiin, ja siihen tapaan kuin sen parlamentin puhemieskin ymmärsi, kansakin ymmärsi siinä kysytyn nimenomaan sitä, menäänkö mukaan EU:n jäseneksi vai ei. Kansa selkeästi tiedosti sen, että integraation syventämisen suurista seuraavista askelista päätettäisiin erikseen Suomessa.

Näinhän nyt on asian laita. Sen eduskuntakin kirjasi syksyllä 94. Kun on kysymys Emu-jäsenyydestä, joka on todella merkittävä askel integraation syventämisessä, on luonnollista ja selvää, että niin kuin itse EU-jäsenyydestä myös Emuun liittymisestä on perusteltua kysyä suoraan kansalta neuvoa-antavasti.

Minusta se, että aikanaan järjestettiin vuonna 94 kansanäänestys, ei ollenkaan eikä mitenkään sulje pois tarvetta ja mahdollisuutta järjestää sitä Emu-asiasta. Päinvastoin näen toisin kuin ed. Tarkka. Sillä samalla logiikalla, jolla järjestettiin vuoden 94 kansanäänestys, tästä seuraavasta suuresta syventämisaskeleesta on perusteltua ja paikallaan järjestää kansanäänestys.

Emu-askeleen yhteiskunnallista merkitystä ja sen merkitystä kansallisen olemassaolon kannalta, käytän tällaista juhlavaa ilmaisua, voidaan tietysti kuvata monella tavalla. Perustelematta tässä yhteydessä enemmän ja pidemmälti vielä toistamiseen väitän itse asiassa, että se on vaikutukseltaan jopa suurempi kuin oli varsinainen päätös Suomen EU-jäsenyydestä. Monellakin tavalla näin mielestäni voidaan väittää.

Ed. Hassi puheenvuorossaan, joka oli mielenkiintoinen ja antoisa ja jonka sisältöön hyvin kernaasti myös omissa ajatuksissani yhdyn erittäin pitkälti, esitti kuitenkin minusta oudon näemyksen siitä, että keskustan nyt tekemä aloite ei olisi jotenkin oikeutettu siitä syystä, että aikanaan vuonna 94 ei jo päätetty seuraavasta kansanäänestyksestä. Toki olisi voitu ajatella, että olisi silloin selvästi eduskunnan päätökseen kirjattu, että jokaisesta myöhemmästä isosta päätöksestä suoritetaan myös kansanäänestys. Olisi tietysti voinut ajatella, että noin silloin olisi eduskunta kirjannut, mutta monien syiden summana se ei sitä tehnyt. Mutta vaikka eduskunta sitä ei tehnyt, ei tämä suinkaan minusta poista sitä logiikkaa, jolle perustuu meidän mielestämme, keskustan mielestä mahdollisuus ja oikeutus ja velvollisuuskin järjestää kansanäänestys nyt tästä syventämisen seuraavasta pitkästä askelesta.

Kun edustajat Hassi ja Brax hyvin perustelluin puheenvuorojin täällä olivat sitä mieltä, että tästä asiasta tulee järjestää kansanäänestys, mieluusti

esitän vihreän liiton johdolle nyt kysymyksen, aikovatko he toimia tässä asiassa ja missä aikataulussa. Jos tosissaan jokin hallituspuolue haluaa toimia tässä asiassa, niin sen toimimisen aika on näitten viikkojen, ei edes kovin monien kuukausien, vaan lähimpien viikkojen aikainen asia. Ei sen jälkeen, kun hallitus on valmistellut tiedonantonsa ja jättänyt sen eduskunnalle, kun olen käyttänyt sanontaa looginen, ole enää loogista puuhailla ja vaatia kansanäänestystä tässä kysymyksessä. Jo sitä ennen se kansanäänestys on järjestettävä.

Ehkä olen turhan paljon mustia pilviä näkevä, mutta vähän tulee sellainen tunnelma, että vihreän liiton johto täällä kernaasti ja myönteisesti puhuu kansanäänestyksen järjestämisen tarpeesta, mutta ei pane aktiivisesti vastaan tai sanotaan toisin päin ei tosiasiasa toimi hallituksessa riittävän ponnekkaisesti tämän kansanäänestysvaateensa puolesta. He menevät, kun joku vie, he vikisevät, kun Lipponen ja Niinistö vievät, he hyväksyvät, kun Lipponen ja Niinistö vievät, ja kirjauttavat täällä pöytäkirjaan näkemyksensä ja kantansa siitä, että he muka sittenkin olivat kansalaisyhteiskuntaideansa ja -ajatuksensa takana puhumalla täällä kansanäänestyksestä, kun kansa sitä vaatii, mutta kun hallitusyhteistyö edellytti jnp. niin sitten kuitenkin hyväksytään Suomen tie Emu-jäseneksi ilman kansanäänestystä. Nyt toivoisin, että kun tämänkin keskustelun aikana vihreä liitto on tässä nostettu tavaltaan temppelin harjalle, nämä nimenomaan ed. Hassin ja ed. Braxin täällä käyttämät puheet läpivalaistaan lähimpien päivien ja viikkojen aikana ja nähdään julkisuudessaakin, mihin toimiin näiden puheiden pohjalta täällä käytännössä ollaan valmiita ryhtymään.

Arvoisa puhemies! Tässä nyt on kysymys kansanäänestys ehdotuksesta, aloitteesta. Tässä yhteydessä vielä joku sana on paikallaan muustakin tästä prosessista, jolla hallitus aikoo Suomen Emu-jäsenyyden toteuttaa. Kun sanon muustakin, tarkoitan tällä sitä, että toki tiedossa on se, että tiedonanto on hallitukselta tarkoitus antaa eduskunnalle ja tiedonannosta täällä äänestää. Hallituksen ilmiselvä tarkoitus on, että se tuolla tiedonannolla ikään kuin hakee oikeutuksen kaikelle sille muulle, mikä tällä hetkellä on selkeästi perustuslain säätämisyjärjestyksessä säädettävä ja muutettava, että näiltä perustuslain säätämisyjärjestystä vaativilta asioilta tuolla tiedonantomenetellyllä otettaisiin pohja pois. Se on kyllä kansanvallan halventamista, jos tällä tiellä hallitus aikoo tosiasiasa kulkea.

Kun viittaa johonkin tällaiseen, tarkoitan erityisesti tällä viittauksella sitä, että tällä hetkellä perustuslaissa on määrätty Suomen rahayksikkö, eikä tuosta omasta rahayksiköstä luopumista minun ymmärtääkseni voi tehdä muuta kuin perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Hallituksen strategia siitä, että viedään Suomi tällaisella yksinkertaisella enemmistöllä tiedonantomenetellyllä ensin Emun jäseneksi ja sitten sen jälkeen, kun ollaan Emun jäsen 1999 jälkeen, voidaan markasta luopua muka normaalissa vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä, on kyllä erinomaisen sanoisiko kansanvallan kannalta kyseenalainen menettelytapa. Sen jälkeen, jos Suomi on jo keran tullut vuoden 1999 alusta lähtien Emun jäseneksi, ei ole mitään merkitystä sillä, missä säätämisyjärjestyksessä Suomen markasta luopumisen pitää käytännössä tapahtua. Sillä, että Suomi viedään yksinkertaisella enemmistöllä tiedonannon kautta Emun jäseneksi, sillä tosiasiasyöddään se perustuslain vaade, että omasta rahasta säädetään nimenomaan vaikeutetussa säätämisyjärjestyksessä. Tämä ei saa, arvoisa puhemies, tapahtua. Perustuslakien mukaisesta oikeutuksesta omaan rahaan ei saa luopua tällä menetellyllä, ja toivoisinkin, että myös tämä asia lähimpien aikojen kuluessa saa enemmänkin huomiota tässä salissa.

Ed. Puhjo: Arvoisa puhemies! Ed. Saaren ym. lakialoite neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Talous- ja rahaliitto Emun kolmanteen vaiheeseen on erittäin tervetullut keskustelun avaus tämän aihepiirin tiimoilta. Kun esityksen perusteluissa on siteerattu puheenjohtaja Lipposen puheenvuoroa kolmen vuoden takaa, missä kaikella selkeydellä ilmaistiin, että ratkaisut yhteiseen valuuttaan siirtymiseksi vaativat erillisen keskustelun Suomessa, niin nyt todellakin lähestyy aika, jolloin tämä Lipposenkin peräänkuuluttama keskustelu ja sen mukainen kansan mielipiteeseen perustuva päätöksenteko kansanäänestyksineen on järjestettävä.

Kansanäänestystä ja sitä edeltävää julkista keskustelua puoltavat tai oikeastaan vaativat ainakin neljä eri seikkaa. Ensimmäinen on asioiden salamyhkäinen ja käytännössä harhaanjohtava eteenpäin vieminen. Toiseksi EU-kansanäänestyksessä ei yleisesti tiedetty päätettävän yhteiseen rahaan siirtymisestä, mikä käsitys oli tulosta perusteluissakin mainitusta EU:n kehityksen väitetystä hitaudesta. Kolmanneksi on edelleenkin epäselvää, mikä on Maastrichtin

sopimuksen velvoittavuus eli demagogiset väitteet, että asia on tullut jo ratkaistuksi, on otettava uudelleen keskustelun alle. Neljänneksi ja varmaankin tärkeimmäksi syyksi nousee ilman muuta se, että siirtyminen Emun kolmanteen vaiheeseen yhteisine rahoineen merkitsee koko Suomen itsenäisyyden ajan ylivoimaisesti tärkeintä päätöstä, Suomen omista ja itsenäisistä päätöksentekomahdollisuuksista, hyvinvoinnin järjestämisestä omalle kansallemme, Suomen kansalle.

Arvoisa puhemies! Kun Suomen liittyminen Emun kolmanteen vaiheeseen merkitsee suurta kavennusta itsenäiseen päätöksentekoomme, on väärin, että Suomi viedään sinne tosiasioiden esiintuloa vältellen tai jopa ne kieltäen. Vaikka Emun kolmannessa vaiheessa talous EU:n sisällä olisikin vakaata, ei se poista sitä tosiasiaa, että koko raha- ja talouspoliittinen päätöksenteko siirtyy Euroopan keskuspankin tehtäväksi.

Suomen monien kärkipoliitikkojen suulla on väitetty EU:n olevan Suomelle hyvä asia. Samaa hengenvetoon on kielletty Emun kolmannen vaiheen aiheuttama Suomen itsenäisen päättävällän kaventuminen ja ongelmakysymyksiä on esitetty vain se, minkä laatuista seteleitä tai kolikoita kansalaistemme taskuissa on. Kansaa on manipuloitu Emun taakse isolla hälyllä käskemällä heitä vertaamaan vain, kumpaa on kivempaa pitää taskuissa, markkoja vai kauniiksi väitettyjä euroja. Samalla on tietoisesti tarkasti vältetty kajoamista pääasiaan, onko Suomen yksipuoliselle taloudelle edullista luovuttaa raha- ja talouspoliittinen päätösvalta kokonaan Suomen rajojen ulkopuolelle, Euroopan keskuspankille.

EU-kansanäänestystä on viime vuosina tulkittu hallituksen toimesta hyvin väkivaltaisesti. Se on tulkittu automaattiseksi ja avoimeksi valtakirjaksi liittää Suomi kaikkeen sellaiseen, minkä EU on katsonut itselleen hyväksi riippumatta siitä, onko se lainkaan hyvä Suomelle. Pidettyyn kansanäänestykseen ei nyt voi vedota ollenkaan sen takia, että ennen kansanäänestystä annettiin tarkoitushakuisesti kansalaisille sellainen kuva EU:sta, ettei EU:ssa ole vielä päätetty erilaisista jäsenmaita velvoittavista yhteisistä hankkeista. Tämä on todettu puheenjohtaja Lipposen suulla sekä perusteluissa mainitussa SDP:n ryhmäpuheenvuorossa että kun hän televisiossa suuressa kansanäänestyskeskustelussa totesi: "EU:ssa ei ole vielä päätetty perustaa yhteistä rahaa, ei yhteistä puolustusta eikä myöskään yhteistä poliisia, joka olisi kaikissa näissä maissa. Tällaisista

on keskusteltava, mutta ne ovat hyvin pitkän aikavälin asioita.”

Edellä lainattu sanottiin tietenkin siinä hengessä, ettei EU:sta tulisi todenmukaista kuvaa ja Suomi saataisiin siten ututettua EU:n jäseneksi. Se täytti sen tehtävän täysimääräisesti. Tässä yhteydessä on todettava, että kansalaisille jäi todellakin vääristynyt kuva EU:n tulevasta kehityksestä. Tällaisen vääristyneen kuvan aikaansääminen oli harkittua. Tähän viittaa muun muassa se, kun viime toukokuussa taannoisen Emun kolmannen vaiheen taloudellisia vaikutuksia tutkineen professorityöryhmän yksi professorijäsen kunnioitettavan avoimesti ilmoitti Iltalehdessä, ettei ennen kansanäänestystä tietenkään puhuttu markasta, koska se olisi vaikuttanut kansanäänestyksen tulokseen.

Suurta kunnioitusta ainakin minun silmissäni nauttii eduskuntamme puhemies Riitta Uosukainen, kun hän varmaankin kansan syviä tunteja itse tykönäin vertaillessaan päätyi ratkaisuun, että hän julkisesti ilmoittaa omat tuntemuksensa kansanäänestyksen tiimoilta. Kun puhemiehemme sanoi, ettei hän tiennyt äänestäneensä markan kohtalosta, on se jotain sellaista arvokasta, mitä me Suomen maassa harvoin koemme. Tämä teko rehellisyydessään nauttii varmasti suurta arvonantoa kansakuntamme keskuudessa, koska hän korkeassa poliittisessa asemassaan sanoi sen, mitä lähes koko kansamme ammattipoliitikkoja lukuun ottamatta odotti jonkun korkeaarvoisen politiikan sanovan. Olisi odottanut, että muutkin korkea-arvoiset poliitikkomme olisivat tulleet ulos kuorestaan.

Kansanäänestyksessä ja EU:hun liittyttäessä ei vielä päätetty markasta luopumisesta. Siksi on tärkeää, että itsenäisyytemme tärkeimmän symbolin, markan, kohtalosta päästään keskustelemaan avoimen rehellisesti. Avoin keskustelu onnistuu parhaiten, kun se yhdistyy koko kansaa koskevaan päätöksentekoon eli kansanäänestykseen.

Arvoisa puhemies! On sanottu, että kaikki ratkaisut on jo tehty Emun kolmannen vaiheen suhteen ja että Suomi on sitoutunut jo yhteiseen rahaan EU:hun liittyttäessä. En ymmärrä, miksi otetaan näin yksioikoinen kanta, kun esimerkiksi Saksa ei ole sitoutunut Emun kolmanteen vaiheeseen. Siellä perustuslakituomioistuin on perustanut kantansa EY-tuomioistuimen 60-luvulla tekemään ns. Luxemburgin kompromissiin. Sen mukaan jäsenmaalla on veto-oikeus yhteisiin päätöksiin, jos kyseessä on sille niin sanottu elintärkeä etu. Kun Saksalla on oikeus harkita itse-

näisesti Maastrichtin sopimuksen velvoitteita, miksi samaa oikeutta ei Suomella saisi olla ja miksi tätä samaa oikeutta ei saisi alistaa koko kansan käsittelyyn, onhan kyse koko kansan tulevaisuuteen liittyvästä oleellisen suuresta asiasta?

Minun mielestäni kansanäänestys on järjestettävä, koska niin monia asia Suomen ja markkamme tulevasta kohtalosta on auki ja vailla vastauksia.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Kansanäänestykset ovat olleet Suomessa harvinaisen tapa päättää asioista. Itsenäisyytemme aikana vain kahdesti on kysytty kansalta suoraan sen mielipidettä: kieltolain kumoamisesta sekä Suomen liittymisestä Euroopan unioniin. Kuutisenkymmentä vuotta näiden kansanäänestysten välillä on kuitenkin pitkä ajanjakso. Ajattelen, että useamminkin kansanäänestyksiä voisi järjestää. Kansalla on mielestäni oltava oikeus sanoa mielipiteensä suoraan merkittävistä maamme koskettavista asioista. Emu-kysymys on mielestäni sellainen.

Kansanäänestyksiä tulisi siis käyttää rohkeammin. Kaikki vaalikauden aikana eteen tulevat merkittävät asiat eivät ole vaalien alla välttämättä kansalaisten tiedossa. Näin ollen kansalaiset eivät myöskään voi punnita äänestyspäätöstään vertaamalla ehdokkaiden suhtautumista-paa kyseisiin asioihin. Tässä yhteydessä huomautan, että esimerkiksi ennen viime eduskunta-vaaleja ehdokkailla, saati sitten kansalaisilla ei ollut käsitystä siitä, että tämä eduskunta päättää Emusta. Muun muassa nykyinen pääministeri katsoi syksyllä vuonna 94, ettei Emusta päättämisen konkretisoidu tällä vuosikymmenellä.

Nykyinen pääministeri Paavo Lipponen totesi tuolloin 6.9.94 seuraavasti: ”Tällä hetkellä siirtymisen yhteiseen valuuttaan vuosituhannen vaihteeseen mennessä näyttää hurskaalta toiveelta. Onkin ennen aikaista tehdä varmaa arviota siitä, onko EU:ssa tällä vuosikymmenellä taloudellisia tai poliittisia edellytyksiä siirtyä yhteiseen valuuttaan. Rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtymisen” — arvoisat kollegat — ”on ratkaisu, joka on aikanaan Suomessa tehtävä erillisen keskustelun pohjalta.” — Siis erillisen keskustelun pohjalta.

Mielestäni kansanäänestyksen järjestäminen olisi nyt tuon Lipponen peräänkuuluttaman Emu-keskustelun luontevaa jatkoa. Kysynkin, mikä häpeä on nyt kysyä kansalaisten mielipidettä Emusta. Usein kansanäänestyksistä puhut-

taessa niiden vastustajat sanovat, että ei kansan voida antaa päättää näin isosta asiasta. Tällaisten väitteiden taustalla on väistämättä ajatus siitä, että kansa ei voi ymmärtää tällaista asiaa. Itse en usko tähän. Uskon kehittyvään ihmiseen, joka kykenee kyllä ottamaan selvää asioista, jos tietoa on saatavilla.

Miksei kansa saisi sanoa omaa mielipidettään Emusta? Suomessahan kansanäänestykset ovat neuvoa-antavia, kuten tässä salissa on jo moneen otteeseen todettu. Käsitykseni mukaan meidän perustuslakimme ei yksinkertaisesti tunne sitovaa kansanäänestystä, eli tämä tarkoittaa sitä, että kansanedustajien on edelleen tehtävä päätöksensä myös Emusta omantuntonsa mukaisesti. Näen kuitenkin, että päätöksentekoamme edesauttaisi, jos meillä olisi päätöksentekotilanteessa painava kansalaismielipide hallussamme, kansan vakava neuvo meille. Vai ovatko tämän salin kannat siis todellakin niin lukkoonlyötyjä jo tässä vaiheessa, että evästystä ei ulkopuolelta, ainakaan kansalaisilta, haluta ottaa vastaan?

Miksi siis kansalaisten kantaa ei voisi kysyä Emusta? Vetoamista asian monimutkaisuuteen tai vaikeuteen en kelpuuta vastaukseksi. Jos suuri joukko hylätään päätöksenteosta vetoamalla näiden kyvyttömyyteen päättää asiasta, miten on varmistettu, että pienemmän joukon kyvyt ja tietoisuus riittävät asiasta päättämiseen?

Samoihin väitteisiin tukeutuen siis kaikista asioista pitäisi päättää vain pienen asiantuntijoiden joukon. Joidenkin mielestä tämä ehkä olisi-kin ihannetilanne. Demokratiaksi sellaista tilannetta ei kylläkään enää voitaisi kutsua. Demokratia ei saa olla vain "demokratiaa, mutta vain tietyillä ehdoilla", kuten Ismo Alanko toteaa laulunsa sanoin.

Yhä useammin kansalaisten suusta saa kuulaa väitteen, että heillä ei ole vaikutusmahdollisuuksia. Äänestysprosentit ovat myös olleet kaiken aikaa laskussa. Perusteluina poisjäämiselle sanotaan muun muassa, että valitut toimivat kuitenkin niin kuin tahtovat tai pikemmin-kin niin kuin heidän ryhmänsä päättävät. Monet sanovat, että päättäjät eivät välitä siitä, mitä mieltä kansa on.

On aika tosiaan alkaa miettiä, miten demokratia tässä maassa toteutetaan ja puolustetaan. Yksi keino voisi olla, että kansan todellisia vaikutusmahdollisuuksia parannettaisiin yksittäisissä ja merkittävimmissä kysymyksissä. Erityisen tärkeää kansan mielipidettä on kuulla koko kansakunnan selviytymisedellytyksiä koskevilla asioissa.

Kansalaisten luottamusta suomalaista demokratiaa kohtaan ovat osaltaan heikentäneet toimintatavat, joita muun muassa Emu-hankkeen yhteydessä on harjoitettu. Lipposen harjoittamalla yhden totuuden Emu-politiikalla voi kuitenkin olla päinvastaiset vaikutukset kuin mitä pääministeri toivoo. Jos todella haluamme syventää Euroopan integraatiota, niin eikö ensimmäisen askeleen tällä tiellä pitäisi olla se, että saadaan kansan hyväksyntä tälle syventämiselle?

Kansanäänestyksen etuja olisikin paitsi se, että kansalaisten tietoisuus Euroopan yhdenytymisestä ja Emusta lisääntyisi, myös se, että samalla kansalaiset voisivat paremmin ymmärtää ja sitoutua elämäänsä Emu-järjestelmän sisä- tai ulkopuolella. Demokratiakäsitykseltään samantyyppiset EU-maat, Pohjoismaista Ruotsi ja Tanska ja ehkä myös Englanti, pitävät näillä näkymin kansanäänestystä edellytyksenä liittymiselleen Emuun. Tanskassa kansanäänestykseen velvoittaa jo perustuslaki.

Muun muassa edellä esittämäni vedoten puolustan kansanäänestyksen järjestämistä Emu-jäsenyydestä. Riittävän moni asia puhuu asian puolesta. Emu-jäsenyyden ja sen vaikutukset koskettavat kaikkia suomalaisia. Ratkaisu on merkittävä, minun nähdäkseni jopa peruuttamaton. Kyseessä on iso asia, josta päättäminen suuntaan tai toiseen on viisasta tehdä kansalaisten mielipidettä kuunnellen.

Arvoisa puhemies! Kun olen kuunnellut keskustelua tässä salissa, erityisesti muun muassa edustajien Hassi ja Brax puheenvuoroja, olen tullut vakuuttuneeksi, että tässä salissa kansanäänestyksellä on kyllä todellista kannatusta muidenkin kuin tämän ryhmäaloitteen tai oppositiosta lähinnä lähteneen kansanäänestyslaki-aloitteen allekirjoittajilla. Senpä vuoksi toivon, että perustuslakivaliokunta antaisi tälle aloitteelle oikean arvonsa ja ottaisi sen asialliseen käsitte-lyyn.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Voimaansaattamislailla, hallituksen esitys 135/1994 vp, eduskunta hyväksyi sen sopimuksen, joka oli tehty Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi, ja samassa yhteydessä tietyt liitännäisasiakirjat, muun muassa Maastrichtin sopimuksen, johon sisältyy sopimus liittymisestä Eu-

roopan unionin Raha- ja talousliittoon myöhemmin sovittavana aikana.

Tähän sopimukseen ja asiakirjoihin, jotka eduskunta silloin voimaansaattamislailalla hyväksyi, ei liity varaumaa, sellaista kun muun muassa on Tanskalla, jossa Tanska asetti tietyt ehdot ja tietyn päätöksenteon Raha- ja talousliittoon mahdollisesti liittymiseksi.

Sen sijaan on olemassa eräs asiakirja, joka koskee 21. joulukuuta 1993 pidettyä ministerikonferenssia, jossa käsiteltiin Raha- ja talousunioniin ja Emuun liittymistä. Siinä Suomi on toistanut aikaisemman myönteisen kantansa olemisestaan mukana tässä toteutuksessa ja ilmoittanut, että sillä ei ole mitään ongelmia asian suhteen, mutta samalla ilmoittanut myös, että asiaa koskevat viralliset päätökset tekee aikanaan hallitus ja eduskunta Suomessa. Tämä lausuma on kirjattu ministerikonferenssin pöytäkirjaan. Näkemykseni mukaan sillä ei tarkoiteta sitä varaumaa, mistä varaumana puhutaan, mutta toki oikeudellisesti merkityksetön tämä lausuma ei voi olla.

Siitä huolimatta, oli miten hyvänsä, vaikka olisi vain tuon ministerikonferenssin pöytäkirjassa tuo lausuma, on itsestäänselvää, että Suomen eduskunta päättää siitä, liittymmekö me Emuun ja missä vaiheessa se tapahtuu, ensimmäisten joukossa vai myöhemmin.

Minun henkilökohtaisen näkemykseni mukaan, koska kysymys on perustuslain muuttamisesta nimenomaan siltä osin, kun luovutaan omasta rahasta, se vaatii siihen liittyvän perustuslain mukaisen säättämisyjärjestyksen.

Rouva puhemies! Nyt puhutaan sitten tästä kansanäänestyksestä. Jotta niin kansa kuin kansanedustajatkin voisivat tehdä järkeviä päätöksiä, se vaatii heiltä kaikkea mahdollista tietoa, joka asiaan liittyy, päätöksenteon pohjaksi.

Me tiedämme varsin hyvin, jos olemme realistisia, jos meillä järjestetään kansanäänestys, vaikkakin neuvoa-antava, että niin kuin jo viime kerralla, kun oli kysymys Euroopan unionin jäsenyydestä, nyt ovat liikkeellä vielä suuremmat voimat. Varmasti on Erkonkin syndikaatti jo rasvannut koneensa siihen suuntaan, että tehdään kaikki mahdollinen, jotta kansalaiset saisivat mahdollisimman edullisen kuvan Emuun liittymisestä. Näin ollen kansalaiset eivät saa sitä objektiivista tietoa, joka pitäisi olla maan kansalta tärkeän ja hyvän ratkaisun tekemiseen.

Meillä täällä eduskunnassa, jos olemme valveellisia, niin kuin me tietysti kaikki olemme, on mahdollisuus saada suhteellisen kaikki tieto

oman näkemyksemme luomiseksi täällä eduskunnassa tehtävää päätöstä varten. Tästä syystä minä katson, että on turha mennä neuvoa-antavaan kansanäänestykseen, vaan asia tulee ratkaista täällä edustuksellisen demokratian keinoin, toisin sanoen niillä valtuuksilla, jotka kansa on meille siirtänyt itsellään olevaa valtaa tänne Suomen eduskunnalle.

Saattaa olla nimittäin sillä tavalla, että jos kansa erehdyttynä, niin kuin aikaisemminkin — ei kansa ole tyhmä, mutta jos se ei saa tietoa ja on kovan painostuksen, informaatiopaineen alla — tekee virheellisen ratkaisun, niin meissä kansanedustajissa saattaa olla niitä, jotka poliittisista syistä, mielistelläkseen kansaa, tekevät päätöksen sen mukaisesti kuin kansa on tehnyt neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä, toisin sanoen vetäytyvät toisaalta sen selän taakse ja toisaalta sanovat, että katsokaa, kuinka minä olen hyvä kansanedustaja, minä teen juuri niin kuin te sanoitte.

Minä näen, että tämä tie on vaarallinen. Sen vuoksi ei mitään kansanäänestystä, vaan ratkaisu tapahtuu täällä eduskunnassa.

Henkilökohtaisesti tulen äänestämään ehdotomasti vastaan ja vaadin perustuslain mukaista säättämisyjärjestystä, koska kysymys on perustuslakiin sijoitettavasta Suomen markasta. On ihan sama, mitä neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä sanotaan. Minä en välittänyt siitä EU-jäsenyydestä päätettäessä enkä välitä nytäkään, kun on Emusta kysymys. Jos kansa katsoo, että minä olen tyhmä tai uppiniskainen, niin se rankaisee sitten, jos saa siihen enää mahdollisuutta. Näin, rouva puhemies, on asia.

Ed. O l i n : Arvoisa puhemies! Täältä paikaltani lyhyesti tähän vilkkaaseen keskusteluun toteaisin, että toki neuvoa-antavia äänestyksiä pitää järjestää, mutta on harkittava, milloin niitä järjestetään. Eikä neuvoa-antavia kansanäänestyksiä tule edes kaataa niiden kustannuksiin, joita kustannuksia toki kertyy.

Tässä asiassa olen kuitenkin sitä mieltä, että nyt on kansanedustajien kierrettävä kenttää ja keskusteltava ihmisten kanssa, perusteltava Emu-ratkaisua, haettava yhteyttä kansalaisiin.

Myös olen sitä mieltä, että kansanedustajien on tässä, kuten monissa muissakin tärkeissä asioissa, käytettävä meille annettua valtakirjaa. Mielenkiintoisen näkökulman esitti ed. Aittoniemi, kun hän totesi, että tässä voi ikään kuin vetäytyä vastuusta ja asiasta siirtämällä päätöksenteon neuvoa-antavaan kansanäänestykseen.

Itse olen todella sitä mieltä, että tässä asiassa meillä kansanedustajilla tulee olla riittävät tiedot sitten kun päätös tehdään. Toki on todettava, että huomattavalla osalla kansalaisista jo nyt on riittävät tiedot. Sikäli ei voi todeta täällä, että kaikki kansalaiset eivät olisi ajan tasalla tässä asiassa.

Ed. J. L e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Olin voinut paikaltanikin käyttää tämän puheenvuoron, mutta kun en ole aivan varma, sopiiko kahteen minuuttiin, niin tulin varmuuden vuoksi tänne korokkeelle.

Ed. Hassi ei ole paikalla, mutta jos hän kuuntelee työhuoneessaan, niin aluksi muutama kommentti hänen analyysiinsä, joka oli hyvin mielenkiintoinen, siitä, millä tavalla kansalaiset suhtautuvat niihin päätöksiin ja päätöksentekoprosesseihin, mitä eduskunnassa on tehty. On helppo yhtyä siihen arviointiin, että kansalaiset eivät luota niihin päätöksentekoprosesseihin, mitä täällä on ollut. Viittaan vain ed. Aittoniemen puheessakin olleisiin erilaisiin variaatioihin ja siihen, miten suhtaudutaan neuvoo-antavaan kansanäänestykseen ja miten sitä esimerkiksi moraaliperustein EU-äänestyksen yhteydessä tehtiin jopa sitovaksi.

Tehty EU-päätöshän täytti asiantuntijoiden mielestä rimaa hipoen meidän hallitusmuotomme vaatimukset sääätämisyjärjestyksen suhteen. Monien kansalaisten mielestä rima putosi mutta sitä pehmensi, niin kuin oli tarkoitettukin pehmentämään, silloinen neuvoo-antava kansanäänestys.

Tässä integraatioprosessissa, joka on historiallinen kehitysvaihe Euroopassa, minusta kansanäänestyksen käyttämisellä tässä yhteydessä, kun puhutaan Emusta, voitaisiin kansalaisia lähentää koko integraatioajatukseen, joka on tosiasia tänä päivänä. Mehän olemme nyt Euroopan unionin jäsen, ja meidän on toimittava mielestäni tässäkin talossa, nimenomaan eduskunnassa niin, että me saisimme myös kansalaiset ymmärtämään tämän tosiasian. Jo Churchill sanoi aikanaan, että ei pidä laittaa energiaa sellaiseen asiaan, jota ei voi muuttaa. Tässä on mitä suurimmassa määrin minusta kysymys myös siitä.

Jos eivät kaikki hyväksy sitä, ainakin tulisi saada ymmärtämään tämä. Se on ehdoton edellytys sille, että me voimme menestyksellisesti toimia Euroopan unionin täysivaltaisena jäsenenä ja siellä puolustaa etujamme. Mitä epäilevämmiin kansalaiset suhtautuvat meidän EU-asioden kä-

sittelyymme ja nytkin tähän arviointiin, voidaan-ko kansalaisia pitää kykenevinä arvioimaan Emua, sitä huonommin menestymme meille tärkeissä tavoitteissa. Kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa on merkittävä ongelma. Kaikissa keskusteluissa tulee aina esille, miten kansalaiset eivät ole sisällä, mitä tässä koko prosessissa tarkoitetaan, mitä sillä tarkoitetaan, onko siitä hyötyä, haittaa vai mitä.

Me suomalaiset voisimme toimia esimerkkinä muille Euroopan jäsenmaille siinä mielessä, että saisimme kansalaiset kokemaan Euroopan unionin jäsenyyden ja sen tuomat mahdollisuudet todella mahdollisuuksina. Viittaan edellä jo kertomaani, koska olemme siellä jo jäsenenä.

Olemme jo nyt hoitaneet muiden maiden mielestä poikkeuksellisen hyvin, jopa kadehdittavan hyvin, eduskunnan vaikutusmahdollisuudet Euroopan unionin asioiden käsittelyssä. Kansanäänestyksen järjestäminen Emusta palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla tätä tavoitetta, koko Euroopan unionin asioita ja niihin suhtautumista kansalaisten kannalta, toisi yleisen hyväksyttävyyden ja avaisi sen suomia vaikutusmahdollisuuksia myös kansalaisille. Meillä olisi tätä kautta, olisivat päätökset mitkä tahansa sitten täällä, kuitenkin kansalaisten tuki takana koko Eurooppa-politiikalle, olivat tavoitteet ja yksittäiset päätökset millaisia tahansa. Mutta siitä totuudesta, että Euroopan unioni on tärkeä asia, minusta ei päästä mihinkään. On ajan ja vaivojen haaskaamista, jos me vielä siitä kiistelemme, olemmeko vai emmekö ole siellä.

Lopuksi valtiosääntöoikeudellisesta asiasta muutama arvio. Voin yhtyä niihin arvioihin, joita ed. Aittoniemi puheenvuorossaan esitti. Juridinen ratkaisu on aivan selvä. Nykyisen valtiosääntömme mukaan perusratkaisu on mielestäni tehty. En siihen tässä puheenvuorossani sillä tavalla sitoudu, sehän käsitellään aikanaan riippuen sen esityksen muodosta, joka on tehty, mutta se päätös edellyttää valtiosääntömme muutoksia. Jotta voisimme olla Emussa ja lainsäädäntömme olisi Euroopan unionin asettamien vaatimusten mukaista, se edellyttää ratkaisuja, joissa käytetään vaikeutettua sääätämisyjärjestystä, niin kuin ed. Aittoniemi sanoi.

Aivan lopuksi henkilökohtainen toivomukseni on se, ettei tässä sotketa juridiikkaa ja politiikkaa, niin kuin joissakin viimeaikaisissa keskusteluissa on käynyt, vaan että teemme Emu-ratkaisun poliittisena ratkaisuna. Se on poliittinen ratkaisu pääasiassa ja seuraavaksi taloudellinen, ja

teemme sen niin kuin meidän valtiosääntömme edellyttää.

Ed. L a i n e : Arvoisa rouva puhemies! Olen ollut eduskunnassa vuoden enkä ole vielä saanut selville Emusta oikeastaan yhtään mitään. Olen opiskellut aika paljon joka päivä, tänäänkin täällä ja kuunnellut puheita.

Jos kansanäänestysaloite olisi tullut joltakin muulta kuin keskustalta, olisin voinut jopa siihen jollakin tavalla yhtyäkin. Mutta minusta tämä on sellaista keskustan oppositiopyritystä, jolla tästä asiasta tehdään taas toisenlainen kuin se on.

Yhdyn ed. Aittoniemen kantaan, että tällainen kansanäänestys voidaan helposti vesittää, niin kuin on aika moni muukin kansanäänestysajatus vesitetty jo ennen kuin se on tapahtunut. Niin kuin on todettu, monta kansanäänestystä tässä maassa ei ole ollut ja neuvoa-antava kansanäänestys on vielä sitäkin vaikeampi.

Vasemmistoliitolla on oma jäsenäänestys. Se on ainoa puolue näköjään, jolla tällainen äänestys on. Siinä me sitten joudumme ratkomaan oman kantamme asioihin. Pelkään sitä, että vasemmistoliitto omalla tavallaan myös vesittää jäsenäänestyksensä. Pikkuhiljaa alkaa näyttää siltä, kun lehtikirjoituksia on lukenut.

Itse en kannata Emuun menemistä ensi vaiheessa. En ymmärrä, miksi Suomen pitäisi mennä sinne, kun yksikään muu Pohjoismaa ei sinne ole etunenässä menemässä. Pitäisi vähän katsoa, minne menee.

Minä en kannata kansanäänestystä tässä yhteydessä.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Ed. J. Leppänen puheenvuorossaan nosti esille mielestäni kysymykseen liittyvän tärkeimmän asian, kun hän kosketteli päätöksen legitimitettiin, yleistä hyväksyttävyyttä. On käynyt aivan selvästi esille, että kansalaiset, niin kuin hän totesi, kokevat asian sillä tavalla, että teimmepä me minkälaisia päätöksiä kansalaisina hyvänsä, herrat tekevät ratkaisun, joka on etukäteen selvä, ja tässä ei sillä tavalla ole mahdollista asiaan vaikuttaa.

Olisi tärkeää, että palautettaisiin uskoa siihen, että kansalaisilla on vaikutusmahdollisuuksia tärkeissä kysymyksissä. Tässä asiassa olisi mielestäni kansanäänestys erityisen perusteltu nimenomaan sen vuoksi, että tehtäessä EU-päätöstä ei mielletty silloin käsitellyn myös Emua. On hyvin selvästi todettu, että nyt me olemme sitä päätöstä tekemässä. Tälle laajalle, varmastikin

EU-jäsenyyispäätöksen ohella pitkään aikaan laajimmalle päätökselle tulisi hakea kansalaisten tuki ja hyväksyntä toteuttamalla ehdotettu kansanäänestys ja sillä tavalla saamalla koko EU-jäsenyydelle ja tähän liittyvälle integraation syventämiselle legitimitetti, mihin ed. Leppänenkin kiinnitti huomiota.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Ed. Johannes Leppänen nosti esiin Emu-päätöksen juridisen puolen. Omasta mielestäni näyttää siltä, että päätöstä ollaan tekemässä perustuslain vastaisesti siinä mielessä, että kun markka jää Emuun liittäessä, eräällä tavalla perustuslait kuoleentuvat itsestään. Tämä on aivan hoopo ja nurinkurinen ajatustapa, että perustuslakimme kuoleentuvat. Meidän pitäisi ensin tehdä omien perustuslakiemme säätämisyjärjestyksessä päätös siitä, että rahayksikkö muuttuu, ennen kuin lakimme kuoleentuvat. Siinä mielessä, mikäli saisimme aikaiseksi kansanäänestyksen, se toisi varmasti paljon avoimempaa keskusteluilmapiiriä ja saattaisi vaikuttaa myös juridisen puolen asiallisempaan käsittelyyn.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

17) Lakialoite laiksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 114/1997 vp (Esko-Juhani Tennilä / va-r)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että asia jätettäisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

P u h e m i e s : Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Puhjo ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Puhjon ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

18) Lakialoite laiksi työntekijäin eläkelain 1 ja 12 b §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 115/1997 vp (Päivi Räsänen /skl ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Lähinnä perhepoliittisista syistä pyydän, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantaina pidettävään istuntoon.

Puhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Kankaanniemi ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Kankaanniemen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

19) Lakialoite laiksi toimeentulotuesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 116/1997 vp (Marjaana Koskinen /sd ym.)

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Koskinen: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajat! Rinnakkaislakialoite toimeentulotukeen pitää sisällään sen, että niin sanottuihin leikkauksiin ei lähdettäisi eli toimeentulotuen perusosaan ei kytkettäisi 7:ää prosenttia asumiskuluja, mikä tarkoittaa sitä, että tuo 7 prosenttia vuokrasta tulisi toimeentulotuen normin sisälle, samaten lämmityskustannuksista 7 prosenttia sekä vesimaksusta 7 prosenttia. Tätä kohtaa voi perustella sillä, että niiden toimeentulotuen saajien, jotka ovat riippuvaisia toimeentulotuesta ja esimerkiksi työmarkkinatuesta ja peruspäivärahasta samanaikaisesti, niin sanottua ruokanormia tulitaisiin leikkaamaan. Toisaalta koko ongelma asumistuen yhteydessä on siinä, että Suomessa on liian kalliita vuokra-asuntoja.

Rinnakkaislakialoite esittää myös, että uudestaan pohdittaisiin koko asumistukijärjestelmää ja niitä muutoksia, joita nyt hallituksen taholta esitetään. Tietysti on perusteltua se, että niin sanottu asumistuen perusomavastuu poistuu kolmannessa kuntaryhmässä 2 600 markan bruttuloihin asti, mutta se ei tarkoita sitä, että ne ihmiset, jotka saavat hyödyn, eivät tarvitse sen jälkeen toimeentulotukea, niin kuin ministerit ovat moneen kertaan perustelleet. Edelleen asumistukeen jää 20 prosentin omavastuu, ja mitä ilmeisimmin nämä ihmiset tarvitsevat sen 20 prosentin omavastuun asumiskuluihin edelleen toimeentulotuen kautta, eli tätä kautta ei 40 000 ihmistä tule poistumaan toimeentulotuen piiristä.

Edelleen rinnakkaislakialoitteessa esitetään, että niin sanottuihin lapsinormileikkauksiin ei mennä. Tämä on tietenkin perusteltua siltäkin kannalta, että lapsiperheisiin on viime aikoina kohdistunut monta eri leikkaustoimenpidettä. Esimerkiksi toimeentulotuen kohdalla on jo niin, että lapsilisät lasketaan perusnormissa tuloina ja tällöin toimeentulotukiperheissä lapsilisät käytetään muun muassa ruokaan.

Hallituksen esityksessä toimeentulotukilakiksi esitetään alennetun perusosan käyttöä niin, että jos kieltäytyy työstä tai työvoimapolitiisesta toimenpiteestä, normia leikattaisiin 20 prosenttia, ja jos kieltäytyy vielä uudelleen, tulee toinen 20 prosentin leikkaus eli leikkaus olisi kaiken kaikkiaan 40 prosenttia yksinäisen kohdalla. Jos perusnormi on kakkoskuntaluokassa 1 934 markkaa, 40 prosentin leikkaus tekisi sen, että olisi suurin piirtein 1 200 markan perusnormi käytössä, eli tämä on suuri leikkaus. Lakialoite taas

lähtee siitä, että ei annettaisi keppejä niille, jotka eivät ota työvoimapolitiittisia toimenpiteitä vastaan, vaan voitaisiin 10 §:n mukaisesti esittää mahdollisuutta päästä työhön ja jopa mahdollisuutta siihen, että niin sanotut kahdeksan viikon työssäolovelvoitteiset voisivat päästä yhdistelmätuen piiriin tai muuhun aktiivitoimenpiteeseen toimeentulotuen kautta, kuntoutukseen ja ehkä myös työhön toimeentulotukea vastaan.

Kaiken kaikkiaan rinnakkaislakialoitteessa lähdetään siitä, että hallituksen esittämää toimeentulotuen leikkausta ei toteuteta. Edelleen lakialoitteessa on määritelty perusosa eli on laitettu lain tasolle perusosan suuruus ja myös lisäosalla katettavat menot. Ne ovat lain tasolla, kun taas hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että perusosaan sisältyvät asumismenot, perusosan suuruus, toimeentulotuen tarkistaminen eli indeksi sekä lisäosalla katettavat menot on siirretty asetukseen. Kun nämä kaikkein keskeisimmät elementit on siirretty asetukseen, niin se tarkoittaa sitä, että tehtäisiin toimeentulotukilaki, joka olisi jo syntyessään ontuva. Keskeisimmät elementit olisivat asetuksessa, jonka valtioneuvosto voi aina halutessaan muuttaa.

Suuri ongelma lain yhteydessä on myös se, että nyt kun esitetään asumistukeen ja toimeentulotuen muutoksia, niin toimeentulotukilaki tulisi voimaan 1.3.98, mutta tarkistettut asumistukipäätökset tippuvat voimaan pitkin vuotta. Viimeisimmät päätökset voivat olla voimassa vasta joulukuussa 98 eli hyöty tulisi takautuvasti asumistuen kautta.

Se perustelu tosiaan, mikä hallituksella on ollut, että hallituksen esitys asumistuen ja toimeentulotuen muutoksista vähentäisi toimeentulotukiasiakkaitten määrää, koskee aika marginaalista ryhmää. Ehkä niiden kohdalla, joilla on pikasen yli 3 000 markan palkkatulot, kun tuloja ei niin paljon huomioida kuin aikaisemmin asumistuen perusteissa, hallituksen asumistukiesitys on ihan positiivinen muutos. Muuten kehottaisin hallitusta tarkastelemaan koko asumistukijärjestelmää uudestaan, että se kohdentuisi oikein eikä se niin sanotusti epäkohtien kautta valuisi eli asumistuen kautta ei tuettaisi kerska-asumista eikä liian kalliita asuntojen vuokria.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Marjaana Koskisen rinnakkaislakialoite toimeentulotuesta tarkoittaisi sitä, että palattaisiin hallitusohjelman mukaiseen olotilaan. Tämä on ollut minulle riittävä syy allekirjoittaa aloite siitäkin huolimatta, että mainitsin allekirjoittaessa-

ni, että rinnakkaisaloitteen 10 §:ssä ei esitys ole vielä valmis tai kypsä. Kuitenkin muu osa esityksestä oli siinä määrin tärkeä, että oli aihetta se allekirjoittaa.

Tämän rinnakkaislakialoitteen tärkein kohta on mielestäni se, että nyt asetukseen jätetyt toimeentulotuen tason varsinaisesti määrittävät seikat tässä ehdotuksessa nostetaan lain tasolle, niin kuin meidän todella pitikin tehdä. Silloin kun tämä toimeksianto aikanaan annettiin, nimenomaan siitä lähdettiin, mutta aivan viime metreillä tämä koko tehtävän tärkein osa haluttiin unohtaa — ehkäpä sen takia, että kun lain sisällöstä väännetään kättä, voitaisiin käydä kauppaa erilaisilla asioilla.

Toinen rinnakkaislakialoitteen tärkeä kysymys on tietysti niin sanotun leipänormin palauttaminen nykyiselleen, kun asumisen omavastuuosuus on rinnakkaislakialoitteessa poistettu.

Arvoisa puhemies! Eilen tämä sali oli lähes yhtä tyhjä kuin tänään. Medialehteri on tänään vieläkin tyhjempi kuin eilen. Eilen kerrottiin syyksi se, että toimittajat oli kuljetettu TPS:n maksiin. Siitä syystä ilmeisesti lehdistö ja tiedotusvälineet olivat täällä käydyistä eilisistä keskustelusta kopioineet vain Suomen Tietotoimiston juttua. Huomasin myös, että keskustapuolueen edustajat olivat eilisestä lähetekeskustelusta kokonaisuudessaan poissa ed. Aittoniemeä muistaakseni lukuun ottamatta, mikä tarkoittaa sitä, että eivät meidän suurinta oppositiopuoluetamme vähätuloisten henkilöitten asiasta ollenkaan liikuta.

Tämä tunteettomuus vähätuloisten ihmisten edessä minua kaikkein eniten tässä järkyttääkin, koska tämä tunteettomuus, mitä politiikan puolelta heitä kohtaan osoitetaan, on varsinainen viesti Suomen kansalaisille. Eräänlaista välittämistä osoitti se, että Stakesista eilisessä postissa oli meille toimitettu tutkimus vähimmäisturvasta, jossa meiltä vaikuttajiltakin kysytään mielipiteitä toimeentulotuen osalta. Mutta samaan aikaan se oli piittaamaton nimittäin ajankohdan valinnan suhteen. Minusta olisi ollut äärettömän tärkeää, että sellainen laitos kuin Stakes, tutkimus- ja kehittämiskeskus, olisi ollut tällä asialla jo kauan ennen kuin hallitus teki esityksensä.

Mutta koska en tänään halua kerrata eilen täällä monipuolisesti käsittelemiäni asioita, haluan vain lyhyesti tässä toivoa, että tämä ed. Marjaana Koskisen tekemä aloite ei jää pelkäksi protestin yritykseksi puolustaa köyhää väkeä Suomessa, ennen kaikkea sitä väkeä, joka ei voi olosuhteitansa millään keinolla kohentaa nykyi-

sestä, vaan että menestyisimme myöskin näissä muutosehdotuksissa.

Tässähän on käynyt nyt niin, että hallitus jälleen jakaa niukkuutta sillä tavalla, että köyhät pannaan tappelamaan keskenään. Jälleen kerran on käymässä niin, jos hallituksen esitys menisi läpi, että kaikkein köyhimmat kustantaisivat toisten köyhien mutta heitä hieman parempituloisten lisäetuuudet. Tämä on erittäin ikävä asia. Minulle oma toimintalinjani tässä asiassa on senkin takia aika selkeä, että olen muistuttaakseni itseäni lukenut jälleen kerran hallitusohjelman.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. M. Koskisen aloite sisältää ihan hyviä elementtejä ja on siltä osin parempi kuin hallituksen köyhiä kansalaisia kurjistava mutta ennen kaikkea lapsiperheitä ikävällä tavalla vainoava ja rokoittava esitys. Siitä selkeästi paistaa läpi hallituksen lapsikielisyys ja negatiivinen perhepolitiikka, joka näkyy ennen kaikkea siitä, että lapsinormia alennetaan 5 prosentilla ja kolmannesta lapsesta alkaen 10 prosentilla.

Tämä normin palauttaminen ed. Koskisen aloitteesta onkin erinomainen asia tässä suhteessa. Laskin, että varsinaisesti hallituksen esityksessä joudutaan sellaiseen tilanteeseen, että kun toisessa kuntaryhmässä alle kymmenvuotiaasta lapsesta on viimeinen leikkaus tehty, niin toimeentulonormi on 1 025 markkaa ja lapsilisä on vastaavasti 1 023 markkaa. Eli toimeentulotukea saa 2 markkaa lapselta, mikä käytännössä merkitsee, jos mennään hallituksen esityksen mukaan, että viisilapsisen ja kymmenlapsisen perheen ero on 10 markkaa. Lapsilisällä täytyy elää, ja se tuskin on riittävä. Tässä suhteessa hallituksen esitys on kelvoton, ja ed. M. Koskisen esitys tulisi ottaa asiassa käsittelyn pohjaksi ja sitä parannellen saada aikaan laki.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kun katsoo näitä toimeentulonormeja, nykyisiäkin, voi kysyä, tuleeko niillä ihminen toimeen. Kansanedustajalta voi itseltään kysyä, että jos saa noin kaksi tonnia rahaa ja sillä pitää kaikki menonsa kattaa, niin sillä ei hyvin pröystäillä. Jos otetaan huomioon, että ihminen tarvitsee kuitenkin ruokaa ja vaatteita ja hyvin paljon muutakin kotitalouteen liittyvää kamaa, mitkä maksavat. Siinä mielessä tämä ed. Marjaana Koskisen lakialoite, johon olen oman nimenikin piirtänyt, on hyvä. Vaikka tässä ei esitetä nousua nykyiseen, tässä kuitenkin esitetään, että nykyinen kestäisi edes ennallaan. Se oli peruste oman

nimeni laittamiselle tähän paperiin, koska hallituksen esitys kuitenkin lähtee siitä jopa, että siitä vähästäkin vielä leikattaisiin. Vaikka toisaalta jossakin mielessä asumistuen osalta, ketkä saavat asumistukea, kokonaisvaikutus ei sinällään jäisi hirveän paljon miinusmerkkiseksi.

Toimeentulotuesta on monessa yhteydessä todettu, että tähän on siirtynyt hirveän paljon ihmisiä, mutta tässä lamatilanteessa, taloudellisessa tilanteessa, ei kai siinä muuta vaihtoehtoa ole ollut. Johonkin niiden ihmisten on pitänyt mennä hakemaan leipää, ja sitä on saanut tätä kautta, koska tämä yhteiskunta ei ole pystynyt työttömyyden ongelmaa ratkaisemaan. Eivät ne ihmiset siellä piruuttaan ole. Kyllä he ovat menneet tarpeeseen hakemaan apua. Niin pitkään kuin meillä muuta systeemiä ei löydetä tähän ratkaisuksi, tämä järjestelmä on pidettävä sellaisenaan kuitenkin, että jollakin tavalla ihmiset voisivat elää. Nämä ovat hyvin kaitoja, pieniä rahoja, mitä täältä tulee.

Se tässä aloitteessa on hyvänä puolena, joka on jo todettu aikaisemmissa puheenvuoroissa, että tässä on nostettu lain tasolle nämä normit, jolloin ne ovat sinällään eduskunnan ulottuvilla. Eli ennen kuin muutetaan lakia, niin jatkossa me voimme myös vaikuttaa siihen paremmin kuin asetustasoisena, vaikka siihenkin meillä tietysti lienee valta, mutta tässä se tulee konkreettisemmin aina päätettäväksi uudelleen. Siinä mielessä se on hyvä asia. Tietysti aloitteen toinen plussa on se, jonka tässä jo totesinkin, että tässä luovutettiin leikkauksista.

Toivon mukaan tässä käy sillä tavalla, että mihinkään isompiin kaupankäynnin koukeroihin ei sitten sotkeuduta, niin kuin tässä on vaarana. Kun tässä tietysti on kokonaisuutena hallituksen yksimielinen esitys, voi olla, että sitten ne, jotka eivät köyhien asioista niin välitä, käyvät sotkemaan sekaan jotain muuta kauppaa. Sitä en tiedä mitä, mutta aina näitä välineitä näköjään on löytynyt edellisissä asioissa. Todennäköisesti tässäkin kaivetaan joitakin uusia asioita esille. Ei toivoisi ainakaan, että kovin isoa runttauspolitiikkaa lähdetäisiin harrastamaan. Kun lukee nimelistaa, niin aika vahvat pitää junttamiehet olla, jotka kaikki lannistavat.

Ed. L i n d q v i s t : Arvoisa puhemies! Panen meliilyvällä merkille, että niin ed. Vehkaoja kuin ed. Lahtelakin puhuvat varsin hyvin köyhimpien ihmisten puolesta. Mutta herää kyllä kysymys, miten toimitaan, kun taas äänestämme muuttaman viikon päästä näistä monista kysymyksistä.

Tähän asti tällä hallitustaipaleella on koko ajan viety kaikissa sosiaalipoliittisissa ratkaisuissa niiltä, joilla kaikkein vähiten on. Samoin verohelpotukset annettiin nimenomaan suurituloisia hyödyttävimmällä tavalla, eli kaikissa ratkaisuissa on unohdettu ne ihmiset, joilla on vähiten mahdollisuuksia toimeentulonsa järjestämiseen.

Luulen, että keskustan ryhmässä varmasti löytyy kannatusta sille, että toimeentulotukea ei missään tapauksessa heikennetä entuudestaan. Kun ed. Vehkaoja oli pahoillaan siitä, että lähetekeskustelussa ei eilen ollut paikalla keskustalaisia, niin on varmasti tärkeää, että me pohdimme näitä asioita yhdessä. Tässä talossahan tapahtuu paljon muuallakin kuin tämän salin sisäpuolella. On tärkeää olla paikalla silloin, kun äänestetään ja päätös syntyy. Minä toivon todella, että te, 37:kö siinä on allekirjoittajaa, pysytte tässä, niin että voimme yhdessä turvata edes tämän vähimmäistoimeentuloturvan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Marjaana Koskisen ja muiden tekemästä lakialoitteesta mielestäni huokuu käytännön ihmisen, ammattilaisen näkökulma. Sitä me tarvitsemme tähän työhön ja nimenomaan, kun näitä perusturvan perimmäisiä kysymyksiä pohditaan.

Mielestäni tämä aloite vastaa myös hallitusohjelman henkeä ja kirjainta huomattavasti paremmin kuin hallituksen esitys, joka eilen oli käsiteltävänä. Hallitusohjelmahan sanoo, että ei heikennetä kaikkein heikko-osaisimpien turvaa. Tällä esityksellä ymmärtääkseni näin ei tapahdu, eli ei heikennetä, mutta hallituksen esityksellä heikennetään.

Lapsiperheet on tässä otettu paljon paremmin huomioon, ja siitä erityinen kiitos aloitteentekijöille. Se on todella tärkeää ja riittää jo lämpimien sanojen syyksi tästä esityksestä.

Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus osoittaa paljon sosiaalisempaa linjaa kuin Suomen sosialidemokraattisvetoinen hallitus. Kun Ruotsissa lähti vähän aikaa sitten talous kasvuun, samalla tavalla kuin Suomessakin on kansantalous kasvussa, Ruotsin demarihallitus ensi töikseen nosti lapsilisä ja muita perusturvan keskeisiä osia. Suomen hallitus, Lipposen hallitus, ei näin ole tehnyt vaan leikkaa edelleen kaikkein heikko-osaisimpien turvaa ja antaa verokevenyksiä hyvätuloisille. Tämä linja pitäisi muuttaa samanlaiseksi kuin Ruotsin vasemmiston linja.

Toivon, että sosiaali- ja terveystoimi ottaa tämän lakialoitteen käsittelyn pohjaksi, kun se tätä erittäin tärkeää asiaa lähtee nyt kiireellä

käsittelemään. Aikaahan on valitettavasti hyvin vähän.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Kun omassa puheenvuorossani en käsitellyt lapsia, se ei ollut mikään lipsahdus eikä minua siitä syytettykään. Lapset ovat todella tärkeitä ja lapsiperheet todella tärkeä ongelma. Joskin on sanottava, että se, mitä ... (Ed. Aittoniemi: Ei se mikään ongelma ole!) — On se nyt tulossa hallituksen esityksessä kamalaksi ongelmaksi, kun näitä normeja ollaan tällä tavalla rustaamassa.

Haluan kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kun lapsiperheille tehtiin todella suuri karkunpalvelus, se tapahtui kyllä jo edellisen hallituksen aikana ja pelkällä valtioneuvoston päätöksellä. Sitä historiaa kannattaisi tonkia vähän tarkemminkin esiin. Nimittäin silloin yhteensovitettiin toimeentulotuki ja lapsilisät. Juuri Ahon hallituksen aikana ne lapsiperheet, jotka ovat vain toimeentulotuella, itse asiassa Suomessa menettivät lapsilisänsä. Tämä pitäisi nyt todella tonkia esille. Sitä suuremmalla syyllä, kun sellainen inhottavuus tehtiin jo tuolloin, ei nyt pitäisi koskea enää lapsiperheisiin. Mutta suuruusluokan näiden kysymysten kesken on todella muistettava. Nyt ollaan viemässä ikävä kyllä 70 miljoonaa, jos hallituksen esitys toteutuu — toivon, että ei toteudu — mutta silloin kun tämä yhteensovitusta tapahtui, vietiin miljardeja.

Ed. M. K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun tässä on puututtu siihen, että toimeentulotuki ei ole todellakaan mikään suuri markkamäärä valtion budjetista, niin se kyllä pitää paikkansa. Toimeentulotukeen menee muistaakseni noin 3,2 miljardia markkaa. Kun olemme täällä keskustelleet jokin aika sitten sotilashelikopteista ja puolustusministeriön pääluokista, on puhuttu jo paljon suuremmista summista. Hallituksen lakiesityksessä toimeentulotuen leikkaus on liki 10 prosenttia toimeentulotuesta.

Ed. Manninen toi hyvin esille sen, että rinnakkaislakialoitteessa on se ajatus, että lapsinormia ei leikata. On todella totta, että kotihoidontukea on leikattu jo kaksi kertaa peräkkäin, ensin porvarihallituksen aikana ja nyt myöhemmin. Siitä on ollut se seurannaisvaikutus, että entistä enemmän lapsiperheet ovat myös tarvinneet toimeentulotukea. Ikävää siinä on, että lapsilisät on sitten aina syöty toimeentulotuen yhteydessä, koska ne lasketaan aina tuloina.

Ed. Lindqvist toi esille, että keskustaryhmä tukee rinnakkaislakialoitetta. Toivon, että täällä

tulee käymään niin, että koko keskustaryhmä tulee tukemaan rinnakkaislakialoitetta ja sitä, että toimeentulotuesta ei leikata. Koko sydämeistäni toivon sitä sosiaalityöntekijänä ja työntekijänä, joka on nähnyt ihmisten köyhyyden tuhansia kertoja kasvoista kasvoihin.

Ed. Manninen: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Vehkaojan puheenvuoron johdosta totean, että todella Ahon hallituksen aikana lapsilisää aika merkittävästi korotettiin, kun suoritettiin rakenteellisia muutoksia, vaikkakin kokonaismäärä tietysti muuttui. Varsinkin nykyisen hallituksen toimesta on syytetty, että monilapsisia perheitä muka siinä yhteydessä liikaa suositettiin. Kun hallitus leikkasi lapsilisää, se olisi halunnut leikata enemmän monilapsisilta perheiltä, mutta rohkeus ei riittänyt. Nyt tämän toimeentulotukiesityksen yhteydessä hallitus on, näköjään luullen, että kansalaiset eivät huomaa sitä, tehnyt sen. Kun lapsilisät nousevat progressiivisesti ja tämä taas degressiivisesti alenee, niin neidän kohtaavat tietyssä pisteessä toisensa. Tällä tavalla lapsilisät on käytännössä tarkoitettu ruoka- ja perusmenoihin, kun normaalissa elämässä ne ovat muiden ansiotulolaskelmien ulkopuolella. Kun ensin tehtiin suurperheiden lapsilisiin hyvin suuri leikkaus ja nyt uudelleen niiden, jotka joutuvat toimeentulotuen varaan, lapsilisien normia pienennetään merkittävästi, niin todella suuria ongelmia lapsiperheillä tulee. Mutta jos on sellainen asenne, kuin eräillä hallituspuolueiden edustajilla oli, että viitti lasta enempiä ei Suomessa saa kellään olla, niin sen tietysti ymmärtää. Minä ainakaan en sellaista hyväksy. Tämän tyyppiselle ajattelulle on kyllä historiassa nimikin, jota en viitsi tässä mainita.

Ed. Puhjo: Arvoisa puhemies! Ed. Marjaana Koskisen aloite on erittäin tervetullut rinnakkaisaloite. Jos muistamme tilanteen vuosi sitten, kun hallitus esitti toimeentulotuen ja asuntotuen yhteenliittämistä, niin sehän vedettiin aivan mahdottomana pois ja laitettiin lisäselvityksiin.

Nyt, jos tästä alle 2 000 markan toimeentulotuesta, jota voidaan pitää todella pienenä rahana elämiseen, vielä nipistetään, niin kuin nyt näyttää monessa tapauksessa hallituksen esityksen mukaan tapahtuvan, niin ei voi oikeastaan muuta sanoa hallituksen suhtautumisesta näihin viimeisijaisen tuen saajiin kuin, että karmea on suhtautuminen, ihan niin kuin vietäisiin tuhkatkin pestästä. Tämä on tosi ikävä tilanne.

Toivottavasti tämä ed. Koskisen aloite sitten

valiokunnassa pääsee pohjaesitykseksi asian eteenpäin viemiseksi.

Ed. Vehkaja: Arvoisa rouva puhemies! Haluan ed. Manniselle sanoa, että lapsiperheiden kokonaissaldo rakennemuutosten jälkeen edellisen hallituksen jäljiltä oli negatiivinen, kun pannaan kaikki muutokset samaan koppaan. Se kannattaa muistaa. Siellä sisällä tapahtui sitten mitä tapahtui. (Ed. Manninen: Varmasti vähemmän kuin nykyisin!) — Summat olivat kyllä suurempia. Sekin on totta.

Haluaisin lisätä, että minä olen pohtinut samaa asiaa kuin ed. Manninen. Onko yhteiskunnan asia ottaa kantaa siihen, kuinka monta lasta on ok hankkia? Jos ei ole, niin silloin meidän pitäisi ehkä keskustella siitä, tulisiko palauttaa neutraliteettiperiaate. Eikö riittäisi, että yhteiskunta olisi neutraali tässä suhteessa? Silloin me joutuisimmekin keskustelemaan uudelleen siitä, pitäisikö lapsilisän olla markkamääräisesti jokaisesta lapsesta sama.

Toimeentulotukiesitys koskee monilapsisia perheitä. Täysin vaille huomiota hallituksen esityksen muotoilussa ovat jääneet esimerkiksi monikkoperheet, ja se näkyy perusteluissa. Täällä on näin uskomattoman ylimalkainen perustelu: ”Säästöä voidaan olettaa syntyvän vaatemenoisissa, eräissä harrastusmenoissa ja muissa vastaavissa jokapäiväisissä menoissa.” Miettikääpä kaksoslapsiperheitä, kolmoslapsiperheitä, onpa neloslapsiperheitäkin tai perheitä, joissa lapset ovat eri-ikäisiä tai eri sukupuolta, mutta sattumalta samankokoisia. Ei näitä lueteltuja säästöjä, joilla muun muassa tätä vähennystä perustellaan, silloin synny. On erinomainen asia, että ed. Koskisen esityksessä myös lapsiperheet ovat mukana.

Ed. Aittomies: Rouva puhemies! Minun mielestäni poliittinen väittely tietyistä itsensänselvyyksistä pitäisi lopettaa. Aina väitellään siitä, miten edellinen hallitus, Ahon hallitus, ja tämä hallitus on suhtautunut vähätuloisiin, vähäosaisiin, köyhiin ihmisiin. On itsestäänselvä asia, että sekä verotuksellisesti että tietyissä leikkauksissa Ahon hallitus pyrki tasapuolisuuteen: Otettiin rikkailta, mutta myös köyhiltä, ja rikkailta otettiin aina enemmän. Se on itsestäänselvä asia. Se on todistettu täällä moneen kertaan, mutta katsokaa nyt omaa toimintaanne, hyvät hallitusryhmien kansanedustajat. Verotuksessa ja kaikissa muissa asioissa, kuten opintotukilaisissa, jota täällä on tänään muistaakseni käsitelty

tai taisi olla eilen, jossa te kehuskelitte, että jotakin kehitystä oli olemassa, näette miten kaikissa asioissa vähäosaisiin ihmisiin teidän hampaanne purevat.

Olen varma siitä, että tupopöydässä olevissa veroratkaisuissa, vaikka vielä puhutaan, että vähäosaisia suositaan ja veroalennukset tulevat vähäosaisten hyväksi, on aivan selvä, että tullaan näkemään, että porvarit pitävät taas pintansa ja te ette pysty vastustamaan sitä. Lakatkaa puhumasta siitä, mitä Ahon hallituksen aikana leikattiin. Se oli tasapuolinen hallitus. Tämä hallitus on täysin päinvastainen suhtautumisessaan vähäosaisiin ja köyhiin ihmisiin.

Ed. Saarnio: Arvoisa rouva puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi siitä, että se keskustelu, mitä käydään hallitusten vertailusta, ei ole aina kovin asiallista. Mutta en kyllä keuhisi myöskään ed. Aittoniemen muistia leikkasasioissa. Minä luulen, että yhteistä tuskaa huudamme kaikki siinä, että kun valtiontaloutta on tasapainotettu, on tehty aika rajuja leikkauksia, jotka koskevat valitettavasti aika usein myös yhteiskunnan vähäosaisia.

Mitä tässä on hallituksen esityksen perusteluissa todettu, ne ovat tyypillisiä kirjoituspöytäperusteluja eivätkä perustu todellakaan käytännön tilanteeseen. Minä luulen, että tänä päivänä, ottaen huomioon esimerkiksi vaatamateriaalit ja tällaiset, säästöjä ei perheille juurikaan synny tai jos syntyy, ne ovat nuoremman tai pienemmän kohtaloksi eivätkä millään lailla liity tämänpäiväiseen elintyyliin. Siinä mielessä hallituksen perustelut ovat kyllä aika lailla ontuvat ja ne ovat tehdyt vain tietty päämäärä silmissä. Mutta minä toivoisin, että kun ed. Aittoniemikin käyttää puheenvuoroja, hän kääntyisi välillä rintamasuunnassa tuonne oikealle ja katsoisi siihen ryhmään, joka on syyllisenä ja häpeää niin paljon, että on poissa tästäkin salista nyt.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! On hyvä, että ed. Aittoniemi ei enää lukeudu porvariin. Minä olen käsittänyt, että keskustapuolue kyllä kuuluu porvariin (Ed. Aittoniemi: Ainoa sosiaalinen puolue!) On hyvä, että vähän sosiaalisempaa puolta tulee porvaripuolellekin, jakautaa sinnekin. Nimittäin minä väitän, että jos tässä olisi toisen tyyppinen hallituskoalitio, olisi porvarienemmistöinen ...

Puhemies (koputtaa): Kehotan keskittymään lakialoitteeseen laiksi toimeentulotuesta.

Puhuja: Sitä tämä onkin. Tämä on perustelua siihen, koska hallituksen esityksessä, mihin tämä rinnakkaislakialoite pohjautuu, lähdetään pienestä leikkauksesta, ja epäilen, että jos meillä olisi hallitus, jossa olisi pelkästään porvareita, niin leikkausesitys olisi jo moninkertainen todennäköisesti. Siinä mielessä ed. Aittoniemen puheista siitä, miten edellinen hallitus oli sosiaalinen, voidaan olla ihan eri mieltä. (Ed. Aittoniemi: Me olemme Alkion linjoilla!)

Mutta ed. Marjaana Koskisen aloitteesta toivoisi, että tyhjiilläänkin olevat penkkirivit aikaan lähtisivät tähän mukaan ja olisivat valio-kunnassa myös sitä mieltä, että tämä aloite menisi läpi. Tietysti tässä puhutaan vähän kuuroille korville. Mutta ilmeisesti huomispäivänä edustajat kokoomuksestakin kaivavat esiin näitä meidän puheitamme ja lukevat innolla, min-kälaisia köyhien puolustajia täällä on ollut koko illan.

Ed. Vehkaja: Arvoisa rouva puhemies! Minusta on aivan välttämätöntä, kun pohditaan uudistuksia, katsoa myös, minkälaista jälkeä on synnytetty aikaisemmillä päätöksillä. Se tässä politiikan teossa ja ratkaisujen teossa on juuri ollut kaikkein valitettavinta, että ei ole osattu nähdä taaksepäin, mitä on tapahtunut. Ei ole hallittu trendejä. Totta kai minä ymmärrän, että teihin koskee, jos siinä ohessa joudutaan mainitsemaan myös Ahon hallituksen nimi. Mutta se johtuu vain siitä, että minusta hänen hallituksensa tulee mainituksi tämmöisen trenditarkastelun yhteydessä. Aina kun johdonmukaisuus puuttuu uudistuksista, syntyy vaaratilanteita pitkällä aikavälillä, jos esimerkiksi hallitusvalta vaihtuu. Se on kansalaisille mitä turvattomin tilanne, jos ollaan epäjohdonmukaisia ja huonoilla perusteluilla liikkeellä. Se koskee ihan kaikkia hallituksia, niin tätäkin hallitusta.

Ed. Lindqvist: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni ed. Vehkaojan puheenvuorossa tuli erittäin hyvä huomio johdonmukaisuudesta. Johdonmukaisuus tahtoo puuttua koko meidän sosiaalilainsäädännöstämme tänä päivänä. Se on niin hajanainen, koska sitä on paikkailtu. Sitä on eri hallitusten aikana leikeltä ja yritetty toisella tavalla taas luoda jonkinlaista turvaa. Se helposti johtaa siihen, että kansalaiset joutuvat todella hyvin eriarvoiseen asemaan. Sen tähden varmasti jonkinmoinen perustuloratkaisu tulee olemaan ajankohtainen. Toivon, että koko sosiaalilainsäädäntöä yksinkertaistetaan ja kansalaisten

kannalta nimenomaan oikeudenmukaisella tavalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

20) Hallituksen esitys valtion asuntorahaston varainhankintavaltuuksista vuonna 1998

Hallituksen esitys 138/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

21) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 159/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

22) Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys 163/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

23) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 1998 perittävästä maksusta

Hallituksen esitys 176/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

24) Hallituksen esitys laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetun lain 12 ja 28 §:n sekä opintokeskuslain 23 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 122/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

25) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 57/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Lakialoite 85/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13 ja valtioneuvoston kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 22.07.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio